

תוכן הענינים:

	כמערכה:
6	בנית הצבא — בגיוס ובשהרור
6	תור האביב — לאימון במרחב
7	לותיקי ההגנה
	ממורשת ההגנה העברית
8	פקודת החברות תש"ג
9	לפיכוחו של מפעל ההעפלה
15	משלב אל שלב
17	מכצע "נחשון"
107	על ימי "נחשון"
	מדברי מפקדים
46	בדרכים לצבא מיליציוני מאורגן
47	מידת האימון הדרושה לצבא-קבע ולהיל-מיליציוני לט.גנ.מקליין
49	תכנית לאימון צבאי כולל
51	תמורות בטקטיקה במלחמת העולם השניה
53	"צבא החגנה" בעיני אמריקאי
56	הכדור בגלגוליו
58	במת מערכות
67	אנו עולים על אליגטאר (סיפור)
	דפוסי צבא
81	היל ג'נדרמריה — גלגוליו משמעותו ומשימותיו
	בעולם שלאחר המלחמה:
83	על עצמתה הצבאית של רוסיה
85	חיווק מסגרת משותפת לשירותים המזויינים של ארה"ב
86	בסיס צבאי בקונגו הבלגית
87	אשנב לעולם: אילי המלחמה של ושינגטון
88	ממדף הספרים: "מפקד-פלוגה"
	מהעתונות הצבאית:
91	מבצעים וטקטיקה / אימון והדרכה / מוסר המלחמה / ארגון
	רשימות קצרות:
98	לקראת תמורות בחיל-המיליציה השויצרית
99	מה נתן שנתון של בני 18 לאימון ולשירות
100	זוטות
102	ידיעות מן המזרח התיכון

בנק אנגלו-פלשתינה בע"מ

הבנקאי של ממשלת ישראל
והבנק להוצאת המטבע הישראלית

הבנק ממשיך לתת
את מלוא התענינותו
לעסקיהם של לקוחותיו
ולכל סוגי העבודה
הבנקאית הרגילה

ח ב ר ה
ל ת ע ש י ת
ג פ ר ו ד י ם
« נ ו ר »

ה מ ש ר ד :
דרך המלכים 61
ת.ד. 639 • ט. 2444 2654
מברקים: נורמטש
ת"פ, ארץ ישראל

בית החרושת:
טלפון 7143
ת.ד. חיפה 635
מפרץ חיפה
עסק זבולון

תעשית אבן וסיד

בערבון מוגבל

ח י פ ה

תבת-דאר 56'3 • טלפון 4691

ה ס נ י פ י ם :

ירושלים

תל-אביב

רחוב בן-יהודה 1, טלפון 2273

רחוב מונטיפיורי 21, טלפון 4528

**הספקת אבני בנין
חצץ, דבש וזיפזיקיים**

הסיד הכי משובח בארץ

..אלקטרו־רדיו" ליקורמן

ספקים של חלקי רדיו,
שידור, איתות ומכשירי מדידה

תל-אביב, רחוב אלגבי 21, טל. 2365, ת.ד. 4187
נוסד בשנת 1930

"חברת "ניד איסט בונדר" בע"מ

ח י פ ה

מחסנים: רחוב הנמל 36-38 (האיזור המיושב)

משרדים: רחוב הנמל 53

ת.ד. 764, טלפון 4935

לטלגרמות: סוראס

מחסנים בונדר ומחסנים חפשיים

משרד בירושלים:

טלפון 2163

תבת דואר 807

מחסני עצים בע"מ

כל מיני עצים ודיקטום
לבנין, נגרות ורהיטים

המשרד:

תל-אביב, דרך יפרת"א 37
תבת דאר 1772, טלפון 5116

המחסנים:

עליד גשר סלמה, בשכונת מכבי החדשה

בירושלים:

רחוב בן יהודה, עליד מועדון "מנורה"

ח מ ר י ח ש מ ל ד. זסלבסקי

תל-אביב

רחוב החשמל 2

ת.ד. 346, טלפון 3796

בנימין רוניק

אימפורטר וסימונאי לתבואות זחלבונים

מפיץ ראשי

אלגא פרוויז'י

תל-אביב, רחוב העליה 3, טלפון 2512

חברת ארב

רמת-גן - - טלפון 7217
בית חרושת לגרביים

ארבי גברות
ארבי גברים
ארבי ילדים
ארבי "תועלת"

"חריש"

חברה קואופרטיבית חקלאית בע"מ

עבודות חקלאות, עבודות צבוריות
ובמיוחד: לעבודת עפר

בנין בריכות עפר, יישור דרכים,
תעלות נקוז והשקאה וכד'

ציוד מלא של מכונות חדישות ביותר

המשרד הראשי:

תל-אביב, רחוב אלנבי 125 - טלפון 3122.

נ. פלדמן ובנו בע"מ

מכונות חקלאות
מכשירי חקלאות
כלים מכניים

סוכנים יחידים לבית MASSEY HARRIS

חיפה רחוב המלכים 57 טל. 2522
תל-אביב, רח' הגליל 9, מול התחנה המרכזית, טל. 2571

"לודז'ה" חברה לטקסטיל בע"מ

חולון
טל. 80817

תל-אביב
טלפון 3639

מיצרת סחורה מטיב משובח
גד בים לבני טריקו
לבני משי בגדי תימוקות

טיב התוצרת - לארצנו תפארת!

כלי בית
ומתכת
מאלומיניום
ואמיל

פ ל א ל ו ם

ל. גליקמן בע"מ

חמרי בנין וסניטריים

צנורות להשקאה ופיטינגים.

פחים, מודדי מים,

כל מיני ברזלים וכו'

ח.י.פ.ה
ת.ד. 52, טל. 172

ירושלים
ת.ד. 637, טל. 3118

תל-אביב
ת.ד. 317, טל. 4455*6

מגן צ'טווד בע"מ

המשרד בתל-אביב: בית הדר. • טלפון 3158

קפות פלדה
משוריינות מכל הגדלים

מתקני בטחון
לבנקים ולחדרי אוצר

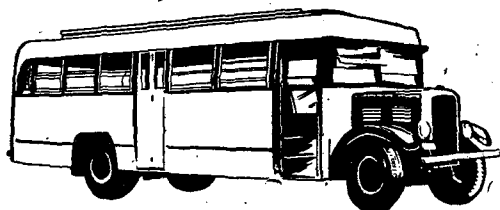
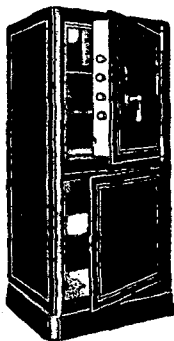
מרכבים לכלי רכב שונים

רהיטי פלדה משרדיים

עבודות מכניות מכל הסוגים

מחלקה מיוחדת לעבוד פחים

ועשית פרופילים במדות וסוגים שונים



120 שנות נסיון מאוחד

חברת החמצן לא"י

בייחר לייצור חמצן ואצטיל

חיפה, תבת דאר 290

טלפונים:

משרד: 3295 • בית חרשת: 7215

„וולטה“

בית חרשת לצרכי חשמל בע"מ

חיפה

ת.ד. 1345

טלפון 7101

טלפון 3023

צנורות חשמל „ברגמן“ • סוללות לצנורות כ"ס

מ. שכטר ושות' בע"מ

ט ח נ ת ק מ ח

(נוסדה בשנת 1905)

תל-אביב, דרך פתח-תקוה 25, טלפון 3980

**מקבלים להשחזה כל מיני
גילי טחנות ומגרסות**

סִינְקֶלֶר

שמני הסיכה המשובחים, תוצרת ארצות הברית

- למכוניות נוסעים ומשא
- לנרקטורים ודו-גלגלים
- למקררים וקומפרסורים
- לאניות ואוירונוים

הסוכנים היחידים לישראל:

משה קרסו ובניו בע"מ

משרדים: רח' החשמל 20 טל. 4723

מחסנים: דרך ראש פינה טל. 5098

מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

פעולות, ומפעלים נועזים, המסתיימים למראית-עין בתבוסה ומבלי שהשיגו מטרתם — לא תמיד מתגלים הם כעקרים, לאור המציאות ההיסטורית המתפתחת, המושפעת מהם. אף גבורת-היאוש של מצדה בשעתה זרעה את הזרע הרוחני למצדות של ימינו אלה. אך לא לעתים קרובות יקרה בתולדה, כי התבוסה-לכאורה — הגשמית, הגופנית — תופרך במהירות כזאת ע"י הנצחון הנפשי, הרוחני והרצוני. כפי שקרה הדבר בפרשת מלחמת-העליה — והעפלה, ש"יצאת אירופה תש"ז" שימשה לה כתר וסמל.

סיכומו של מפעל " (עמ' 9) — דבריה-מבוא, מתוך הספר, "הספינה שנצחה", בהוצ' "מערכות" ה"המוסד-לעליה" — סוקר אותה דרך לנצחון, אשר בטיבו לא היה לו דומה מאז ימי יציאת מצרים.

ההיסטוריה העברית לא התמהמתה השנה, ולא המתינה לסידורי-מערכת ולעתותיהם של סופרים. סיכומי מ"שלב אל שלב" שבחוברת זו (עמ' 15) נאמנים לשמם רק במידה שאדם המדלג על 2-3 שלבים בעולותו וברדתו במדרגות מתקדם אף הוא מ"שלב אל שלב".

על קוראי "מערכות" יהיה לעכל הפעם 2-3 "שלבים" דחוסים יחד — אך בטחוננו אתנו כי לא יתאוננו על קצב ההתפתחות של ההיסטוריה ושל מעשי מלחמה, ועיקר הלקח שבסיכומים הפעם הוא: גאווה מוצדקת — אך לא התיירות; בטחון ביכולתנו; לימוד שקדני; תיקון פגמים; צבירת יכולת.

אמנם, רק במקרה נגזר שמו של בעל הקפיצה הנחשנית מהשורש נחש. והמבצע — על-שם הקפיצה הנועזת לתוך הים המאיים נקרא. אולם עם זאת יהיה בשם וכסמל גם דבר ההולם במיוחד את המיבצע שבוצע (בשלוחת המערבית) בעיקר בנחלת דן העתיקה. שבט לוחמי הספר: "דן נחש עלי דרך, ושפירן עלי אונח". ואכן, על הדרך נלחם והכריע חיל "נחשון".



פעולות קרב שהצליחו — נראה לאחר זמן, כאילו הצלחתן היתה דבר כמעט "מובן מאליה". אך אין זה גורע ממידת ההעזה וההסתכנות המנצחת, שהיתה בהן בשעת המעשה. שעה שיצא חיל "נחשון" לפעולה גדולה היתה הדאגה כלב, מבלי משים היתה מתעוררת השנאה עם עורק תחבורה ארוך אחר, שהוביל אף הוא לעיר-מקודשת, ולצבא אחר אשר ניסה בשעתו, אף הוא, לקיים את עורק התחבורה הארוך והנפתל על אף פגיעותיהם של גדודי פשיטה ערביים. אותו עורק מתחבורה הוליך אל מדינה, עיר קדשו של האיסלם; ואותו צבא — תורכי היה, שניסה לקיים את קוי הקשר עם מדינה דרך רצועת "הפרוזודו" של מלחמה זעירה, אשר אורגנה והודרכה בהשתתפותו של לורנס. נדמה היה כי הנה, גם אנו עלולים להוציא את מרצנו ולשפוך את דמנו ולבזבז את כוחנו המוגבל על נסיונות שוא להשיג את אשר אינו ניתן להשיג: לקיים חוט דק של קשר בתוך ים-אויב ובדרך הזרועה החתתים, מוקשים ומארבים, בה יתכנו ויתכנו גם תכסיסי כיתור והשמדה של כוחות-משלוח שלנו. והלא צל שיירת-יחיעם וכיתור נביר-ניאל עמד מאחורי גבנו. ודקא משום כל אלה — עוד יותר גדול ומכריע היה הישגם של ימי "נחשון", שהם גם ימי הקסטל.

שאלת "מוקפי-ארעי או מוקפי-קבע" — אשר היתה במידה לא קטנה רקע למבצע "נחשון", אשר לאורח האופרטיבי שלה, — הרי הוצגה כבר כשנתיים-שלוש לפני כן בפני קוראי "מערכות" או נעשה הדבר, במידה רבה, על יסוד נסיון השיירות ושדרות-הצבא באיור הגבול הצפון-מערבי של הודו, אך גם בליות הערות וציוני עובדות על רקע מאורעות 1936-39 בא"י ("מערכות" חוב' ל"ו). אך פתגם אנגלי אומר: "הוכחת המאכל — באכילתו". ה"אכילה בפועל" על ידינו, בתור גורם הנוטל על עצמו אתריות רחבה להבטחת השיירות בדרך — באה עם פרשת השיירות לירושלים. וגולת-הכותרת שלה — במבצע "נחשון", ואו, אמנם, הוכח, כי — שלא בדומה לתנאי המדבר, בהם פעל לורנס, — ניתן בארץ ההר והשפלה-הגבעית לחפות על עורק-הדרך ע"י שרשרת משלטים שלובים. אכן, אין בכוחה להתקיים מול אויב פעיל ללא כוח-שדה נייד בעל משקל מכריע, המונע את פריצתה של שרשרת המשלטים. ורק כאשר ינסה חיל "נחשון" לשמש גם בתפקיד זה — מילא שליחות כה היסטורית בהתפתחות מלחמתנו.

מי ומה בחוברת

כשם שעצם מבצע „נחשון“ ודאי שלא ניתן זמן מספיק להכנתו — כן גם בשעת העריכה של סיפור המעשה על מבצע „נחשון“ אי־אפשר היה לקבל את הדברים מן המוכן ולמועד. מסיבות אלה היה הכרח להפריד את דברי ההערכה שנאמרו ונערכו על־ידי ד. בן־גוריון וי. גלילי (עמ' 107) מגוף תיאור המבצע, והם באים בסוף החוברת, כמעין „מדור־השלמה“ לפרשת מבצע „נחשון“ שבעמוד 17.

צבא מיליציוני. המיליציה האמריקאית של המאה ה־18 נתפרסמה לעתים — בשל מעוטי היעילות שבה. צבא המיליציה הבורי, בראשית המאה הזאת, עקץ עקיצות פוגעות עד מאד במתנגדו הבריטי. איזו מיליציה? כיצד מבטיחים את רמתה וכוננותה? אלה הן שאלות אשר לא רק מחשבתנו אנו מכוונת אליהן. הפרקים הניתנים בכותרת „בדרכים לצבא מיליציוני מאורגן“ (עמ' 47) מעידים על הופשים כאלה גם מעבר לימים.



„מכל אויבי — השכלתי“ גם בחוברת זו הננו ממשיכים לשאוב אף ממקורות אויבים (כבחוברות „ב־ב־ג, ו־ד־ג“) אלא שהפעם נובעת הרשימה ממקור גרמני — „תמורות בטקטיקה במלחמת העולם השנייה“ — בחזיונות פסיכולוגיים והתפתחות טקטית בעלי אופי כללי. ומה ודאי שאינו פוחת הענין המאלף שבה לקורא הישראלי.



„צבא, בו יכול כל חייל לקרוא למפקדו, ראשי־מטותם/ב, מבלי שיבולע לו“ — ציטטה כזאת מפתה ממדינת־ישראל, על צבא־ההגנה, שימשה נושא למאמר מנתח גדול בירחון־צבא אמריקני חשוב לפני 3 שנה בלבד. אך מאז נשתנה מאוד טון הכתיבה, והמאמר (מתוך „עתון־הרגלים“, ארה״ב, ממרס 1949) המתפרסם בחוב' זאת (עמ' 53) רצוף התענינות ואף אהדה. המחבר, אף כי הופיע בארץ ככתבי־עתון גרידא, היה גם, לפי כל הידוע, קצין־רגלים מנוסה, ומתמצא בענייני אינפורמציה צבאית. ההפרזות שבסקירתו — אף מהן יש ללמוד.

מתי „כדור“ הנו כדור, גם שעה שאיננו כדורי? לכך ישנה תשובה אחת ויחידה: במציאותו של צבא (ביחוד כשצבא זה מדבר עברית). אין לך דוגמא בולטת ומאלפת יותר להשפעתם של „חטאות ראשונים“ על לשון הדיבור הצבאית (והסבכים שבה) אף בימינו אנו. מאותו יום בו התהילו מכנים בספרות ובלשון העברית במלה „כדור“ את צירופם של תרמיל מוארך ושל קלע חרוטי — אבדה למלה כל זיקה למושגים של עצמים ספיריים מעוגלים והפכה בטויו מופשט. כיום ניתן לומר: כדור כדורי, וכדור בלת־כדורי. ויפה ננהג אם בקביעת המונחים בלשוננו הצבאית נחשוב גם על התוכן והפעולה של העצם או המושג, שאותו בא מונח להגדיר, וגם על צורתו.

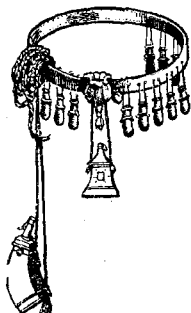


כדור — חייב, כידוע, בראש וראשונה להיות עגול. אולם מצוי „כדור“ — ליתר דיוק, מיליונים ומיליארדים „כדורים“ — אשר כל צורתו הפיזית והגיאומטרית היא סתירה משועת לאותה מלה. כי המלה — פיגרה אחרי ההתפתחות הטכנית. ה„קוגל“ הגרמנית, אשר תורגמה בנאמנות ע״י המונח „כדור“ העברי, תיארה את הקלע העגול אשר לפני אמצע המאה ה־19, והיא נשארה בשימושנו גם כיום: גם לגבי הגוף המוארך, בעל החוד — וגם לגבי התישלות של קלע ותרמיל. אכן, אף קולומבוס עצמו ספק אם יכול היה להוכיח כי כדור זה עגול הוא ככדור...

מן המציאות המגוונת של נשקנו — אל גלגוליו בעבר. בחוב' „ב־ג“ נתפרסמה הטבלה הגדולה „כדורים“. עתה בא תורה של הסטוריה של כדור־הרובה (ה„כדור בגלגוליו“ — עמ' 56).



החגורה שבציר — איננה קישוט אינדיאני; היא חגורתו של הרובאי מהמאה ה־17 או מראשית ה־18. שיקי המטענים התלויים על קרסיה, הנראים כקישוט פראי, נועדו לצורך תכליתי: בהם נטענו כמויות אבק השריפה שנסקלו מבעוד מועד, כדי לאפשר טעינה מהירה, ללא שקילה בשדה הקרב — דבר, אשר היה בו כדי להכביד אפילו ניכח קצב האישי האטי של אן. המלאי העיקרי של אבק השרפה היה נתון בקרון או בשופר.



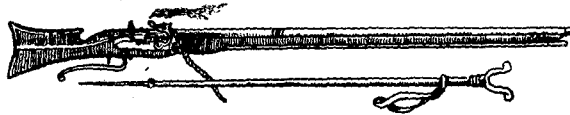
מי ומה בחוברת

הגורת התחמושת של המאה ה-17-16 היתה "משקיבית" מורכב למדי. "הקרן" המעוקמת שמלמטה הכילה את אבק השריפה. מעליה, כרוכה סביב החגורה הפתילה, להצתת המטען, התיבה הבקבוקית הקטנה הכילה את אבק השרפה הרך שבהדלקו היה מפעיל את המטען. בשקיק שעל החגורה -- הכדורים.

הטבלה הניתנת כאן אינה העתקה של איור טבלת הדגמה היסטורית שנמצאה אישם בספרות הצבאית. הרכבה הצריכה ידעה רבה (כין המקורות היו הספר "Ammunition" האמריקאי, סדרת הוצאת בריטיות וכן ספרות גרמנית); על כן סגנון הצגתן של הדוגמאות השונות -- אף הוא שונה.

ההתבוננות בגלגוליו של ה"כדור" -- המוצגים ומובלטים בטבלה ההיסטורית שבחוברת זו -- יש בה לא רק לשעשע את הדמיון אלא גם לאלף, לגבי שלבי התפתחותו וחוקי התפתחותו של אמצעי הפגיעה של נשק האש העיקרי אשר לרגליה הוא הרובה.

מה שמו של הכלי, המופעל ממושען, הנראה בידי הרובאי שבטבלה בעמ' 56: מושקט או הארקבוס? התשובה הנכונה היא כי זוהי צורה מוקדמת של המושקט, כאשר לא הסתמן עדין הבדל



בולט בינו לבין קודמו בשרשרת התפתחותו של נשק-האש הקל.

"מה התורה הזאת לנו?" -- תורת המשלט -- גיסינו להבהיר כבר בחוב' נ"ד--נ"ה, בשולי הסקירה הנרחבת על "תורת המשלט והמארב", השאובה בעיקר מלקח הריי-הגבול של הרוז. עתה בא "מפקד, הטיבה" ב"במת מערכות" שבחוברת זו, ומעמידנו על כמה מגילוייה של אותה שאלה בתנאינו אנו.

מ"הגנה לצבא הגנה" -- זוהי כותרת מקובלת להרצאות ולמאמרים בימינו אלה. ברשימתו "הרוח בצבא" מנסה, כנראה, י. בן-דוד למתוח את הקו להצגה שונה במקצת של הנושא האקטואלי והחיוני הזה: -- "חינוך ההגנה -- בצבא-ההגנה". השאלה בגרעינה הגנה זאת: כיצד לטפח הלאה, בהתאם למסיבות-הזמן החדשות, את ערכי האחריות והנאמנות שמקורם בתורת ההגנה, למען יניבו את מלוא ברכתם האפשרית לצבא ישראל של זמננו.

אין זו בעייתנו אנו בלבד, כיצד לסגל את המסגרות (אשר לעתים הן כבר נוקשות קמעה) של משמעת צבאית-מסורתית לאורה מחשבתו והגבתו, ולרצון הביטוי והזימה (ולפרקים -- אף להשנותיו ודעותיו הקדומות) של האורח הטריון, הנקרא לשירות צבאי לא דוקא בשל החלטתו להתנדב, כי אם בתוקף גורה מחייבת כוללת של המדינה. צבא ארה"ב -- המבקש עכשיו דרך למעבר ממצב של חבר אנשי-צבא שמקצועם בכך, אל שיטות שירות-חובה כללי -- מנסה עתה גסיונות רבים, הן בפרטי ארגונו הפנימי ובפרטי האימון הראשוני לטריונים, והן בקשירת קשרים עם הציבור בשביל לסגל את מסגרתו לקליטת טיפוס החייל החדש, אכן, מובן כי לא כל אשר מנסיח הורים ראוי יהיה לשתלו לתוך מציאותנו אנו.

הטריונות שבין תילות לשירותים -- וחוזר חלילה משמשות אחד הנושאים לרשימתו של אלקנה: "ריכוז שירותים או פיצולם", ב"במת מערכות" (עמ' 64) אך בענין זה -- סדנא דארעא חד הוא, וצבאות גדולים משלנו כבר קיבלו חזיון זה כשיגרת-היו. זה עתה נתפרסם סיפורו החי של מיוזר אמריקאי מחיל-הרגלים, כאשר נשלח לשמש מהנדס דיביזיה. סבור היה כי ידוע ידע כיצד לנצח על מלאכה זו: "האם לא ידעתי לאמר להם לאיון מקום חם בגיהנום ללכת, שעוה ששמו יותר מדי כלור במים? האם לא 'צעקתי צעקות-המס, למען השיג סלילת דרך מתקבלת על הדעת, כדי שאוכל להאכיל את פלוגתי המפורזת לאורך 12 ק"מ בחופו של אחד הצוקים הבלתי נודעים כמעט שבאוקיינוס השקט? והאם לא דרכו רגלי שביל למשרד מהנדס הדיביזיה כשהייתי ממונה על מחנה הנופש, בהתאמצי להשיג יותר מלקחות, מנורות באוהלים או ניקו השלוליות אחר גשם? אחא! האם אני לא אדע להעבידם כראוי, מהנדסים אלה?". ובעקבות התקוה -- סיפור אכזבות ממושך, כשהתובע הופך לנתבע. כנראה, שאין תרופה לבעיה הנצחית אלא לימוד-גומלין של הצרכים והשכלת יתר לאנשי היחידות על תנאי השירותים, ולהיפך.

ל"ש. ש. -- נא הודיענו פרטים מדוייקים ותאריך המאורע -- וכתובתך, ששכחה לציין.

מי ומה בחוברת

"מסע" נראה בדרך כלל כדבר הכרוך פחות בפעילות מאשר הקרב. ואולם, בסיפור-המעשה של הקול' ר. אינגרסול ממערכת תוניסיה — הרי בחלק הראשון המוקדש למסע ("מערכות" נ"ד—נ"ה "אנו עולים על אל-גיטאר") מופיע ר. א. כמספר, בין היתר, על מה שפעל הוא בעצמו (תנאי מסע הלילה בהרים ודריכותו, צורת התגורר, קיום המגע וכיו"ב); ואילו בחלק השני, המתאר קרב (עמ' 67) מופיע המספר בעיקר כמסתכל. עובדה זאת גורעת, אולי, מהקורא קליטת חנייתו הבלתי-אמצעיות של הלוחם הנתון במאבק ישרי; אך לעומת זאת היא מגדילה את האפשרות של התבוננות וניתוח — ואף מניחה מקום להרהורי-לואי ולסיכומי-נסיון של בעל הספר. ועוד: מנקודת התצפית הנישאת מספיק המסתכל לחזות בסוגי-קרב ובממדי-קרב שונים: בפעולת כיתה או מחלקה, בחיסול נקודת-משען אויבת זעירה, ועד להתקדמותה של דיביזיה במערך פרוש, קרב תותחים והפעלת כוחות-אוויר. הדבר משהו לפרק נסיון-מלחמה הכלול בסיפור, רב צדדיות וראיית התמונה בשלמותה כאשר נמנע היה למצוא בתוך סיפור-זכרונות של מי שירד מסלע התצפית והטיל עצמו אל זרם מעשה-הקרב שלמרגלות ההר. אכן, טיפוסי הסיפור והזכרונות רצויים בבמה כ"מערכות". לדמותו של ר. אינגרסול (וספריו) — ראה ב"מי ומה" ב"מערכות" נ"ד—נ"ה.



מלה שנעשתה שנואה עלינו — לא תמיד ניתן לנו להימנע מהצורך להשתמש בה. באם חסר מונח אחר למתן ביטוי למושג נחוץ, רבבות מתושבי הארץ זוכרים את רוסיה של לפני 1919, ולבם מתחמץ לשמע המלה "ג'נדרם". אך שורשה של המלה לא היה אלא Gens d'Armes דהיינו — אנשי נשק. ותוכנה של הרשימה "חיל הג'נדרמריה" — מושגיו ותכונותיו (עמ' 81) מכונן לחדוש מסורתם של "אנשי המשק והנשק" אשר פיארו את ראשיתה של תנועת ההגנה בארץ — הלא הם אנשי "השומר". כמובן, באופן שיהלום את תנאי התקופה, ואל בהלה בפני המלה.



לשלמות הכרתנו את הגורמים הצבאיים הגדולים בעולם, לא היה דבר טוב מזה — אילו יכלו להביא את תיאור צבאה של כל מעצמה לפי מקורותיה היא, ובצדו לתת גם ניתוח ע"י מבקר מב'ח"ץ. ברם, אין מקורותינו מספיקים לכך. בחוברת הקודמת נתנו את תיאור הכוחות המזוינים האמריקאיים מפי מפקדים גבוהים משלהם (חוב' נ"ד—נ"ה — עמ' 99—94). ואלו את לקט הידיעות על הצבא הסובייטי המופיע בחוברתנו זו (עמ' 83) אנו שואבים שוב ממקור אמריקאי (מסיכומי הנס"ו בולדוין). גיורת המסיבות היא, ועלינו ללמוד את הניתן ללמוד.

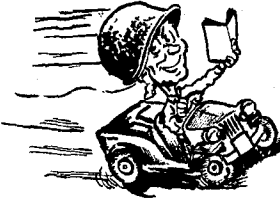
בתמונת תותח ה-152 מ"מ הסובייטי, בעמ' 84, נפלה טעות מצערת בכתיבת צריך, כמובן, לקרוא "על מרפב של טנק".

על חשיבותה האימפריטלית החדשה של אפריקה כבר עמדנו ב"מערכות" מוזן ובהזדמנויות רבות (כך ראה): "תמורה באיסטרטגיית הקיסרות" — "מערכות" ל"ה). לאור ההתפתחות הכללית הזאת יש לראות גם את המתווה בקונגו הבלגית (עמ' 86).

ישנם צבאות בעולם, שיצא להם שם של צבאות מקצועיים-מובהקים, אשר בהם, בשעת הערכת כושרו הצבאי של הקצין או החייל, נזקק מספר נקודות לא-קטן לסעיף "ההשגות הכלליות". רצון "מערכות" הוא לקיים בתוך הירחון חלקה, ולו גם קטנה, שתוקדש ל"הצעות" לתוך פניות פרובלמטיות שונות, בהיות העולם, להארת מושגים וחויגות ולבחינתם. לזה — פני "אשנב לעולם", מדור זעיר חדש, שראשיתו — עם חוברת זו (עמ' 87).

שידור דמיוני על "פלישה מהמורס" גרם פעם, באר"ה, למקרים של כהלה ואף טירוף ואיבוד מדעת. השנה גרם שידור דומה, (עד כמה אין לומדים מההיסטוריה!) באמריקה הדרומית לשרפת תחנת השידור ע"י המון רוגז ולמותם של אנשים רבים. תקותנו כי לא היו שום תוצאות דומות לנ"ל לפרסום הרשימה, "הצלפים בקרב" — שהיא תיאור דמיוני של קרב, "שיכול היה להיות", ושאי שולבו בו קטעי נסיון שונים — בחוברת "מערכות" האחרונה. אדרבא, ההדים מעידים כי היה בו כדי לדרבן את המחשבה הן של צלפים והן של אלה אשר עליהם האחריות לשימוש בצלפים ביחידות. ולזאת התכוונו.

מי ומה בחוברת



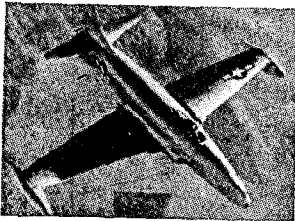
שוק הספרים העברי הנו מוגבל, בשל מספר תושביה המצומצם של מדינת ישראל. אין אפשרות לפרסם בעברית כל ספר מארצות-החוץ אשר היה ראוי לכך לפי הענין שבו. עמודיו של המדור החדש, "מדף הספרים" (עמ' 88), יוקדשו למתן תמציות ונקודות-דגש של ספרים אלה. ואין סקירתו של ש. גזית על "מפקד-פלוגה" אמריקני (ובעל הסקירה הכיר מנסינו, מלאכת מ"פ ישראלית מהי) — אלא התחלה לסדרת הסקירות, אשר גישתן, ומרכזהדגש שלהן, ישתנה בוראי מדי פעם.

תתי-המקלע נגר פצצת האטום? שאלה זאת הנה פחות פראדוקטלית-במניין מכפי שיכולה היא להיראות במבט הראשון. לפני כשנתיים אפשר היה לשמוע מקציני-המטה האחראיים של צה"ל כיום (דהיינו אז, — אחד מ"אנשי המחתרת חסרי האחריות, המערערים את שלום-השלטון") את האימרה הזאת, את הסברתה וביסוסה: בתקופה אשר בה יש לאחד, או לכל אחד, מהצדדים הנלחמים באיזו מלחמה צפויה, נשק כה מרביע אשר אין כלל אמצעי מגן כנגדו, לא תשאר אולי ברירה אלא פגיעה ישירה במקומות ייצורו, או במקומות הצבתו. ואכן, בעתונות הצבאית המקצועית של ארה"ב, למשל, מודים עתה לעתים ביסוד המציאותי אשר לתפיסה כזאת (כשם שגם בבריטניה, ב-1944, לא נמצא מענה אחר לאימת ה-V2 מאשר הנוסחה, "ללכוד את איזורי שיגורם"). אך הרשימה הניתנת כאן "הגריליה בתור האטום" (עתונות צבאית עמ' 91) כונתה, בעצם, רק לענין "גריליות מלאכותיות", אשר מכשירים ומאמנים אותם במסגרת הצבא ומשגרים אותם, לעת צורך, לעומק שטחי האויב. אף זוהי סוגיה היונית לגבי מלחמות עתידות בחלק זה או אחר של העולם. ומן הראוי להכיר את התפיסה ואת מושגי הביצוע.

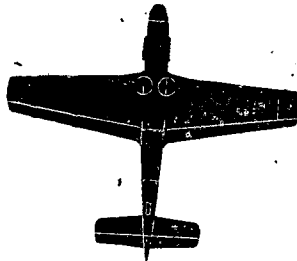
הביזה — ביזה היא, זהו ככלות הכל, מוסר ההשכל העיקרי שברשימתו של קצין חיל מהנדסים גבוה, המתבססת על נסיגתם של הגייסות האמריקאיים בגרמניה, המובאה במדור, "בעתונות הצבאית" (עמ' 95) אם כי חסרה בלשון האנגלית סמיכות הצלצול שבין "ביזה" ל"בויון", הרי מעידה הרשימה על כך שגם שם היו מפקדים אשר הרגישו את הפרכה שבדבר. כמה תמונות-הוויו ברשימה יתכן ותעוררנה זכרונות אצל קורא זה או אחר, ברם ספק הוא האם מציגת הרשימה גם פתרון מספיק לבעיה — פתרון אשר יעלה על הציטטות הידועות מתצגת, "להקת עמק-אילון" (או מספרי יהושע, שופטים).

"זוטות" — כשמך כן הן. לא כל נושא יזכה למאמר, או אף ל"רשימה קצרה" (ובידוע הוא שב"מערכות" אף ה"רשימות הקצרות" מגיעות לעתים לעמוד וליותר). עם זאת, מצויים דברים שיש בהם חידוש ומהראוי להביאם לידי-הקוראים אף מבלי לפרטם. לכך — למתן ה"חדשות" — נועדו ה"זוטות". לנוחות הקורא הן תתחלקנה ל"זוטות חיל הצבא", "זוטות חיל האויר", "זוטות צי המלחמה". ויהיה בזה גם משום ראשית צנועה מאד ליציאת, "מערכות" למרחבי ים וכלל האויר.

תמונות הממוסזים האמריקאיים שבעמוד 97 של חוברת נד-נה של "מערכות" נועדו להדגים בכתובות שלידן את הציון הכפול, בשמות ובמספרים, של מטוסי ארה"ב — והנה נשמטו בבית-



מטוסי-הדחף, שוטינג-סטאר F-80



מטוטנג P-51



מבצר מעופף טילאי B-29

הדפוס דוקא ציוני המספרים. הננו חוורים ונותנים את התמונות, בליות כתבות-ההסבר במילואן.



ב מ ע ר כ ה

בניית הצבא - בגיוס ובשחרור

התנית הקיום והנחת היסודות לכוח המגן שלנו בימות השלום. ויאמר הדבר בקצרה: כשם שהגיוסים באו לבנות צבא כן שומה גם על השחרורים לבנות צבא. דהיינו: צריך שכבר עם שחרורו ייוצב החייל שוב במקום מסוים משלו בתוך מערכת הצבא (ומילואי הצבא) כפי שהיא תתקיים בימות השלום. צריך שמן המציאות המאורגנת כלוחם בפועל הוא יעבור לאחר שחרורו למציאות מאורגנת כלוחם בכוח. צריך שפרק זמן מועט בלבד יפריד, גם בעתות שלום, בין היותנו התקינה לבין מימוש בפועל של כושר המגן שלנו לשעת חרום — שהוא תקומתו „בין-לילה“ של צבא שדה בהיקף ובכוח שלא יפלו מאלה אשר אליהם הגענו כבר עתה.

לאור צורך זה הרי שעת השחרורים היא היא שעת הרת-עולם לצבא-ההגנה לישראל. אם יונחו עתה יסודות נאמנים לקיום גרעיניו ומילואיו לעתיד — ויכולנו לבנות עליהם למשך שנים רבות. וידרש כשרון רב לראות את הנולד, ותידרש חריצות ארגון רבה, כדי שלא תוחמץ ההזדמנות ההיסטורית.

תור האביב - לאימון במרחב

הדברים חלים על חינוך גופני, אימוני יחידות, מסע עות, תרגילים טקטיים בהיקף ניכר וכירב פעולות אימון אשר בלעדיתה לא תושלם דמותו של חייל לוחם בעל יכולת. אף בשעה זו אין בצבא ישראל מחסור בחיילים חדשים וצעירים; ויאמר במפורש, כי לא מעטים גם מאלה שכבר בילו במסגרת הצבא זמן רב יותר, לא מעטים הזקוקים או ללימוד מן

צבא ההגנה לישראל נבנה בסערה. לא היתה שהות לדקדק הרבה — ובמסגרת הקיים הכלליים, אשר סומנו ערב המעשה, בוצע המעשה עצמו תוך מידה רבה של הסתגלות מחויבת המציאות לתנאי הרגע ולמצבים החולפים. תוכנו הלוחם והמחנך של צבא ההגנה נוצר או בהרבה דפוסים אשר היו ארעיים לפי טיבם, ורק בזמן האחרון ניתנה אפשרות-מה להסדרת תוצאותיו של התהליך הנסער אשר בכוחו קם ונוצר צבאנו.

עתה, עם חתימת שביתות הנשק המפורשות הראשונות מתקרב, ודאי, והולך תור השחרורים מהצבא. וכשם שתהליך הגיוסים היה נתון בלחץ הבלתי פוסק של מצבי קרב ותביעות חזית, כן יהיה ודאי גם תהליך השחרורים נתון ללחץ של זעקה מתמדת לידים עובדות, לכוחות מקצועיים, לפרודוקטיביזציה של כוח-האדם ולהקלת עול-המלחמה הכלכלי מעל הישוב והמדינה. אולם, אולי עוד יותר מאשר הגיוסים בשעתם, חייבים השחרורים להיות מחושבים ומכווננים לתכלית הסופית. התכלית הסופית — פרושה לא רק שחרורו של כוח האדם הנדרש אלא גם

אין אקלימה של ארצנו נחשב על החמורים שבעולם. ואף בעונת החורף יתכן לפעול בה רבות! הן במצבי קרב והן בעבודת האימון. אך בכל-זאת, קיים הפרש לא קטן בין האפשרי בחורף — מזה ובעונות השנה האחרות — מזה.

עם תור האביב מגיעה שעת האפשרות הרחבה ביותר לאימון רחב תחת כיפת השמים.

היסוד, או ללימוד מחדש ולרענון של כמה וכמה סוגיות בתורת המעשה-הצבאי אשר מרחבי השדה וההר משמשים בשבילם כר האימונים הטבעי והמתאים ביותר, ובמקרים רבים — גם היחידי האפשרי. הקלה ידועה במתיחות (של „זמני שביתות הנשק“, לעומת עונות-ההפוגה הרגישות) מסיעת לאפשרות של תכנית אימונים רחבה במרחבים, גם מגבירה את הצורך בה. בימי „המלחמה המדומה“ בסוף 1939 ובראשית 1940, עת בה ישבו גייסות מיליונים במערכי העמדות או באזורי העורף הקרוב, כמעט ללא פעולת איבה מוחשית, נאמר רבות באנגליה וביחוד בצרפת, כי האויב המרפה העיקרי הנו השעמום: אפס מעשה-צבאי בצד מלאכות-שיגרה של „משק בית“ קסרקטיני. אסור בתכלית האיסור — והדבר חל כמוזן לא רק על

לוחיקי ההגנה

חיל-היבשה אלא גם על חיל-האוויר ועל חיל-הים — כי יותן לאוירת השעמום והריקנות להתגנב אל תוך שורות גייסותינו. כי עם אלה באים תמיד הרפיון, ירידת הכושר הצבאי וטשטוש המטרות למענן קיים הצבא ולמענן הוא נלחם בעת הצורך. תכנית אימון מקפת, תוך שימוש רחב ככל האפשר בחידושים ובתחבולות אשר יעוררו ענין באימון נים, ויבליטו את התכלית השימושית שבהן, הנה צורך השעה. תכנית אימון כזאת תחדש ותגביר את היכולת של אותם אנשי הצבא אשר יוסיפו לשרת בחדשים ובשנים הקרובות; ולא-אלה העתידים להשתחרר ולשוב אל החיים האזרחיים יוסיף משנה האימון תוספת של חיסון ושל כושר צבאי אשר יעלו את ערכם כאנשי-מילואים.

והגרעיני, אסור שיאבד לנו, אסור שיתבזבז. ואכן, מתחילה ההתארגנות וההתלכדות של ארגון חברי ההגנה, ודאי תתרחב ותתבסס, משיגבר זרם אנשי הצבא המשוחררים, מחברי ההגנה בעבר. ההתלכדות הזאת עדיין מחפשת לה צורות דרכים ומשימות.

אחת הדרכים היא הצורך בביטוי, בהבעת רחשי הלב והמחשבה, בהעלאת זכרונות, בהפקת הלקת המאלף — וגם בכלי לקשר, ולחילופי דברים. „מער כות“, במתו-הצבאית של ארגון ההגנה באיי מנין שנים, דפוס לגיבוש מחשבתו הצבאית והתנור עתית בשנות המחחרת שלו — (במסוה הליגלי כאשר איפשרו מסיבות הזמן) וכלי מבטאו של איש הצבא והמגן העברי, יפתח את שערינו לרוחה לפני צורך הביטוי, הבירור וההתלבטות של חברי ההגנה לשעבר. המשאלה המובעת ב„מער כות“ אשר בחוברת זו, כי „מער כות“ ישמש במה לותיקי ההגנה — היא גם משאלת המערכת.

השנה הפך „יום תל-חי“ ל„יום ההגנה“. בפעם הראשונה הופיעו וצעדו יחד, ביום י"א אדר, יחידות צבא ההגנה לישראל וקבוצות ותיקי ארגון ההגנה. היה בזה משום סמל למפנה ההיסטורי, אך היה בזה גם משום ציון לבעיה ולצורך. ותיקי ארגון ההגנה מהיום שכבה בפני עצמה במערך מחנה-המגן שלנו — שכבה אשר זכרונות משותפים ושירות-מתנדבים משותף ייחדוה וליכדוה. חלק מהם משמש גם כיום בתוך כוחות הצבא הפעילים (ומרבית שכבת המפקדים של צבא ההגנה לישראל מורכבת כיום ממישהיו חברים פעילים במחנה המגנים של אתמול). אחרים משמשים עדין בגופי חיל בעלי אופי רורבי ומקומי, או בשירותי עזר בעלי ערך הגנתי חיוני. ומצויים כבר גם כאלה אשר גילם ומצב בריאותם הציגום אל מעבר הגבול של כושר שירות. אך לכולם גם יחד אותם הזכרונות, השרשים והכרת היעוד אשר עשאוים לכוח המשחרר הגדול בתולדות ישראל. ליכוד זה, על ערכו המחנך

כל גנרל וכל חייל היתה לו ההכרה של אפסיותו הוא וחש שהנו אך שיפה בים זה של אנשים, אולם בד בבד עם זה, חש בכוחו ודאה עצמו כחלק בלתי נפרד של הכלל העצום.

מתוך „מלחמה ושלום“ לל. טולסטוי

פקודת החברות / ל"ג בעומר תש"א

(פרק ראשון: הנחות כלליות)

1. מגמתו היסודית של ה"א"ר. הוא להקיף את כל בוגרי הישוב העברי, איש ואשה, ולהכשיר את הנוער לתפקידי-הגנה, אולם מטרתו הישירה והדחופה היא להקים בכל זמן את הכח הדרוש לבצוע תכניות ההגנה הקיימות או לפי הנחות של תכנית-ההגנה א' 1941 יצטרך ה"א"ר. להעמיד במקרה של מלחמה כח צבאי בעצמה של 30 אלף איש לערך. כח זה יצטרך להתגייס תוך תקופה מסויימת מיום פרוץ המלחמה — תקופה שארכה תלוי בקצב המלחמה, היקפה וצורתה.

2. אפיו ההתנדבותי וההשאי של ה"א"ר. וצמצום האמצעים הכספיים שיועמדו לרשותו — גורמים להאטת קצב הגיוס. מאידך גיסא, אפיה של המלחמה המשוערת ידרוש קצב נמרץ מאוד של מפעלי-הגיוס ושל "הריכוזים האסטרטגיים". ניגוד זה מחייב הרכב של חברי ה"א"ר. אשר יתבסס בראש ובראשונה על האוכלוסיה המקומית בכל נקודה ונקודה הנחשבת כאיזור הספר מבחינה הגנתית. מכאן נובע ההכרה בדליה מקסימלית של היכולת המלחמתית מכל מקום ומקום. ז.א. שעל ה"א"ר. להכיל במסגרתו את מכסומם האוכלוסיה המוכשרת לתפקידי-הגנה בכל מקום ומקום, להכשיר אותה ולהחזיקה כ"חיל-מצב". חיל זה יהיה נכון בכל עת להתיצב בהתנגשות הראשונה לתפקיד כפול:

א. לבלום את המהלומות הראשונות בשיטות הגנה פעילה;
 ב. לתת שהות מספיקה להביא תגבורת מהסביבה וממקומות מרוחקים יותר. את מלאי הכחות בשביל תגבורת יש לארגן בייחוד בערים ובישובים מרובי האוכלוסים, נוסף על היחידות שתהוינה את "חיל-המצב" לצרכי ישובים אלה עצמם.

3. החזקה קבועה של חברים ב"א"ר. תכלית כפולה לה:

א. להכשיר, לחנך ולאמן את החברים בומך-שלום לתפקידי-הגנה בהתאם לתכניות מסוימות;
 ב. לשמור על אלה שסיימו את הכשרתם במבנה ארגוני כזה, אשר יאפשר את גיוסם והפעלתם הנכונה, היעילה, המהירה והמתוכנת לכשתפרוץ מלחמה.

בהתחשב בהגבלות תקציביות, בשפלי ההבנה לצרכי-ההגנה בזמן-שלום ובקשיים החוקיים לנהל אימונים בקנה-מידה גדול, תחכן החוקת חברים במספר מצומצם בלבד, לשם מלוי התפקיד הראשון, אולם התפקיד השני מחייב החוקת מספר מכסימלי של חברים באופן קבוע, כי בלעדי זאת לא יתכן גיוס מוצלח בשעה שתפרוץ מלחמה.

4. מן האמור יש להסיק כי החברות הקבועה ב"א"ר. הוא צורך אוניקטיבי מוחלט מבחינת כושר ההגנה. אילו הייתה החברות ב"א"ר. מושתתת על שרות-חובה כבכל מדינה סדירה, אוי היה צורך זה מתמלא על נקלה. בתנאינו החברות ב"א"ר. תלויה בהתנדבות האישית, בהכרתו הלאומית ובנכונותו לשרות לאומי של כל פרט ופרט. חכונות נפשיות אלו אצל היחיד תלויות שוב באיורה הציבורית השוררת בקרב הישוב העברי בכלל ובמתיחותו לעניני ההגנה בפרט, וכן בגורמים המשתנים והולכים מזמן לזמן. נמצא, אפוא, שאם לדרוש מכל חבר וחבר ב"א"ר. סדרת חובות מכסימלית, אחידה ושווה, או מספר החברים ב"א"ר. יהא במצב של תנודה מתמדת, וקרוב לודאי שבזמן שלום לא יגיע למספר הדרוש עפ"י תכניות-ההגנה. החברות ב"א"ר. בצורתה הארגונית צריכה לכן להיות גמישה; החברים יתחלקו לסוגים אחדים, אשר לכל אחד מהם סדרת חובות מיוחדת משלו. על חברים חדשים הנמצאים בתקופת ההכשרה יוטלו יותר חובות מאשר על חברים ותיקים שסיימו כבר את הכשרתם. יותר חובות יוטלו על חברים בגודלי ה"ח"ש מאשר על חברי יחידות ה"ח"ש. בהתאם להבדלי התפקידים והתכונות האוניקטיביות (גיל), סוגי החברות וסדרת החובות לכל סוג יוגדרו להלן.

5. עקרון החשאיות, אחת האשיות של ה"א"ר. סותר את המגמה להפוך את ה"א"ר. לתנועה המונית המכילה רבבות אנשים, אולם גם בשטח זה נחוצה גמישות ידועה. לא כל פעולות-ההגנה דורשות מדה שזה של חשאיות. יתר על כן, ישנה שורה של פעולות בשטח ההגנה שאפשר בתנאים מסוימים לבצען באופן גלוי לגמרי, לשם כך נקבעות בפקודה זו שתי מסגרות ארגוניות מקבילות, האחת גלויה וליגלית: — (א), והשניה חשאית וסודית בהחלט: ארגון ההגנה העברי (א"ר).

6. ה"א"ר. יתנהל לפי תקנון רשמי, שיקבע ע"י הפיקוד העליון. מבנה ה"א"ר. וחלוקתו לסניפים יהיו מקבילים למבנה הארצי של ה"א"ר. מינואר 1941. ה"א"ר. ישמש מכשיר בידי ה"א"ר. לשם ביצוע פעולות שונות אשר עקרון הסודיות אינו חל עליהן. על כל חבר ה"א"ר. להרשם כחבר ב"א"ר. אולם לא כל חברי ה"א"ר. יתקבלו כחברים גם ל"א"ר.

7. ההרכב, המכסה והחלוקה של הכח המלחמתי כולו בארץ נקבעים על-ידי הפ.ה.ע. בהתאם לתכניות-ההגנה ולמבנה הארצי, מפקדי הגלילות והמחוז הנפרד אחראים בפני הפיקוד העליון:

א. לשלמות ההרכב והמכסה שנקבעו בשביל מרחב פקודם, להחזקה ארגונית נכונה של כחות אלה, לקיום קשר מתמיד וסדיר עם חברי ה"א"ר. ולהפעלתם;
 ב. להשלמת ההרכב והמכסה במרחב פקודם ע"י גיוס חברים חדשים ל"א"ר. בהתאם לתכנית ולתקנות רישום החברים וחילום.

לסיכומו של מפעל ההעפלה

בפרשת "יציאת אירופה תש"ז" מרוב זנים — כבנקודת מוקד — עיקרי התכנים ועמקי הגילויים של שלשלת קורות ההעפלה לארץ. אין כוונתי רק לחוליות האחרונות של ההעפלה ההמונית, המונה שנותיה מימי אניתי-המעפילים, "ולוס" (יולי 1934); ולא רק לכל החוליות הקודמות של ההעפלה החובבי-ציונית והציונית הפותחת בעלית ביל"ו (1882) — כי אם אולי לכל זרמי ההעפלה הגדולים והמצומצמים. לכל נסיונות ההעפלה הקבוצית והאישית, לכל מפעלי ההעפלה המוצ'חים והכושלים, מיום גלותנו מעל אדמתנו.

ההיסטוריה של ההעפלה הגיעה — במובן מסוים — לחתימתה עם יסוד מדינת ישראל באמצע מאי 1948, ועם עלייתם של אחרוני העצורים בקפ-ריסין לרציף הנמל בחיפה (בסוף ינואר 1949). הגיע אולי הזמן לנסיון להקיף ולסכם את תהליך ההעפלה מכל בחינותיו.

ואולם, אין כוונתי ואין ביכולתי לנסות להקיף ולמצות את כל המסכת הכבירה הזאת. כוונתי רק להעיר מספר הערות על מקומה של פרשת "יציאת אירופה תש"ז" במפעל ההעפלה של התקופה האחרונה ועל מקומה של ההעפלה במלחמת חירותנו.

אמרתי ודייקתי באמרי, שרק במובן מסוים הגיעה ההעפלה לסיימה. כי שנים הם המכשולים היסודיים שההעפלה נועדה להתגבר עליהם: א. איסור הכניסה ארצה; ב. איסור היציאה החפ-שית מארצות הגולה וההגבלות והאיסורים על דרכי המסע לארץ. ואם המכשול הראשון הוסר עם סילוקו של השלטון הנור והאויב מן הארץ ויסודה של עצ-מאותנו המדינית — הגה טרם הוסר המכשול השני לגבי ארצות ערב והאיסלאם ולגבי מדינות אירופיות שונות. — ומי יודע מתי יוסר. וכל זמן שלא יוסר המכשול השני, עדיין לא סיים מפעל ההעפלה את תפקידו. ועוד נתכנו לו עלי-לות, אם בשטח המאבק המדיני ואם בשטח המאבק הישיר, בדרך ההעפלה במובנה הטכני הפשוט של המלה. כמובן, בתנאים חדשים, כשלימינה מדינת ישראל העצמאית עם כל היכולת הגלומה בה.

בזה ניתן לקרוא "מערכות" המבוא המסכם, הפותח את הספר "הספינה שנצחה" — קורות מלחמתה של "יציאת אירופה תש"ז".
המבוא מלווה דברי הקדשה אלה:
דברי הסיכום הללו רשמתי לזכר שלושת בני קבוצת כנרת הצעירים והעוים: גור בני ושני חבריו כאחים לו דן וזמיר. שלשטם כאחד נפלו במערכה הכבדה על חירותנו: גור בקרב על סגירת דן וזמיר — בקרבות עמק הירדן. והמערכה טרם נחתמה.

העפלה ועליה. אם יבוא יום וההיסטוריון יסקור את שתי הפרשיות האלה, אין זה לגמרי מן הנמנע שיבוא לכלל מסקנה, כי במשך כל ימי גלותנו ושלטון הזרים בארצנו, היתה ההעפלה דרך-המלך של הנהירה היהודית ארצה, ורק בתקופות מסוימות (בהפסקות אפיזודות), הצליחו היהודים להשיג מאת השליטים רשות ליגאלית או ליגאלית-למחצה — לעלות לארצם. אפיזודה כזאת היתה (מבחינה היסטורית) גם כל העליה הסרטיפיקטית בתקופת הכיבוש הבריטי. יותר מזאת, רק בכוח לחצו המתמיד של זרם ההעפלה, ולעתים בכוח המחץ שלו — הושגו מדי פעם אותם ויתורים ונסיגות מצד השליטים הזרים. שאפשרו את הכניסה הליגאלית למולדת.

לנהר זורם נמשלה ההעפלה היהודית. אם נסתם האפיק — יפרץ הנהר בערוץ או בערוצים אחרים. פעמים שטף בזרם אדיר אחד, פעמים נתפצל לזרמים וזרמי זרמים. תקופות — בזרמים גלויים לעין, תקופות — בזרמים סמויים תת-קרקעיים, תקופות — גם כך וגם אחרת. פעמים נפסק הזרם ואולם רק לזמן-מה, עד שלאחץ המים הנקורים יפרוץ לו מחדש את דרכו הישנה או החדשה.

היסוד העמוק ביותר של ההעפלה הוא היותה נעוצה בעיקרה בצרכים הפנימיים — בחוקים הפנימיים של התוויה היהודית. הנסיבות החיצוניות עלולות רק לסייע או לעכב. ההעפלה היא אולי אחת ההוכחות הניצחות, שחוקים פנימיים כאלה אכן קיימים — אם למרות כל הכוחות הקמים עליה במשך אלפי שנים, חיה וקיימת ומנצחת לעינינו ההעפלה היהודית.

הכרת היסוד של המעפיל היהודי היא זכותו הבלתי מעורערת לעלות למולדתו, זכות שאינה טעונה שום אישור ושום הסכמה משום גורם זר, מדיני או בין-לאומי. המעפיל רואה כל גורם מונע ומעכב כבלתי-חוקי, כגזרה של גויים, או כמעשה-בגידה והכשלה של מרשיעי-הברית. אין לה להעפלה שום מניעים יסודיים אחרים

מחוץ לכמיתה היהודית לארץ, לכחה המושך של המולדת זכותה הרוחה של הגולה.

כשאני חושב לפרקים מדוע עוררה ההעפלה את המת האויבים האנגלים כאשר עוררה; מדוע, בעצם, ריכוז אמצעים וכוחות כה עצומים למלחמה נגדה — הנני סבור כי חשו (ו"בצדק") שבפעולה הצנועה וה"הצמחונית" הזאת, נעוץ המרד היהודי העמוק ביותר נגד תלותנו במשטר זה, בעוצה התגרות ישירה ובלתי נרתעת בחוקי השליטים הזרים, בעוצה התקלסות בסמכותם ובגזרותיהם, והוכחה ניצחת שהיהודים — אכן — אחת החליטו ליטול גורלם בידי עצמם. זוהי אולי הסיבה שאפילו "ידידים" מסוג מסוים "יצאו מכליהם" — לא יכלו "לעכל" את התנועה המרגיזה, המתגרה והבלתי נרתעת הזאת. תנועה, שאין להתגבר עליה בשום איומים ובשום אמצעי לחץ ומלחמה פיסי, תנועה, שלאחר כל מכה שמנחיתים עליה וכל מפלה שמנחיתים לה, היא מרימה שוב את ראשה וממשיכה.

ואין זאת אומרת, שההעפלה לא מצאה לה ידידים נאמנים בקרב אומות העולם; אדרבא — דוקא אופיה המיוחד קנה לה ידידים ותומכים נלהבים ונאמנים, גלויים ונסתרים בחוגים שונים, כמעט בכל הארצות שבהן פעלה; ידידים, שעמדו לה בזמנים רעים עד מאד; ידידים, שפילסו לה דרכים וקשרו קשרים מועילים, וחיו בכל מהותם את חייה. אותם מצאה ההעפלה בקרב שוחרי החירות האמתיים שבכל האומות.

ההעפלה היהודית היא אחת הצורות העיקריות והמקוריות ביותר של המערכה על חירותנו; צורה שכמעט אין משלה בתנועות החירות של עמים אחרים; ואם גם בתקופה האחרונה הפכה החזית הצבאית לחזיתנו העיקרית, הנה הוסיפה ההעפלה לתת את חלקה החשוב למערכה הכללית, בשטח העליה ובשטחים אחרים, כפי שארמוז עוד להלן. כידוע, ניסה משרד החוץ של בויין לתאר את ההעפלה כענין מלאכותי, מעשה ידיהם של קבוצת "ציונים קיצוניים", "חסרי מצפון", אין סילוף גדול מזה של הזיון ההעפלה ואין סימן מובהק יותר לסמטומו של בעל התפיסה הנ"ל, שלאחר כל הנסיון שנתנסה לא הבין כלשהו בחזיון שלפניו.

ההעפלה היתה תמיד, ביסודו של דבר, פרי המצוקה הלאומית, ההכרח הלאומי, הרצון הקיבוצי והניזמה הקיבוצית. פעילי ההעפלה (ברובם המכריע אנשי השכבה החלוצית שבארץ ואנשי הגנה) — לא היו כי אם דוחפים, מארגנים, ואם לדיק

"מילדים" (לפרקים מותר אולי להודות — מעכבים). המפעל עצמו נישא על גבי המונים, וברגעי מבחן רציניים נתגלה המפעל בכל גילויי הגבורה הקיבוץ ציית, במובנה העמוק והכולל של המלה. כזה היה המעמד בלה-ספציה (בשביתת הרעב הממושכת של 1014 גבר ואשה); כזו היתה עמידתם של אנשי "יציאת אירופה תש"ו" בכל גלגוליהם; כזו היתה עמידתם של המוני המעפילים בקפריסין בשנות מעצרים; כזו היתה הנכונות שגילו המוני היהודים להוסיף ולהעפיל אחרי מעצרי המעפילים בארץ, אחרי "פטרייה", אחרי הגרוש למאוריציוס, אחרי הגרושים לקפריסין ואחרי גרושם של אנשי "יציאת אירופה" להמבורג.

מפעל ההעפלה בתקופתו האחרונה, עם שהיה זה מפעל של המונים הפורצים ומבקשים הצלה, אורגן וכוון בחלקו המכריע ע"י כוחם המאוחד של אנשי המפעל החלוצי בארץ ושל אנשי ההגנה. זהו אולי מפעל ההצלה הגדול הראשון שאורגן ע"י ארץ-ישראל החדשה, החלוצית. זו הפעם הראשונה בתולדותינו יכלה ארץ-ישראל להושיט יד להצלה — ולו הצלה פורתה-לא היה מפעל של מפלגה או כיתה, בשם המפורש של ארץ-ישראל החלוצית המאוחדת ובשם המפורש של ההגנה — כיונו השליחים את זרמי "הבריחה" וה"העפלה", וכוחם של השליחים בציבור המעפילים שאותו שירתו — עלה והתבצר במידה שנשארו נאמנים לאחדות מפעלם החלוצי וההגנתי.

שני דורות של ההגנה שיתפו פעולה במפעל ההעפלה: מצד אחד הדור הקשיש של מניחי יסודות ההגנה ואנשי היחידות הצבאיות במלחמת העולם השנייה, ומהצד השני הדור הצעיר של ההגנה, אנשי הפלמ"ח, הימאים והאלחוטאים, ושני דורות השלימו איש את רעהו בתוך המפעל החי. לא תמיד היתה הפעולה המשותפת קלה והרמונית, אך בסופו של דבר נתן כל דור את חלקו במפעל הכללי. הדור הצעיר של אנשי ההגנה, זה שנשא על כתפיו במידה מכרעת את עומס מלחמת חירותנו בשנה האחרונה, זה שהרבה לשלם את המחיר האחרון — הוא שנתגלה גם בכל יכולתו במפעל ההעפלה והבריחה, ולא רק ביכולתו "המקצועית", בכשרון התחבולה וההסתגלות, כי אם גם בכשרון העיקרי להבין לרוח המעפילים שאותם שירת, להתמוג אתם למחנה אחד ולשרת אותם באהבה ואמונה, ואל נשכת, שבחלקו הגדול היה הדור הצעיר מילידי הארץ, שחסר להם בתחילת עבודתם גם

הגשר ההכרחי להמוני העולים — הגשר של ידיעת האדיש.

אך ערכו של המפעל נתגלה גם בכך שגֵרר וצנף עשרות ומאות מבין הדור הצעיר בארצות המערב והארצות האנגלו-סנסיות, מהם צעירים שהיו רחוקים מכל נגיעה לציונות. ספק רב אם מפעל אחר יכול היה לצרפם למחנה הציוני המגשים; אגב מפעל ההעפלה והבריחה נתקרבו ואח"כ נתנו את חלקם הרב במלחמת צבא ההגנה לישראל.

כברוב המפעלים ההיסטוריים, לא ידעו המתחילים במפעל ההעפלה את כל התכנים הגנוזים בו ואת כל האפשרויות הגלומות בתוכו. רק בתוך הפעולה עצמה צמחו כנפים למפעל ונוכחו לדעת העושים בו, שלא בשביל צדדי הם דורכים, כי אם סוללים הם — בכוח המעשה המהפכני — מסילה רחבה לעליה רבתי. לא עלה בדעתם של המתחילים, שיתכן להגיע בהעפלה לממדים שהגיעו ולאפשרויות שגילו, לתחבולות שלמדו לחבל, למכשולים שלמדו לגבור עליהם. רק בתוך הפעולה עצמה למדו העושים, שלא להיואש לעולם בפני שום צירוף של מכשולים, וגם כשדומה שכלו כל הקצים ונסתתמו כל אפשרויות הפעולה, לא אחדול כי אם להוסיף ולפעול ולעמול ולהתור ולבקש דרכים, ואז יש אשר פתחי אפשרויות היו נפתחים לפרקים במקומות שלא פללו, ודברים "בלתי אפשריים" הפכו למציאות.

הממדים, ההתחלות היו צנועות ומצומצמות, כמעט מגוחכות, ועוררו בלב פיקחים ונבונים — גם בקרב התנועה הציונית — רק מנוד ראש ואולי רחמים למטורפים המשקיעים עצמם בענין שאין לו כל תכלית. ורק בתוך הפעולה החיה גילו העושים, שדוחפים הם קרוֹן־רכבת הנתון על פסי הברזל של ההיסטוריה היהודית, וכי התכניות החלומות על ממדי העפלה גדולים אינן רק ניתנות להגשמה, כי אם הן מחויבות להגשמה. הקטנות היו פתח הכרחי לגדולות, ורק הממדים הגדולים הם ששוו להעפלה את ערכה בעליה, בהצלחה ובלחץ המדיני. רק הכמות הפכה לאיכות.

אמצעים. לפעולת המחתרת הזאת בממדים שעוד ידובר עליהם נדרשו סכומים עצומים. סבורני, שלא פחות משבעה מיליון לירות גויסו והושקעו במישרים במפעל ההעפלה החל מ"ולוס" ועד יסוד המדינה, ובכלל זה גם המפעלים שלא אורגנו על ידי "המוסד לעליה".

שנים רבות חלפו עד שהתנועה הציונית החליטה לקבל על עצמה במישרים את האחריות למפעל. את

האמצעים הדרושים גייסה ההעפלה מכל המקורות האפשריים. מאמצעי העולים-המעפילים עצמם, מאמצי צעירי התנועות החלוציות בגולה, מאמצעי הסתדרות העובדים ומוסדותיה, מאמצעי מוסדות-העור של היהודים בגולה, מאמצעי ההסתדרויות הציוניות בגולה, מנדבנים יהודים וגם לא יהודים שהתעוררו לעזרת המפעל, ומאמצעי ההסתדרות הציונית העור למית.

רמותי על המניעים ההיסטוריים היסודיים של ההעפלה. אנסה למנות את המניעים הבלתי אמצעיים. הם היו כמובן שונים בתקופות השונות.

א. בראשית ההעפלה ההמונית (1934) היה המניע הבלתי אמצעי — המחקק בתנועות החלוציות ההמוניות, בעיקר בפולין; התנועה שמנתה עם ההסתדרויות הנורע החלוציות מאות אלפי פים, נתנקה במסגרת המצומצמת של העליה הליגאלית ונאלצה לבקש שבילי-עליה נוסף פים ופרצה בדרך ההעפלה.

ב. בימי גבור הרדיפות של היטלר לפני מלחמת העולם, היתה ההעפלה — דרך הצלה ומפלט, לפרט ולכלל.

ג. לאחר שנכנס לתקפו הספר הלבן (1939) הפכה ההעפלה, (נוסף לשאר תפקידיה), להיות אחת מדרכי מלחמתנו המדינית נגד משטר הדיכוי ובעד עצמאותנו אחת הדרכים המכוונות ביותר — המובנות ביותר לעם ולעולם, המוחצות ביותר, נושאת דגל אי-הכניעה לשלטון המדכא.

ד. בימי מלחמת העולם הפכה ההעפלה לדרך העיקרית של הצלה, לאחר שנצטמקו עד מאד אפשרויות העליה הליגאלית.

ה. עם תום המלחמה היתה ההעפלה לדרך העליה העיקרית, כמעט היחידה, וכך עד פתיחת שערי הארץ עם יסוד המדינה.

ו. בימים המרים של מלחמת השלטון בנו היתה ההעפלה אחד המנופים העיקריים להתחזק את הרוח הציונית במחנות-הנידחים באירופה וביהדות העולם, — אלמלא היא מי יודע אם לא היו נופלים ברוחם ומתפורים פיזור פיסה הופים כים לאבק-אדם מבחינה לאומית ואנושית. באותה התקופה השחורה היתה העפלה מתוקת בתמידות את רוחו של הישוב במאבקו. ההיה להעפלה ערך גם מבחינת העליה? ההרבתה למעשה את מספר העולים? דין ודברים ארוך התנהל בענין זה בציבוריות ובעתונות הציונית

אירופה" שגורשו להמבורג; אגב, דרך מחנות-
המעצר בקפריסין "עברו" כ-52.000 נפש, מהם:

עד פרוץ מלחמת העולם 1.9.1939	כ-10.000 נפש
בימי מלחמת העולם עד סיומה 5.5.45	כ-20.000 "
מסיום המלחמה עד יסוד המדינה 5.1.1948	כ-85.000 "

ובסה"כ 115.000 נפש

מכלל המעפילים נשלחו ע"י "המוסד לעליה"

כ-105.000 נפש	
ע"י סוכנים פרטיים וארגונים רביוניוסיטיים	10.000
סה"כ	115.000 נפש

למעשה, חדלו הארגונים הרביוניוסיטיים והסוכ-
נים הפרטיים לשמש גורם בעל ערך בהעפלה החל
משנת 1942—1943. מאז ועד יסוד המדינה נשלחה
עליהם רק הספינה "בן-הכט" ולאחר יסוד המדינה
הספינה "אלטלנה".

הרוב המכריע של המעפילים העפיל:

מאירופה	כ-106.300 נפש
מארצות המזרח	כ-7.500 "
מצפון אפריקה	כ-1.200 "

סה"כ כ-115.000 נפש

מספרים אלה מעידים מה מעט עשתה ההעפלה
עד עתה להצלת יהודי המזרח — עובדה התובעת
תיקון רציני ומהיר.

המעפילים האירופיים היו יוצאי הישובים היהוד-
דיים, כמעט של כל ארצות אירופה, והפליגו מנמלי:
רומניה, בולגריה, יון, יוגוסלביה, איטליה, צרפת,
בלגיה, הולנד ושודיה. מכלל המעפילים העפילו

בדרך היבשה רק אנשי ארצות המזרח	כ-500 נפש
יתרם העפילו בדרך הים	כ-107.500 "

סה"כ כ-115.000 נפש

קרוב ל-85.000 נפש מעפילים שלח "המוסד
לעליה" ב-96 כלי-שיט שלו.

עד פרוץ המלחמה העולמית	18 כלי שיט
בתקופת המלחמה	" " 13
מתום המלחמה ועד יסוד המדינה	" " 65

סה"כ 96 כלי שיט

למעשה, לקחו חבל במפעל זה מספר כלי שיט
רב יותר. כי נוהגים היו לצרף מעפילים של כמה
כלי-שיט בלב ים.

כלי השיט היו, כמובן, מגודל שונה. הכלי הקטן
ביותר של "המוסד לעליה" ("פוסדון") הביא לחופי

והיהודית. המספרים הבאים יענו את תשובתם
הברורה. אך כבר אמרתי לעיל, שאין זו רק שאלה
מספרית של כך וכך רבבות. שעלו בדרך ההעפלה
ואתרת לא היו מגיעים ארצה. ברור לגמרי, שאלמלא
לחץ-ההעפלה לא היו נפתחות לפנינו גם אותן האפ-
שרויות הליגאליות שנפתחו. ומי שיעין בתולדות
ההעפלה יראה זאת עין בעין.

ואשר לשלטון. לא היתה תפארתו במלחמתו
בהעפלה. בכל נפתולינו אתו נאלץ לסגת צעד אחר
צעד לאחר כל התקפה שניסה להתקיף. אולי לא
היה בכך משום נצחון להעפלה, אבל היה בכך משום
נסיגה מתמדת לשלטון ומפלה מעשית ומוסרית, לרוב
גילייה לעולם.

הנה הכריו הספר הלבן (מאי 1939) שבתום
75000 הסרטיפיקטים שהוקצבו ע"י הספר הלבן לא
יוסיפו יהודים לעלות אלא בהסכמתם של הערבים —
הממשלה נאלצה להתיר עליה של 1500 נפש לחודש
גם לאחר תום המכסה הנ"ל.

לגבי מגורשי מאוריציוס היתה הודעה מפורשת,
שאלה "ישולחו למושבה בריטית... ובסוף המלחמה
יוחלט להיכן ישלחו — — — אך אין בדעת הממשלה
שיבואו לארצנו" — — — וסופם של מגורשי
מאוריציוס, שלאחר סבל אין קץ וקרבות הגיעו
ארצה.

באוגוסט 1946 החליטה הממשלה להכות מכת-
מות את ההעפלה ע"י הגלאת המעפילים לקפריסין,
— והמעפילים לא חדלו להעפיל וקפריסין היתה
למחנה-מעבר לארץ.

ביולי 1947 נעשה ע"י בוין הנסיון המטורף
להחזיר את עולי "יציאת אירופה תש"ז" לחופי צרפת
ואח"כ, כשמאנו לרדת שם, הופנו לחוף המבורג.
אך גם המעשה הזה — האכזרי והאוילי — לא הפסיק
את זרם ההעפלה שהוסיפה לזרום ובוין לא העיז
להזור על פרשת "יציאת אירופה תש"ז" — שהנחילה
לו מפלה פומבית וקלון.

דומני, כי לא אטעה אם אומר, שבמפעל ההעפלה
היתה כל מהלומה שניהתה עליו — הופכת שלב
להתקדמות נוספת.

ועכשיו נתונים מספרים אחדים (כל הנתונים
במספרים עגולים).

מימי "ואלוס" עד יסוד המדינה הלכו בדרך
ההעפלה ארצה כ-115.000 עולים מעפילים (כולל
אנשי מאוריציוס, עצורי קפריסין ואנשי "יציאת

הארץ כ־65 מעפילים. כלי השיט הגדולים ביותר — "קבוץ גלויות" ו"עצמאות" נשאו למעלה מ־7500 מעפילים הכלי. בין כלי השיט שהושטו ע"י סוכנים פרטיים היו גם כלי שיט קטנים מ"פוסדון" הג"ל.

כמוכן, אם נשואה את אשר נעשה בשטח ההעפלה למה שהיה נחוץ, ואולי הכרחי, לעשותו מבחינת ההשמדה — נגיע למסקנות נוגות; דל הוא הסיכום, ובכל אופן לא יהיה מקום לשביעות רצון. אך גם מה שנעשה — בוצע בתמצית מאמציהם של המוני המעפילים ואנשי ההעפלה מול מכשולים, שנראה היה לפרקים כי אין להתגבר עליהם; ואם גם אין בכך אפילו פחות מחצי נחמה — הרי נזכור שמתוך לערסה הישיר בעליה והצלה היה להעפלה גם ערך רציני בעידוד רוחם של המונים יהודיים בימי המצוקה וההשמדה האיומים ובשנות נפתולינו המדיניים והצבאיים עם השלטון הבריטי. וגם בשמות אשר ניתנו לספינות המעפילים בלט הרצון לתת מבע לעמוקיה החוקיות של כל הלוחמים את מלחמת שיחרורנו בכל השטחים.

הפעולה המסועפת ביבשה ובים דרשה עבודת ארגון כבירה, גם הכנה וידיעה בשטח התחבורה הימית. מעטות, כמעט אפסיות, היו ידיעותיהם של אנשי ההעפלה בשטח הימי בתחילת עבודתם. אך בתוך העבודה עצמה למדו והשתלמו, ואגב הפעולה הימית המסועפת שנעשתה בתנאי מחתרת חמורים, דרבנו וקידמו את הימאות העברית, כפי שעוד יוזכר להלן.

אך ההעפלה לא זרמה רק בדרכים ה"קלאסיות". המוח היהודי לא חדל מחבל תחבולות כדי להערים על ההסגר הבריטי, וכשגבר ההסגר, עד שאי אפשר היה כמעט לפרצו באניות, סללה לה ההעפלה דרכים צדדיות, וכמה שבילים שראשיתם היתה "מצערה" נתגלו אח"כ גם בחשיבותם המספרית. כזאת היתה הדרך הקרויה "עליה ד'" (ע"ד); כ־8500 מעפילים חמקו בדרך הזאת ארצה ממש "מתחת לחוטמם" של הבריטים, בשעה שאלה הסתערו על הספינות האומללות.

מפעל ההעפלה ניסה את כוחו בדרך האויר הקרויה "ע"כ" ("עליית כנף"). רק שלושה משלוחי אויר הגיעו ארצה בשלום (שנים מאחת מארצות המזרח ואחד מארץ אירופית, כל אלה בשנת 1947). אין כל ספק, שאילו היה הכרח להמשיך בהעפלה, היתה גם דרך זו מביאה את פריה, אך כפי שעוד ייאמר להלן — גם הנסיון המעט הזה לא אבד לריק.

אויבים וידידים קטרגו חמורות על פעילי ההעפלה פלה בגלל הסכנות שהם מטילים לתוכן את המוני המעפילים: סכנות הים, הכלים הרעועים והגדושים למעלה מן המותר, חוסר תנאים סניטריים באניות, סכנות ההתנגשויות בבריטים וכו' וכו'.

ואולם, אם נעשה כיום חשבון צדק, גיוכח להצת, שלעומת ההשמדה שהושמדו אלה שלא העפילו, שחששו להעפיל, או לא הגיעו להעפלה, — הרי היו קרבנות ההעפלה מצומצמים למדי, גם אם היו קשים ומכאיבים מאד.

וקרה כאן — במידה עוד יותר מכרעת — בדומה למה שקרה במלחמת ההשמדה של היטלר נגדנו: אלה מבינינו שיצאו לקרב, לא רק שהרימו את קרננו בעיני עצמנו ובעיני העולם — כי אם גם האחוז שלהם שניצל למעשה הוא רב יותר.

זעירים מבחינת ממדיהם היו התחלות ההעפלה עד פרוץ מלחמת העולם, מעין גישושים ונסיונות. ודוקא ערב המלחמה נתרקמו תכניות רציניות למדי להרחבת הזרם. המלחמה שמה קץ לרובן של התכניות האלה, ומפעל ההעפלה נאלץ לבקש דרכי פעולה חדשים בהתאם למסיבות המלחמה.

מסיום המלחמה ואילך הלך זרם ההעפלה הלך וגאה:

בשנת 1945	הלכו בדרך ההעפלה כ־4.400 נפש
" 1946 "	" " " כ־23.000 "
" 1947 "	" " " כ־44.100 "

ותכניות נוספות בממדים גדלים והולכים, נרקמו לקראת הבאות.

עם יסוד המדינה ופתיחת שערי הארץ הופנתה העליה לדרך רחבה וחדשה, לא עוד בהסתר כי אם בגלוי ולעיני השמש יבואו נידחי ישראל מארבע כנפות הגולה, אל מולדתם המצפת לקבלם.

מפעל ההעפלה השיג את חצי מבוקשו: שערי הארץ נפתחו. גם תרם את חלקו, בצד דרכי המאבק האחרים, לפתיחת השערים וליסוד המדינה.

מאז אותו יום (אמצע מאי 1948) ועד אחד ביאנואר 1949 עלו ארצה כמאה אלף נפש, ואין זה מן הנמנע, כי בשנת 1949 יעלו כרבע מיליון נפש ואולי למעלה מזה — אם רק לא יתחוללו בעולם שינויים מדיניים קאטאסטרופאליים, או לא ניפשל כשלון חמור מבחינת התקנת השיכון לעולים וקליטתם הכלכלית.

ואולם לא רק בדרך בלתי אמצעית מילאה תנועת ההעפלה את שליחותה, היא לא רק סייעה לקשירת כמה וכמה קשרים מדיניים, מועילים ופוריים, במערב

אירופה ומזרחה, אשר ספק אם היינו מגיעים אליהם בדרך אחרת. אגב הפעולה הזו היא גם דחפה קדימה כמה מפעלים בעלי ערך קיים.

א. ההעפלה היא שהניפה בתנופה רצינית את מפעל הימאות העברית קדימה. הנסיון וההעצה של אנשי ההעפלה, הימאים והאלחוטאים, לא אבדו לריק. נסיונות הימאות העברית המצומצמת, המים, הזוהרים, למודי-הכשלונות, קיבלו בבת אחת תנופה חדשה. מפעל ההעפלה הוא גם שהוריש את ציו — ובהן גם ספינות בעלות ערך — לצי המסחרי, לצי העלית. עובדה היא, כי רובה של העליה מוסיפה לזרם ארצה — עד היום — באניות שהורישת ההעפלה. ואניות העפלה מסוימות הן שהניחו, כידוע, גם יסוד לראשית ציינו המלחמתי.

ב. גם ההתחלות הזעירות של העליה באויר לא עלו בתוהו; הנסיון והקשרים שימשו לפיתוח קשרינו האויריים — לתעבורת עולים ומשאות ולרכישת כלי-טיס.

ג. האולם — וזאת רצוני להדגיש — אין לתאר את ביצוע מפעלי הציוד של צבאנו בשנה הקריטית האחרונה (ציוד, שבו היינו תלויים לחיים ולמות; כן: לחיים ולמות?)

מבלי הנסיון, הקשרים, התחבולות, ואמצעי התחבורה השונים שהיו לרשותנו אך ורק כתולדה ממפעל ההעפלה בשנים האחרונות. עוד יבוא יום ויסופר כזאת וד"ל.

זאת בעבר.

וכלפי העתיד. אילו זכה מפעל ההעפלה, שהרוח אשר הבריחה את המוני המעפילים ואת פעילי ההעפלה, רוחם הבלתי נרתעת של אנשים אשר אחת התליטו לפרוץ דרכם לחירות ויהי מה — רוחו של דוד בקומו על גלית; אילו זכה, שהרוח הזאת — בטירתה — תוסיף לחיות בדור הצעיר בארץ — היתה זה אולי עיקר שכרו של המפעל.

באחד הכינוסים של פעילי ההעפלה והבריחה בגרמניה, שעה שסופרו פרטי הפרשה של "יציאת אירופה תש"ז", העיר אחד המסובים: "מי ידע? במשך מאות ואלפי שנים מספרים היהודים בליל הסדר של פסח ביציאת מצרים, ודורות על דורות התחנכו על שאיפת החירות הגנוחה בהגדה של פסח; — הן יתכן ויתכן שהדורות הבאים עוד יוסיפו לספר ולספר לבניהם ולבני-בניהם אחריהם ב"פרשת יציאת אירופה תש"ז".
ואולי צדק המעיר.

אזהרה, בהפתים מלחמה

"חיל-הצבא שלנו מימות המלחמה נמס והלך לו, מבלי שיקום ויעלה, מתוכו חיל-צבא לימות השלום, כאותו פניפס פלאי העולה מתוך הלהבות בהן אוכל קודמו..."

"אוי לו לשלטון אשר אינו יודע, עם תום של מלחמה, להניח את התכניות ליצירת מערכת צבאית יעילה, המבוססת על קיום יהדות ומבני-צבא מאורגנים אשר יוכלו לצמוח, לבגור, להתגבש ולהבשיל עם כל חודש העובר עלינו".

ה. צ'רצ'יל, 1 בדצמבר 1947

אוקטובר 1948 - ינואר 1949

כוחותינו

האויב

1. אופי האיסטרטגיה.

בעוד שבשלב הראשון של המלחמה, עד להפוגה הראשונה, היה לאיסטרטגיה שלנו אופי דפנסיבי בעיקר, ופעולותינו היו מכוונות לכלימת הפלישה, הרי בשלב השני, במלחמת עשרת הימים, התנהלו ההגנה על הדרום ועל משמר-הירדן שבצפון, בד בבד עם הפעולות היוזמות של לוחם רמלה, פרוודור ירושלים וכביש בורמה, נצרת והגליל המערבי. בשלב השלישי של המלחמה עברנו ליזמה כללית; ומטרותינו היו המטרות היסודיות של איסטרטגיה אופנסיבית, דהיינו — קביעת עובדות מדיניות ע"י שבירת כוח האויב וכיבוש שטחים.

2. הניהול האופרטיבי.

תכנית המבצעים היתה מבוססת על העקרונות הבאים:

א. ניצול החולשות של האויב. לגבי האויב המצרי נוצלו המגרעות היסודיות שהיו במערך כוחותיו, מגרעות אלו התבטאו בקו-חזית מתוחים מעל למידה, וכתוצאה מזה — פיצול כוחות וחיבורים חלשים בין גזרות, וכן בדרכי תחבורה שניתנו לניתוק בנקל, באופן יחסי.

לגבי קאוקג'י, בגליל המרכזי, הרי הקוים הפנימיים שלו היו אמנם לטובתו, אך חולשת האופרטיבית התבטאה סכך שהוא היה מוקף בסיים שלנו, שאיפשרו לנו חופש תמרון מלא.

ב. בהתאם למטרותינו העיקריות, ועקב האפשרויות שנפתחו לפנינו ע"י חולשת האויב, היו מבצעינו בשלב זה מבצעי-תמרון ומלחמת-תנועה בהיקף מלא.

ג. בהתאם לאופיה של צורת מלחמה זאת, השתמשנו בפעולתנו במידה מכסימלית בגורם ההפתעה, המושג בעיקר ע"י בחירת דרכי התקרבות וכווני התקפה בלתי צפויים לאויב — ובגורם הניידות שממשנו ע"י הפעלת כוחות משוריינים וממוכנים בקנה-מידה רחב בשטחים קשים. ובמקומות שניתן — גם בניצול הכבישים הראשיים (מבצע "חירם").

1. פריצתו וביתורו של המערך האופרטיבי של האויב בדרום הארץ נתאפשרו, לא במעט, הודות למבנהו של מערך זה, אשר נבע, מחד גיסא, מהשפעת יתרה של גורמים פוליטיים, פרסטיג'ית ותחתיות פנימית, ומאידך — מאי-הערכה לכושר הפריצה של היהודים וזלזול בכוחותיהם שבנגב, גם בשלבים מאוחרים יותר (בדצמבר-ינואר). ניכרו מיעוט היוזמה האופרטיבית ומישגים בתפיסה וביצוע אופרטיביים.

2. בשטח הטקטי ניכרו, גם בתקופה הנזכרת, אצל המצרים כמה מהתכונות שנודעו כבר מאז מאי-יולי, ובצדו הופיעו גם כמה גילויים נוספים. כבעבר, בלט חוסר העקשנות והיוזמה בהתקפות-נגד; אך הופיעו כמה נסיונות בתימרון טקטי, בקנה-מידה קטן, שוב, ובכמה מקרים עוד יותר מאשר בעבר — נתגלתה איתנותם בהגנה, שנסתייעה ע"י תכנון אש ערוכות-יפה, וכן בהתבצרות משוכללת ויסודית. תכונות אלו הנן מהגילויים של רמת משיגת כללית טובה למדי: הצד השני של מטבע זה מתגלה בסכימטיות רבה, בהגנה ובחוסר התמצאות באם נפרצה הסכימה הקבועה מראש. שוב נתאשרה סבילותו הרבה וכושר הסתפקותו במועט של החייל-הפלח המצרי. במצור פאלוג'ה נתגלה שימושם הטקטי בשר-יונים — שאף הוא נשאר רחוק משכלול. הם נהגו להשתמש בשריונים כבעמדות-אש, ולא לריכוז כוח לפריצה.

3. "מבצע חירם" שבגליל המרכזי חזר ואישר את הידוע: כי ב"צבא השחרור" של פאזי קאוקג'י נתמוגו מוזגה מושלמת כל התכונות השליליות שב"צבא סדיר" ושב"צבא הזעיר"; דהיינו, צבא-המלחמה-הזעירה. מצבאות הטיפוס-הסדיר הוא נטל את הסכמטיות שבעריכה ובמבצע, את סולם הפיקוד המורכב והמסורבל, את החשש המדכדך לעורפו ואת הפחד מפני ניתוק מהצבא, "נוסח-מלחמה-זעירה". הוא ירש את אי-הסדר, את חוסר-המשמעת של מפקדים ואת הנטייה למנוסה מבהלת משהופתע או הוכה.

3. המבנה הכללי

א. בתקופת המבצעים האחרונה הצדיק את עצמו הצדקה מלאה המבנה הקרבי של כוחות הצבא, ע"י הריכוז האופרטיבי, וגם המנהלתי בחלקו, שהושג בדרך זו.

ב. המבצעים, כפי שהתנהלו, לא היו אפשריים בלעדי המסגרת האופרטיבית שהוקמה; וכן, כתנאי שני, נשענו המבצעים על ביסוסם והתרחבותם של אגפי המטה הכללי, וכן על טיפוח החילות (חיל-ההנדסה, חיל-הקשר, חיל-התחבורה ועוד), שבשלבם הקודמים היו רק בראשית התפתחותם, ועתה הפכו לחילות קרביים ממש.

ג. כן יש לציין באופן מיוחד, שבניגוד לשל-בים הקודמים הופיעו, בפעם הראשונה במבצעים אלה, כל שלישות החלקים היסודיים של הכוחות המזוינים: חיל-היבשה, חיל-האוויר וחיל-הים — בפעולות משולבות ומתואמות.

4. כוחות היבשה

א. חיל-הרגלים התחשל והתגבש, בלמדו מלקח השלבים הקודמים. שיטת ההתקפה העיקרית נשארת עד כה התקפת לילה, אולם לעיתים יותר מוזמנות מופיעות כבר התקפות-יום בסיוע האר-טילריה, חיל-האוויר והשריון.

יש לציין באופן מיוחד יכולת להתגבר על מוצבים מבוצרים היטב ועל אויב שהצטיין, בדרך כלל, בעמידתו בהגנה (באופן מיוחד — מבצע "עשר המכות").

ב. הכוחות הממוכנים והמשוריינים התגבשו למסגרות טקטיות קבועות. לפי שעה הצטיינו ביכולת להתגבר על שטחים קשים ביותר (מבצע "עין"), וכן בשיטות לחימה גמישות. השיתוף בין חיל-הרגלים והכוחות הממוכנים, המושלם כבר בחלקו (במבצע "חירם"), דרש במקרים אחרים שיפורים נוספים.

ג. חיל-התותחנים השתכלל בכלים, בעצמת התחמושת, ביכולת נוספת למתן סוגי אש מור-כבים ומשוכללים יותר; הצטיין בהתקדמות השיו-חוף עם חיל-הרגלים.

יש לציין, כי מלבד גדודי השדה של החיל הגיעו, באופן מיוחד, יחידות הנ"ט. לשילוב הדוק עם חיל-הרגלים.

ד. חיל-המהנדסים נטל חלק מכריע בכל המבצעים ע"י הכשרת דרכי גישה, סילוק מכשול-ים, פינוי מוקשים, גישור, התבצרות ועוד.

ה. חיל-הקשר השתכלל מבחינת ההיקף והיעילות.

ו. חיל-התחבורה — הישגיו היו בגדר "תנאי" ביחוד למבצעי חזית הדרום.

ז. השירות הרפואי התקדם הרבה בפעולות השדה שלו, ביחוד בתנאי המדבר.

5. חיל האויר

חיל האויר, אשר ביצע בתקופה הנזכרת את הפעולה האופרטיבית הראשונה במסגרת רחבת, הוכיח את האפשרות לשבירת מוקד-דמת של כוח האויר של האויב ע"י הטחה על בסיסיו, וכן של הגבלת חופש הפעולה שלו ע"י התקפת ריכוזים, מטות וכדומה. בכל אלה הושג תיאום אופרטיבי טוב — הן בתוך מנגנון המלחמה של חיל-האוויר עצמו והן עם מבצעי הצבא. ועם זאת הופגן הצורך לעתיד בתיאום טקטי-הדוק עם פעולות רגלים. הישגיהם של מטוסי הקרב הישראליים הלכו ועלו, והגיעו לשיאם בינואר 1949; אך יחד עם זאת אין הם צריכים להטעותנו לגבי תביעות גבוהות עוד יותר העוללות לעמוד בפניהם בכל הזדמנות עתידה.

6. חיל הים

6. הן בפעולות בים פתוח, והן במבצעי החו-פים שלו, נכנס חיל-הים הישראלי לרא-שונה למעשי קרב בקנה-מידה גדול יותר. הוכח, כי היקפו ומבנהו מספיקים כדי סיפול מזימותיו של הצי הערבי היחיד — המצרי — בהרכבו הנוכחי. קוימה שמירת חופש הימים לא-ניות-הסוחר שלנו ולספינות העליה. בוצעו הרע-שות חוף-אויב, בשילוב עם "לוח שעות" של התקפות האויר. הוכחה החיוניות של טיפוח כוחות רבי יכולת לפעולות פגיעה וחבלה תוך עליות בחופי-עורף אויבים. נקרע הפתח לעצמה ימית אשר המחר ידרוש ממדינת ישראל.

7. כללו של דבר

אפשר להגיד, בסיכום קצר, כי בו בזמן שהשלב הראשון, עד סוף ההפוגה הראשונה, מסמל חבלי לידה של צבא הגנה לישראל, הרי השלב השני — מלחמת "עשרת הימים" — הוא תקופת הצעדים הראשונים של הצבא אשר נולד; ואילו השלב האחרון מהווה ראשית התבגרותו; אבל עוד רבה הדרך ורבה המלאכה לקראת אותה יכולת ואותה שלמות שתובעים מאתנו התפקידים אשר לפנינו.

מבצע „נחשון“

כעבור שנה

אין כל אפשרות לראות נכוחה את ערך „מבצע נחשון“ אלא על רקע הימים והמסיבות בהם יזמוהו וביצעוהו. ואפשר מאוד, כי אין לך אמת-מידה מתאימה יותר למוד בה את מלוא ערכו, מאשר העובדה — פשוטה ומפתיעה גם יחד — כי כבר כיום, שנה אחת בלבד לאחר ראשית אותה ההתפתחות אשר „נחשון“ שימש נקודת-מוצא לה, כבר קשה לנו לחיות-מחדש ולחוש בשלמותה את המציאות הצבאית-המדינית אשר בה חולל המבצע הנועז מפנה כה עמוק ומכריע.

לא היו לחזית הלוחמת של הישוב ימי משבר והשבון נוקב כימי אותו שבוע אחרון של חודש מרס. יום גבי-דניאל, על גבורתו ועל סיומו, אבדן שיירת יחיעם, סיכול השיירה במוצאות-חולדה — כולם יחד סימלו והמחישו, בהכרת הישוב ובמציאותה של המלחמה, את בעית הקשר בין חלקי מדינת-הגרעין שלנו. לא לשוא הודרוו כתבי עתונות-החוץ לטלגרף באותם הימים: „במלחמה על הדרכים — הנצחון לערבים“. רק כשבוע לפני כך נודע על התרחקותה של אמריקה מתכנית הקמתה המידית של המדינה היהודית. התרחקות זו גם היא באה, במידה מכרעת, בשל הרושם כי „אין בכוח היהודים להשתלט על המצב“. בא-כוחו של עתון בריטי, מהרציניים והענייניים ביותר, כבר הודיע: „שוא היו הגרסאות על שמונים אלף איש-מלחמה בין היהודים ואין להם אלא כשלושת אלפים איש מאומנים, מאורגנים ועומדים לפקודה“. בשורות איוב ההן של סוף מרס עמדו להעמיק ולהדק את הפירת-הבידוד התהומית אשר החלה להתבקע סביבנו בעולם המדיניות ובדעת-הקהל. ובמציאות — ניתוק הדרכים איים להרעוב ולקעקע עמדות חיוניות. דומה היה, עוד מעט ויהיה לאל ידם של כוחות „הפלישה המסתננת“ של אדיב שישאקלי ושל האחרים, אשר בגליל — יחד עם חבורות-הכפריים בנוסח „מופתאי“ מני או — להושיט ידם אל „צבא-הירמוק“ של קאוקג'י שבשומרון הערבי; ועוד מעט — ויכלו אלה להתחבר עם קלגסי עבר אל-קאדר אל-חוסייני, להקמת מחסום רצוף על פני הדרכים לעבר ירושלים. והיילות-המצב של כנופיות שבתוך יפו, חיפה וירושלים (ועדיין — גם טבריה, גם צפת!) אך מהכים לבוא ההשלמות המצופות מבחוץ, ולהסתערות בכוחות משותפים על מעוזי הישוב היהודי.

כא „מבצע נחשון“ — והפך את הקערה על פיה. הוא לא עשה את המלאכה כולה; ואף לא התכוון, ולא יכול היה להתכוון, לעשותה כולה. הוא שינה, והפך, את מגמת ההתפתחות. בהתגששות האופרטיבית על פני המרחבים ובהתגששות הרצונות שבנפשם ובהכרתם של שני הכוחות הנאבקים. את „הספירל“ השלילי, היורד, הוא הפך ל„ספירל“ חיובי, עולה.

רבות — ומכריעות, כל אחת כשלעצמה — היו „נקודות-המשבר-והמפנה“ בתולדות מלחמתנו באותו אפריל 1948: „נחשון“, משמר-העמק, טבריה, חיפה, קטמון ואף צפת, בראשיתו של מאי. אך נקודת-המוצא לכולן — ותנאי מוחשי ונפשי להן — שימש מבצע נחשון. כשמו — כן היה.

עוד לא סופרה ולא תוארה כראוי האפופיה של „נחשון“. עוד לא הועלה ליל ההחלטה, על לבטיו ועל הכרעתו. עוד לא בוטאה התגובה של המחנה בתכונתו, הרטט לקראת הופעה גלויה ראשונה של כוח עברי לוחם בשדה, ההתרגשות למעט הנשק שהגיע, שנראה רב, לראשית ארגון צבאי פועל, חשבון הנפש התקיף לקראת המסע אשר מסתכלים בנונים ואוהדים מבחוץ ראוהו כ„מעשה איבוד-מדעת“ (כפסקו של המיור ג'. פ. אליוט על כיבושו הראשון של הקסטל).

כל אלה בודאי עוד יבואו. כאן — מוגש רק שרטוט ראשון, אשר מסיבות השעה — גם השעה הנוכחית — מונעות עדיין את האפשרות למלאותו, על גדותיו, פרטים חיוניים, עובדות מסבירות וניתוח כלי-צדדי, כאשר היה אולי עם לבנו. תורו של תיאור מקיף וממצה כזה יגיע. — כעבור עוד זמן-מה.

משיחוסף עוד קצת מרחק, הן לגבי מצבים צבאיים ומדיניים, והן לגבי הפרספקטיבה ההיסטורית. נוסחאות יבשות אפשר ותכסינה לעתים בשלטוט הזה, על חיות מפרפרות, על הדרמטיות שבהתרחשות מאורעות. אך כל מי שלבו ושכלו רגישים עדיין לקורות מלחמתנו זו מלפני שנה — יחוש את המציאות הרוטטת של הימים ההם, גם מתחת לסיפור הדברים העובדתי, שתכליתו הראשונה — בקשת האמת שבמצבי קרב ופעולות והבלטת הלקח למחנה הלוחמים.

מדהים ההבדל בין קנייהמידה שלנו כיום לבין ממדי הכוח העזרורי שרק הוא עמד אז לעתים כה קרובות לרשותנו למילוי משימות מכריעות ביותר — ואשר אמנם הכריע, בתוקפו הנפשי היחסי (ובהתנקשות — הכוח היחסי הוא הקובע), שהיה רב משל האויב, או התמיד יותר, והוכיח גמישות רבה יותר של הרצון לנצח. ומפתיע הוא היחס שבין ממדי הכוח לבין המרחבים הגיאוגרפיים, מספרי האוכלוסיה האויבת, ערך המטרות ונושאי-ההיאבקות וגודל הוכיח ההיסטורית.

אכן, לא רק בשל יכולתנו אנו בא לנו הנצחון הראשון-המכריע ההוא. אין ספק כי גם לאויבנו היה חלק בו — ואין להתבייש בכך, חוקי-מלחמה הוא. לנו היו מסעות-מלחמה (בזעיר-אנפין) נפרדים, שכוננו, ביסודם, ממרכז מדרין אחד. אך עבד-אל-קאדר בדרום, קאוקג'י במרכז-הצפונה של הארץ, ויהלו שתי מלחמות נפרדות. ההרפתקן הסורי הטיח את עצמו אל עבר משמר-העמק, כביש ואדי-מילח וחיה ימים ספורים לאחר שאביר-האימים המופתאי נפל במעלה גבעת הקסטל. המחסום על דרך ירושלים, בכוחות ערביים מאוחדים, לא קם אן. הנסיונות של אמצע מאי — כבר איחרו את השעה, ובאו לאחר מפלה מכרעת לצבא-הכנופיות ה"מקורי" של ערביי הארץ. כזאת היתה ההתפתחות (אשר יכלה גם יכלה להיות אחרת, לולא פעילותו במועד, כלפי המטרה הנכונה, של הגורם היהודי) — ועל זה תודה ההיסטוריה של ישראל להחלטה הנועזת, שבאה בשעתה, ולמבצעה, שלא נרחעו בפני סכנה וקרובן.

לאחר שכבר נשלמה עבודת ההכנה והעליבוד (בת חודש וחצי) של פרשת "מבצע-נחשון" המתפרסמת כאן, והחוברת היתה כבר בדפוס — נתקיימה פגישת יוזמיו, מכוניו ומפקדיו של "מבצע-נחשון", אשר כונסה ע"י מערכת "מערכות".

שעות השיחה — אשר נמשכה עד מאוחר בלילה — העלו רוב זכרונות, הערכות והרהורים, אשר עיקרם יסוכם ויתפרסם בכוא העת, ומיעומו ינתן לקוראינו כבר בעתיד הקרוב. המערכת מקוה כי יהא לאל ידה, עוד בסוף החוברת הזאת להגיש לקורא תוספת ל"פרשת נחשון":

דברי ד. בן-גוריון (שנוכח במסיבה) אשר נאמרו בהזדמנות קודמת ועובדו עתה על ידו לדפוס, אך הגיעונו כבר לאחר סידור החוברת, ומדברי ישראל גלילי שנאמרו בפתיחת הפגישה.

המערכת מצטערת על כי תקלות שונות מנעו מאחדים מהמוזמנים מלהגיע, וכן על כך כי מספר הזמנות לא הגיעו לתעודתן. אנו מקוים כי אלה שנעדרו מן הפגישה ייענו לבקשת המערכת ויעזרו לה להשלים את החסר.

לוח מבצעי פעולת-נחשון

זמיר	זמיר	גזרה מזרחית	שיירות	גזרה מערבית
לפני "נחשון"	25.3.48		שיירה אחרונה לירושלים	
	27-28.3	שיירת וקרב בבידניאל		כשלון שיירת חולדה
	31.3			
	3.4	תפיסת הקסטל ע"י יהודים		פיצוץ מפקדת חסן סלאמה
5.4	נפילת משלטי הקסטל			
מבצע "נחשון"	6.4	התקפה על משק הילדים ונפילתו 0630 — פינוי מחצבת צובה 1400 — התקפה ערבית על הקסטל	0001 — שיירת "נחשון" יוצאת לירושלים ומגיעה ב" 1000 לערך.	חסימות, מארבים, פיצוץי גש"רים כלפי ואדי-צראר, סג"ד, מנצורה, סידון, אבו-שושא, בית ג'ין ואל-כובאב. 0400 — כיבוש חולדה הערבית. 0700 — כיבוש דיר מחזיון התקפות נגד על דיר-מחזיון הבריטים דורשים את פינוי דיר מחזיון
	7.4	2100 — נחשון מקבל את הפיקוד על מרחב מוצא-הקסטל. הפגזות וצלפיות במשך היום	1400 — ביטול ההכנות לחזירת השיירה מירושלים	עם שחר פינוי דיר מחזיון ותפיסתה ע"י הבריטים
	8.4	0400 — התקפה לילית על הקסטל. עבד אליקאדר נהרג. התקפה מחודשת על הקסטל ב" 1100 והנסיגה משם ב" 1400		
	9.4	0600 — כבוש הקסטל מחדש	0500 — השיירה יוצאת מירושלים 1500 — מגיעה לחולדה	הדיפת פלוגת אויב שבאה ממחנה ודי-צראר
	10.4	תותחי אויב מפגיזים את גוש מוצא-ארזה	שיירה צבאית מגיעה למעלה-החמישה ב" 0747, חוזרת ב" 1127 ומגיעה לחולדה ב" 1427	1500 — אינצידנט עם שיירה בריטית ליד ואדי-צראר
	11.4	כיבוש קולוניה ופיצוץ בתיה		פעולות הטרדה בסביבה
	12.4			פעולות הטרדה בסביבה
	13.4		0500 — שיירת אספקה מחולדה שמגיעה ב" 1200 חוזרת חלקים-חלקים	
	15.4	נסיון ראשון לכבוש את סארים		פיצוץ מחנה ודי-צראר
	אחרי "נחשון"	16.4	מוקמת חטיבת הר-אל	
17.4		כיבוש סארים ופיצוץ	0650 — שיירה לירושלים 1125 — מגיעה, חוזרת ב" 1720	
18.4		נסיון לעלות על צובא נכשל בשל איחור		
19.4		עוד נסיון לכבוש את צובא נכשל	0640 — שיירה יוצאת מחולדה. 0930 — מגיעה לירושלים וחוזרת בו ביום	
20.4			שיירה בת 300 מכוניות לירושלים מותקפת ליד דיר-איוב והכביש נחסם מחדש	גדוד 2 עולה בשיירה לגזרה המזרחית גדוד 3 חוזר לחטיבתו

1. לפני היות „נחשון“

דניאל רוכזו בשרונה (ששימשה או מתנה-צבא מרכזי ראשון לגרעין הצבא העברי המתהווה) כוחות אנשי-מגן. משנדוד שהקרב נסתיים, לאחר תיווכו של הצבא הבריטי, פוזר חלק מהכוח המרוד, ואלו על גודד פלמ"ח, שחלקו כבר הגיע למקום-הריכוז הנ"ל, הוטל להתליף את חברו לחטיבה, אשר פעל אותה שעה בירושלים וסביבותיה. ב"29/1111 תיה. הגיעה פלוגה מוגברת מגודד זה לחולדה, ושם התארגנה, התאמנה וזיכתה לפלוגה נוספת מאותו גודד וליציאת שיירת האספקה לירושלים. אותה עת, משעבר שבוע ימים מאז באה לירושלים השיירה האחרונה — זו שמכונניתה הופקעו להובלת האספקה לכפר-עציון — החל מצב האספקה בירושלים מעורר דאגה.

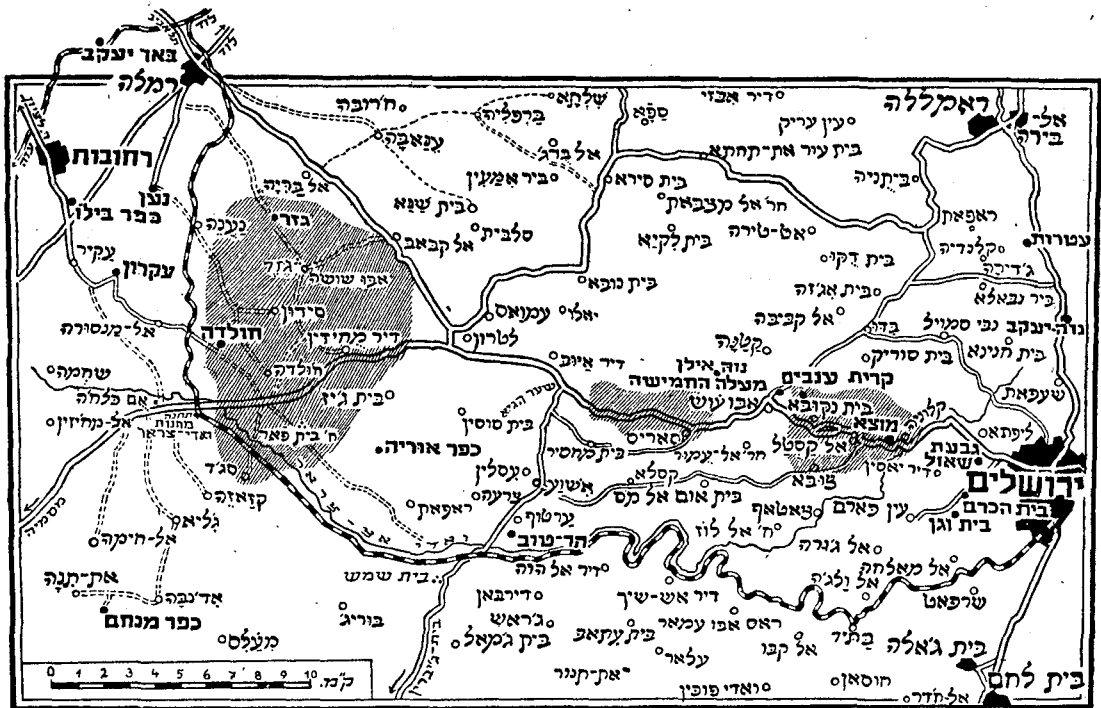
משהגיעה לחולדה הפלוגה הנוספת, יצאה, בליל ה'31/1111—30 הפלוגה הראשונה של הגדוד מחולדה במשוריינים ותפשה שלושה משלטים מצפון לכביש ירושלים בקטע שבין שער-הגיא ונוה-אילן, משלטים אשר שלטו על הקטע המסוכן שממול — הרכס שמצפון לבית-מחסיר ושלוחת ח'רב-תאז-זועטר, אשר ממורח לו — וזיכתה בהם למעבר השיירה. השיירה, שיצאה רק בשעות לפני הצתרים ב"31/1111, הותקפה כבר בראשית דרכה, עת משורייני החלוץ שלה הגיעו לכביש מסמיה — לטרון. שיירת המשא לא הצליחה להגיע עד הכביש בשל הבוץ הטובעני בדרך-העפר מחולדה אל הכביש. משהחלו הערבים להתקהל מכל העברים, לתפוס משלטים ולהטריד את השיירה באשם, הוחלט על החזרתה לבסיסה שבחולדה. הבוץ לא איפשר למכונניות להסתובב במקום, ורובן נאלצו לנסוע עד הכביש בכדי להסתובב שם. מובן, כי הדבר גרם לאיבוד זמן יקר. לצורך חיפוי על נסיגת החלוץ נתפסו שני חלקי השלוחה מדרום-מערב לחולדה הערבית, הדרומי והצפוני. פלגות החיפוי הללו אורגנו מניה-יבית, והן — וכן שתי כיתות רובאיות ומרגמה שהוצבו בקצה החורשה הפונה לעבר שלוחת ואדי-צראר, ומכ"י בקרבן תן — איפשרו, תחת אש אויב כבדה, להוציא את רובו של הכוח, עד הגיעו לחורשה. מספר משוריינים נשארו תקועים על דרך העפר, כמה מאות מטרים מן הכביש, והוטרו ע"י 3 משורייני אויב, שאף הם נכנסו לדרך העפר. עם נסיגת פלגת החיפוי הדרומית, נפגעו 12 מאנשיה שעה שניסו להכנס לאחד המשוריינים התקועים. בשל האש

עם השתנות התנאים בארץ צמח בהכרח הרעיון לפתור את בעיית קשר התנועה והאספקה לירושלים מתוך גישה שונה וחדשה. עם התקרב המועד שקבע לעצמו השלטון האזרחי הבריטי לפי גוי הארץ, ניתן לכוחות-המגן היהודיים חופשי פעולה יחסי, שאיפשר להם לפתור את הבעיות הבטחוניות הדחופות. שעמדו על הפרק, מתוך גישה צבאית כמעט "תקינה". חמשת חדשי ההתארגנות וההתלוצות למערכה החלו לשאת את פריה. עתה נתאפשר לראשונה ריכוז כוחות כזה, אשר עוד כמה שבועות קודם לכן יכול היה להיות בגדר תכנית על גבי הניר בלבד.

**

משנתיאשו הערבים לפרוץ את טבעות-המגן של הישובים העבריים, החלו מרכזים את מיטב מאמציהם במגמה להכריע ישובים מבודדים, שעורקי התחבורה אליהם עברו בשטחיהם, ע"י ניתוקם המוחלט. באה שורת ההתקפות הקטלניות על התנועה בדרכים אלה (הדרכים לירושלים, לעטרות, לגוש-עציון, להר-טוב, לכפר-אוריה, לנגב, לישובי שפלת-החוף שמצפון לעכו, ליחיעם ולישובי צפון הגליל-המזרחי). התנועה בעורקי תחבורה מותקפים אלה נתבססה על שיטת ה"ליווי-הצמוד", של שיירות מכוניות נוסעים ומשא משוריינות, שהובטחו ע"י "רכב משורייני" (ה"סנדוויציים" של אותם הימים) וחוליות-מגינים המפוזרות בכלי-רכב אחרים, לאורך השיירה. בכביש ירושלים הובאה שיטה זו לכלל שכלול, נוסף, שהתבטא בתפיסה — אמנם זמנית, בשל המחסור בכוחות — של כמה משלטים, בכוחות מצומצמים ביותר, אשר לא יכלו לשמש אלא כ"קולטיר-עמים" לשעת מעבר השיירה, לגבי כוחות תוקפים כל עוד אלה היו מצומצמים בלבד. ככל שעצמה ההתקפה הערבית בכל רחבי הארץ, כן הפך עורק-התנועה לירושלים אחת ממטרותיו העיקריות של האויב.

ב"27/1111 הותקפה שיירת האספקה הגדולה, בדרך-כה חזרה מגוש-עציון. בשיירה זו רוכז רוב רובו של רכב-השריון היהודי שהיה מהלך בקו ירושלים-תליאביב. עם נפילתו של בידי האויב — על אף מלחמת הגבורה של אנשי השיירה ליד נבי-דניאל — הקיץ הקץ על השיירות. דמשוריינות בקו שבין שתי הערים. במגמה לחוש לעזרת נצורי השיירה בנבי-



אזורי הפעולה במבצע נחשון

עם כשלונו שיירת חולדה קיבלה שיטת העברת השיירות לירושלים, כפי שהיתה נהוגה עד הימים ההם, ואשר הוכחה מכה רצינית, בנפול רכב השר-יון היהודי שלל בידי האויב ע"י נבי דניאל, את מכתה הניצחת. נתחור, שלא די עוד בשיטת "הלי-ווי-הצמוד", ומן ההכרח לפתוח את הדרך לירושלים ע"י מעבר לפעולות אופנסיות לחלוטין שמגמתן תהיה להכות באויב ולמנוע ממנו פעולות התקפניות (מתוך דו"ח הטיבת נחשון).

הכבדה והעדר החיפוי לאותו מקום, אי-אפשר היה לחלץ אותם, וכן את יתר הפצועים, ונאלצו להשי-אירם. לבסוף נסוגו גם יתר פלגות החפוי. בינתיים, סמוך לשעה 12.00 בצהריים הותקפו המשלטים שנתפשו ע"י מבטיחי השיירה, מן העבר ההוא, ע"י שער-הגיא. משנתקבלה הידיעה, כעבור שעותיים, שהשיירה נאלצה לחזור לבסיסה — פונו המשלטים, תחת לחץ הערבים מעבר המערב, והכוח נסוג לנווה-אילן.

2. הולדת "נחשון"

והפיקוד על יחידות-המשנה, הגדולות יחסית, שעתיד היה לשמש אבטיפוס למטות, שפקדו על פעולות צבא-ההגנה-לישראל בתקופת המלחמה שבאה לאחר מכן.

לצורך ביצוע המשימה הורכבה, במהירות ראויה לציון, חטיבה בת שלושה גדודים. הגדוד הראשון הוטל לגזרה "המערבית" — חולדה-לטרון (כולל ואדי-צראר, — נחל שורק), ואילו על גדוד הפלמ"ח, שכונה הגדוד השני, הוטלה המשימה בגזרה "המזרחית" — משער-הגיא במערב ועד קרית-ענבים במזרח, והחל מן ה-7/11 — גם עד

משהוחלט על פעולה לפתיחת הדרך, נעשה הדבר במלוא הזירוז והקצב; במשך ימים ספורים רוכזו, לפי פקודה, הכוחות, שהועדו למשימה הגדולה של פריצת הדרך אל הבירה הנצורה — על-אף העובדה כי דבר זה חייב את החלשתם של חילות-מצב בכמה מחלקי הארץ. הכוחות רוכזו צוידו ואורגנו במתכונת שכוחות-המגן של הישוב לא ידעו דוגמתה עד אותם הימים. מקלעים, ורובים, תחמושת בשפע, מעילי-הסוואה וחגור שיון ליחידות דמות מסודרת ומאורגנת שאיפשרה, זו הפעם הראשונה, את אותו אורח התיאום, המנהלה

מוצא-קסטל ועד שערי ירושלים עצמה. הגדוד השלישי — הקטן בין הגדודים במספר אנשיו — שימש תחילה עתודה חטיבתית.

הגדוד הראשון היה מורכב בחלקו טירונים, אשר דרגת אימוניהם לא הלמה בעצם את תפקידי הקרב שהועמדו בפניהם. הוא התכנס ביום ה-17/2, והתארגן בעיקרו בלילה ה-13/2-3. מיד עם הקמת הגדוד נתעוררו בעיות משטר ומשמעת אשר אילצו את המפקדים — ברובם חברי "הגנה" ותיקים, שהיו רגילים למשמעת המבוססת על רצונו החפשי של החבר — להתאים את עצמם לתנאים החדשים. המסגרת הגדולה — והתארגנותם המהירה — היי-בה סימן-היכר מיוחד למפקדים; וניתנה פקודה, שעל הקצינים לשאת סרט כחול על כתפותיהם. ביום ה-13/3 יצאו כוחות החטיבה מאזורי-הרי-כוז שבסביבות תל-אביב ונטעו לגנען. שם נשאר הגדוד השלישי, ואלו יתר הכוח המשיך דרכו לאזורי-ההערכות שבחולדה והחל מתארגן לפעולה. הגדוד הראשון, לאחר שהגיע לגורתו, גילה מיד, אף-על-פי שמרובים היו בו הטירונים, פעילות בשטח, בשלחו פטרולים לסייר את מחנה ואדי-צראר ודרכי הגישה אליו. ידיעות בלתי-מדויקות דיברו על אויב חצי-סדיר, בכוח גדול, שנמצא

אותה שעה במחנה, והן גרמו דאגה יתירה לגבי המתהרה בו — דאגה שנתנדפת רק לאחר מכן. בהתברר שהאויב במחנה אינו עולה על פלוגה.

לקראת צאתה של שיירת האספקה הראשונה של "נחשון" הופעלו הכוחות להבטחת דרכה. לאור רך 40 ק"מ, החל ממוצא-קסטל-צובא, המגינות בעוז על הקצה המזרחי של הכביש לכיוון ירושלים, דרך משלטי שערי-הגיא, אשר נתפסו ממול לבסיסי-האויב בסאריס ובכית-מחסיר, ועד אל הגזרה המערבית, עמדו כוחות ה"הגנה" דרוכים למשימתם. במערב עובר הכביש בשטח מישורי וגבעות נמוכות. בהעדר משלטים חולשים קרו בי. חייב הדבר — כמוצא הטוב ביותר — את השתלטות במטרת החזקת-קבע, על בסיסי אויב המרוחקים מן הדרך. אולם, במציאות של אותם הימים קשה היה עדין להביא את רעיון ההשתלטות על בסיסי האויב עד לסיומו ההגיזני שהיה הכרחי מבחינה צבאית, ונאלצו להסתפק בהשתלטות על הכפרים הצמודים לכביש בלבד. לעומת זה, בגזרה המזרחית מתפתל הכביש בגיא, בין הרים גבוהים יחסית — דבר, המצמצם את אפשרויות הגישה האויבת אליו ומאפשר את הבטחתו ע"י תפישת משלטים לאורכו ובקרבתו.

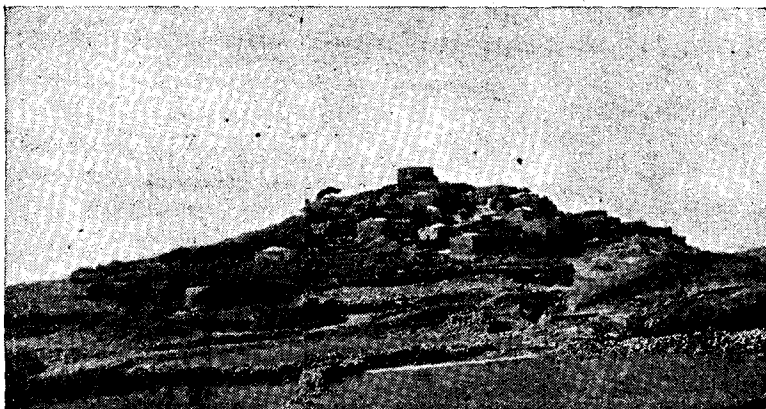
3. כיבוש הקסטל והקרב על המשלטים

יום, לאחר שהגיעה למקום תגבורת במשוריינים. ההתקפה היתה אות מבשר להתערערת סופית של השקט היחסי, ששרר בסביבות הקסטל — אור-תה נקודת-תורפה ידועה לשמצה בקטע המזרחי של הדרך העולה מן השפלה לירושלים. איזור מוצא-ארוזה-צובא שימש תוליה מקשרת בין תחום ירושלים-העיר מזה, וגוש קרית-ענבים—מעלה-החמשה—נוה-אילן מזה, מעבר המערב. נפילת גוש מוצא עלולה היתה, מצד אחד, לבודד את קרית-ענבים בידוד גמור, ומצד שני להביא את המלחמה עד פתחי שכונות מערב-ירושלים, אשר עד אותה שעה נחשבו כאיזורים השקטים והבטוחים ביותר של העיר.

הודות למצבו הטופוגרפי שימש משלט הקסטל מאז ומתמיד נקודה המאיימת על גוש מוצא, וכן על מעקלי-הכביש העובר ממש למרגלותיו. נוסף לכך, (הגם שאפשר ודבר זה לא הזכר דיו באותה תקופה), היתה הקסטל נקודה טופוגרפית המחברת בין הכפרים שמדרום לכביש ירושלים-השפלה

עוד בטרם החלה המלחמה לפריצת הדרך לירושלים, כבר היתה נטושה מערכת עקשנית ומרה בקטע המזרחי של עורק התחבורה, סמוך לירושלים, מערכת שמשמעותה האמיתית היתה השליטה על הכביש ואשר עתידה היתה להשתלב ב"פעולת נחשון" וליהפך, עד מהרה, לנקודת-המוקד שבה, ראשוני פעמיה כבר נשמעו באמצע חודש מרס כאשר יחידת אויב (יתכן כי כתגובה על פשיטה שערכה בלילה 17/11-16 על כפר הקסטל, מחלקה של פלמ"ח בפיקודו של גדעון פלאי — הוא ג'וני — שנהרג אז), תקפה את מחצבת סוללי-בונה ליד צובא. ההתקפה היתה כנראה מאורגנת ומתוכננת, כי אותה שעה עצמה הוטרו מוצא-העילית וארוזה ע"י צליפה ואש מכ"י¹, מעבר הרכסים שמצפון-מערב להן, וכן מעבר קולונייה, כנראה מתוך מגמה למנוע החשת תגבורת לעבר המחצבה. ההתקפה על המחצבה נסתיימה אוזו

¹ היה זה אחד המקרים הראשונים בסביבת ירושלים, בהם הפעיל האויב מכונות-ירי.



הקסטל: מראה מדרום-מזרח

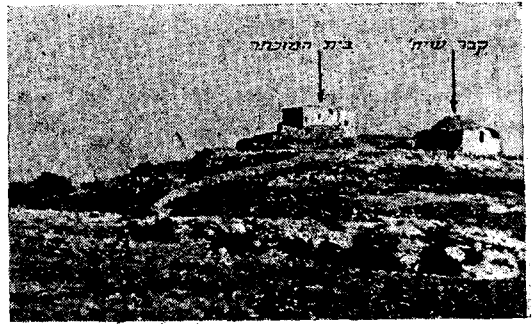
חות יהודיים. כן ראה הפיקוד הירושלמי בכיבוש זה את תרומתו הוא לביצוע הפעולה הגדולה — היא פעולת „נחשון” — שעמדה להיערך. חישובו היה, שכיבוש הכפר וההחזקה בו — אפילו אם תהיה, מחמת התערבות השלטון הבריטי המת-הסל, ארעית בלבד — תסב אליה כוחות אויב ניכרים ותקל על ביצוע מבצע „נחשון”.

בליל ה-2/iv בשעה 23.30 כבשו כוחות חיל-המצב של המחצבה, בתוספת תגבורת שבאה מן העיר, את משלט „נחשון” מחדש. מיד אחרי זאת יצאו כוחות הפלמ"ח לכבוש את הקסטל.

כיבוש הקסטל

היחידה התוקפת יצאה מבסיסה בשעה 23.00, לאחר הכנות מוגברות במשך היום. כל המשתתפים צפו בשעות היום על דרך התנועה והמטרה; על תבנית שנערכה על גבי שולחן-חול כמקובל. הוסברו תפקידו ופעולותיו של כל איש, בעוד שהמפקדים חזרו ושנו את פקודותיהם בכל שלב משלביה. היחידה ירדה מן ה„מזבחה” שעל השלוחה אשר מדרום-מזרח לקרית-ענבים, לוואדי עין-ג'מיל, והמשיכה בדרכה עד הצטלבות הכביש החדש והכביש הישן ממזרח לנחלת-יצחק, ומשם נעה בהסתר לגבי הכפר. בתי הכפר היו בנויים כמעט כולם במדרונות המזרחי והדרומי של הכיפה. המזדקרת ובולטת מעל לכל פסגות ההרים שבאו-תה סביבה. בצדו המערבי של הכפר, כ-40—30 מטר מקבר-השיח (כתיב שיח), מצויה כתף, המאפיינת שרת התקרבות בהסתר, עד 50 מטר לערך, ממערב. היחידה נעה במעלה השלוחה, מכיוון נחלת-יצחק, ו„נתפצלה” כמה עשרות מטרים ממערב לכתף, בנקודת-הפיצול הורארו 3 מרגמות „2,

לאלה שמצפוננו. על יסוד ידיעות שסיפרו על ריכוזי כוחות הערבים בסביבות ירושלים, היה איפוא חשש להתבססות האויב בקסטל, וליצירת מסתם-קבע על הרכס צובא-קסטל-בית-סוריק, מסתם שינתק את הקשר מירושלים לקרית-ענבים. ההתקפה על מחצבת צובא נתחדשה ביום 1/iv, החל בשעות הבוקר. אותה עת עלו כוחותינו על המשלטים מצפון למחצבה (ראס אל-חמאם — ג.ג. 791.4 — שנודע אחר-כך בשם משלט-„בועז”) ומדרום לה — (קרנת-אש-שמאל — ג.ג. 785.2 — שנודע אחר-כך בשם משלט-„נחשון”) — כדי לאפשר את עבודות הביצורים בה, תחת לחץ האויב, נסוגו הכוחות עד מהרה מן המשלט הדרום-מי (ג.ג. 785.2) לאחר שאחד מאנשיהם נהרג מפקד המרחב — (נחום שושני שכינוי-המחותרת שלו היה — „נחשון”) הגיע למקום וניסה, בשעה 18.00, לכבוש חזרה את המשלט, אולם היחידה נתקלה באש חזקה. נחשון עצמו התקדם לעבר האויב, אך הכיתה לא הלכה בעקבותיו; ומשלא חזר, נסוגה תחת לחץ האויב. שני נסיונות נוספים לעלות על המשלט, באותו לילה וביום שלאחר-כך, כדי לחפש אחרי נחשון, לא הביאו כל תוצאות. בינתיים נודע בירושלים שהקסטל מתפנה מיוש-בין הבלתי-לוחמים. הפיקוד הירושלמי הבין, שהחמרת המצב בצובא עלולה לגרום לנפילת המחצבה. בה היה ברור כי אף תיוקו של חיל-המצב שנמצא שם לא ישנה, בעצם, את המצב מעיקרו, כל עוד נמצא הקסטל בידי כוחות האויב. — וכי הפתרון היחיד, הן לקיום מחצבת צובא בידים יהודיות ולבטחון גוש מוצא-ארזה כולו, והן לקיום הקשר עם גוש קרית-ענבים — ועם השפלה — הוא כיבוש הקסטל וההחזקה בו ע"י כו-



הקסטל: מראה מצפון-מערב

חת התקפת האויב אל הקסטל ואל ארזה עצמה. על כן, רק עם הגיע הידיעות הראשונות על התקפה שבאה מכיוון ואדי עין-סארם לעבר, משלט נחשון" המחצבה — ומיד לאחר כך, על עזיבת המשלט, — נתברר שהפעולה הערבית מצד צפון ריכזה את תשומת הלב לצד זה בלבד.

בהגשמת המשימות שהוטלו עליו פירש הפיקוד המרחבי את תפקידו פירוש מצומצם למדי, ובהיותו צמוד לבעיות ההגנתיות של הנקודות הנותרות לאחריותו, לא יצר מערך-הגנה מרחבי ממשי. המשלטים, במידה שנתפסו עם התפתח המערכה, נתפסו לרוב ביזמת המפקדים בנקודות מאחו משניות ובהתאם לכך נקבעו רק לצורך ההגנה הישירה על מקומות אלה עצמם. על-כן לא הגיע השיתוף האופרטיבי שבתגנה המרחבית אלא לידי גילויים צרים ומוגבלים בלבד.

בהגיע הידיעות הראשונות של התצפית מן הקסטל, שגילתה בשעות הבוקר המוקדמות תנועת אויב מעבר הצפון, נשלחה מירושלים תגבורת בת שתי כיתות מן הפלוגה שכבר החזיקה בקסטל, בפיקוד מפקד הפלוגה, לחיזוק חיל-המצב שם. הקצאה זו של כוחות נעשתה כאמצעי והירות נגד תגובות אפשריות של האויב על כיבוש הכפר בידי כוחותינו. וזאת לנוכח, שהיה זה הכפר הערבי ה ר א ש ו ן שנכבש בכוננת החזקת-קבע, והיה ברור שהאויב לא יוכל להשלים — ולו רק מסיבות פרטיג'ה — עם כיבוש כזה.

בדרכו אל הקסטל החליט מפקד הפלוגה, של- צורך ההחזקה בכפר וכן לתועלת הגנתה של מוצא- ארזה יש לתפוס את המשלט "המזרחי" (ועד מעאדי, כ-500 מטר דרומית-מזרחית מן הכפר, מעל המחצבה העזובה של הקסטל). ועוד עם הע- ליה לכפר, נשלחה כיתה בת 7 אנשים לתפוס את המשלט. עם כניסת יתר אנשי התגבורת לקס- טל הוחל בהתבצרות, אף כי החומרים הדרושים לכך טרם היו שם אותה שעה; כלילת הוקם קשר טלפון עם משלט "בועז", שהועבר לפקודת הקסטל. כך הסתמן מערך ההגנה — אשר נקודת התורבה בו היה משלט "נחשון", שמאז צהרי אותו יום היה בידי האויב.

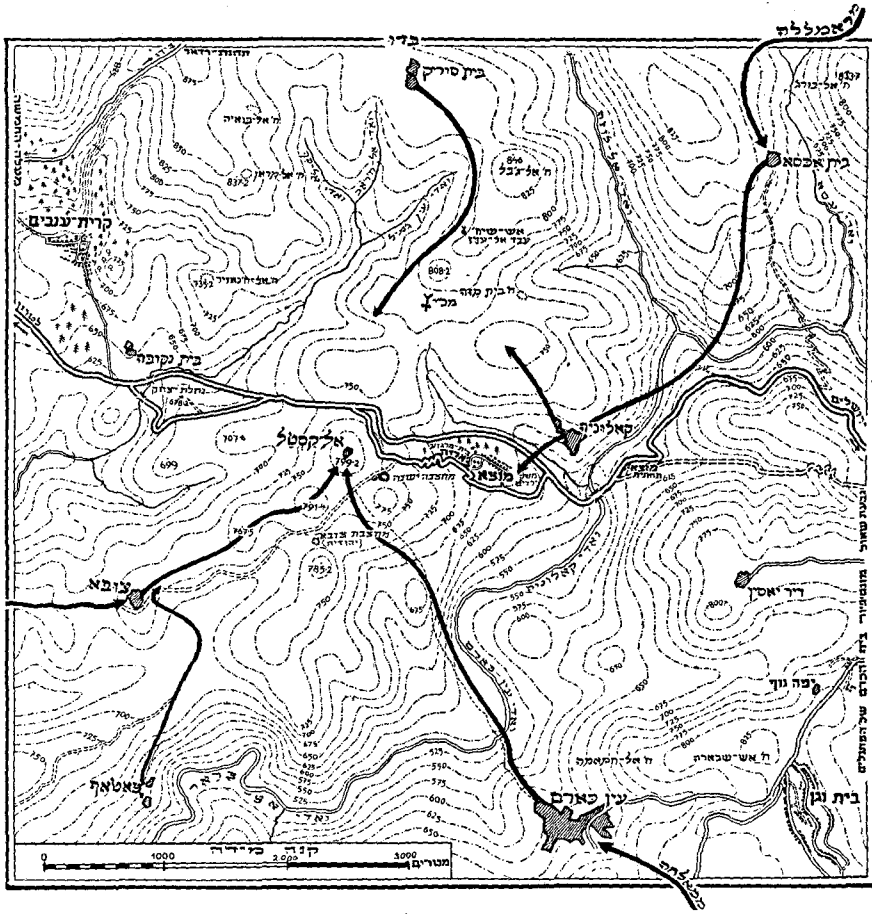
עד היום טרם נתבררו כל הפרטים על המאמ- צים שעשה "חיל המופתי", בפיקוד שאר-בשרו של חאג' אמין — עבד אל-קאדר חוסייני — הממונה על הוית ירושלים הערבית, לחזור ולכבוש את הקסטל. אך התצפיות היהודיות, הקרובות למקום-המעשה והמרוחקות יותר, צפו וגילו באותם הימים (3-8/IV)

שהועד להן התפקיד להפגין את הכפר אם תתגלה בו התנגדות. כוונתן נוסף, שכלל מכ"י ומקלע, תפס עמדות בין הסלעים שבכתף, בעוד שיחידת חבלנים, שנעה עם ה"רתק", אגפה איגוף קצר, מצפון, את בית המוכתר, — הבית הגדול והגבוה ביותר של הכפר, והוא גם עמדת המפתח העיקרית להגנתו או לכיבושו — והשתלטה עליו, בלי שנאלצה לפתוח באש או לחבל בו, לפי שלא נמצא בו אויב. מיד לאחר מכן הועברו המכ"י והמקלע לבנין, וכוו-ההלהם, שמנה שתי כיתות — (שכל אחת מהן היתה מחולקת לשלוש חוליות, — חלוקה שנעשתה בהתאם למבנה הכפר, ואשר בחל- קו הדרומי היה בנוי קבוצות-קבוצות של שלושה בנינים צמודים זה לזה) החל לסרוק את הכפר, לאחר סריקה, — שנראתה למסתכל מבית המוכתר "כתרגיל סכמתי המבוצע בדייקנות ובסדר, שהוא מתוכנן וערך מראש" — התרכזו הכיתות בראש הכפר, בלי שנתגלה איזה אויב שהוא. עם שחר ה-3/VI החלפה יחידת הפלמ"ח ע"י שתי כיתות מאנשי חיל-השדה של ירושלים, שהגיעו למקום והתארגנו להגנה היקפית.

התקפות-נגד ערכיות ראשונות

השטה המשתרע מצפון לקסטל מאפשר תצ- פית טובה למרחק ניכר, וכל תנועה מעבר בית- סוריק דרומה עשויה להתגלות בעוד מועד, מכיוון תחנת הנוטרים שבנחלת-יצחק ומן הקסטל עצמו. ובניגוד, הרי שלוחות ההרים הארוכות והקמורות שמעבר ואדי עין-סארם, שמדרום-מזרח וממזרח, מצמצמות במיוחד את אפשרויות התצפית.

בשל עובדות טופוגרפיות אלו נתגלו בשעות הבוקר המוקדמות יחידות אויב מעבר הצפון בל- בד, ובמטה המרחב נתקבל הרושם שמשם מתפת-



הרשת הערבית הפרושה על גוש מוצא-קסטל

* *

אכן, באותם ימים ראשונים של אפריל יש וניסו כוחות בריטיים, במרחב ירושלים, להופיע עדין ככוחות השלטון המשטר — אמנם, באופן מרפרף למדי, וכך ארע שבשעת עליית כוחות התג-בורת, בפיקוד מפקד הפלוגה, לקסטל, בצהרי השבת 3/IV, הופיעו בדרך הצדדית, המסתעפת מן הכביש הראשי הישן לעבר צובא, שתי מכוניות משוריניות בריטיות, אשר הציעו את עזרתן — ואף הפעילו את תותחיהן בכיוון „משלט נחשון“, התפוס בידי ערבים. באותו לילה (3-4/IV) הטרידו הערבים שוב את המחצבה, אנשינו, שעמדו כבר במערכה למעלה מ-48 שעות (מהקרב הראשון על משלט „נחשון“, ב-1/IV), היו כבר עייפים במידה כזאת שאי-אפשר היה להפעילם למכת-נגד, לכיבור שו מחדש של המשלט; על כן באה או פניה אל כוחות הפלמ"ח שבקרית-ענבים לצאת למכת-נגד באגף האויב, כדי להקל מן הלחץ על מחצבת

הגבורות רבות של אנשי כנופיות וכפריים שזרמו לעבר איזור הקסטל. תגבורות אלו רפו הלכו והן הגיעו לשיאן לקראת ההתקפות הגדולות, שנסתיי-מו בכיבוש הארעי של הכפר, ירושלים הערבית כמעט ונתרוקנה מכל נושאי הנשק הגיידים שלה, ונשארו בה כמעט רק אנשי המשמר-הלאומי הערבי. בעוד שביום הראשון של התכונה הערבית עוד היה ספק, מאין תתרגש ההתקפה הערבית העיקרית על הקסטל, האם מצפון וצפון-מזרח, מעבר בית-סוריק — קולוניה, — דרך מוצא-ארזה, או מדרום, מעבר צובא ועין-פארים, — דרך מחצבת צובא, הרי נפילת משלט „נח-שון“ (3/IV) העידה כמה עדים כי ההתקפה מעבר הדרום היא כבר במלוא תנופתה. עם כיבוש הקסטל היה ברור לכל, שמעתה חל מפנה בתנאי המלחמה. תחת הגיחות והפשיטות על בסיסי האויב החלו המאמצים להשתלט עליהם.



משלט הקסטל, מבט מצפון-מזרח. משמאל לכביש ה"משלט-המזרחי" (נראה חלקו המערבי)

לט המזרחי; אך הדבר לא הושלם, בשל אש-הצליפות הקשה מעבר "נחשון" ועלית כוחות האויב במדרונו הקמור של המשלט, מכיוון ואדי עין-כארם. בהתקרב האויב, היתה הכיתה המוגברת, שהגנה על המשלט המזרחי קרובה לאפיסת-כוחות. היא פעלה ללא הפסק זה היום השלישי, וגם הגשם, שירד במשך כל יום א' ובבוקר שלמחרת, והצליפות הבלתי-פוסקות, שלא איפשרו הקמת מחפות מתאימים, גרמו לדלדול כוחותיה — והיא נסוגה לקסטל. האויב תפס את המשלט, וע"י כך איים עתה על אפשרויות התנועה מצובא ומן הקסטל לארזה, והבטיח את דרך התנועה שלו. בואדי עין-כארם.

פעילותו המוגברת של האויב נמשכה, ואתו יום עוד צפן בחובו כמה מבחנים נוספים לכוחות היהודיים שבאיזור. ב" 18.20 חדרה מעבר קולוניה קבוצה של 20—25 ערבים לשטח שבין ארזה ומצא ופרצה את גדר המשק ממזרח. רוב המגיינים במקום נפצעו מרסיסי רימונים ואש נשק-קל. אך הודות לעמידת הגבורה של מפקד הקטע נהדפה ההתקפה ומפקד האיזור שלח לשם תגבורת של שתי כיתות.

תחת לחץ ערבי זה הועברה לארזה כל האוכי לוסיה הבלתי לוחמת. ב" 19.30 החל האויב לרגום את המשלט הדרומי "בוועז" — בפגזים 2 וב" 20.25 נסוגה הכיתה, שהחזיקה במשלט בתוך עמדות מחוסרות מחפיר-ראש, לקסטל.

עם נפילת המשלט הדגיש מפקד הקסטל בהודעה לירושלים שהקרוב על הקסטל הוא הקרב על המשלטים. ואכן, באותם הימים טרם הובנה הלכה למעשה "תורת המשלטים". המחסור בכוחות אדם מאומנים והעוני בנשק גרמו לכך שהעדיפו את ההגנה מתוך נקודות הישוב עצמן על פני

צובא. ואמנם הפלמ"ח הפגיו בו בלילה את צובא הערבית במרגמה 3" ואף תיכן התקפה על סאריס והירבת אל-עמור, לליל ה-5/6/1V. התקפות אלה עשויות היו להשיג כמה מטרות בעת ובעונה אחת: ראשית, לפצל את כוחות האויב, ולא לצו לברא לעזרת ח'רבת אל-עמור וסאריס המותקפות; שנית, לנתק סופית את צובא הערבית — אחד מבסיסי ההתקפה על הקסטל — מן הכביש הראשי; ושלישית, לסיים את סדרת הפעולות להשתלטות על הרכס שמדרום לכביש, בקטע קסטל-ח'רבת אל-עמור-סאריס, עד למשאבות "התחתונות", ובזאת להקל על המשימה של הבטחת המבואות לירושלים.

למחרת (4/IV), החלה צליפה מעבר רכס קולו-ניה והרכסים שלפני בית-סוריק, ואף הבחינו בערי-בים העוסקים בהצבת מכונת-יריה צפמ-מער' לח'רבת בית-מזה. הצליפות נמשכו ללא הפסק, על הגוש כולו — דבר שמנע מהאנשים מנוחה גם באותו יום. בלילה ה-4/5/IV היתה שוב התקפת-אש עזה ומרוכזת על צובא הערבית, מכיוון הכפר צובא ומשלט "נחשון".

התצפיות ממערב ירושלים חזרו ואישרו את הידיעות, שואדי עין-כארם משמש עורק תנועה לתגבורות הנהורות לעבר הקסטל. במגמה להבטיח את שכונות-המערב של ירושלים, וכנסיון להכביד גם על התנועה בואדי, נתפסה ע"י יחידה מכוחות המחוז, בעוד לילה, ח'רבת אש-שפארה, צפונית-מזרחית לעין-כארם, אולם — מבלי שתהיה לכך השפעה ממשית על מצב הדברים.

יום ב', ה-5/IV, היה היום המכריע בימי המערכה על הקסטל. עם בוקר הופגזו המחצבה ו"מש" לט בוועז" במרגמות 2, והצליפות על כל הגוש נמשכו. החל בהקמת קשר טלפוני מן הכפר למש-

לסכן את הגנת העיר, בכמה מגורותיה. במצב המור זה של מחסור בכוחות, אי אפשר היה לעשות דבר לכיבוש-קהדש של המשלטים. מפקד המחוז, אשר נודעה לו כונת ארגוני אצ"ל ולח"י לתקוף את כפר דירי-יאסי, פנה לארגונים אלה בדרישה לבצע פעולות אחרות תחת פעו-

היציאה אל מחוצה להן, שפירושה היה גם יצירת שטח-בטחון, ע"י תפישתן של נקודות טופוגרפיות (דהיינו — "משלטים") המאפשרות שליטה טקטית על השטחים, — דבר שהיה מאלץ את האויב, באם ירצה להתקרב ולתקוף את הנקודות עצמן, להתגבר על מכשולים אלה העומדים לו בדרכו.



בנין משק-הילדים

בשעות הערב של ה-5/IV התגנבה כנופיה ערבית, כנראה בפיקוד זה, מקלוניה, לאחר שאילצה כמה מנושאי הנשק בכפר להצטרף אליה. היא חצתה את הכביש ממזרח למזלג-הכבישים בין מוצא תחתית לארזה, ובגצלה את המדרגות במדרון המזרחי הקמור של שלוחת-ארזה, עשתה את דרכה בחשאי עד הכביש הישן, ממזרח למשק-הילדים, והסתערה על גדר התיל של המשק ופרצה אותה. מזקף בן שני אנשים שהיה מוצב בבנין קטן כמה עשרות מטרים מדרום למשק-הילדים גטש את עמדתו לנוכח הסתערות כוחות עדיפים ממנו ונסוג לירושלים. כך נתקבל הרושם כאילו כבשו הערבים את מוצא. מרבית מגיני משק-הילדים עצמו נפצעו מאש האויב ומרסיסי מאנשיו שלא נפצעו המשיכו בהתגוננות. יגאל עצמו ירה יותר מ-200 כדור מרובהו עד שנסדק הקנה. מיד חזר לחדר, והטיל מבעד לחלונות כ-35 רימוני יד והדף את ההתקפה.

הואת לזכור: לגבי הלוחם הערבי המקומי, הרודף אחר "הישגים" של ממש לא היוו המשלטים, שכיבושם הצריך פעולה צבאית מובהקת, מטרות כאלה, ששכר כיבושן בצידן — בניגוד לנקודות הישוב שהיו מעוררות ומגרות את דמיונו.

תפישת המשלטים ("גזשוק", "המזרחי", "בועז") הקנתה לאויב יתרונות חשובים שעד מהרה נודעה להם השפעה מכרעת על מהלך הקרבות: חופש תנועה בשטח האפשרות להטריד ללא-הפוגה את חיל-המצב שבקסטל, ועמדות ריתוק וחיפוי מצד יינות מכמה צדדים להתקפותיו. היה זה מצב, שמבחינה הגנתית מן הצד היהודי חייב שינוי מידי ע"י מאמץ גדול.

החמרת המצב בגוש מוצא-קסטל

התוקפנות והעקשנות, המתעצמות והולכות, אשר גילה האויב, דרשו ממחוז-ירושלים מאמץ נוסף ומחדש של משלוחי תגבורות מדי פעם בפעם, בכדי לקיים בידיו את ההחזקה במרחב. תפקידי ההגנה שהועמדו בפניו עם כיבוש הקסטל היו שונים מעיקרם מכל מה שקדם, ועלו על כל מה ששוער תחילה. היה ברור כי כל הוצאה נוספת של כוחות ונשק מן העיר עשויה מעתה

לה זה פעולות שיהיה בהן כדי להקל מן הלחץ על גוש מוצא-קסטל. הוא הוסיף והסביר שאין כל טעם צבאי בכיבוש דירי-יאסי, וכי כיבוש הכפר יחייב את ההחזקה בו, אולי אף בפני התי-קפות-נגד ערביות, דבר אשר לא יוכל להיעשות, מכיון שכל הרורבות של המחוז הוטלו למערכה על הקסטל. נוסף לפניה זה, שלח הפיקוד המחוזי מכתב אל הארגונים האלה, בו הביע את הסתייגותו לגבי ערך הפעולה. מבלי דעת על פניתו של מפקד המחוז, נקט מפקד הגדוד, שכוחותיו החזיקו אותה שעה במרחב מוצא-קסטל, צעד, — על דעתו הוא, — אשר פיקוד-המחוז התנגד לו עקרונית. הוא פנה בדרישה אישית אל ארגוני האצ"ל והלח"י — שכוחותיהם בלבד היו רעננים ובלתי מרוחקים — לבצע פעולה שתהא עשויה להקל מן

- 1) הכוונה הייתה לפעולה נגד הכפר קולוניה, או להצבת מארבים לתנועה הערבית בוואדי עין-כארם.
- 2) ואמנם, משהעמידו הארגונים הנ"ל את הפיקוד המחוזי בפני עובדת כיבוש הכפר (בליל 8-9/IV), ומיד אחרי זה בפני הרועתם האלטימטיבית, על עזיבתם אותו — (באומנם שכוחותיהם הם כוח "מחץ", ואלו על ההגנה) לברא ולהציב חיל-מצב) — לא הייתה למחוז-ירושלים ברירה כל-שהיא כי אם להטיל תפקיד זה על יחידה מגדודי הנוער. וכך אירע, שנערים צעירים הפכו לקברנים.
- 3) התקפות-נגד אשר, כדעבד, לא יכלו אצ"ל לבוא, בין שבינתיים נשבר, על הקסטל, הכוח הערבי-המקומי.



משלט, בועז' והבנין בו התבצרו מגיני המחצבה לאחרונה — צילום מהמחצבה

בשעה 03.00 של ליל ה-17/6-5, נתקבל במחוז ירושלים מברק נוסף מן המטה הכללי, שהבהיר את הסיבה לכך, בהודיעו שנחשון לא יידחה. וכוחות הפלמ"ח עומדים לפקודת נחשון, וכן כי המצב בקסטל נמסר למטה נחשון וההחלטותיו ייסרו למפקד כוחות הפלמ"ח במערב ירושלים. גם ההתקפה שהבטיחו לבצע — וכבר תיכנו למעשה — כוחות הפלמ"ח על סאריס וחרכתי-ל-עמור, באותו לילה, לא נתקיימה, — שוב, הואיל ואתה שניה, כבר היו כוחות הפלמ"ח בדרךם לתפיסת המשלטים בקטע הדרך שער-הגיא-נוה-אילן, כדי למלא את המשימה שהוטלה עליהם: להביטח את שיירת האספקה ראשונה של "נחשון". שעתידה היתה לפרוץ את דרכה מחולדה לירושלים. התגבורת הירושלמית שהגיעה לגוש קסטל מוצא הספיקה בקושי למלא את מקום האבידות, ולהחליף אנשים תשושים ביותר, לא נוצלה — בהעדר מחלקת פלמ"ח שהובטחה — כדי לכבוש בחזרה את שלושת המשלטים שנפלו.

לאחר שנפלו שני המשלטים שמעל המחצבה, התרכזו מגיני המקום בבנין שלידה. הערבים רגמו את המחצבה במרגמות, ואף עשו כמה נסיונות להסתער, והגיעו עד טוח הטלת רימונים. צריחור-יהם נשמעו למרחוק במשך כמה שעות, ונפסקו רק בשעות הלילה המאוחרות. לאחר שמתוס ("פרימוס") יהודי הפציץ בפצצות וחבילות חומרי נפץ את ריכוזיהם במקום. אותו לילה כבר נעשו הכנות לפינויה של המחצבה; אך הפינוי נדחה ליום המחרת. בגלל אי-בואה של מחלקת הפלמ"ח הניל, כתגבורת לגושי-מוצא, גברה דאגת ירושלים, והפניות אל הפלמ"ח על סמך מברק המטה הכללי מליל ה-17/4-5 חזרו ונשנו, ולא נענו מסיבות שלא נתחזרו בירושלים אלא עם בוא המברק הניל, השני מן המטה הכללי, בליל ה-17/6-5 בשעה 03.00.

הלחץ על הקסטל. האצ"ל השיב בשלילה מוחלטת, ואלו הלחצי הודיע שיהיה נכון לעיין בדבר אם תבוא פניה אישית של מפקד המחוז. בקבלת תשור בות אלה נסתיים הענין. המחוז הגיע למיצוי הרזרב — נפסקה אף התחבורה לשכונות המנות-קות בירושלים, בהעדר כוח שיהיה פנוי לליזוי מזוין. במצב זה נאלץ מפקד המחוז לפנות אל הפיקוד העליון בבקשת תגבורת מיוחדות הפלמ"ח שחנו בסביבה — יחידות שהובאו ברובן להבטחת הכביש, ורותקו לתפקידיהן ב"פעולת-נחשון", ולא עמדו למעשה תחת פיקוד המחוז. כיון, שמועד צאתה של הראשונה לשירות עמד להידחות, נעתר הפיקוד העליון לבקשה זו.

הוראה נשלחה מן המטכ"ל אל מטה "נחשון", והעתקה למחוז ירושלים (מברק זה הגיע לירושלים ב-02.00 של בוקר ה-17/5) אשר אמרה שבקשר לדחיית הפעולה יש להודיע למפקד כוחות הפלמ"ח בסביבה להעמיד מחלקה לפקודת עצינוני להתגנת גוש מוצא-קסטל.

כאלה היו אז הממדים של כוחות-רזרב מ"ריעים!

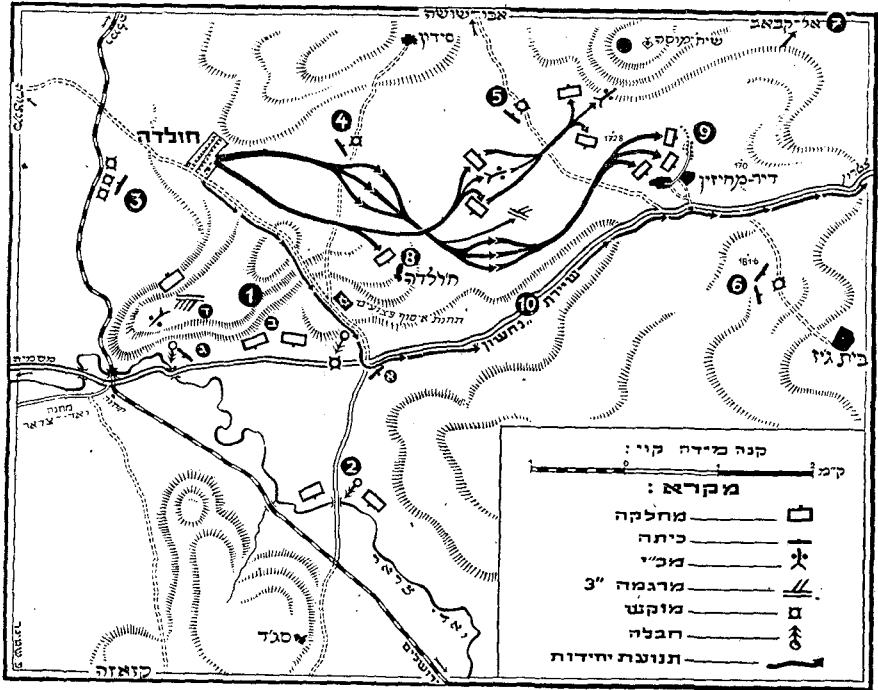
משנתקבלה בירושלים הידיעה על הפריצה למשק-הילדים, הובהלה מיד תגבורת — בת 28 איש — מאנשי חיל-השדה של ירושלים, אשר תוו רו מגושי-עצינון והשתתפו בקרב בנבי-דניאל (27-28.111.48), ואשר כבר בשעות הבוקר של אותו יום התארגנו לצאת כתגבורת. תגבורת זו נועדה מלכתחילה לכבוש מחדש את משלט "נחשון", בשיתוף עם כוחות הפלמ"ח שהובטחו במברק המטה הכללי. המוזכר לעיל, ואח"כ להחליף את חיל-המצב של הקסטל. היחידה הגיעה לארזה ב-19.40, אך תגבורת הפלמ"ח לא הגיעה. רק

(1) עצינוני — כינוי למחוז ירושלים.

4. תחילת הפעולות במערב ושיירת „נחשון“ הראשונה

העשירית, היא הגדולה והעיקרית בכל פעולות אותו לילה — הלא היא העברת השיירה. 1. ואדי צראר — להבטחת איזור הפעולה מצד מערב היה הכרח לבודד את ריכוזי האויב שבמחנות הצבא הגדולים — דבר שהצריך כוח בעצמה של פלוגת וחצי בערך, וחלק ניכר מן

פעולת-החבלה הנועזת (בליל 4-5/IV) במפקדת חסן-סלאמה, ליד רמלה, שימשה כמעשה-הטעיה והקדמה לגבי האויב — להסיחו ממגמת הפעולות היהודיות הגדולות לעבר המזרח שהחלו כיממה לאחר מכן. פעולות עיקריות אלו התרכזו בשלב ראשון זה של המבצע, סביב הכנתה, שיגורה והב-



הפעולות להבטחת דרך שיירת נחשון — בליל 5/6/IV

הנשק המסייע של הגדוד הפועל, אורח ביצועה של המשימה היה: א. כיתה אחת הבטיחה את הצטלבות הדרכים ואדי-צראר-לטרון וחולדה-סג'ד. ב. שתי מחלקות הוצבו מצפון לכביש, בין גשר ואדי-צראר לנקודות הממוקשות סביב, כק"מ אחד מזרחה לגשר. ג. כיתה אחת, בצירוף חבלנים, הניחה חומרי-נפץ מתחת לגשר. ד. כיתה מרגמות 3" ופלגת מכ"ז, בהבטחת מחלקת חיל-רגלים, הוצבו על השלוחה שבין חולדה ואדי-צראר, בכיוון למחנות-הצבא.

לפי התכנית צריך היה להפעיל את המוקשים והמטענים מתחת לגשר בהמצא ביניהם שיירת-תגבורות של האויב שתחוש מן המחנה לעזרת חולדה ודיר-מחיזין, שאותה שעה לערך תהיינה מותקפות ע"י כוחותינו. עם הפעלת המוקשים ומטען-הגשר צריכות היו המחלקות האורבות להש-

טחתה של שיירת „נחשון“ הראשונה.

שעת האפס של צאת השיירה (24.00 ביום ה-5/IV) מצאה פלגות מחוד כוחות הגזרה המ"ע-ר בית ערוכות מצפון, מדרום וממערב לכיוון תנועתה. אחדות מהפלגות כבר ערכו את חסימו-תיהם על הדרכים הצדדיות והוסיפו לארוב לאויב, ואלו יתרם חיכו לצו לכבוש את כפרי האויב — חולדה ודיר-מחיזין. הכוחות הערוכים פרשו מעין „שק“ אשר קצהו הסגור פנה לעבר ואדי-צראר, ופיו פנה לעבר לטרון (לטרון עצמה וסביבותיה לא הובטחו ע"י כוחות „נחשון“, מתוך הנחה שה-בריטים מהווים שם, אף שלא בכונה תחילה, הבטחה מספקת לדרך).

כלפי תשעה בסיסי אויב, אשר היוו איום-בכוח על קטע הכביש הנתון לאחריותו של הגדוד המב-טיח, הופעלו יחידות-משנה שאיפשרו את הפעולה

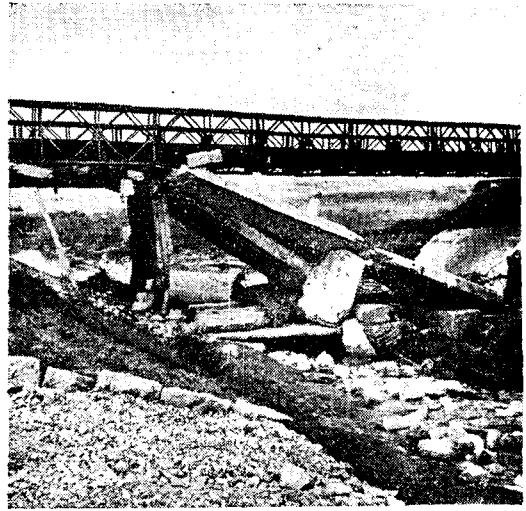
במחצית הדרך בין שני הכפרים והונחו שם מוקשים.

7. אל-קבאב — למגיעת תגבורות לאיזור הפעולות של אותו לילה מעבר רמלה נחסם הכביש הראשי רמלה-לטרון ע"י מחלקה שהוצבה במארב ליד הגשר שמדרום-מזרח לאל-קבאב. עם שחר פוצץ הגשר והמחלקה חזרה לבסיסה.

8. כיבוש חולדה — כיבוש חולדה הערבית בא לקבוע סופית את שלטון כוחותינו על הצטלבות הדרכים חולדה-כביש לטרון-ואדי צראר (פגישת הדרך עקרון-חולדה-כפר-אוריה בכביש מסמיה-ואדי-צראר-לטרון). כיבושה הוטל על מחלקה אחת, שביצעה זאת ללא התנגדות בשעה 04.00 לערך. באותה שעה נמצאו 2 מחלקות ממזרח לכפר, במגמה למנוע תגבורות מדיר-מחיזין, ולחסמת דרך הנסיגה לאויב — וכן להכשחת הכוח, שנע אותה שעה מחולדה הערבית, בדרכו לתקוף את דיר-מחיזין.

9. כיבוש דיר-מחיזין — בא לסלק את מסתם-הקבע, שכפר גדול זה היווה בגלל קרבתו היתרה לכביש. עם כיבוש חולדה הערבית נצטרפו שלוש מחלקות אל אותן שתי המחלקות שהיו בחסימה ממזרח לכפר, תערכו לתנועה לעבר דיר-מחיזין. בשעת ההתקדמות סטו מציר התנועה שנקבע מראש, ורק עם האיר היום הגיעו לעמדת ההסתערות (ג.ג. 172.8), שממערב לכפר. הוחלט לתקוף על אף האור, כמה פגזים ממרגמת 3" גורו לכיוון הכפר, ומכ"י פעלה לעבר שיד-מוסה. ב-06.15 לערך כבשה מחלקה אחת את חלקו הצפון-ני של הכפר, תחת צליפות מכיוון שיד-מוסה, ושתי המחלקות הנותרות השתלטו על חלקו הדרומי של הכפר, ללא כל התנגדות. מיד לאחר מכן החלו צליפות מכיוון בית-ג'יה מעבר משלט ג.ג. 181.6. הפלוגה התארגנה להגנה במקום, בתפסה את החלקים הדרומיים והצפוניים של הכפר בלבד, אך משנצטרפה כעבור שעה לערך, שתי המחלקות שהבטיחו עד אותה עת את איזור הפעולה לכיוון שיד-מוסה, נתפס גם החלק המרכזי של הכפר, שחיבר את שני חלקי הכפר האחרים, המרוחקים כק"מ זה מזה, והן שימשו כרורב לקראת אפשרות של התקפות-נגד.

10. השיירה — בחפוין של תשע הפעולות שתוארו לעיל, ובהבטחת קטע הדרך שערי-הגיא-בה-אילן ע"י יחידות פלמ"ח שתפסו משלטים על הרכס מצפון לכביש, מול בית-מחסיר, — יצאה בשעה 24.00 השיירה שמנתה 60 מכוניות לערך



גשר ואדי-צראר

מיד את השיירה גופה, והנשק המסייע צריך היה למנוע יציאת תגבורת מן המחנה ע"י שיגור אש לכיוון שערינו. הגשר פוצץ עם שחר, לאחר שבמשך כל הלילה כולו לא עברה בכביש תנועת אויב, והכוח חזר לחולדה הערבית.

2. סג'ד — למגיעת תגבורות אויב מעבר הווייט-מערב, יצאו שתי מחלקות להציב מארב לאורך הגדה הצפונית של ואדי-צראר, משני צדי דרך-העפר לסג'ד. מתחת לגשר, שבמחצית המרחק בין הצטלבות הדרך חולדה-סג'ד עם כביש מסמיה-לטרון, הונח מטען שהופעל עם שחר, לאחר שבמ"שך הלילה לא אירע דבר.

3. מנצורה — להבטחת איזור הפעולה מצד צפון-מערב פוזרו מוקשים לאורך 600 מ' במקביל למסילת הברזל — וממזרח לה, כק"מ ממזרח למנצורה.

4. דרך סידון — להבטחת איזור הפעולה מצפון, בשעת הפעולה לכיבוש חולדה הערבית, הוצב מארב והונחו מוקשים על השביל סידון-חולדה, במחצית הדרך בין שני הכפרים.

5. דרך אבו-שושה — להבטחת איזור הפעולה מצפון, בשעת הפעולה לכיבוש דיר-מחיזין, נחסמה דרך אבו-שושה ע"י מוקשים ומארב של כיתה אחת במזלג הדרכים דיר-מחיזין-אבו-שושה; דיר-מחיזין-חולדה.

6. דרך בית-ג'יה — להבטחת השיירה ואיזור הפעולה, בשעת כיבוש דיר-מחיזין, מדרום, הוצב מארב בן שתי כיתות על דרך בית-ג'יה.



דיד מחזון — מבט ממערב, החלק הצפוני — משמאל, המרכזי — מימין

שון, וכן פלוגת רגלים נוספת שהוצדה לאותו גדוד. אלה ואלה שימשו כהכנסה, "צמודה" לשיי רה. השיירה הגיעה ירושלימה ב־09.40 בבוקר, לאחר ששהתה כ־3 שעות בקרית־ענבים.

את חולדה. השיירה היתה עמוסה אספקת־ מזון לירושלים, נשק, תחמושת וציוד צבאי לכוחות מחוז־ירושלים ולכוחות הפלמ"ח בקרית־ענבים. נתלו לשיירה כמה משורינים, שהועדו כתגבורת לגזרה המזרחית של זירת מבצע "נח"

5. הקרב על הקסטל

ואמנם הם היו זקוקים לעידוד זה. בשעות אחר הצהריים המוקדמות התקיף האויב את הקסטל מצד דרום, ואף הגיע לטווח מאה מטר לערך מן הכפר. עם התקרב החשכה היה המצב שם חמור ביותר. תחמושת 303. כמעט ואזלה. ריכוזי אויב נראו ב־18.20 מדרומו של הקסטל, וב־21.30 החלה התקפת־אש. כמה מכונות־ירייה פעלה, באש בזבזנית ממש, לעבר הקסטל. החלה רגימה במרגמות "2", והיו מספר פגיעות ישירות. הערבים התקרבו מצד דרום ומזרח, אך לא הגיעו לשלב הסתערות. גם הפעם עודדו עצמם בצריחות וקריאות זרות, ואף החליפו קריאות עם מגיני הקסטל. עם תום ההתקפה הגיעה לשם תגבורת של כיתה ירושלמית נוספת, ו־14 חולים ותשושים פונו משם לארזה. תגבורת זו היתה חלק מתגבורת גדולה יותר, שהגיעה לארזה ונועדה לפעולה משותפת עם הפלמ"ח. כשהגיעה לכסוף, לאחר הצות, מחלקת הפלמ"ח, כבר פוצלה התגבורת הנ"ל והגבירה את חילות המצב. מחלקת הפלמ"ח שהגיעה היתה מחלקת עיפה עד מאוד, נשלחה לישון והוחזקה מרוכזת כרזרב. בשעות הלילה המאוחרות שוב הפציץ אירון את ריכוזי האויב ואף הטיל כדורי זים, אך הפגיעות היו בלתי מדויקות. עם בוקר חזר והפציצם שנית.

בשעות הבוקר המאוחרות הוצאה מחלקת הפלמ"ח מארזה, להפתעת הפיקוד המרחבי והמחוזי,

ב־6/IV, בשש בבוקר לערך, פונה במשוריין, ללא תקלות, חיל־המצב של מחצבת צובא, לאחר שמתוס יהודי הפציץ שנית את ריכוזי האויב בסביבה. פיצוצה של המחצבה נדחה לפי הוראות מירושלים, אשר קייתה עדיין להפעיל תגבורת פלמ"ח לכיבוש המשלטים מחדש. אותו בוקר התקרבו הערבים שנית למשק־הילדים מן הכיוון ממנו באו בהתקפתם הראשונה ובחיפוי אש מכ"י מקולרי ניה אשר חדרה את קירות הבניין ופגעה במגיניו. חיל־המצב שבכנין נסוג, בשל אש זה למוצא־עילית. הפעם לא חזרו אנשינו למשק, מאחר שהערבים פוצצו את הבניין והעלוהו באש — וכן התגנה של מוצא־עילית קוצר. גם המחצבה שהפעולה להריסתה על ידי כוחותינו נדחתה, נתפסה בינתיים, ב־12.45, ע"י האויב — ופוצצה.

לצורך הבטחת שיירת "נחשון" נשלחו אירודים לבריקת הדרך. הם הודיעו על מספר מחסור מים בקטע הכביש מוצא־ירושלים, ומשום כך — ובגלל הצורך לפרוק ולתקן כמה מן המכוניות — התעכבה השיירה בכניסה לקרית־ענבים. משם נירו כמה פגזי מרגמה "3" לעבר ריכוזי הערבים בסביבת צובא הערבית.

השיירה, שעברה בשעות הבוקר לירושלים, עודדה את רוחם המדוכאת של מגיני הגוש, אשר ביומים האחרונים רק כשלוניות היו מנת חלקם.



אזור ההתערות הערבית על הקסטל — מבט מדרום-דרום-מזרח

את רוחם הרעשות המרגמות ביומים האחרונים.

הקסטל נופל לידי הערבים

בליל ה-7/8-14/17, פתחו הערבים, בפיקודו האישי של עבד אל-קאדר חוסייני, מפקד מחוז-ירושלים הערבי, בהתקפה על הקסטל. ב-21.00 החלו בהר-עשה מביוון "המשלט המזרחי", בפגזי "2", ובאש-ריתוק חזק ע"י 2-3 מכונות ירייה. ב-23.00 פסקה הרגימה, והחלה התקדמות האויב, מדרום-מזרח ומדרום, בחיפוי אש חזקה מאוד. אש כוחות-המגן של הקסטל היתה בלתי ממושעת ובזבזנית, כי מפקדי הקטעים — בהעדר מפקדי-מחלקות מוס-מכים — היו בלתי מנוסים בעצמם ולא הצליחו להשתלט על אנשיהם. האויב התקרב, בחסות החשכה וגדודות האבנים הרבות שבשטח. ב-03.00 הגיעה אש המגינים לשיאה (הופעלו כל ששת המקלעים שבמקום) ונתקבלו ידיעות, שהערבים כבר נמצאים בטוח-רימונים ועולים על בית-המוכתר — העמדה המרכזית של הקסטל. אנשים הטילו רימוני-יד — וההתקפה נהדפה, אך האנשים המשיכו לירות גם זמן-מה לאחר הסתלקות אנשי האויב. עם שוך ההתקפה התקרב לעמדת-הפיקוד ערבי, שנורה ע"י אחד מאנשי מטה הפלוגה. לפי התעודות שנמצאו בכליו התברר אחר-כך שהוא עבד אל-קאדר חוסייני, בכבודו ובעצמו. כמה דקות אחרי זה נתגלה, ליד בית-המוכתר, פח ממולא חומר-נפץ — והוא פורק, יציאתו של מטוס,

והורה לקרית-ענבים. זמן-מה אחר כך, ב-17.15, נתקבל מברק במחוז ירושלים מן המטה בתל-אביב כי עד להודעה חדשה, החל משעה 21.00 של אותו לילה יעבור הפיקוד על כל מרחב קרית-ענבים, מוצא-תחתית ועל כל הכוחות הנמצאים בו לפקודת מטה "נחשון". מפקד המרחב הג'ל יהיה מפקד גדוד "אמון".² הוסבר כי סידור זה נעשה כדי לא לחלק את האחריות לשני פיקודים עד סיום פעולת נחשון.

עם נפילת המשלטים סביב הקסטל עדין לא היה המצב הטקטי בכפר חסר תקווה. אולם העובדה שהאנשים ברובם עמדו זה היום החמישי תחת אש צליפות והתקפות, ולא ישנו כמעט, — כי בשעות ההפוגה עסקו בביצורים, — היתה גורב רב-השפעה בהתפתחות העתידה. על אף הקירבה לכביש, כמעט שלא קיבלו אספקת מזון וחמרי ציוד מאז שהגיעו למקום. כ-24 שעות מתקופת שהותם בקסטל היו נתינים לגשמים בלתי זוסקים. האנשים היו תשושים ומעוצבנים, שהרי חלקם השתתפו, — ויתרם היו עדים — לנסיגות משני המשלטים ולפינוי המחצבה. נוסף על כך ערערו

(1) א"הכנה בענין עצמת כוח-הפלמ"ח, שצריך היה להישלח לעזרת גוש מוצא-קסטל, מסתברת מתוך כך, שהפלמ"ח בקרית-ענבים גזע כי עליו לשלוח מחלקה בלבד, ואלו מחוז-ירושלים קיבל הודעה ב-6/14 דבר פליגה שלמה, שתועמד לרשותו. הודעה זו, כנראה, לא הגיעה אל הפלמ"ח.

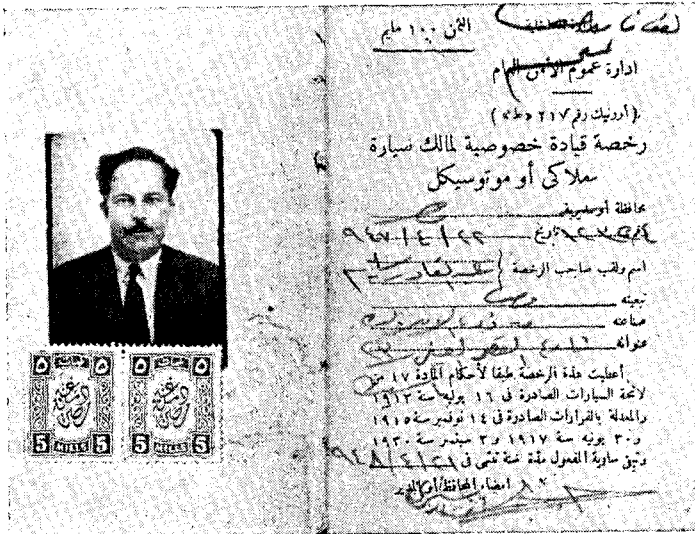
(2) אותה תקופה, כינויו של מפקד גדוד הפלמ"ח.

דרו אל הכביש וחסמו את המעבר בו. תחת אש אויב מקולוניה פוגו המכשולים, ומכונית-המשא הגיעה לארזה. בשעת ההתקפה הלילית הוחלט לשלוח לקסטל מחלקת פלמ"ח. המחלקה אשר צריכה היתה להישלח מנתה 25-30 איש, אולם יציאתה נידחתה משהתברר שההתקפה נהדפה. עם בוקר החלו מתגלים ריכוזי ערבים על המשלט המזרחי, על "בועז" וכן על רכס-קולר. ניה. המרגמה שבארזה ירתה לאותם הכיוונים, ואף

שיבוא ויפציץ את האויב התוקף, נשתתתה, ולבסוף בוטלה משהגיעה הידיעה כי ההתקפה נהדפה. מיד עם העברת הפיקוד המרחבי למפקד גדוד הפלמ"ח שבקריית-ענבים, נסע הנ"ל לירושלים (בליל ה-7/IV), התקשר עם מפקד המחוז, וקיבל לידי את הפיקוד על המרחב המערבי. בדרכו חזרה, כק"מ לפני מוצאת-החיתה, בהעבירו עמו מכונית-משא טעונת מזון אל מגיני המרחב, הח-פוצץ מוקש לפני מכוניתו, וסלעים ואדמה נתרר-

סיפוי של עבד אליקאדר חוסייני

עם שוך אש התוקפים, שכב רב-הסמל הפלוגתי של חיל-המצב שבקסטל, (מאנשי חטיבת ירושלים) מאיר קרמיול, בעמדת צליפה שעל גזוזטרת הצד המזרחי של עמדת הפיקוד. בשעה 04.00 לערך שמע קולות של אנשים מתקרבים לעבר הבנין. הר.ס.פ. טעה, וחשב שאין זו אלא התגבורת לחיל-המצב, שציפו לה כל אותו זמן. הוא התרומם וקרה לעבר הבאים: — „בוא, יא ג'מאעה!" התשובה שקיבל היתה: — „הלו, בויס". אחד המתקרבים (יתר הבאים נעלמו בינתיים) חשב את מאיר לאנגלי בגלל תלבושתו — הוא חבש כובע פלדה ולבש מדי-קרב, וכשעמד על טעותו קרא אליו: „הנדס-אפ!". הר.ס.פ. שילח בו צרור מן הסטן שבידו, מיד לאחר זאת, הוטל לעברו רימוץ-יד. הערבי נהרג ונפל בו במקום — כמה מטרים מעמדת הפיקוד של הקסטל.



עם שחר נלקח נשקו — אקדה ותת-מקלע — ונאספו כל תעודותיו, שכללו רשיון נהיגה מצרי על שם עבד אל קאדר סולים, וכן מכתבים ומס' מכים, שלפיהם ניקבע כי הערבי הוא עבד אל קאדר חוסייני, שאר בשרו של המופתי ומפקד כל כוחות הועד הערבי העליון ב-חזית ירושלים.

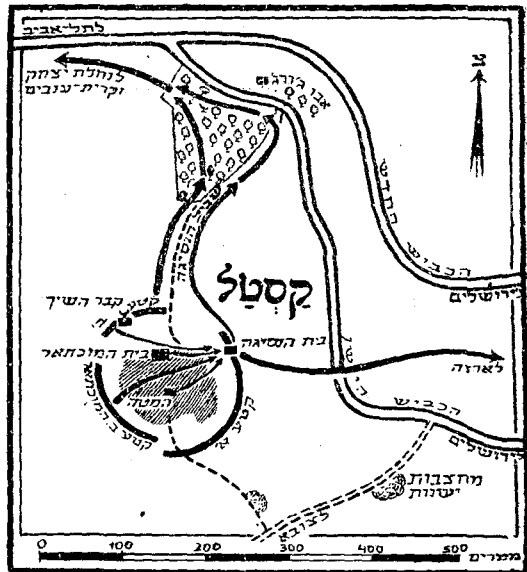
הורגה מאיר קרמיול, נפל בקרב לאחר מכן, בשעת הנסיגה מן הכפר, שעה שחבש חבר פצוע.

(*) כנראה, עוד לפני כן גילה אחד מאנשי כיתת הפלמ"ח שעל הקסטל, משה כצנלסון, שנמצא בעמדת הצפית בין בנין המוכתר לקבר השייך, שלושה ערבים שנועו לעבר בית-המוכחר; משהתקרבו נעלמו מעיניו ונתגלו שנית 7-8 מ' מזרום לבנין. הוא ירה לעברם במקלעו. שנים מן המתקדמים נראו נסוגים ואילו השלישי, נעלם אף הוא מעיניו. הדבר היה במרחק 20-30 מ' מן המקום בו נורה ונפל עבד אל קאדר, אח"כ. מאורע זה נתן מקום לנוסח הבלתי מדויק כאלו עבד אל קאדר נהרג באש המקלע.

המעריבים של המשלט, ומצד דרום-מזרח, מעבר השביל העולה מואדי עין-כארם המתחבר לדרך צובא, בין "בועז" למשלט "המזרחי", אנשי חיל-המצב, שהיו תשושים לגמרי, נכנסו לעמדות רק לאחר פקודות שחזרו ונשנו מפי מפקדיהם, ומשנכחו נכו נהגו באדישות למתרושש לפניהם. סגן המ"פ נפצע בדרכו מעמדת הפיקוד אל הקטע הדרום-מערבי. בקטע כבר מצא כמה הרוגים, בהם מפקד הקטע, שנהרג עוד בהתקפה הלילית. מרבית האנשים נרדמו בעמדותיהם מרוב עיפות.

עד שעה 11.00 נתגברה ההתקפה והלכה מאות ערבים התקרבו בהסתר הגדרות, מעבר צובא, משלט "בועז" והשביל העולה מואדי עין-כארם. אש הרובים והמכ"י של האויב כמעט ולא איפשרה תנועה בכפר. מפקד הקסטל פנה לקרית-ענבים בדרישה לבצע מיד את החלפת כוחות חיל-המצב בכוחות רעננים יותר. אותה שעה, לערך, פנה מפקד גדוד הפלמ"ח בתביעה למטה הכללי בת"א, לשלוח מטוס להפצצת ריכוזי האויב בסביבות הקסטל. אך בגלל גוהג הימים ההם, — שהודרך ע"י החשש בהפעלת מטוסים עבריים במשימות קרב לאור היום, כל עוד היו הבריטים עלולים להאחז בדבר בתור אמתלה להתערבות פעילה נגד הצד היהודי — המטוס לא נשלח. ההודעות מן הקסטל על ההתקפה המתחזקת והולכת, העידו כי המצב שם מחמיר. יציאת המחלקה, שהועדה עוד משעות הבוקר המוקדמות כהחלפה לקסטל, נתעכבה עד שעה 13.00 לערך, הואיל והיכתה למשורייני הגדוד, שנשלחו לקבל את השיירה הזוהרת מירושלים וללוותה עד שערי-הגיא — ונקראו בחלקם להזור לקרית-ענבים עם התגבר ההתקפה על הקסטל. שני המשוריינים, עם התגברות הגיעו עד לשביל העולה מן הכביש, דרומה לכפר. כיתות התגבורת נעו עם השביל והגיעו עד לבתי התתונים של הכפר. שתי כיתות פנו מזרחה, ותחת אש איומה התארגנו ארעית להגנה בשני בתים שנמצאו מזרחית-צפונית-מזרחית לכפר, כמעט למרגלותיה של גבעת-הכפר. הכיתה השלישית נתעכבה בשביל, משנהרג מפקדה. מפקד הפלוגה, שפקד על התגבורת, בלויית כמה מאנשיו, בהדרכת אחד מאנשי חיל-המצב, עלה, תחת אש קטלנית, והגיע לעמדת הפיקוד.

עוד לפני בוא התגבורת הגיעו החוקפים אל בניני הכפר הקיצוניים, שמדרום ומדרום-מזרח. עיקר אש המגינים באה ממקלעים שעל גג בנין עמדת-הפיקוד ומבית המוכתר, שהיוה את עמדת



הנסיגה מן הקסטל — מירשם סכמותי

גייצו פגיעות ישירות. אפשר שבשל אש זו נעלמו ריכוזי הערבים, ולמשך שעות מספר נפסקו הצליפות.

יתכן וסיבה נוספת לשקט שנשתרר אז היתה אפיסת הכוחה של הערבים המקומיים, לאחר התקפת הלילה, וצפייתם לתגבורת; ואמנם ממש לטי הכביש אשר ליד שערי-הגיא נצפתה תנועת ערבים במשורין ובכמה מכוניות-משא שנעו מכיוון לטרון לעבר אשוע, על מנת להגיע משם, דרך כסלא, לצובא.

עוד בראשית שעות ה"הפוגה" נשלח מארזה משורייני, שהביא לקסטל מזון וכמות לא גדולה של תחמושת. זמן-מה לאחר-מכן יצא סגן מפקד גדוד הפלמ"ח בקרית-ענבים אל הקסטל והביא עמו תחמושת. מפקד הקסטל תיאר לפניו את המצב הסביר שעם הדיפת ההתקפה הלילית הגדולה, טרם נכון הקסטל בידי, וכי אנשיו עיפיים והם לא יחזיקו מעמד בהתקפה נוספת, אם לא תינתן להם האפשרות לנוח. הסמ"ד הבטיח לשלוח בשעה 12.00 של אותו יום מחלקה להחלפת חיל-המצב. התזמורת והמזון — שנתקבל מארזה — חולקו לעמדות — כבר בקשיים עצומים, תחת צליפה מדויקת, שלא איפשרה כמעט כל תנועה בין העמדות. ב-10.30 החלו כמה מכוניות-יריה, משלוח-טה כיוונים, לכסות את שטח הקסטל בברד עופרת בלתי מוסק, שהעיד על האויב, שכאילו אין גבול למלאי התחמושת שלו. אותה שעה החלו הערבים להתקרב לקסטל מצד "בועז", מעבר מרגלותיו



מראה מן הקסטל לכיוון צפון

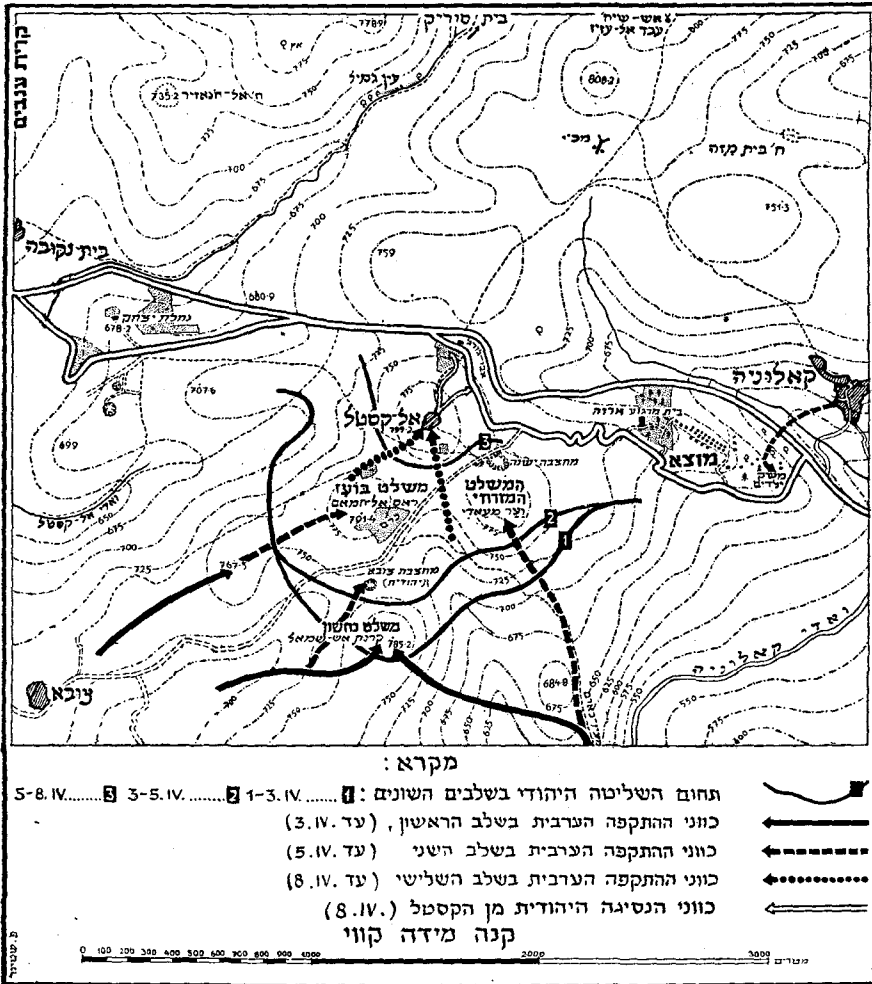
שני המפקדים הסכימו ביניהם, שאין ברירה אלא לצוות על נסיגה. ניתנה הוראה לאנשי הקטעים לסגת אל הקטע הצפוני — כי הפיקוד לא ידע על נסיגת שני הקטעים שכבר היתה אותה שעה במלוא מהלכה. ההודעה על צו־הנסיגה נמסרה באלחוט (בשעה 13.45), והמכשיר הושמד.

כיתות התגבורת, שנתארגנו בבנינים שתפסו למרגלות גבעת הכפר, הפעילו מיד לבואן, מרגמה קלה לעבר האויב שבמחצבה הערבית, בפינת דרך העפר המסתעפת מן הכביש הראשי לעבר צופא, וכן נגד מכונית משורינית ערבית, שנעה לידה והיסיפה לקיים את אשה לעבר המגינים אף לאחר שנפגעה (מכונית זו נפלה שלל בידי הערבים בשיירת כפר־עציון). אנשי בית־המוכתר ההמומים שהגיעו אליהם, מסרו את מקלעם — והלזו הופעל נגד האויב התוקף. אותה שעה כבר היו באותם בתים שלמרגלות גבעת־הכפר רוב מגיני הקסטל. מפקד הקסטל, שהגיע אף הוא למקום, חשש שכל שהיה נוספת במקום נמוך זה, בעוד הערבים שבכפר מתרבים והולכים ואשם מתחזקת, רק תקשה על הנסיגה; ועל כן היה מן ההכרח לנתק את המגע מיד. אנשי התגבורת עדין לא הספיקו להבין את המתרחש וחיכו לפקודת נסיגה מפי מפקד הפלוגה שבא עם מחלקתם, אשר נראה אותה שעה פונה לעבר כיתו־השלישית שנשארה מאחור (סמוך לבתים הראשונים שבמעלה השביל), והם עיכבו את הנסיגה לעוד כמה דקות. מפקד אנשי חיל־המצב שירדו מן הקסטל, פקד על נסיגה מיידית, אולם מ. כ. מאנשי התגבורת — שלא היה ברור לו אם הקריאה לסגת ניתנה ע"י האחראי במקום — ציוה להשאר, או "קפץ" מפקד חיל־המצב, בליות כמה מאנשיו, בהם פצועים, לעבר הואדי, המוביל לארזה. קבוצת אנשים זו הגיעה לארזה כמעט בשלמותה. אותו זמן עצמו התלה נסיגת חלק נוסף מאנשי חיל־המצב, ומיד אחרי-

המפתח בכל מערכת ההגנה. המפקד, שהיה אח"ר לקטע בית המוכתר, צפה וראה את תגבורת הפלמ"ח כשהיא עולה בשביל. אותה שעה כבר יצאו מכלל שימוש שני מקלעים שבבנין, וכמה מן האנשים נהרגו ונפצעו. הערבים התקרבו עד לטוח של 20 מטר לערך מקו העמדות הדרומי. אנשי העמדה הקיצונית שבקטע הדרום־מערבי נטשו את עמדתם. הקשר הטלפוני לעמדת הפיקוד נותק עוד קודם לכן. במצב זה החליט המפקד של קטע בנין־המוכתר — על דעת עצמו — לסגת. הוא הספיק להודיע, בצעקה, על הנסיגה גם לאנשי הקטע הדרום־מערבי, ונסוג עם מרבית אנשיו צפון־נה, והצטרף לאנשי התגבורת, מבלי להודיע על כך לעמדת־הפיקוד. עם נסיגת אנשי בית־המוכתר והתקרבות הערבים אליו, נמצאו אנשי הקטע הדרום־מערבי בטוח־מגע עם הערבים. בחיפוי מקלע, שהופעל מן המותן, החל גם קטע זה לסגת, ואחר כמה התנגשויות גוף־אל־גוף עם אנשי האויב, נסוגו לבוסתן אשר ממערב לשביל היורד מכיפת הקסטל לעבר הכביש ע"י בית הקפה ההרוס, ע"י אבו ג'ורג'.

ממש לפני שהחלו אנשי שני הקטעים הנ"ל נסוגים, הגיע מפקד התגבורת לעמדת הפיקוד של הקסטל. בעוד הבירור העיני בין שני המפקדים נמשך נתקבלה הידיעה על נטישת בית המוכתר. נזבבר, שבמסיבות אלה — כשהערבים משתלטים על הבנין, ובעוד אש אימים של מכ"י ונשק קל ניתכת כבר מעבר המזרח — אין אפשרות להפ"עיל את התגבורת למכה־נגדית. אותה שעה הודיע אחד מבני לויטו של מפקד התגבורת, אשר צפה מפתח עמדת־הפיקוד, כי ערבים נמצאים בכפר.

1) אחת הכיתות בקטע השתייכה לפלמ"ח. בין כ"ו וות חיל־המצב — ברובם המכריע מאנשי חי"ש ירושלים — היתה גם כיתת פלמ"ח. כיתה זו החליפה כיתת פלמ"ח אחרת, שנמצאה על המשלט הדרומי "בועז" עד הנסיגה ממנו.



ההתקפה הערבית על הקסטל

שלישי; חלק אחר נסוג לנחלת-יצחק ומשם לקרית-ענבים, וחלק נוסף ישר לקרית-ענבים. מקרית-ענבים יצאו שני משוריינים לאסוף פצועים. הם הגיעו תחת אש חזקה עד מזלג-הכבישים ממערב לאבר-ג'ורג', אספו מספר פצועים הרגוים, אך מחמת האש החזקה מכיון הקסטל נאלצו לסגת. עם נפילת הקסטל — ניתנה מיד ההוראה לעכב את יציאת השיירה החוזרת מירושלים. לאחר נסיגת כוחותינו מן הקסטל ערכו הערבים מפקד רב-רושם על משלט "בוועז", כנראה — סביב גופתו של מפקדם ועבד אל-קאדר אל-חסייני, שנמצאה בכפר. לאחר זאת חזרו לצובא, ומשם התפזרו איש איש למקום ממנו בא.

(1) לאחר שמכונית בריטית אחרת שעברה לפניה סירבה לקחתם, וקצין שישב בה מנע באקדה שלוף את הפצועים מלטפס על המכונית.

הם — של אנשי התגבורת ושארית מגיני הקסטל שהיו אחר, השביל, המגודר אבנים מצדו האחד, שימש עורק-התנועה העיקרי לנסוגים. אשו החזקה של האויב, שכבר השתלט ביתנים על הכפר כולה, הפילה חללים רבים בין הנסוגים, בטרם שנכנסו ל"איזורים מתים" שליד הכביש. עיפיים, תשושים המומים הצטרפו אחרוני הנסוגים אל אנשי הקטע הדרום-מערבי, שכבר נמצאו בחורשה. משם קפצו לתעלה שליד הכביש ונעו בה כשהאויב רודף אחריהם, הן בשלוחת היוצאת מן הקסטל מערבה הן מעבר רכס בית-סוריק, שאליו הגיעו כמה ערבים שעה שאחרוני הנסוגים כבר נמצאו באמצע הדרך מאבר-ג'ורג' לנחלת-יצחק. חלק מהנסוגים, והם פצועים, שהגיעו בכוחם הם עד לכביש, נאספו ע"י מכונית צבאית בריטית שהעבירה אותם לירוש-

ביציאתה נגרמו בעיקר מהמת היותה שיירה „או-
רחת“ אשר לא עמדה תחת פיקוד בן-יממש של
מארגניה, מלוויה ומבטיחיה מכוחות-המגן. הנדגים
האזרחים עשו ככל העולה על רוחם, וריכוזם עלה
במאמצים ובזמן מכריעים.

הקרב על הקסטל, וכן ידיעות מאוחרות יותר
(מ-17.00 לערך) ממקורות מהימנים על הפירה
בק"מ ה-23 של הכביש מירושלים, גרמו שוב
לדחיית שעת היציאה של שירות-המכונות מירוש-
לים, שכבר נתעכבה למן ה-6 בחודש. (העיכובים

האויב במערכה על הקסטל

בבית סוריק התרכזו כוחות ערביים מזוינים רבים והיכו
לתגבורת של חיל קאוקגי. ההתקפות המהודשות על
לתגבורת צובא נערכו בפיקודו האישי של כאמל ערקאי.
ב-5/1V יצאו לקסטל 17 אנגלים לבושי אורחית ואתם
כ-150 מתגדבים סורים ועיראקים. לקראת ההתקפה של
ליל 7-8/1V קיבל את הפיקוד עבד אל-קאדר באופן אישי.
כן הגיע לשם פאדל העיראקי. שומרי שער יפו נשלחו
אף הם לקחת חבל בקרב הגדול ותחנם הובאו 40 מערביי
סוואחרה (שבט בדוים במדבר יהודה). לשמור על השער.
נושאי נשק רבים לקחו מכוניות ונסעו ללא כל ארגון.
בבוקר, לאחר ההתקפה הלילית שבה נהרג עבד אל-קאדר,
החלו הערבים דואגים לגורלו של מפקדם אשר נראה עולה
עם פלוגת „מתאבדיו“ אל הקסטל ולא חזר. שמועה אמרה
שהוקף ע"י יהודים ונשבה. יחד עם זאת שאלו ברמלה
אם לא הובא פצוע לשם. הערבים החלו להתארגן להתקפה
נוספת. מירושלים הגיעו 140 מזוינים, הם נסעו ב-4 מכו-
ניות משוריניות (שתיים מהן משלל שיירת גושי-עציון).
בהתקפה זו נכבש הקסטל. עם התקבל הידיעה החלה הלילות
שמחת גדולה. הערבים ירו באויר מרוב עליצות. סיפרו
על 1050 שבויים יהודים, ובעיקר סיפרו בהנאה על
כניעת יהודים, כשידיהם מורמות. אולם במהרה חוללה
והתגברה הדאגה לגורל עבד אל-קאדר. רק ב-18.50 ביום
ה-8/1V נודע לבטח שנהרג. גופתו הובאה ברוב כבוד
ל„שער הפרחים“. במערכה על הקסטל נפצעו כאמל
ערקאת, אבו-דיה, דאוד ערפאת עכרמאוי וג'אבר אבו
טביח. עבד אל חלים גולאני, מפקד בית-לחם ובית-ג'אלה,
נתמנה מפקד הכפר הנכבש. במשך הלילה נתגלעו סכסוכים
בינו לבין אנשיו, ורובם עזבוהו. לקראת ההתקפה היהודית
החדשה על הקסטל כבר נמצא ריק ממרבית מגיניו הערביים.

על המרחב שבתחומו נמצא הקסטל היה ממונה אותו
זמן ג'אבר אבו טביח/מח'רב אל-לוח. משוכבש הקסטל
בידי היהודים בליל 2/3-1V החלה בריחה של ערבים
מזוינים מאיוור צובא לעבר ירושלים. הערבים ניסו להת-
קשר עם המפקד הערבי הממונה על מרחב ירושלים, עבד-
אל-קאדר אל-חוסייני, שאר בשרו של המופתי, אולם לא
מצאוהו, לפי שעשה אותה שעה בדמשק. בשעות אחר-ה-
של ה-3/1V יצאו לסביבה כאמל ערקאת, לה ל כ ה סגן-
מפקד מרחב ירושלים — עם תגבורת של כ-100 איש
וציוה להכין רורב בעיר. בחצות נשלחו עוד 50 מאנשי
רשיד ערקאת — קרובו של כאמל, מפקד של יחידת מת-
נדבים — הממונה על הרורב, ואכראהים אבו-דיה, מפקד
קטמון, שלח 2 ארגוני תחמושת. יתכן, שגם ערבים מתברון
וסביבתה החלו לבוא לעזרה ולהתרכז בעין-כארם. הטיבה
שהתברונים מיעטו להשתתף היא, כנראה, בשל הסכסוך
בינם לבין אנשי ראמלה ובשל ליקויים ארגוניים. יום
לאחר-מכן, ב-4/1V, אורגן משלוח נשק, „כבד“ ע"י פאדל
אר-רשיד העיראקי. מפקד הכוחות ה„מתגדבים“ העיראקים,
וסגנו בפועל של עבד-אל-קאדר — והאפו אבו אל-פילאת
מפקד המשמר-הלאומי תחת פקודתו של פאדל, יתכן שגם
מרמלה הגיעה תגבורת. ב-5/1V הגיעו כ-30 מזוינים (ב-6
מכוניות טכטי) לסביבות הקסטל, ואתם בא הפעם האפו
אבו אל-פילאת עצמו. עבד אל-קאדר, שחזר בינתיים
למקום מטהו הקבוע בביר-זית, אשר בסביבות ראמלה,
שלח באותו יום כ-120 איש, שיצאו מראמלה ועשו את
דרכם על פני בית-אייפסא לאיוור הקרבות. הוחל בהמרצת
תושבי הכפרים בסביבה לקחת חלק בהתקפה. אולם בזה
לא אמרו די. רוב שומרי קטמון העיראקים נשלחו אל
הקסטל. מכוניות על גבי מכוניות נהרו לשם. עורק התנועה
של הערבים היה בית צפאפה—מאלחה—עין-כארם—צובא.

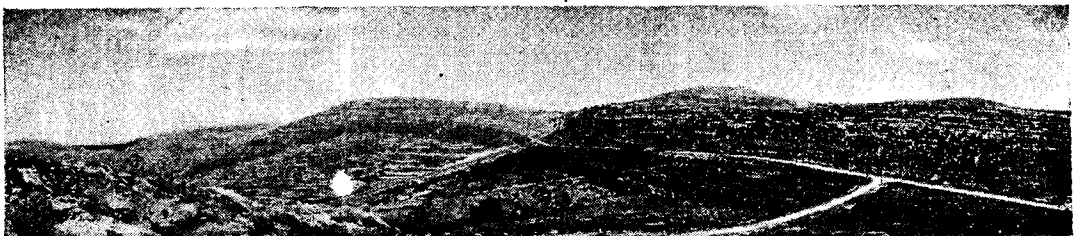
הקסטל נתפס מחדש

אותה שעה לערך נתקבלו הידיעות הראשונות על תותחים, שהערבים הביאום לסביבת הקסטל. רוח המגינים באיוור ארזה-מוצא — לאחר פינוי המשלטים, הפריצה למשקילדים, פינוי מחצבת צובא והנסיגה מן הקסטל — היתה ירודה ביותר. החלו בהכנות לנסיגה. בשעות אחר-הצהרים המאוחרות פקד מטה "נחשון" על כיבוש הקסטל מחדש באותו לילה, ועל החזקה "בכל מחיר" בגוש מוצא-ארזה. קציני-המבצעים של "נחשון" הודיע לת"א ולירושלים: "הלילה נבקר את הקסטל. הקסטל יהיה בידינו. אני חוזר: הקסטל יהיה בידינו". כינתים כבר נתארגנה בירושלים תגבורת לגוש, מאנשי גדוד הפלמ"ח שהיה מלווה ומבטיח את השיירות לירושלים, וכן מאנשי פלמ"ח שהגיעו כמה ימים קודם לכן מבית-הערבה. התגבורת נשלחה בשעות הערב המאוחרות, ומיד נתארגנה להגנה על הגוש. פלוגת הפלמ"ח מקרית-ענבים נמצאה כבר משעות הבוקר המוקדמות של אותו יום במשלטי הדרך כדי להבטיח את השיירה. שהיתה צריכה לצאת מירושלים בשעה 13.00. הפלוגה נצטווה לצאת, עם לילה, חזרה לקרית-ענבים. אנשיה הגיעו ב-24.00, עיפיים ותשושים, לבסיסם ורובם גרדמו בו במקום. בשעה 03.00 של ה-9/11 יצאה הפלוגה העייפה, לאחר מפקד לילי, בדרכה למבצע, כשהיא מצוידת ב-2 מכ"י, 2 מרגמות 3" ושתי מרגמות 2". התנועה היתה בכביש, ורוב אנשי הפלוגה צעדו כשהם מגמגמים תוך הילוכם. לאחר שהגיעו אל מזלג-הכבישים, שממזרח לנחלת-יצחק, ולאחר ששתי המרגמות (של 3 אינטש) ומכ"י אחת הוצבו בנחלת-יצחק, חפסה מחלקה אחת את הגבעה 699, כ-600 מטר מדרום לנחלת-יצחק, — להבטחתה, מעבר צובא של השיירה היוצאת מירושלים, וכן לצליפה על תגבורות אויב מצובא לקסטל. 2 מחלקות נוספות, עם מכ"י, תפסו את הגבעה 707, כק"מ ממערב

לפסגת הקסטל. אותה שעה כבר החל בוקע האור הראשון; ושלוחה משוריניום, המצוידים במקלע כל אחד, החלו עולים מכיוון נחלת-יצחק בכביש לעבר הבנין של אבו ג'ורג' — ומשהגיעו לשם הוטרדו מצפון ע"י צליפות של 25 רובאים לערך. מעבר שייך עבד-אל-עוין, המשוריניים עברו את מזלג הכבישים שמצפ"צ-צפ"מזרח לפסגת הקסטל. נסעו מזרחת כ-50 מטר, בכביש החדש (הצפוני יותר) שם עצרו והשיבו אש לעבר צפון. אותה שעה לערך ירו מרגמות 3", מנחלת-יצחק, כ-40 פגזים על הכפר קסטל. משהאיר היום, לא גילתה התצפית תנועה כל שהיא בכפר, פרט לכמה ערבים על משלט "בועז", שהופגזו ע"י המרגמות ונסו על נפשם. השיירה, שהיתה ערוכה ומוכנה לציאת נצטווה לצאת מירושלים. משנשמע טרטור מכ"י ניות-המשא הנוסעים, נעו שתי מחלקות מגבעה 707 בריצה למרגלותיה הצפוניים של שלוחת הקסטל הפונה מערבה, ותפסו את הכפר, שהיה ריק, כשהן עולות אליו מכיוון צפון, דרך התור-שה שממערב לשביל הנודע. בשעה 06.45 נקלטה במטה "נחשון" הידיעה: "הקסטל נכבש". מיד הוכנסה לקסטל יחידת הפלמ"ח שהגיע בלילה לארזה, ועל אף צליפות האויב הוחל בהתבצרות קדחתנית. ב-08.50 נתקבלה במטה "נחשון" ברכת עידוד מן המטה הכללי.

עד שעות הצהריים עוד עסקו הכוחות בהבטחת הדרך לשיירה היורת, שנתעכבה בקרית-ענבים עד שעה 12.30 לערך ויצאה רק אחר שנתקבלה הידיעה, שכוחות הצבא הבריטי תיקנו את הדרך בק"מ ה-23. בסביבת לטרון הקבילו את פניה משוריניי גדוד 1 של חטיבת "נחשון", שליווה בדרכה עד חולדה.

(1) את הסיבות לכך שנעזב יש לראות בסכסוכים שנגלעו בין המפקדים הערבים לאחר שענדו אליהם אל-ג'לאי קיבל את הפיקוד על האיור, בעובדת פצעתם של כמה מחשוכי וראשי הכופות וכעייפות הכללית.



הקסטל ומזלג הכבישים החטרי — מצולם מנחלת-יצחק

6. גמר פעולות „נחשון“ במערב

סידון לחולדה הערבית, כשפלוגה נוספת מאותר גדוד מבטיחה את תנועתו מכיוון הצפון, ע"י תפיסת משלטים לעבר שיך מוסה, מתוך כוונה להחזיק בהם למשך כל היום — להבטחת דיר-מחיון מעבר צפון-מערב.

כבר בשעה 22.00 של אותו לילה הוצבה בשלוחה המתמשכת מחולדה הערבית דרומה, בכיוון להצטלבות הדרכים על הכביש, מחלקה שצריכה היתה לחסום את התנועה על הכביש.

בבוקר הובחנה שיירה ערבית, שיצאה ממחנה ואדי-צראר לכיוון מסמיה. טרם התברר או פשרן של תנועות אלו של הכוחות הערביים, ומחנות ואדי-צראר והכוח הערבי שבהם, שעצמתו לא היתה ידועה, הוסיפו לשמש מקור דאגה לגבי אגפו הדרומי-מערבי של מבצע „נחשון“.

משעות הבוקר המוקדמות החל האויב בצליפה על כוחותינו בדיר-מחיון. ב-13.00 גילתה תצפית אוירת תנועת שדרה אויבת, בת 10 מכוניות משא עמוסות ערבים, אשר נעה במבנה מובטת מלטרון לעבר הכפר. שדרת האויב נפרסה ותקפה באש את הכפר, שוב מאותם הכיוונים — ממזרח. מעבר שלוחה נ.ג. 170 — ומדרום, מעבר הבית העומד כמאתים מטר מדרום לכביש. עם ערב נסוגו התוקפים.

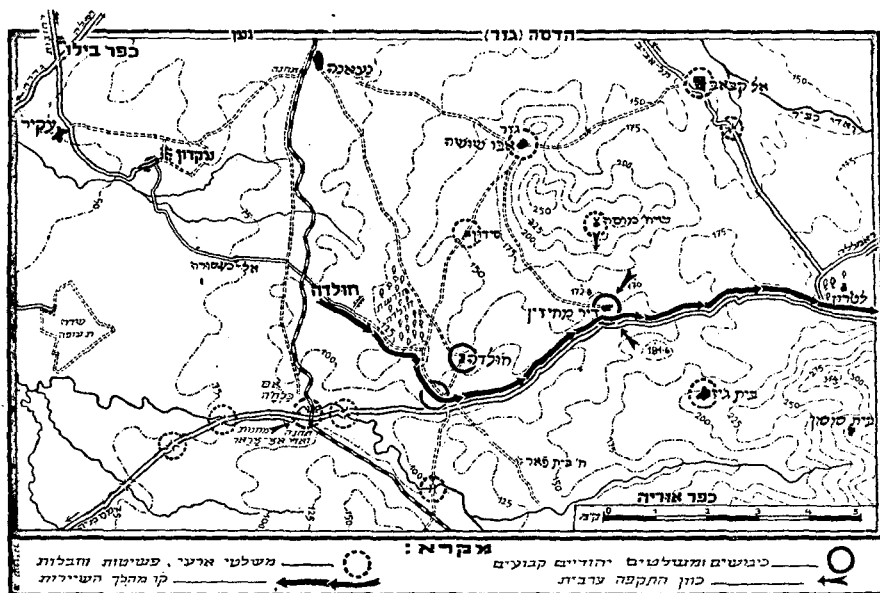
בבוא הידיעות, שחזרו ונשנו, על התקפות ערביות על דיר-מחיון, הוקצתה לכוחות „נחשון“ עוד פלוגת רגלים, אמנם מצומצמת במספר אנשים, אך מאומנת כראוי. הפלוגה הוצבה בעורפו הקרוב של איזור הפעולה, כרזרב. לאחר מכן, בשעות הלילה המוקדמות, נתקבלה הודעה, שיש לפנות את הכפר במשך הלילה, מאחר שיחידות צבא בריטי יתפסו אותו וכן את לטרון עם בוקר ה-8/IV. הפינוי בוצע במשך הלילה ללא תקלה.

במשך יום ה-8/IV היו מרבית הכוחות שבגוד רת-המערב של „נחשון“ מרוכזים במצב של נכונות לקראת חזירת השיירה מירושלים. אך, כידוע, לא חזרה או השיירה, כי אותו זמן כבשו הערבים את הקסטל. רק כוחות אויב מצומצמים ניגלו בשטח שבין סג'ד ומחנה ואדי-צראר, אך אלה לא גילו כל מגמה תוקפנית. עם ערב יצאה מחלקה לסיור על דיר-מחיון, במטרה לברר אם אמנם נכנס הצבא לכפר, ואכן, הם ראו אוהל, וכ-25 אנשי-צבא, בדרומו של הכפר. לקראת שובה של השיירה מירושלים, — עם

דיר-מחיון, שנכבשה בליל עבור השיירה (ב-6/IV), נתקפה בשעות אחר-הצהריים המוקדמות של אותו יום. היערכות כוחות האויב לקראת ההתקפה עשתה רושם מתוכן בתכלית. הצליפות מעבר בית-ג'וז נמשכו. בסביבות שיך-מוסה, ובשלוחה שממזרח לנ. ג. 170.0 הפונה ללטרון, נצפתה תנועת אויב. בחיפוי משורינים, שבאו ככביש מכיוון לטרון, כשאחד מהם מתקרב לכפר בדרך העולה מן הכביש, התקרבו רגלים מעבר בית-ג'וז והגיעו עד לבית הנמצא מאתים מטר מדרום לכביש. בשעה 15.15 נתקבלה במטה הגדוד, בחולדה, הודעה על חומרת ההתקפה — ומיד נשלחו שלושה משורינים עם אספקה ונשק א.ט., שכבר ב-16.00 הגיעו לדיר-מחיון. המשורינים הערביים נסוגו משפתח עליהם אחר ממשוריני הגדוד באש רובהו האנטי-טנקי. בד בבד עם התפתחות ההתקפה מדרום, הצליח האויב לתפוס שני בתים בחלקו הצפוני של הכפר. הכוח המגן, בהיותו מורכב רובו טירונים, גילה סימני רפיון ורצון לנסיגה. בשל כך, ובשל המרחק הגדול, שלא איפשר שליטה ישירה של מפקד הפלוגה, הועברה לקראת הלילה המחלקה מן החלק הצפוני אל החלק המרכזי, ושם, יחד עם מחלקה אחרת, שימשה כרזרבה למערך-ההגנה כולו. לפנות ערב בעוד שלוש מחלקות מתארגנות להגנה היקפית על הכפר, נתחדשה (ב-19.40) ההתקפה הערבית. ממש מאותם הכיוונים שלפני-כן — אולם גם הפעם לא הגיעה לכלל התפתחות רצינית, ועם השיכה נש-תר שקט במקום.

משעות הבוקר של אותו יום (6/IV), ועד שהותקן מעבר ארעי ע"י חיל-המהנדסים הבריטי על פני ואדי צראר, נתעכבה כל תנועת-הרכב על פני הכביש ליד הגשר, ממזרח לתחנת ואדי-צראר, שפוצץ אותו לילה; ומרגמות הגדוד פעלו לעבר הריכוזים. הצבא הבריטי, אשר עורק התחבורה היה חיוני בשבילו, דרש את הפסקת ההתקפה ואת פינוי דיר-מחיון. ההחלטה בדבר הפינוי נמסרה להכרעת מפקד מבצע „נחשון“, אשר החליט להחזיק בדיר-מחיון עד שיאלץ לעזובה.

אור ליום ה-7/IV החליפה פלוגה מהגדוד השלישי של „נחשון“, שהיתה עד כה ברזרבה, את הכוח שכבש את דיר-מחיון והחזיק בה עד אז. הפלוגה המחליפה הובאה במכוניות עד לכפר. בעוד שהכוח היוצא עשה דרכו חזרה ברגל, בין



הפעולות בגזרה המערבית

המשלט שלרגלי חולדה הערבית על שירה בת 4 מכוניות. אחת המכוניות נפגעה, ונתברר שאנשיה היו אנשי צבא בריטיים; שלושה חיילים שחררו מיד, והרביעי, שהגיע פצוע, הועבר לבית חולים. כתגובה על כך התקרבו כוחות בריטיים לחולדה הערבית ופתחו באש על אנשינו במקום. בזה נסתיים האינצידנט.

איתו לילה נתפשו שני משלטים השולטים על גורת דיר-מחיון—לטרוון. כן מוקשו דרכי הגישה לאבר-שושה, והכפר הוטרה.

למחרת בלילה (10-11/VI) הוטרה אל-קבאב ופוצצו בה מספר בנינים. כן פוצצו כמה בנינים בכפר בית-רג'יו — אך אנשינו נסוגו משנפתחה עליהם אש, בלי שהספיקו למקש את דרכי-העפר סביב לכפר.

לקראת צאת השיירה בלילה ה-12/13-IV נעשו הכנות רציניות להבטחתה. נוסף למשלט הקבוע, התפוס מצפון להצטלבות דרך חולדה—כביש לטרוון-מסמיה, שחוקק ברובה א.ט., הוצבה בחולדה הערבית פלוגה עם מרגמה "3 ומכ". פלוגה אחרת נערכה בשיך-מוסה, להבטחת הכביש מכיוון צפון; ונשלחה יחידה, שפוצצה את מעברי-המים כקילומטר אחד ממערב להצטלבות הדרכים.

השיירה עברה ללא כל אינצידנטים, והועברו בה, נוסף למוון ותחמושת, פלוגה וחצי, כתגבורת לאנשי ירושלים.

למחרת בלילה נערך סיור למחנה ואדי-צראר,

ביבושו מחדש של הקסטל — הוצאה פלוגה מן הגודר הראשון לשטח שבין חולדה ודיר-מחיון. בבוקר ה-9/IV, לשמש הבטחה נוספת על המשלט בנג. 125.2, על השלוחה הפונה לעבר ואדי-צראר, שהיה תפוס כרגיל.

בהתקרב השיירה (בשעה 15.00) לחולדה-הערי-בית נתגלתה מכונית-משא של האיוב, הבאה מכיוון מחנה ואדי-צראר. נפתחה עליה אש מן המשלט 125.2 והמכונית נשארה "תקועה" על הכביש. כוח ערבי בגודל של פלוגה לערך יצא למחנה ואדי-צראר, והתקרב במבנה של "שתים — קדימה". כנראה — במגמה לחלץ את המכונית. אחת ממחנאי לקותיהם נכנסה לטוח האש היהודית, של שלוש מרגמות "3 ו-2 מכ", שהסבו לאויב אבידות ניכרות, הפלוגה נסוגה. מיד לאחר מכן יצא פטרול אל המכונית השרופה. נמצאו בה 3 ערבים הרוגים ונלקח שלל.

בלילה (9-10/IV) פוצצו שני גשרים מערבית למחנה ואדי-צראר, ע"י מחלקה שהופעלה נגד כל גשר; ולכיוון רמלה — פוצץ מעביר-מים ליד הכפר אל-בריה. כן נשלח פטרול מזגבר, בן שתי מחלקות, לעבר מחנה ואדי-צראר — אך לא נתרחש שם דבר.

בד בבד עם פעולות אלו, פינו כוחות שמחוץ למסגרת מבצע "נחשון" את כפר אוריה מכל אגשיו, ועם שחר הגיעה שיירת הפינוי לחולדה. בשעות אחר-צ של ה-10/IV, נורתה אש מן

התחלטה בדבר העברת מרבית הכוחות שפעלו במסגרת "מבצע נחשון" מלכתחלה (או אלה שהת-ליפום) לגזרה המזרחית. — שרר למעשה שקט כמעט מוחלט בגזרה המערבית. לאמתו של הדבר, נשבר כוחו של האויב עם כיבוש חולדה הערבית ודיר-מוחיוזין והדיפת התקפות-הנגד על זו האחרונה. נה. הכוחות המרוכזים של האויב — ששכנו קודם לכן במחנות ואדי-צראר — סבלו אבידות קשות, ונאלצו לפנות את הגזרה מאחר שאבדו להם כל נקודות האחיזה, ולאחר שהכוחות היהודיים אשר השתלטו על עורך התחבורה החיוני לטרון-ואדי-צראר, ניתקו אותם ממרכזם ברמלה, ואיימו לתוק-פם בכל עת.

שחרר למחנה מכמה כיוונים ולא מצא בו נפש חיה. ליל ה-15/14 פוצץ ה"פיל-כופס" הריק, שמצפון-מזרח למחנה ואדי-צראר. פלוגה אחרת של אותו גדוד פוצצה את הבנינים במחנה הריק. לעומת זה תעה הגדוד השלישי בדרכו לתפיסת הכפרים קואזה וסג'ד, וחזר לבסיס מבלי לבצע את המשימה. מחלקה אחת נשלחה להבטיח את איזור הפעולה מכיוון צפון ומערב, ע"י תפיסת משלט מצפון-מערב למחנות.

למחרת, ב-15/14, הוחלף הגדוד הראשון בגדוד פלמ"ח, ואף שונה במקצת הרכב הפלוגות של הגדוד השלישי.

במשך מספר הימים שנותרו עוד — עד בוא

7. גמר פעולות "נחשון" בגזרה המזרחית

תותחי האויב על ארזה ומוצא שנמשכה כמה ימים, אך ללא השפעה מכרעת על מהלך העניינים, פרט ליצירת מתיחות גדולה בקרב הכוחות היהודיים, אשר נתקלו בפעם הראשונה באש-תותחים.

בשל ליקויים ארגוניים לא נתארגנה עד ה-13/14 שיירת אספקה חדשה לעלות לירושלים, אם-כי למעשה היה הכביש פתוח כל אותם הימים, בעיקר לאחר כיבוש קולוניה בליל ה-11/10. קולוניה הפריעה לתנועה היהודית בקטע הכביש העובר על פניה, ונוצר מצב מוזר, שכל הכביש לאורך עשרות קילומטרים, פתוח לתנועה יהודית, ודוקא כאן, בקצה דרכן של השירות, נשקפת להן סכנה.

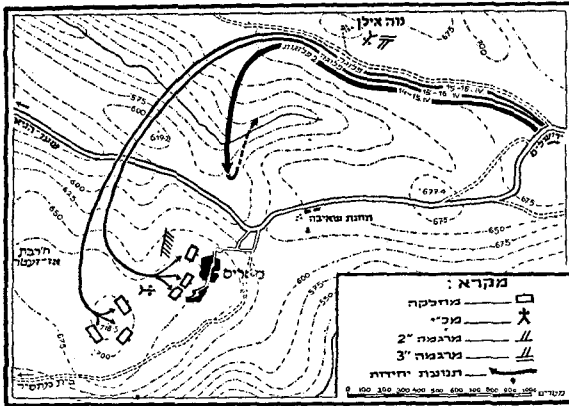
לאחר הרעשת "מרגמת-דוידקה" מארזה, הס-תערה על הכפר מכיוון צפון-מערב יחידת פלמ"ח, וכבשה את הכפר אל מול התנגדות חלשה ובלתי מאורגנת. בפעולת סריקת בתי-הכפר נהרגו 12 ערבים ואנגלי אחד. מיד לאחר כך התלו בפיצוץ בתי הכפר. פעולת ההריסה נמשכה במשך כל יום המחרת, וב-1800 של ה-11/14 חזר הכוח לבסיסו. לקראת שיירת ה-13/14 נתפסו שוב משלטי שערי-הגיא. היתה זו השיירה הגדולה בשיירות עד לאותו יום, ובשעה שהגיע ראש השיירה לירושלים העיר, היתה המאסף עדין בארזה. הפעם היתה השיירה מאורגנת בצורה יעילה, ופריקתה והחזרת המכוניות לא גולו. זמן רב, השיירה חזרה לבטיסה חלקים חלקים. כמה ממשריני-הליווי של שיירה זו חשו לעזרת שיירת "הדסה", שהתקפה בדרך להר-הצופים אותו זמן, אלה מהמשרינים שהצ-

כיבוש הקסטל בבוקר ה-9/14 החזיר את המצב בגוש מוצא-קסטל לקדמותו, אולם בשל אי-הידיעה מה אירע לכוחות הערביים הגדולים שהתרגשו יום קודם לכן להתקפה על הקסטל, ובשל הידיעות שהחלו להגיע ממקורות בדוקים שונים, כאילו כוחות ניכרים של חיל-קאוקג'י חשים לאיזור, לא פגה המתיחות ששררה שם. למעשה נשבר כוחם של הערבים הירושלמיים בניצחון "פירוס" שלהם על הקסטל, ואלו קאוקג'י, לא שלח לגיזרה זו אלא שנים מתותחיה, וכמה משורינים בלבד, בהיותו טרוד אותה שעה בהתקפה על משמר-העמק.

בלילה בין ה-10/9, לאחר שנתפזרה השיירה האורזית, משהגיעה לחולדה מבלי שתעלה מיד חזרה לירושלים, יצאה בלית-ברירה, רק שיירה של "כוחות-ההגנה" אשר הור-בילה תגבורת באנשים ובציוד אל הגזרה המזרחית. כבר ע"י דיר-מוחיוזין קידמו את פניה 3 משורינים מהגזרה המזרחית, שעשו את דרכם באין מפריע, ובפיהם בשורה שהדרך פתוחה. השיירה הגיעה למעלה-החמישה ללא תקלות, וחזרה לחולדה.

בשעות הבוקר של ה-10/14 החלה הפגזה של

(1) "ניצחון פירוס" — נצחון המושג במחיר יקר, שאינו מכיז לידי הכרעה. המנצח הוא בבחינת מנוצח. פירוס Pyrrhus מלך אפירוס שבין שנות 272-306 לפה"ס, נלחם ברומא על אדמת איטליה, נחל כמה ניצחונות, אולם לא השיג את מטרתו הקרב האחרון נחרש ע"י ג'ונטוס (275 לפה"ס) — לא הביא לידי תוצאה ברורה. פירוס אמנם לא נחל מפלה, אבל גם לא ניצח. הוא עזב את איטליה וחזר ליוון.



ההתקפה על סאריס

בשעה 0200 לערך (של ה-16/IV), לאחר שה- ריכוך מנהל-אילון נפסק, החלה ההסתערות בחיפוי קרוב של המכ"י שבמקום ושלש המרגמות של "2. מחלקה אחת של הפלוגה המסתערת עלתה על הבתים הדרומיים של הכפר, ושתי המחלקות האחרות הסתערו על גוש הבנינים צפוני. עם ההחלת ההסתערות נפתחה אש של כ-10 רובאים מן הכפר, אך לאחר מכן נפסקה והיורים נסוגו ללא גילוי התנגדות נוספת. המחלקות סרקו את בנייני-הכפר ומצאו ריקים מכל יושביהם, פרט למספר זקנות, גויות הרוגים ופצועים.

הכוח התארגן במקום והחל להרוס את בנייני הכפר. מוקדם בבוקר החלה צליפה על המשלט שנתפס בלילה. מכיוון דרום-מזרח מעבר לואדי, שני אנשים נפצעו. ב-0900 החלה נסיגה מאורגנת לכביש, לאחר שנסתימה פעולת פיצוץ הבתים, והכוח חזר לבסיסו.

**

עם כיבוש זה נסתימו למעשה הפעולות בגזרה המזרחית במסגרת "מבצע-נחשון". אותו יום עבר הפיקוד על פעולת פריצת הדרך למטה הפלמ"ח, והוקם מטה חטיבת "הר-אל". לאחר מכן, ב-20/IV רוכזו כל הכוח בגזרה המזרחית, לצורך פעולות תוקפניות שם, שכינויו היה "מבצע-היבוסי".

ליחיו להכנס לאיוור. הקרב נשאר "תקועים" במ" קום, וכמה מאנשיהם נהרגו. מכוניות השיירה האחרונות הגיעו לחולדה בשלום בשעה 23.40. עם החזרת השיירה ירד כוח-התבטחה מן המשלטים.

ה-14 לחודש היה יום מנוחה ליחידות לקראת כיבושה של סאריס. ב-21.00 לערך יצא במרוכז כוח בן שתי פלוגות, במכוניות, עד לדרך הפונה לנהל-אילון. משם המשיכו ברגל לאורך השלוחה של נוה-אילון במגמה לתפוס את הכיפה (ג.ג. 619.1) שמצפון-מערב לסאריס, מעבר לכביש. הם טעו בדרכם והקדימו לפנות דרומה והגיעו לגיא, ממש מצפון לסאריס. נפתחה עליהם אש מן הכפר, ואף נורו מספר יריות מכיון בתי-השאיבה שליד הכביש, צפונית-מזרחית לכפר. בגלל הטעות בדרך ובגלל ההתגלות המוקדמת לאויב החלט לחזור לבסיס.

למחרת, ב-15/IV עלו על הכפר שנית. הפעם יצאו הפלוגות בנפרד. הפלוגה הראשונה יצאה ב-2200 לערך ונעה בדרך בה נע הכוח בפעם הקודמת, עלתה על הכיפה (ג.ג. 619.2), חצתה את הכביש וטיפסה במעלה המדרון בגיא ממערב לסאריס ותפסה, ללא התנגדות, את המשלט ג.ג. 718.5, ומיד החלה להתארגן, להגנה, במגמה לחסום את דרכי הגישה של תגבורת אפשרית לאויב מכיוון בית-מחסיר. פחות משעה לאחר צאת הפלוגה הראשונה לדרך יצאה הפלוגה השנייה, כשנלזים אליה מכ"י ו-3 מרגמות "2. פלוגה זו הלכה בעקבות הפלוגה הראשונה עד שהגיעה לשביל שמצפון ומתחת למשלט שנתפס, המחבר את סאריס הכפר עם חרבת-אויזועטר. משם פנתה מזרחה לעבר ה- הכפר, כשבדרכה נפרדה ממנה המכ"י לעמדת החיפוי שלה. כ-250 מ' ממערב לכפר נערך הכוח להסתערות. לפי הוראות מפקד הפעולה החלו ב"ריכוך" מכיוון נוה-אילון בעזרת מספר פגזי מרגמת "3" וצרורות קצרים ביותר של מכ"י. חלק מאש המכ"י הפנתה לעבר בנייני המשאבות אשר לא לקחו יותר חבל במאורעות.

8. בעקבות „מסע נחשון“

א. המסגרת הכללית

כשרם הגופני וכן הכנתם הקרבית אינו מאפשר מעבר פתאומי מדפנסביה לאופנסביה, ורצוי לשלב פעולות הכנה שמגמתן ותיה לנת לגייסות הצעירי רים את מידת ההסתגלות והנסיון הקרבי תוך ביצוע הפעולות. משום כך עמדו פעולות הטרדה וטיהור במרכז מיבצע נחשון בשלבו הראשוני¹ ואלו פעולות הכאה ופגיעה בכוחו תחי של האויב² נדחו לשלב השני. במידה שתוחל בביצוע שלב זה, היה זה רק בגזרה המזרחית (כיבושי קולוניא וסאריס) ואילו המשכו נדחה למבצעים מאוחרים יותר.

ב. מלקח הפעולה

המבצע מתחילתו ועד סופו עמד בסימן הראי שוניות שבו. נסיון ראשון זה בביצוע פעולות בקנה מידה גדול כל-כך, טבעי שנמצא לוקה מכמה וכמה בחינות.

הזרמת האספקה לירושלים, שצריכה היתה להיות פרי ראשון ומידי לפעולות טיהור הדרך, פיגרה אחר ההישגים הצבאיים שהצליחו לפרוץ את הדרך ולהבטיחה. כך אירע ששיירת „נחשון“ הראשונה שהגיעה לירושלים בשעות הבוקר של ה-6/IV היתה מוכנה ליציאה מן העיר רק בשעות הצהריים של ה-8/IV. משהגיעה לבסוף, לאחר כיבושו מחדש של הקסטל, בשעות אצה"צ של ה-9/IV לחוליה, שוב לא עלתה שיירת אספקה לירושלים עד בוקר ה-13/IV, על אף הודעת נחשון ב-11/IV: „דרך ירושלים פתוחה! ורק ב-17/IV חל שיפור בארגון השיירות, ובשלושת הימים שלאחר כך יצאו שלוש שיירות נוספות, אשר עם האחרונה שבהן, ב-20/IV, שהותקפה ליק דיר-איוב, נחסמה הדרך מחדש. על האספקה שהביאו עמהן שיירות אלו התקיימה ירושלים עד פתיחת „דרך-בורמה“ — דהיינו כחודש וחצי לאחר-כך.

*

כשלוך יחסי זה בניצול הדרך הפתוחה לירושלים אין ליחסו למפקדת „נחשון“, שלא נשאה באחריות אלא לפעולות הצבאיות. ארגון הפעולות הצבאיות הגיע כאן לנקודת שיא לגבי אותם

1 העובדה שנכבשו הקסטל, דיר-מחיון וחוליה העיר בית אינה סותרת הנחה זו, כיון שהקסטל נכבש שלא במסגרת „נחשון“, וחוליה הערבית נדיר-מחיון הסמוך כות לנקודת המוצא של השיירה היוו מסתמיקבע על הכביש ולא היתה ברירה כי אם לסלקם.

2 אלו ההנחות של „מסגרת לפעולות החל“ שינתנה ע"י מטה חל „נחשון“ בתאריך ה-14.4.48.

אין ספק ש„פעולת נחשון“ מהוה את נקודת-המפנה בתולדות המלחמה היהודית-ערבית, ומסמלת את שינוי-הערכין בתפישתנו הצבאית. היתה זו לא רק הפעולה הגדולה בממדיה שנערכה עד אז ע"י כוחות ה„הגנה“, אלא היתה זו הפעולה הגדולה הראשונה, אף כי ההכנות לה עוד נעשו בתשאי. ההכנות והמאמצים המדוקדקים שהחלו במחתרת בחדשי הקרבות הראשונים, הם בלבד שאיפשרו את מימושה של המשימה אשר הפתיעה בהיקפה אפילו רבים מן המקורבים לדבר ה„הגנה“.

משלוח גדול, יחסית של רובים אשר הגיעו ממש ערב הפעולה, איפשר את חימושה של החטיבה מבלי לדלל דילול שיהא בו כדי לסכן את קוי החיות מן הנשק המרותק בהם. יכולת ארגונית רבה באה לידי גילוי בריכוז כל כוח האדם של החטיבה, בהקמתה ובניהולה.

זו הפעם הראשונה שהורכב מטה חטיבה שתפקידיו חרגו מכלל התפקידים שנטלו עליהם עד אז מטות ההגנה מדרג מקביל. להלכה, לא היה במילוי הפונקציה של הדאגה לכל הצרכים הדרושים לקיומה והפעלתה של יחידה צבאית משום חידוש, אולם הביצוע, זו הפעם הראשונה הלכה למעשה, ובהיקף זה של גדודים וחיטיבה — הוא שציין את המפנה, ואין כל ספק שניצול ידיעותיהם ונסיונם של המתנדבים היהודיים מאנשי החל והשירותים השונים בצבא הבריטי הוא, ובעיקר הוא, שאיפשר את ההצלחה בנקודה זו.

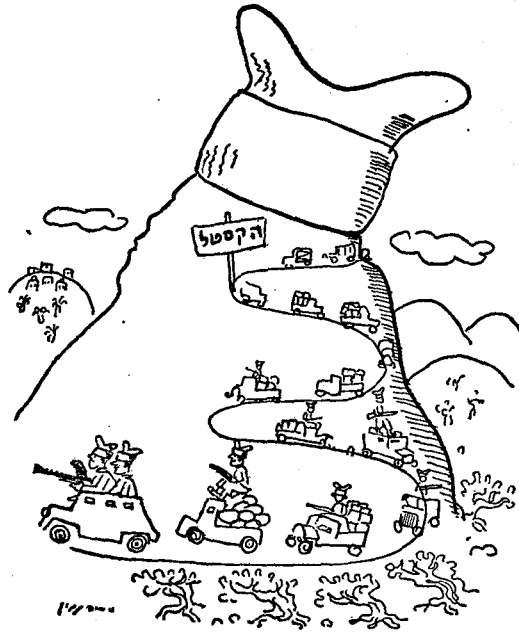
חטיבת „נחשון“ היוותה יחידה עצמאית מבחינה אופרטיבית ומבחינה מנהלתית. מבחינה אופרטיבית — ניתן לה חופש פעולה במסגרת תעודה כללית שקבעה את עקרונות השיטה אשר לפיה תמלא את משימת פריצת הדרך. מבחינה מנהלתית — הוקם בסיס אספקה חטיבתי אשר, בניגוד למה שהיה נהוג ברוב המקומות עד אז, היה גם מקור האספקה היחיד. רשת-קשר מקיפה נפרשה על פני כל גזרת הפעולה. אורגנו שירותי חיל-ההנדסה, ונקבע שחיל זה קשור מבחינה מנהלתית לגדודים השונים של „נחשון“, ואלו מבחינה מקצועית — לקצין ההגנה דסה החטיבתי. חיל-ההנדסה מילא את תפקידו בתיקון כבישים וגשרים ואיפשר מעבר השיירה. מטה החטיבה העריך שמצב הגייסות מבחינת

היה החשש שפעולות באיזור זה יביאו לידי התנגשות ישירה עם הבריטים, דבר שהיה עלול לסכל את המבצע כולו ואת תכליתו. ואמנם קטע הכביש לטרון—שערהגיא היה פירצה בחגורת ההבטחה של "נחשון".

חלוקת הכוחות בין גזרות הפעולה של "נחשון", המזרחית והמערבית, יצאה מתוך ההנחה שקטע

הימים, בעוד שהמסגרת שטיפלה בארגון השיירות ושהיתה נעדרת כל סמכות מחייבת לא ניצלה אלא ניצול חלקי את ההישגים של הפעולות הצבאיות.

ענף אחד של העבודה הצבאית סבל במיוחד ממיעוט הזמן להכנות — הוא ענף המודיעין. המודיעין של מטה "נחשון" כמעט ולא מצא לפניו



הדרך שבין קרית-ענבים לירושלים מובטח ממילא ע"י הכוחות היהודיים הירושלמיים שם. יתר-על-כן, כיבוש הקסטל וההחזקה בו ע"י אותם הכוחות היוו ערובה נוספת לבטחון הכביש בקטע ההוא. עיקר הדאגה הופנתה על כן לגזרה המערבית, ובעיקר כלפי מחנות ואדי-צראר, בעוד שבגזרה המזרחית שימש נושא עיקרי לדאגה הקטע שבין שערהגיא ונוה-אילן. התפתחות המאורעות כבר ערב התחלת פעולת נחשון (5/11) — נפילת משר לטי הקסטל) טפחה על פני ההנחות האלה ויצרה בדיעבד מצב אשר היה בו משום דיספרז פורציונליות בחלוקת הכוחות לגזרות השונות לעומת פעילות האויב בהן. כך אירע שכובד המערכה (כאיזור הקסטל) נפל על כתפיו של מחוז ירושלים שהיה דל בכוחות-אדם; ואלו כוחות "נחשון", אשר הועד להם התפקיד להבטיח את הכביש עד לקרית-ענבים (דהיינו, עד גבול המקום בו רגשה ההתקפה) לא היו חייבים לקחת חלק במערכה זו, אם אמנם דבקים הם בתפקידם, כאשר הוגדר. פעילות האויב הביאה לידי מצב אשר בו

עבודת הכנה שיטתית. הוא היה נאלץ לקבל את ההערכות המופרזות של עצמת האויב המבוססות על ההנחה הכללית שהיתה מקובלת באותם הימים, כי כל ערבי בגיל הלחימה הוא אמנם לוחם נושא-נשק, השימוש במטוסים לצורך סיור אוירי, אם כי נוצל ניצול מלא הרי לא היה בו, הן לפי עצם טבעו והן בשל העדר צופים מאומנים ומכשירים מתאימים, אלא כדי לספק ידיעות מקריות. אף פטרולי הסיור, במידה שנערכו, לא יכלו להביא את התמונה לידי הבהרה מספקת. מצב זה לגבי השגת ידיעות לא נשאר ללא השפעה על ההנחות הכלליות של תוכנו המבצע.

גורם נוסף שהשפיע ביותר על התכנון והנחור תיו היתה אי הבהירות לגבי תגובותיו האפשריות של השלטון הבריטי. בשל כך הצטמצם המבצע בפעולות בשטחים הסמוכים לקו התנועה של השיי-רות, ולא העיזו לחדור צמק אל שטח האויב וליצור מרחב-בטחון משני צדי הכביש. זאת ועוד. מציאות כוחות בריטיים באיזור לטרון גרמה להגדרת שאיזור זה ישאר נייטרלי. מאידך גיסא, קיים

על העדרו של עבד-אל-קאדר אל-חוסייני נקהלו בהמוניהם ערביי כל הכפרים, הקרובים למקום המעשה והרחוקים ממנו, לעלות, חלקם בלתי-מוזינים, בעקבות הלוחמים המזויינים על הקסטל, המוחזק ע"י כמה עשרות של מגינים יהודים. ואמנם הצליחו. אך כוח הלחימה של הערבים המ-קומיים במרחב ירושלים שהגיע ל"נקודת-שיא" עם כיבושו של הכפר, לאחר מאמצים גוברים והולכים במשך שבוע ימים, עבר את גבולות היכולת הצפו-נים בו — ונשבר אל מול סדן-עמידתם האפורה של אנשי חיל-המצב התשושים והעייפים, אשר אף-על-פי שנסתיימה בניגיה, דלתה את כוח הל-חימה של האויב. אירע כאן אחד המקרים האו-פיניים כל כך ל"ערפל-הקרב" — היחידה הנסוגה ירדה מן הקסטל המומה ומיואשת, כשבלבה מקננת ההרגשה של אי-עמידה במבחן וכי האויב ניצח. היא לא ידעה, כי המאמץ להתגבר על עמידתה עלה לו לאויב בשברון כוחו. ואמנם, הפעולות היהודיות שנערכו לאחר-מכן, קצרו את הפרי של ימי עמידתה אלה.

פיקוד לא-אחיד על קטעים המהווים, למעשה, גיזרה אחת מבחינה טקטית, הובא לידי אבסורד. נוצר מצב שהכוחות המיועדים לפריצת הכביש היו עסוקים בתפקידי הבטחה משניים-במעלה, שעה שהמערכה העיקרית נטושה במקום אחר. למצב בלתי-טבעי זה, לא הושם תקץ אלא רק ב-7/IV כשנקבע סופית פיקוד אחיד על המרחב, עד מוצא. אמנם אין לדעת מה היו הגורמים שהגיעו את הפיקוד הערבי לרכז כמעט את כל כוחותיו למע-רכה על הקסטל, — מניעי פרסטיג'יה בשל נפילת הכפר הערבי הראשון, או כוונות הכרוכות במטרה להשתלט סופית על הכביש, או אלו ואלו כאחד, — מכל מקום ריכוז כוחות זה הפך, למעשה, את איזור הקסטל לנקודת-הכובד במערכה לפריצת הדרך. המאמצים שנעשו ע"י האויב המקומי במע-רכה זו, לא היה להם תקדים עד אז באשר לעק-שנות, לדבקות-בתעודה ולריכוז מפקדים בעלי-שם — אשר שימשו דוגמה אישית (וראיה לכך — שרובם נפגעו). היה זה אחד המקרים האחרוני-נים של גילויי "פוע" (הקהלה) וכשלשמע הידיעה



...ובאותו לילה על הקסטל פגשתי לראשונה את סבתא שלך.

יחידה המבצעת בהצלחה פעולת-קרב, אף אם אינה יודעת על הצלחתה, עשויה לעתים לאפשר נצחון לאיזה גוף צבאי גדול יותר, ובכל זאת לצאת משדה-המערכה בהרגשת נחיתות. אם יסופר לחיילים רבים, שלא עסקו בלימוד יסודי של תהליכי הקרב, כי דבר כגון זה מתרחש מפעם לפעם, יופתעו ענ היסוד. ובכל-זאת למדתי מנסיוני, כי תמיד קיימת האפשרות, שפלוגה אשר הצטיינה בפעולה מסויימת, תמשיך הלאה בלי שתדע — ההצלחה, אם נחלה כשלוו יחסי.

(מתוך הספר „אנשים מול האש“, לקול. ס. ל. א. מרשל)

מדברי מפקדים

פילד־מרשל א. פ. ווייל



מאמין אני אמונה שלמה בפיקוד „אישי“. ז. א. לעולם אל ינסה מפקד לנהל מבצע או קרב כשהוא נמצא במטהו ואל יסתפק בשמירת הקשר עם פקודיו רק באמצעות כבל הטלפון, האלחוט או אמצעי קשר אחרים. חובה עליו, ככל האפשר, להתבונן בשטח במו עיניו, כך שיאמת או יתקן את רשמיו המבוססים על המפה. עליו לראות את החיילים כדי לתהות על צרכיהם ועל רוחם. וזאת, עד כמה שאפשר יותר, הן בתקופה של התכוננות הן בתקופה שבין קרבות.

יתכן כי העקרון היסודי ביותר שבהטעיה הוא למשוך את עין האויב אל מה שהנך רוצה שיראה, ולהסיח את תשומת לבו ממה שאינך רוצה שיראה. בשיטה זו מצליח עושה־הלהטים הזריז להשיג את מטרותיו.

מן הדין שאימון האינטליגנציה והיזמה של הקצין והחייל יימשכו ברציפות בכל הזמנים ובכל המקומות. דבר זה יכול להיעשות בצריפי־הקסרקטין ממש כבשדה. קצין שיש לו כוח דמיון מועט יכול לאמן את חייליו בכל מקום שהוא. בצריפים יתכן, למשל, לתרגל בקרבות רחוב המודמנים לעתים קרובות במלחמה אמיתית; הקפת בית ומאסרו של זה הנמצא בתוכו מהווה תרגיל פשוט וטוב (תולדות המרד הערבי בא"י יכלו להיות אחרים אילו קצין־המשטרה, שנשלח לאסור את מופתי ירושלים, היה זוכר שלרוב הבתים יש דלת אחורית ממש כשם שיש להם דלת בחזית הבנין).

קצין, שפלוגתו היתה אחת מן הפלוגות המאומנות ביותר שהפרתי, נקט בכל מיני שיטות בכדי שאנשיו ימצאו תמיד במצב הכן מבחינה נפשית וגופנית. הוא היה נוהג — באמצע הרצאה, תירגולים או עבודת־שירות — לתת לפתע את הפקודה: „העלמו מפני“, שלשמה חייבים היו כל אנשי הפלוגה לתפוס להם מחסה באחד המקומות תוך כדי 30 שניות; או שהיה קורא: „אחרי!“ ויוצא לדרך בינות לצריפים או החוצה אל השדות. — מהלך שלעתים היה מסתכם בכמה מאות צעדים, ולעתים במספר מילין על פני כל סוג שהוא של מכשול; על כל אנשי הפלוגה שומה היה לצעוד מסודרים בשורות עם הסיוס.

הגורם־המכריע הסופי בכל המאבקים, הקרבות והמלחמות הוא רוחם־המלחמתית של הכוחות היריבים. כלי־נשק טובים יותר, מזון טוב יותר, עליונות מספרית ישפיעו על הרוח המלחמתית, אולם בחשבון הסופי קובעת ההחלטה כשלעצמה לנצח, ותהא מלווה ע"י מי ומה שתהיה. נוצות נאות יכולות לעצב צפרים נאות, אולם אניות־מלחמה נאות אינן מעצבות בהכרח מלחים טובים. תמיד למד להכיר את האנשים ואת הדברים הקובעים את רוחם־המלחמתית.

לפני כמה שנים ציטטתי, בהרצאה פומבית, את ההגדרה שנתן חייל מפורסם לחייל־רגלי אידיאלי: „אתלט, מתגנב־בלאט, מיטיב לקלוע“, ואמרתי כי החייל־הרגלי האידיאלי שלי הנו „גנב הבא במחירת, ציד ביער לא־ל, ורובאי“. השוני שבין ההגדרה שלי לזו האחרת היא בנקודה שבעלי־התכונות שאנכי קראתי בשמותיהם מסכנים את חייהם ואת־החופש שלהם לצורך מקצועם ועליהם להגן עליהם בעזרת תבונתם, כפי שעושה החייל בשירות. הראשונה הנה הגדרת החייל בימי־שלום, והשניה — במלחמה.

בדרכים לצבא מיליציוני-מאורגן

מדינת ישראל עומדת בפני הצורך להתחיל בעתיד הקרוב בהקמת צבאה לימות השלום. יהיה עליה לעשות זאת בתנאיה, המיוחדים במינם. אולם היא תצטרך לשלב (בתוך המסגרת הכוללת של פתרון מקומי ההולם את הבעיה), גם פרקי לקח רבים אשר יש לחפשם ולהעלותם מאוצר נסיונם של עמים אחרים. בין יתר הסוגיות המטרידות והחיוניות ביותר נמצאות גם הסוגיות של אורח השירות (צבאי-קבע, מקצועי? צבא שירות-חובה? צבא מיליציוני?), וכן — היקף האימון ומידותיו (אימון-שנים רצוף? אימון-מבוא וכינוסי-המשך? אימוני השלמה מקומיים, למקוטעין? או צירופם של כל אלה?)

לויט-גנרל ר. ט. מקליין, אחד מונשאי-המשרה הגבוהים בצבא ארה"ב, עומד במסגרת מאמר מקיף, מנקודת-המבט של שנת 1949, על תודתו של צבא בפתח תקופה של אורח מלחמה חדיש בעולם; הוא מתעכב גם על בעיות אלו של אורח שירות ואימון — הן לגבי צבא-הקבע הסדיר והן לגבי גייסות רובריים ומיליציוניים. להלן, ניתנים שילוב ועיבוד של הקטעים רבי הענין מאותו מאמר, הנוגעים בסוגיות הנ"ל, המעסיקות כל כך את מחשבתנו הקיבוצית.

ברצוף לדבריו של הגנ. מקליין — ולהברת המושגים שלאורם נוצרה באמריקה תכנית, אימון צבאי כללי לכלל הצעירים בני 18-19 — ניתנת להלן גם תמציתו של סיכום מוסמך למסקנותיה של ועדה ממשלתי-ציבורית אשר עיבדה את התכנית. על אף ההבדלים הבולטים שבין תנאי ארה"ב לתנאיו אנו ישנם כמה דברים, בגישה ובמושגים, הראויים לעיון ולשיקול. — המ. ע. ר.

לויט-גנרל ר. ט. מקליין

מידת האימון הדרושה לצבא-קבע ולחיל-מיליציוני

תמיד², אף כשמספריו ורמת אימונו מספיקים רק כדי ערובה לבטחונה של האומה — אינה באה כלל בחשבון בשל העובדה, כי קיום צבא גדול כזה בימי שלום יסתור את כל רווחם של מסוד-תנו ומסודות-הניו הפוליטיים, ויטיל מעמסה קריטית, (ואפשר — מעמסה ללא נשוא) על הכלכלה הלאומית. הצבא מעונין, באותה מידה כמו האוכלוסיה האזרחית, לשמור על רמת חיים גבוהה. ההגבלות הכרוכות במצב דברים זה גזרות, איפוא, ממלא פשרה לגבי המספרים — וזה, שוב, מב-ליטה את שאלת רמת האימון; כי חשיבותה של מומחיות הצבא במילוי שליחותו גוברת והולכת ביהס הפוך לעצמתו המספרית של אותו צבא. עלינו לשאת, איפוא, את עינינו לאורח-החייל — אך עלינו לנקוט אמצעים לשם הבטחת עצמתו המספרית המספקת של הצבא ורמת אימונו, שתהלוך את תועלתו.

אכן, חשיבותו של האימון הובנה היטב עוד בשחר ימיה של אמריקה. כבר בספר עתיק-יומין, המשמעת הצבאית: איש החיל המושלם, שהופיע בבוסטון ב-1701, נאמר: „אין איש נולד חייל בדרך הטבע; יכול אחד להיות נוטה למלחמה יותר ממשנהו; אך כשרון המעשה אינו בא מבלי יגיעה רבה ועמל“.

אין ברשותו של חיל-הצבא מלאי בלתי מוגבל של כוח אדם לשם פתרון התפקידים והבעיות המוצגים לפניו. נהפוך הוא, יכול הוא להשיג אנשים רק בתחום המספרים הנקבעים ע"י הנהגתה האזרחית של האומה, והיא תשקול את התלותיה לאור גורמים כלכליים, חברתיים ומדיניים. ניתן לצבא לאמן את אנשיו רק למשך פרקי הזמן אשר התרו לו לפי עיקריה של שיטת החייל או שיטת שירות-חובה שנתקבלה; ולא עוד, אלא שהתפקידים האחרים מצמצמים עוד את מספר האנשים והזמן העומדים לרשותו לאימונם. פוונתי כאן לתפקידים הכרוכים בהנהלת „משק הבית“ של הצבא עצמו, וכן למשימותיו לגבי העבודות הטיפול המתמיד בענין הנהרות והנמלים¹. אין לדעת עדיין כמה זמן ימשך תפקיד הצבא מעבר לים כמשמר-כיבוש. הוא ידרוש „שעות אדם“ בכמויות עצומות. הוא ישלול הרבה מהמרץ והמות, אשר אחרת היו עשויים לעמוד לרשותה של השליחות הראשית של הצבא. ברי הדבר, שהחזקת הקבע של „צבא-

1 תפקיד, הנופל בארה"ב על שכם הצבא, ובראש הראשונה על חיל המהנדסים.

2 "Army in Being" — דהיינו, צבא שעצם מצוי אותו משמשת גורם משפיע, גם שעה שאינו מופעל; ביטוי מקביל למושג הצי המקובל: "A Fleet in Being".

אלכסנדר המילטון, המדינאי ואיש-הצבא של תקופת המהפכה, גילה אותה הבנה 80 שנה מאוחר יותר. לא היו לו כל אשליות לגבי מה שהדגימה לנו המהפכה האמריקאית כלפי איכותה של המדינה ליציה האמריקאית למו"ל החייליים-הסדירים הברי-טיים. הוא כתב: "מלחמה, כרוב הדברים האחרים, הנה בגדר מדע שיש לרכשו ולהשתלם בו ע"י שקידה, התמדה, זמן והתנסות". אשר להשגה האומרת, שתכונות-לוחמים המושרשות-ממילא באדם, יהיה בהם משקל-נגדי ראוי לעומת כשרון-קרב מעשי שנלמד בדרך הקשה, — הוסיף האמיל-טון ואמר: "הלכה זו, בעצם, כמעט ועלתה לנו בעצמאותנו". דעתו של האמילטון היא מבוססת וענינית אף כיום, כשם שהיתה בימיו הוא. המספרים אינם אלא אחד הגורמים של העצמה הצבאית, ואלו הגורמים האחרים הם — רמת האימון, כמות הציוד ואיכותו, רמת הרוח והרצון, ואיכותו של הפיקוד. בכל מקום בו השתלטו אשליות עלה הדבר בחיי אדם, בדם ובסבל, והשתלטות כזאת אירעה לעתים קרובות מדי.

עתה ישנו הצורך לדון בשאלת רמת האימון, כפי שהיא מתיחסת לבעיתנו אנו. ההתחיילות הרגילה לצבא הסדיר (של ארה"ב) בימות שלום היא ל-3 שנים. במשך זמן זה מבלה החייל הסדיר באימון כ-6000 שעות, במידה שתפקידים אחרים לא ימנעו ממנו זאת. צבא המורכב פרטים ויחידות בעלי כמות זו של אימון, יכול להיות חיל גמיש ובעל יכולת גבוהה בפעולות אמפיביות, מוטסות, פעולות-הרים ופעולות-ג'ונגל.

אשר ליסודות של "חיילים-אזרחים" שבצבא, הרי הנוסחה המקובלת אצלנו היא: שתי שעות בשבוע במשך 50 שבועות בשנה — דהיינו 100 שעה — נוסף על יציאה למחנה לשבועיים מדי שנה, שיש בה 85—100 שעות אימון. ההתנדבות ליחידות אלו* היא בדרך כלל ל-3 שנים. תוך 3 שנים אלו מקבל הפרט לכל היותר 600 שעות אימון (בממוצע); כי בעוד יש "פחת", או התחלפות, כדי 30% מכוח האדם בערך לשנה — הרי יש הממשיכים את התאמנותם למעלה מ-3 שנים. דעתי היא, שמ-2500 עד 3000 שעות של אימון אינטנסיבי, ע"י מדריכים טובים ובהנהגה טובה — זהו מה שנדרש ליחידה, כדי שתוכל להגיע למינימום בפעולות יבשה רגילות. אפשר

* בארה"ב — הכונה ל"משמר הלאומי", לרוב המאורגן וכן ל"קורפוס האימון" לקציני מילואים, ועוד.

לומר, כי שום יחידה מיחידות "צבא-האזרחים" — במידה שאפשר להגיע לטיב גבוה של אימון באותה המסגרת הקיימת שצוינה לעיל, — לא השיגה אלא 20%—16% מן היכולת הדרושה. עם הקריאה אל הדגל, תהיה על-כן, יכולתה, על אף היותה בעלת ערך, בלתי הולמת את התפקידים של שמירה על קו-ההיקף ההגנתי-איסטרטגי שלנו, בשים לב לקצב המלחמה הנוכחי. על-כן יש למצוא אמצעי להעלות את רמת האימון של ה"חייל-האזרח".

מכאן מתעוררת שאלת התכנית ל"אימון-צבאי-כללי".* לפי תכנית זו יקבל כל צעיר במדינה אימון בסיסי של 6 חדשים (כ-1000 שעות). לו ניתנו אח"כ, לאותן היחידות הקיימות של "צבא-האזרחים", טירונים כאלה, אשר כבר קיבלו 1000 שעות של אימון בסיסי — היו יכולות היחידות להקדיש את 600 השעות שלהן לאימון-קיבוצי, וכתוצאה היו אנשיהן מקבלים 1600 שעות ויותר של אימון; כך היה הדבר מעלה אותן מרמה של 20%—16% עד לרמה של 75%—60% של יעילות לפעולות יבשה רגילות. זוהי, אמנם, הדרגה המספקת להכשירם למבצעים אסטרטגיים-הגנתיים ולהביאם לנקודה ממנה היו יכולים, תוך מספר שבועות קטן, גם להתקדם ולהצטרף כתגבורת לגייסות הסדירים, שנפרסו באזורים אסטרטגיים תוקפניים ממש, כדי לעזור להם לעמוד בפני הלחץ אשר ילך ויגבר עליהם.

בדרכים שונות היה האימון הכללי תורם את תרומתו להתפתחותו החסכונית של חיל אשר יהלום את תעודתו, וחשוב הדבר, שעה שבוחנים את ענין "האימון הצבאי הכללי", להצמיד לכאן את הבעיה של תוספת חיות לגייסות-האזרחים שלנו. כי אכן, אין לתכנית זו קשר ישיר לבעיותיהם המידיות של כוחותינו הסדירים.

1. תכנית זו תקים, ב"ית-חרושת-לאימון, קיים ועומד" — וע"י כך תשהרר את הכוחות הסדירים מההכרח ל"סרק" מתוכם, בעתות חירום, סגל אנשים לתכלית זו.

2. התכנית תאפשר להגביר את גייסות האזרחים עד כדי העצמה המספרית הנדרשת, כדי שיוכלו למלא את תפקידם; ועוד יותר חשוב — להעלותם עד כדי רמת האימון הנדרשת למילוי משימות קרב, מיד עם היקראם אל הדגל; ע"י כך, בהאתם למתכונת הגייסות הנוכחית שלנו, היה הדבר מעמיד לנו 27 דיביזיות, 22, אגדי-קרב

* בענין זה — ראה מער' חוברת נ"ד—נ"ה, בסקירתו של ג' למניצ'ר, בעמ' 94-95.

עצמאיים" 1, ו-27 "קבוצות" 2 מטוסי קרב, המוכן נים למשימות קרב, מתוך ה"משמר הלאומי" בלבד; וכן כוח מסייע בעל היקף דומה מתוך גייסות הרזרב.

3. על כן, בשים לב לשני הגורמים הנ"ל (1 ו-2), יש בתכנית זו כדי להתיר את הכוחות הסדירים ולשחררם לפעולה מידית כאשר תדרש.

4. הדבר יספק גם, "עודף מלאי" של אנשי תחלופת מאומנים, אשר אפשר יהיה לשלחם לכל מקום בו יידרשו. אנשי תחלופת אלה יהיו בעלי אימון רב יותר מזה שהצבא נתן לתחלופות במשך המלחמה האחרונה במרכזי-אימון הטירוניים. אימון זה, אם יהיה ניתן להם עתה באורח שקול יותר, באמצעים יעילים יותר וע"י מדריי-כים טובים יותר, יגביר את סיכויי-הפרט לצאת חי מהמלחמה, כיון שיהא מגביר את יעילותו כחייל. "אימון צבאי כללי" היה משאיר גם "יתרת ערך" לגילים קשישים יותר; באשר, משיצאו כבר אלה שאומנו במסגרתו מחובת השירות (בשל גיל מצב משפחתי, משימותיהם לפי משלוח ידם, וכיו"ב) הרי עדיין יהיה להם האימון הבסיסי, שהוא הכרחי להשתתפות פעילה בתפקידי "בטחון-פנימי" ותגנה אורחית. כן היה אימון מוקדם זה, הניתן בגיל

צעיר (19-18), מקטין את נזקו של גיוס-כללי בחקלאות ובתעשייה, והיה תורם לא מעט לתקיפות רוחם של בני הארץ כולה. — ע"י כך, שהיה מרכז בהכרתו של כל פרט, בפרק זמן מסוים בחייו, את הרגשת האחריות ואת הערכים שהוא תורם בהגנתו על ארצו.

"אימון צבאי כללי" היה מספק את האימון המוקדם לתניכי "קורפוס האימונים לקציני מילוד-אים", היה מעלה את רמת לימודם הצבאי במכללות ומאפשר להם לזכות במספר שעות-אימון הדרוש כדי לעשותם קצינים טובים.

"האימון הצבאי הכללי" עודנו בשלבי התיכנון שלו. לעת עתה ישנה לנו, כתחליף זמני, שיטת "שירות החובה", המבוססת על בחירת המועמדים מקבוצת-שנתונים שלמה, לפי מנין "נקודות" של גיל, מצב משפחתי, מקצוע, דרגת בריאות וכיו"ב. — אותה שיטה, שהיתה נהוגה בארה"ב בשנות המלחמה, וכפי שחודשה ב-1948 עפ"י חוק מיוחד. אמצעי זה נועד לקיים את בסיס עצמתם של הגייסות — ובייחוד בכוחות הסדירים, — נוכח פיגור מה בהתחילתם של מתנדבים, ובשים לב לתביעות שתפקידי הצבא מיציגים אותם, ואשר הם שרירים וקיימים עדיין.

תכנית לאימון צבאי כולל

ב-1947, ועמדו להתגשם, בצורת חוק, ב-1948 — אך בשל התנגדות קבוצות חזקות בפנים ארה"ב (וקשיים תקציביים) נדחתה הגשמת הצעת החוק, (בענין זה — ראה עוד, ב"מערכות" חוב' נ"ד-ג'ה, עמ' 95). עכ"פ, יסודות התכנית המוצעת משקפים את ההיפושים האמריקאיים אחר דרך אל "כושר צבאי בלא מיליטריזם". והתביעה, בחוגי הצבא, להגשמת התכנית — לא חדלה.

על משמעותה המספרית של התכנית — ראה עוד ב"רשימות הקצרות" שבחוברת זו.

הנחת התכנית היא: ששה חדשי אימון רצוף, לבני ה-18, ואח"כ — או המשך התמחות "לפי התנדבות בלבד" ל-6 חדשים נוספים, או צורות שונות של אימוני-המשך (שיצוינו להלן), עד ל-6 חדשים אף הם, שיתחלקו על פני פרק-זמן עד שש שנים. בשני המקרים גם יחד צריכים 6 החדשים בשלב השני לשמש להכשרת אנשי-מקצועות, למתן האימון-ביחידות (במקרה השני — במסגרת החטיבות הרזר-ביות-המיליציוניות) ולא-אימון-הקצינים (ליד מכללות).

עיקרי התכנית

הנוסחא: "מכסימום של יכולת לקראת הרגע של מכסימום-הצורך" איננה נחלתן של מדינות קטנות בלבד. בדרך זו מנסה עתה ללכת גם מעצמה כארצות-הברית של אמריקה. מתוך רצון להשעין את צבא-הקבע המצומצם ואת חטיבות-האזרחים הרזרביות, על יסוד רחב של אימון צבאי כל-שהוא לכלל בני הנעורים נתמנתה שם, "הועדה המיעצת לנשיא בענין אימון צבאי כללי". מסקנותיה נתפרסמו

(1) "אגד-קרב" (Combat-Team) בצבא האמריקאי: צרף ארעי של יחידות מסוגי-חיל שונים. בדרך-כלל: רגימנט רגלים ובטליון (ולעתים אף רגימנט) של ארטילריה, וכן יחידת מהנדסים וכו'. "אגד-קרב" עצמאיים קבועים, הקיימים בארגונו של "המשמר-הלאומי" בקשר לחלוקת האוכלוסיה לפי המדינות, דומים להרכב הבריגדה היהודית (הח"ל) המוכרת לנו משנות 1944-46. — המער, (2) בחיל-האוויר של ארה"ב — "קבוצה" פירושה מספר סקוורדונים (בדומה ל"גפה" או "כנף" שבחיל-האוויר הבריטי). כי המונחים "קבוצה" ו"גפה" בשני חילות-האוויר הנ"ל, הנם הפוכים. מענינת ביותר העובדה כי גם בחיל-האוויר רב חלקן של יחידות לוחמות מיליציוניות.

מבתי-הספר הצבאיים של ארה"ב; להתחיל ל"משמר הלאומי" (מיליציה-מאורגנת, עם חובת אימונים חלקיים ומחנה שנתי דו-שבועי), או לאחת היחידות של "קורפוס הרזרב המאורגן" (אשר החובות בו דומות במקצת לאלו שב"משמר הלאומי"); להצטרף ל"קורפוס האימונים לקציני מילואים" שליד כל מכללה, ולהתחייב לתפקיד קצין-מילואים; או — לבסוף — להצטרף ל"הר-זרב הרשום", ועם זאת להכנס לביה"ס מקצועי או מוסד השכלה גבוהה אשר בהם רוכשים ידיעה ויכולת שיהיו בעלי ערך בזמן מלחמה ולנותרים — נקבעה החובה של הצטרפות ל"רזרב הרשום" לשש שנים, עם מינימום של חודש לשנה באימון צבאי פעיל.

כן הוצע בארה"ב כי חייבי האימון יוכלו לקבל סטיפנדיות ממשלתיות, לקיום חוק לימודיהם בבתי-ספר מקצועיים וגבוהים, בתנאי שמקבליהן יתחייבו לשרת תקופה מסוימת (חשבו על שנתים) משיסיימו את חוק לימודיהם. בחירת המקצועות צריכה היתה להיעשות באישורה של הועדה המפקחת על מפעל "האימון הצבאי הכללי".

מחיר התכנית

בהתאם לרמת החיים האמריקאית יהיה מחירה של התכנית לא מהנמוכים (בין השאר, סוכם כי המת-אמן יקבל משכורת חדשית — נוסף לסיפוק כל צרכיו — של 25 דולר לחודש, וכן התכוונו לשלם תמיכות לקרובי משפחה התלויים בפירוש במתאמן). את ההוצאה השנתית ל"האימון הצבאי הכללי" העריכו ב-1.750.000 דולר — אך התנחמו בכך, כי יהיה זה פחות ממחיר שבוע אחד במלחמת העולם השנייה לארה"ב. כמובן, שלגבי מדינה, נאמר, בעלת 800.000—900.000 תושבים צריכים היינו להקטין את הסכום הנ"ל עד כדי 10.000.000 דולר לשנה... (כשהמדובר בהיקף אימון, וברמת-חיים כאשר בדוגמא האמריקאית). אך זוהי השואה תיאורטית גרידא. כידוע, תקציב ההגנה האמריקאי בשנה זו הנו גבוה בערך פי 9 מהסכום הנ"ל, אך איננו כולל הקצבה לתכנית "האימון הכללי", אשר הונחה זמנית ב"מקרר" פוליטי-ציבורי — אך טרם נעלמה מהאופק.

המתאמנים יימצאו תחת פיקוח צבאי, אך לא ייחשבו כחברי הכוחות-המזויינים ולא יחול עליהם תוקפה של חוקת-המלחמה. על הכוחות המזויינים תוטל האחריות: א. לתיקון פגמות-הגוף של המתאמנים ולשיפור בריאותם; ב. לדאגה להסתגלותם הנפשית התקינה לתנאי שירותם-אימונם; ג. לעקירת הבורות; למתן הדרכה לבחירת משלוח-הידי בחיים, בעזרת שיטת בחנים; להתקנת מערכת אמצעים, שפורשו ופורטו, לשמירת רמתם המוסרית. ברשימה זאת של ציונים יש לראות, כמובן, השתקפות של החששות בציבור להשפעת תקופת האימון על בני-הנעורים.

דרכי הביצוע

מבלי להכנס לפרטי הפרטים של התכניות ל"אימון צבאי כולל", מן הראוי בכ"ז לציין, כי שירות האימון בן 6 חדשים למחוייבי-האימון מכונן הן לחיל הצבא, הן לצי, הן לחיל-האוויר והן ל"משמר החופים" של ארה"ב. בהתאם לכך התכוונו לקבוע מספר מחנות צבא, ומספר אניות של הצי, כ"מחנות אימון" וכ"אניות אימון" — ובהם צריכים היו המתאמנים לבלות את זמן הכשרתם הצבאית במשטר אימונים מיוחד. הכשרה צבאית זאת צריכה היתה לכלול גם יסוד-מה של השכלה כללית ושל "תורת האזרחות". ההנחה היתה כי יש למנוע עודף של זמן פנוי, ועל כן צריכה התכנית להיות אינטנסיבית ורוב רובו של זמן המתאמנים צריך להחשב על "הזמן בתפקיד". משום כך התכוונו להכליל בתוך לוחות-האימון, כעניינים שבחובה, גם שורה של פעולות שכרגיל בכוחות המזויינים הן נחשבות כפעולות של רשות. המגמה היתה להגיע לכך כי מספר לא מבוטל של המתאמנים יסכים להמשיך במחנה או באניה לעוד ששה חדשים נוספים, להתמחות במסגרת סוג-חיל מסוים, להשלמת האימון במסגרת היחידות, ולהכשרה כמפקדים. לאחר סיום תקופת "האימון הצבאי הכללי", צריכה היתה לעמוד בפני כל מתאמן אחת הברירות הבאות: להצטרף מרצונו לאחד משירותי-הקבע המזויינים, כאיש צבא "סדיר"; להתקבל לאחד (1) הכרוכה בכל חומרת המשמעת וההענשה שבצבא.

תמורות בטקטיקה במלחמת העולם השנייה

(מאת מפקד כטליון גרמני)

הבהלה הגיעה לידי כך שהקצין של פלוגת תותחי הרגלים פוצץ את תותחיו מבלי לנסות אפילו להצילם. בחבורות פרועות נשטפו כולם לעבר העורף, אל מערך הקרב העיקרי. היה הכרח לאיים באקדוח שלוף על צוותי-מכ"י שונות כדי להכריחם לפנות שוב, לתפוס עמדות, ולפתוח באש על האויב המתקדם בעקבותיהם, כדי לסכל — לכל הפחות — התקדמות הפשיטת מדי על ידו, ולמנוע ממנו לקצור בכורחים כאות נפשו. גם במקרה זה, כבקודם, היה רישומו של מערך הקרב המוצק של המתקיף מדכא כל-כך את המגינים, שהללו כאילו התאבנו ולא פתחו כלל באש.

כעבור זמן קצר התרגלו שני הצדדים לניהול מלחמה העצבים עמדו במבחן, ובשלוה גמורה ירו באש מכ"י רובים לעבר השורות המתקיפות. אפילו קני מכ"י בודדים עמדו עכשיו בפני עדיפות כוחות העולה עליהם עשרות מונים. קרבות-המגן העקשניים והאבידות הכבדות הוכיחו לשני היריביים גם יחד, שהתקפה לפי הנוסח המקובל גורמת אבידות בלבד לשרשרת-המתקיפה, מבלי שיושג כל יתרון. ופותח אורח-קרב חדש: הטקטיקה של שדה הקרב הריק. בעצם, לרשות שני הצדדים ככל לא עמד כלל מספר מטפיק של חיילים, שירשה הקרבה לפי הנוסח הישן, קשה לקבוע, מי משני הצדדים השתמש לראשונה באורח-הפעולה החדש. הרבר היחיד הברור הוא, שלאט-לאט עברו שני הצדדים מקרב-שדה גלוי למעין מלחמת-אינדיאנים אילמת. יחידת-מחץ, שהתגנבה ללא-רחש, לעמדות האויב, בעזרת תחבולות שונות (בתור "שיחים-חיים" למשל), כשפני אנשיה מפויחים למטרת הסוואה, והחוזרת — שוב ללא-רחש — כשהיא מביאה זקיף אויב שבו — מלחמתה של יחידה מעין זו הזכירה יותר את צורת הלחימה של האינדיאנים האמריקאיים מאשר פעולת-קרב במלחמת-עולם בתור-הטכניקה שלנו.

מתוך התחשבות בהתפתחות זו קיים הצבא הגרמני בשנים 1942—1943 קורסים מיוחדים, בהם הקצינים אומנר-מחדש, לפי כללי הטקטיקה החדשה. גם תקנון-הקרב של הצבא האדום משנת 1943 מגלם עקרונות דומים. ההתקפה שנערכה בשנה הראשונה של המלחמה עדין

מדי פרוץ מלחמה חדשה נחונה הטכניקה בשלב התפתחות נוסף — ומבני-הקרב נאלצים להתאים עצמם להתפתחות זו. עם שרשרת הדורות, נשתנו המבנים והלכו: תחת ה"טריז" (ראש החץ הממור לא) של האיטרטיות-השבטיות הגרמניות, שהיו מצוידות בחניתות, חרבות וקרדומים, התפתחו ראשית כל, גושי-הקרב, בצורת "קיפוד", של ימי הבינים, אשר כלי-הזין נזקרו מתוכם לכל עבר. אח"כ, אילצה התפתחותו של הנשק החם את חיל-הרגלים לנקוט באורח-קרב חדשים, צבאות המאה הי"ח תקפו "פרקים-פרקים", בשתיים או שלוש קבוצות הצועדות בזו אחר זו. במלחמת העולם הראשונה גרמה ההשתפרות המתמדת של הנשק החם להתרחותו הגמורה של מבנה-הקרב. הטורים הנוקשים הפכו שרשרת-קלעים, כשריח-מה מפ-ריד בין איש לאיש, ועל בסיס נסיון זה הועמד האימון בשנים שלאחר המלחמה, החיילים אומנו במבני-קרב אלה ובהם יצאו למלחמת העולם השנייה. להלן נראה, כיצד חלה תמורה גם במבנה-קרב זה במשך מלחמת העולם השנייה.

ביולי 1941 התקדם הבטליון שלי ברוסיה במבנה-פרוס, להתקפה ראשונה על מערך עמדות-שדה רוסי. הכיתות נתפורו לשרשרת-הקלעים. אחד מחברי הסב את תשומת לבי לאחור. תמונה בפלאה נתגלתה לעיני הפלוגות, הערוכות בסדר אשקוקי, מתקדמות כעל כיכר-התרגול, כיסו את פני כל השטח. כל פלוגה נתמכה בשני טנקים. הוד המחזה היה בו כמעט כדי להביא את המס-תכל לידי דמעות. ואכן נכנעו המגינים, מוכי התדהמה, ללא התנגדות רצינית. ההלם הנפשי לבדו הכניעם.

שבועות מספר לאחר מכן הוטל עלי להגן בפלוגתי על נקודת-ישוב, שהייתה עמדה קדומנית לפני מערך-הקרב העיקרי. מעל גבי גגו של אחד הבתים צפיתי אל התקפת הרוסים. הרגימנט המת-קיף, שאף הוא היה במבנה פרוס ומפוזר לשר-שרות, ובתמיכת טנקים, הלך הלוך והתקרב. המפ-לצת, המתקרבת לאטה בבטחון ובשלוה, עוררה בי הרגשה כאילו חבל הולך ומתהדק סביב צווארי בדומה לזאת היא כנראה הרגשתו של השפן, כשנחש מתקיפו וכולעו חיים. אנשי אף הם פלצות אחתם, לא עלה בדעת איש מהם לפתוח באש.

במבנה הקרב הבדוק והרגיל מאז, כפי שתואר לעיל (בשרשרות-קלעים) — שבו התקדמו המת-קופים, תוך כדי יריות, מטוחים ארוכים, בינוניים או קצרים עד לטווח הקרוב ביותר (טווח-הינוק) — נתישנה, הן בגלל המחסור באנשים והן בגלל האש המוגברת של המגינים. מעתה, עברו קבוצות בודדות את השטח בזחילה, כשמרחק רב ביותר מפריד ביניהן, על מנת להסתגן לתוך קטעי-השטח שנקבעו לכך מראש. ככל שהתקרבו אל האויב, כן קטן גודלן של יחידות-המשנה הנעות בשטח. ממרחק בינוני (800 מ') עד למרחק קרוב נעו לכל היותר שני אנשים בצוותא, והללו וחלו, גלשו וכדומה. האנשים יצאו לשטח ברווחי זמן בין איש לחברו והם "התטפטפו קדימה" (לפי המונח המקצועי, שנוצר אז) עד למרחק הקטן ביותר. אורה זה של מלאכת התקרבות לעמדות האויב, הקושי שבו טמון בצורך להתגבר על חושי העדר הטבעי שבלב החיילים. כי בדרך כלל נוטה כל חייל להצטופף להמון הגדול, בהרגישו בתוכו יתר בטחון מאשר בקבוצה הקטנה. לכן הועמד בכל פעולות המיבצעים האלו קצין מיוחד, שמתפקידו היה להשגיח בקפדנות שפרק זמן מספיק יפריד בין יציאתו של צמד אחד ליציאת חברו, כך שלא תתחבר חוליה לחברתה — דבר שנטו לו החיילים בשאיפתם לצאת בצוותא. קצין-יציאה זה נשא באחריות לקיום המרחקים לפי ההוראה. בדרך זו נצרכה, כמובן, יחידה, לעתים קרובות, לשעות מרובות כדי להגיע עד לטווח-של-פריצה. אולם גורם הזמן לא היה כבר בעל חשיבות מכרעת בקרבות אלה. העיקר היה להגיע בפני האויב במפתיע. אגב חסכון ככל האפשר באש-מכונה — שהיתה בין כה וכה חלשה, בשל המחסור בתחמושת ובנשק כבד, ולא ניתנה לביצוע אלא בממדים בלתי-מספיקים — ולפרוץ לעמדותיו תוך ניצול גורם-האפתעה. למעשה, הוכתרו קרבות מסוג זה כמעט תמיד בהצלחה מברעת. כמובן, שאפשר היה לשאת להתקפה כזו את הנשק הקל יותר של חיל-הרגלים — רובים-אוטומטיים, מקלעים, וכד', — כי ספק הוא אם ניתן לקרב מרגמה או תותח בהסתר, אל האויב, ובעצם.

הרי צורת-קרב זאת גם התפתחה לא-במעט בשל כך, כי נתגלה המחסור בכלי-נשק כבדים של הרגלים, ועל כן היה הכרח להתקרב אל האויב באורה אחר מאשר תוך השימוש באש.

יש לציין, שהרוסים עלו על הגרמנים במלחמת אינדיאנים זו, ומעל לכל הצטיינו בהתגנבות ובהמתנות צאת אמצעי-הסוואה. דוגמה קטנה לכך: לפני אחת העמדות שלנו נמצאה פעם במרחק גדול יחסית חורשת עצי-מחט. במשך היום התקבל הרושם, כאילו הולכת החורשה הלך והתקדם, אולם סברו שכאן מקרה של טעות אופטית ולא הוסבה יותר תשומת לב לענין. לאתר ימים מספר החלה החורשה להמטיר אש על עמדותינו ולכסותן בפגזים. מחלקת ארטילריה רוסית שלמה הסתתרה בחורשה הגודדת והתקרבה באופן כזה לטווח יריה נוח. דוגמה זאת להעלמה בקנה מידה גדול נותנת מקום לשער באיזו מידה הצליחו הקלעים הרוסיים הבודדים בהסוואה ובהתגנבות. קרו מקרים, שכמעט ולא יאמנו. צלף אחד הסתתר, למשל, בקבר מלאכותי שבחזיתו אשגב יריה קטן. בתחילה לא ידע איש את מקור היריות שעלו בחייהם של כמה וכמה אנשים.

שימושיים מאד היו אבנים גדולות, שיחים, אלומות-יתבואה וכיו"ב, שהתקדמו סנטימטר אחר סנטימטר כשמאחוריהם מסתתר חייל מסתגן. לבסוף לא נותר דבר שלא החל לנוע ולשמש מסתור לתוקף. בצורת קרב זו כמעט ולא נראה אויב בשדה-הקרב.

בעוד שבתחילת המלחמה דוכדך החייל ע"י הלם-ההתקפה במבנה הערוך והמרוכז, הרי שב-שלבם המאוחרים יותר היתה למלחמה נגד "רוחות-רפאים" אלה, שבה לא היה ניתן כלל לראות את האויב, השפעה משתקת-אברים ממש. חיילים עצבניים "ראו" מתקיף מאחורי כל אבן ושיה, גם כשלא היה בנמצא, והיריות לא פסקו יומם ולילה, דבר ש"מתח" את העצבים כהוגן. אך מדי פעם בפעם התגנבו וקרבו למעשה גייסות-אויב, ואז על אף הרעמת-היריות המתמדת — ואולי דוקא בגללה — לרוב גם הצליחו לבצע את הפריצה.

"מלחמתם של חיילי הרגלים"

צבא ההגנה לישראל בעיני אמריקאי

עם סיומה של ההפוגה הראשונה, נטלו הכוחות הישראליים את היזמה בכדיהם. הפולשים גורשו מעמדות אשר נדמו כבלתי ניתנות לכיבוש. נכבשו או נכבשו-חזרה, מקומות, בצורים מטבעם, אשר הדעה נתנה כי יחזיקו מעמד במשך חדשים בפני התקפות. נצחונות מפתיעים אלה הושגו ע"י פלגות קטנות של אנשים מאומנים, אשר נשענו לגמרי על הפתעה, העזה, התקפות-לילה ורצון לנצח. אלה מאנשי-הצבא האמריקאים אשר לחמו באיטליה ויכלו את קשי קרב-הלילה, תוך נסיונות לעקור גרמנים מעמדות-מוכנות. הגרמנים היו חיילים לפי משלהי-דם, והם ניתנו בחוש הודר להערכת האפשרויות הגלמות במבנה-השטח, ובכשרון מובהק לקרב-הגנה. נדמה, כי לערכים חסרות שתי התכונות הנ"ל גם יחד.

בחור-הצבא הישראלי

החייל הישראלי נמוך במקצת מן האמריקאי. הוא רחב כתפיים, שרירי ורגיל לעבודה גופנית קשה ולהליכה ברגל. באם הוא בא מתוך "קיבוץ" (שוב חקלאי שיתופי) הריהו במצב גופני טוב, עם ראשית דרכו כחייל. החיים במקומות כאלו מצריכים מאמץ גופני דרוך כדבר-קבע שבהויה היום-יומית, בעבודה בשדות או בהתאמצות אחרת השומרת על כושר גופני. אין "תסגולת" כזאת דבר שבת-כניית — אך עם זאת הנה תוצאתם הטבעית של חייה-העבודה.

יש בו, בחייל, אהבה עמוקה לאדמה. הוא ער במידה מספקת כדי לדעת, שאם יפסיד במלחמה — יפסיד את כל היקר לו: — אדמתו, חרותו, זכותו לעצמאות, רוחנית וגופנית כאחד. עד כה לא היה אפילו מקרה אחד של אדם אשר יתנגד לשירות צבאי מתוך סיבות מצפוניות.

זהו החומר הגלמי — דוגמה נאה, מבחינה גופנית ושכלית. אדם, הנכון לקבל את אימוניו ושאינו זקוק לשירות תעמולה אשר יסבירו לו לשם מה עליו להלחם. אין הוא אוהב את האימונים יותר משאוהבים אותם טירונים בכל רחבי תבל. אך אין לו הפנאי לשנות בדאגות אלו. אם הוא זוכה באימונים במשך עשרים יום, בין החיל ובין הקרב, הרי זכה בהרבה יותר מן המתאמנים שקדמו לו.

אימוני-היסוד שלו כוללים את תירגולי-הסדר במבנים מכוונים וסודות אימון בנשק. הוא מקבל אימוני-מה, אך לא רב. בקליעה ברובה. או שיש בו כושר גופני ראוי ללוחם, או שהוא רוכשו, ע"י שעות מפרכות על "מסלולי-מכשולים", בדומה לאלה שלנו.

באם הוא מומחה באחד המקצועות, או מתאים, בשל התעסקותו בעודו אורח, לאחת מיחידות השירותים או המטה, יועידוהו למשמרתו בהתאם לכך. יכול הוא להיות סמוך ובטוח כי יעסיקוהו דיו, באשר לשנות השחורים זמן, אנשים וחמרים, אין לנהוג בהם בנבון. תקופת האימון הקצרה אינה מוציאה חייל שהוא מאומן לגמרי. אולם, היא שולחת אותו ליחידה, או לקרב, במקום בו הוא מוסיף הרבה על לימודו.

זו הפעם הראשונה מצאה המלחמה שלנו, כאן בארץ, את ביטויה בעתונות הצבאית האמריקאית. המלחמה עצמה, להבדיל מתיאורי הרקע הארץ-ישראלי, או הערכת לואי לצורך בירורם של מושגים כלליים — כי אלה ואלה כבר הופיעו, במשך השנה האחרונה, ב"Marine Corps Gazette" והן ב"Military Review" בגיליון האחרון של "עתון הרגלים" האמריקאי (מרס 1949) מופיע מאמר מאת סופר מיוחד, ג'ימס ס. מטקלף, אשר ביקר בארץ וראה את צבאנו באימונים ובפעולה. המחבר מלא הערצה והתפעלות להישגי החייל היהודי — אם גם לא בלי הערות בקורתיות או ספקניות. להלן — תרגום עיקר דבריו, שהופיעו במקור האמריקאי בכותרת, "מלחמתם של חיילי-הרגלים". מכל תוכנו של המאמר בולטת העובדה; כי נכתב עוד בטרם סתיי, 1948.

החייל הרגלי והנטל המוטל עליו

"ניכר מיד שהוא חייל — לפי הרובה שבידו".

החייל הרגלי הישראלי הוא גורם לוחם שהועמד על גרעינו ההכרחי המינימלי בלבד — אדם ונשקו. זהו אדם הפטור מעומסו של ציוד רב. אך מצב מאושר זה לא לפי התכנית נוצר. לו היה מצוי ציוד רב יותר, כי או בלי ספק שהיה מוצא את דרכו לתוך צקלון-הצד שלו, לאשפת תחמשתו, אלי מתניו, גבו וכתפיו.

בתחילת המלחמה בארץ-ישראל היה נאלץ לחטוף רובה או אקדה ולצאת לפעול בו. רק עם תום הפרשה כולה, נידע: באיזו מידה בדיק הצליחו מעשיו אלה. אולם עד כה — הלך וניצח.

היתה זו מלחמתן של יחידות קטנות. מעין היה להסתייגות כל בפעוליו של החייל הרגלי קליהוין, קשה-הפגיעה, מהיר-התנועה, עומדים לרשותו סיוע של ארטילריה ומרגמות, אך לא כפי שאנו יודעים אותם בצבא ארה"ב. היה זה רק אותו מין של אש מכינה או מסייעה, שאפשר היה לצפות לו מכלים כאלה כשהם נתונים בצמצום חמור, במספרם ובתחמושתם.

וכך נפל הנטל בעיקרו על שכמו של החייל-הרגלי. הערכה השופה של המצב בכללותו מראה, שלליגה הערבית היה היתרון בציוד ובאספקה. במקרים רבים היה לה גם יתרון באשר למבנה השטח. בהיותם הכוח התוקף, יכלו לבחור את דרכי הגישה, זמן ההתקפה ואת המטרות שיש ללכתן. בתחילה לא יכלו היהודים לעשות הרבה יותר מאשר לפגוש את ההתקפות העיקריות כפי שהסתמנו והלכו, בזו אחר זו.

לחיל הישראלי כל הדברים ההכרחיים ללוחם, אם גם לא אחת מן המותרות. החגור שלו מצער, אולם דרישות האקלים הן מועטות. מאחר שגשם לא ירד לפני החורף, יכול הוא להסתדר — עכ"פ, לע"ע — גם בלי מעיל גשם או יריעה אישית. אין הוא בולע מים כל פעם שהוא חש בצמאון קל, ויכול הוא איפוא להתקיים בלי מימיה; מים יהיו לו בלילה; או שיובאו עם מנות המזון, או שניתן להשיגם בכסויי החשיכה. יש לו שמירה — אך יש לשער, כי לא יטרח לקחתה אתו אל חוץ מערך הקרב, באם לוחם הוא בדרום הארץ. עודפי מדיני ישראל, ודאי, אף הם בעורף. מכנסי החאקי הקצרים, חולצתו קצרת השרוולים וגרביו יתיבשו במהרה תחת השמש הארצישראלית החמה, כך שהוא יכול לכבס את בגדיו וללבשם מיד שנית.

טקטיקת-מער

הטקטיקה של הסתערות-רגלים, כפי שהיא נהוגה בכוחות הישראליים, דומה לאורה המקובל אצל חילות טובים שבעולם כולו. הקמתו של בסיס-אש, על מנת לתק את האויב, בשעה שכוונת-מרון מאגף את עמדת האויב תוך שימוש בגישות שפני השטח משמשים להן כמסתור — כל זה נראה כדבר ראשוני. למדי; אך הרי מצויים בעולם גייסות, המשלמים שכר-לימוד יקר בטרם יסגלו זאת לעצמם.

ביקרתי לא מזמן בעמדת הגנה ישראלית, אשר הערבים ניסו לכבשה בהסתערות-יזום חזיתית. הם נהדפו, בסבלם אבידות רבות. באותו אזור עצמו, ראיתי עמדה קשה לכי-בוש, שנלכדה ע"י היהודים.

המטרה של היהודים היתה הר, שחלש על ישוב. משלט זה איפשר לערבים תצפית מצויינת, לניהול אש תותחים ומרגמות על הישוב. כמו כן היה קרוב במידה מספקת כדי לשתק כל תנועה בתוך הישוב במשך שעות היום ע"י מקלעי "שפנדאו" וכלים אוטומטיים אחרים, גדולי-קוטר. כל זה היה בגדר אש טובלנית, אך הערבים השיגו גם מידת-מה של אש גלחנית, ע"י הצבת כמה כלים אבטור-מטיים וצלפים במורד על המדרון הקדמי.

למקום הובאה יחידת "קומנדו" ישראלית אשר הוגברה ע"י חיילים-אזרחיים מתושבי המקום. להר היו כמה גאיות ובקעים, "ואדיות", אשר עלו מתחתיתו עד קרוב לכתפיו. הערבים, אם מתוך בטחון בהסיונתם בפני התקפה, או בשל חוסר שימת-לב בהצבת מוקפיהם, לא הסמו את הגאר יות באש-מגן ערוכה-מראש או ע"י זקפים. שלושים איש מן הישוב, וכמה אנשי "קומנדו" טיפסו למעלה בתוך ואדי, בשעות החשיכה — והגיעו לפסגת ההר, כמה מאות מטרים מאחורי קווי-ההגנה של האויב, בעוד חשכה. ההפתעה היתה מוחלטת. הערבים נטשו את עמדתם בתפוזן כזה, שנשקם ואספקתם הושארו במקום. ההר עדיין נמצא בידי היהודים.

התקפות לילה

התקפות-לילה דומות לנ"ל, כנגד עמדות בעלות חילי-מצב מרובה, אך שלא הוגנו באורח-בכון. השיגו לכוחות הישראליים מטרות רבות מסוג זה בכמה חזיתות.

(1) זכר לטרון... — המ ע ר כ ת .

הצלחתם של רגלים ישראליים, המזויינים נשק קל בלבד, בכיבוש משלטים בצוירי-טבע ע"י התקפות-לילה, — לפעמים בעזרת הפתעה, אך לעתים קרובות בלעדיה — היא עדות לתנופתו ולרוחו של החייל-הפרט. אך זוהי גם עדות לכשלונות הערבים — בזה שלא ערכו מראש קווי-אש-מגן אחרונים, על פני שטחי-הגישה הבלתי-אמצעים, וכן לא מקפידים-לילה.

לפני זמן מה נוכחתי בתרגיל טקטי בשטח, בו צריכה היתה מחלקה ישראלית לגרש אויב ערבי מדומה ממקום אשר יכול היה להחשב כעמדה חזקה. המפגן היה חלק מתרגילי-הסיום של מתאמנים שהשלימו תקופת הדרכת בת 20 יום.

קצין דובר אנגלית הסביר את המצב הנתון. "כוח ערבי לפי ההערכה 10—12 איש, תופש חלק מן הרכס הזה" — והוא הורה בידו על בליטת קרקע מאורכת, שהקביל לחלק מן הכביש הראשי היפה — תל-אביב. "הערבים נהגו לירות על התחבורה בכביש, כשהם משתמשים במק"ל ע"י שפנדאו, מכונות-יריה וצלפים. תפקיד המחלקה לגרש את הערבים מן הרכס".

הרכס נמצא כ-1500 מטר מזרחה לכביש, אשר הולך מצפון לדרום. בין ה"אויב" לדרך נמצאה גבעה. מהכביש מזה — ומהגבעה הנ"ל מזה — הסתמן שקע, שהיה "ואדי". אותו ואדי נמשך — בצורה הנוחה לתכנון התר-גיל — לעבר אגפה הצפוני של עמדת-האויב המדומה. יחידת-המשנה הקדומנית של המחלקה נעה לעבר הדרום על פני הכביש: — תשעה אנשים בשורה עורר פית, ג' מטרים בין איש לאיש.

"תפקידם למשוך את האש, ולשמש נקודת-המוצא להתפתחות" — הסביר הקצין, בהוסיפו: — "כמובן, התר-גיל מניח כי עצמתם של הערבים ידועה לנו".

כיתת-החוד — הכיתה הראשונה הנ"ל — התפרסה במהירות, משהגיעה למקום בו "הוסכם" כי נורתה עליהם אש האויב. מפקד-המחלקה ושני רצים הופיעו על הגבעה (ראה לעיל), בהשמרם שלא להראות לאויב. לאחר סיור-תצפית מהיר, והערכת המצב, נתן המפקד פקודות-בעל-פה לשני הרצים והצביע להם על פריטים מסוימים במבנה השטח. רץ אחד פנה אל הכיתה הראשונה, ואלו השני — אל הגוף הראשי, אשר נעצר ותפס מחפה לאורך הכביש, כ-600 מטר מצפון למקום בו הותקפה יחידת-השדה הקדומנית.

הכיתה הראשונה עסקה עתה, במתן מענה-אש לאויב שבדמיון (במשך כל זמן התרגיל השתמשו בתחמושת-קלעים). שאר-המחלקה, המוגן ע"י הגבעה שבאמצע, נע אל עמדה ממנה יוכל להתקדם אח"כ במחופה כלפי אגפו הצפוני של האויב. נוסף על הרובאים, היו ליחידה שלושה מקלעים ומרגמת 2 אינטס.

המקלעים והמרגמה החלו משתתפים בקרב-האש. שאר רית המחלקה — פרט לחלק של כיתה אחת, שהוטל עליה לשמש הבטחה מקומית למרגמה ולמקלעים — התקדמה במעלה הגיא הנ"ל. היה עליה ללפות את אגף-הצפון של הערבים, שעה, שעליונות האש, שהושגה ע"י חלק היחידה, אשר כבר הופעל, מחזיק את האויב צמוד לאדמה ומרוחק. התרגיל בוצע באופן חלק, והוכיח דרגה גבוהה של תיאום. לא היו כל בלבולים בולטים, — דהיינו, בפעולתו של הצד הישראלי. שמתו לב, שמפקד המחלקה לא שמר

לאויב יתר פיקחות מאשר יתכן וישנה לו למעשה. אולם התרגיל בוצע כהלכה, וכיחוד לגבי אנשים אשר זמן קצר כל־כך קודם לכן היו עדיין אורחים.
חייל טוב

הוא חייל טוב. אם המלחמה תמשך, יהיה חייל עוד יותר טוב. יש בו אומץ־לב, פקחות, יומה, כושר־תחבולה וסבילות. וכן מקבל הוא עתה נשק וציוד רבים יותר וטובים יותר. יש לו הרבה דברים, שחייב הוא לשבת ולהודות עליהם — והוא חייב לא־מעט לאותה השגחה עליונה אשר נתנה מולו אויב, שלא ידע להשתמש מיטב השימוש בנשקו.

אם לימד אותנו החייל הישראלי משהו, הרי אין לקח זה אלא, שאל לנו לעולם לסמוך במידה כזאת על פלאי הטכניקה עד שתישכח חשיבותו של האדם הקטן עם רובהו הקטן. החייל הרגלי — עודנו המשען העיקרי בבנין הקרב.

אפילו על רורב קטן. אולם הקצין הסביר לי: „אנו מניי חים שכוח גדול יותר נמצא מאחורנו, על הדרך. והוא יכול להכנס לקרב בשעת הצורך“. יש לי רושם שהיה זה לעיון שבה לו לאחר המעשה.

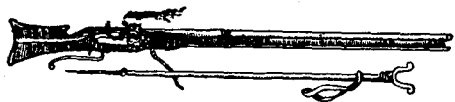
אכן, את מפקד הכוח הערבי המדומה צריך היה להעמיד לקיר בו במקום, בגלל מעשה איוולת גסה. „האם אין אתם קובעים את המצב ה„נתון“ כנוח קצת יותר מדי לנוח הישראלי, כשאתם משאירים את דרך־הגישה המפתח כבלתי מובטחת לגמרי ע״י הערבים? — שאלתי — „שער בנפשך את אשר יכול היה איש אחד לעשות לנוח־המתמרן בשעת התקרבותו“.

היתה לו תשובה טובה לכך: — „הבעיה מבוססת על המצבים המציאותיים, כפי שנפגשנו בהם במקרים רבים. הערבים אינם חושבים על כל זאת“.

יש לשער כי הקצין צדק. אחר הכל, הם צריכים כבר לדעת, לאחר נסיונם, אך סבורני, בכל זאת, שצריך ליחס



מן התמונות שהופיעו במקור האמריקאי



הכדור בגולדן

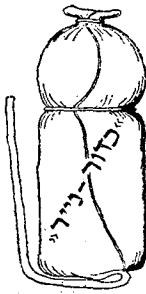
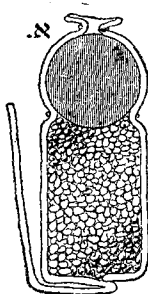
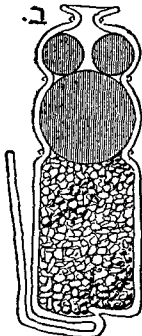
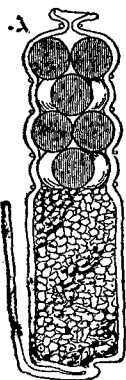


נוסף, שהושם בשקיערות זעי-
ה מיוחדת, והודלק-תחילה
ע"י פתילת-יד ואח"כ-ע"י מכת
פטיש-כדי לפוצץ את המטען
שבקנה. במאה הט"ז כבר נהגו
לעטוף את מטען אבק-השריפה
בנייר. למנוע פיזורו ולחסוך
טרחא ואיבוד זמן יקר.



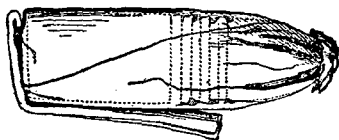
אשיתה של « תחמושת-
רובים » במאות הט"ז-ט"ז: אבק
שריפה, ששפכוהו דרך הלוע
אל עומק הקנה והדק בו ע"י
שרביט הדק היטב — וכדור-
עופרת, שגם הוא נדחק בשר-
ביט דרך הלוע, עד היצמדו אל
אבק-השריפה, ומעט אבק-שריפה

הכדור של חיל-הרגלים הספרדי ירה כדורי-עופרת, $\frac{1}{8}$ הליטרא משקלם.
ואלו באמצע המאה הט"ז ירו המושקטים הספרדיים כדורי $\frac{1}{4}$ ליטרא (100 גרם).
מושקטים אלה היו מופעלים מעל הצובה גבוהה, ולכל יריה היו דרושות כמה דקות

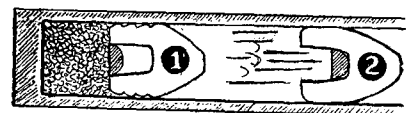


ב-1626 הכניס גוסטאב-אדולף בחיל-
הרגלים השוודי את «כדור-הנייר»-ה-
כולל בשקיק נייר אחד גם את אבק-
השריפה וגם את כדור-העופרת - ומהיות
האש הגיעה כבר ליריה לדקה.

ואלה הצירופים שבכדור הנייר במאה
ה"ח וראשית ה"ט: א. כדור-עופרת
אחד (ואבק-שריפה); או-ב. כדור-עופרת
ושתי גולות פֶּרֶט; או-ג. 6-12 גולות פֶּרֶט.
הקליברים היו: כ-18 מ"מ לקנה, ו-16-5 ל-
קלע, וירדו עד ל-16 ו-13 מ"מ. משקל
הקלע ירד מ-32 ג עד 25 ו-15 גרם. אבק-
השריפה שקל לרוב כ- $\frac{1}{3}$ משקל הכדור.



ב-רבע השני של המאה ה"ט - הוחל בשכלול ה-
קלעים לצורות חרוטיות. צורת «כדור-הנייר» של
השנים הקודמות הפכה להיות חרוטית-באפדה.



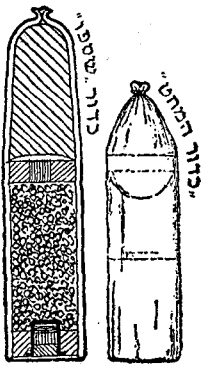
1 מצב הקלע והגולה בקנה ברגע היריה
2 הכדור עושה דרכו בקנה. הגולה
נדחקה לראש חלל-הקלע.



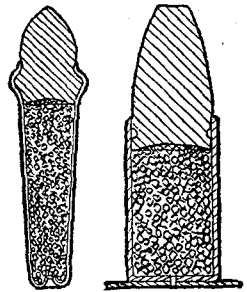
קלע אינקה (1847) - קלע חרוט אופייני: גולת ה-
ברזל שבבסיס הקלע החלול נדחקה ע"י לחץ הגזים
ו«מנפחת» את הקלע להדקו אל סלילי הרובה.
(רובה מינייה כבר היה סלילי).
בצדו של קלע-מינייה התפתח הקלע
הבריטי לרובה-הסלילים אַנְפֶּלְצ (1855).



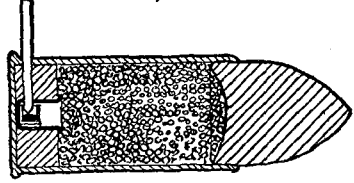
המגמה במאה העשרים: מהקלע



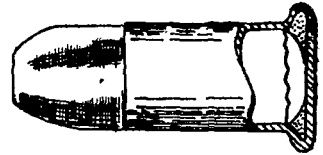
ט לב נוסף: מ-1810 הופיעה פיקת כספית או אשלג, אך נפרדת עדין מכדור הנייר. החלו נסיונות לצירוף. שני גורמי המהפכה הצבאית בשנות ה-60 של המאה הי"ט היו הכדורים מטיפוס « הניצת מאליו » (מעטפת-הנייר שלהם היתה נשרפת כליל עם היריה) לשני סוגי הרובים: א) רובה «1800» (הצרפתי ז-2) «רובה המחט» הפרוסי. ב) «1800» הוכנסה פיקת-ההצתה בבסיס הכדור; בעוד שבכדור הפרוסי נמצאה « גולת-ההצתה » בין הקלע למטען - ונקרא « בצורת » מחט » א-רוכה היה עובר דרך המטען וחוזר אליה. הקליברים ירדו עד 11-12 מ"מ בערך.



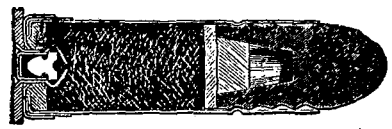
ב שנות הששים, בעיקר בארצות-הברית, הופיעו ראשוני « כדורי-הנחשת » (מימין) וקרוקו (משמאל). הפיקה עדין מחוץ לכדור - ונקבעת על בליטה מיוחדת שבחובה, קבצין מונקד נשען מהלוע, ואלו הקרבין של ברנסד היה בריחי תה מיל מינרד שנורה ניתן לטענו מחדש. שני הקרבינים היו בעיקר כלי פרשם.



ב גמת-עמיד אחרת נרמזה בכדור « קרו-ונד » (כדורי קרוקו), שתרמילו, כולו או חלקו, נחושת: כאן הפיקה נתונה בבסיס התרמיל, ומן הצד יתד, המפוצץ את הפיקה. תקופתם: שנות הארבעים של המאה התשע-עשרה.



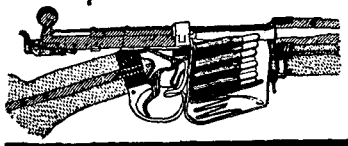
ל כדורי «פלוקרט» של שנות ה-60 וה-70 תרמילי מתכת לא-ארוכים, וקלעי עופרת חרוטיים. חומר הנפץ המצית נקבע בפארזו של הכרכוב, ונמחץ ע"י מכת הפטיש. (כבכדור «16-16» עד היום).



ב אותן השנים היו כדורי «פוקסר» ליסוד תחמושת ה-רובים החדשה לרובה-הברית. «כדור פוקסר» (קליבר - כ-14 מ"מ) נועד תחילה לרובה «סניידר» הבריטי (1866). היה לו קלע חרוטי מעוגל, משקלו כ-35 ג', ותרמיל נחושת מ-צקת (שהותקן לאחר נסיונות בתרמילים עשויים חוטי-נחושת ספירליים) ונא הפיקה והמצת היו במרכז הכרכוב.



ב שהוכנס ב-1871 הרובה «מלטיי פניי» נשתנתה צורת-התרמילו של «כדור-הבוכסר» והקליבר הוקטן עד 12.5 מ"מ. התרמיל קצר יותר, בעל ספי-צואר-לבקבוק ומטענו מוגדל.

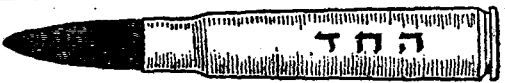


ט מוך ל-1870 מתפשט כדור «קפן» האמריקאי. התרמיל עשוי נחושת מוצקה. בפיקה-שבמרכז הכרכוב-שלושה נקבים ל-מעבר הניצוץ מן המצת למטען.

ב רובה-המחסנית «ז-מלפאר» שוב הוקטן הקוטר ל-3.303 (7-3 מ"מ).



ולכדור



לקלע

באת מערכות

אגרות קוראים

הכוח העברי העליון וההתחלה נקרא להבהרת המשלה
למבין הצעות, להקשת פרכים.
"באת מערכות" נלעפה enes מקום להבנות הרבארי
והישליו של קהל הקוראים ואנשי-האגן. אע"פ באתו זו
יכלה הקורא הע"ר, הח"רף לבאות הכוח האמיתי אשימותו,
להגייה על אולטימט אתהלכיס, לערער על הנחות מקבלות
ואהיות יוצר להצעות מחבלות ואתקנות.

להאדרת הכוח-הלוחם היבשתי

לטפל בו כאילו היה חבר בעלי מקצוע.
עלינו להבין שבאומה משכלת, יש לבסס את
האימון והציות על בסיס של הבנה, הבנה אשר
תנבע מן העובדה הפשוטה ששלום המדינה ובט-
חונה הגם ענינים הנוגעים לכל ושום לכל נפש.
ואנו, יותר מכל עם אחר, איננו יכולים להרשות
לעצמנו לשחק בבטחוננו הלאומי, כי הגורמים
הסובבים אותנו אינם טומנים ידם בצלחת.

חשוב הוא, איפוא, להסביר לקהל את מבנה
צבא היבשה, את מטרות המלחמה שלו, ארגונו
לקרב וכיו"ב, לפחות באותה מידה שבה הדבר
נעשה לגבי חיל האוויר, הפצצה האטומית וכו'.

יש להבטיח את האלמנט הלוחם
ולהעלות את קרנו הן בעיני עצמו והן בעיני הקהל
הרחב. כדוגמת ה"מרנינס" באמריקה והגוארדיה—
ברוסיה ובבריטניה. חטיבות בעלות משמעת צבאית
בריא, גאוה נועזה ונערצה — רוח יחידתם
מדבקת. ליחידות אלה לא יחסר כוח אדם מעולם.
האהדה שהקהל רוחש להן ורוח היחידה המדבק
שכוח זה נושא עמו, מלהיב את בני-הנוער להתגייס
אליהן.

אכן נכון הדבר שרוב זמנו עסוק הצבא בתפ-
קידים בלתי לחמים. אולם האם מספיקה עובדה
זו כדי להשכיח את מטרות-קיומו העיקרית — קיום
כוח החלטי ומכריע בכל פעולות היבשה נגד כוח
יבשתי אויב? וכדאי לזכור כי גם חיל נחיתה,

מקובלת מחשבה האומרת ששכלול מכשירי
הלחימה וכלי הנשק יביא לידי צימצום הגייסות
הלוחמים בכלל וחיל-הרגלים בפרט. לרבים נדמה
שחיל האוויר יענה על רוב הדרישות או שמיכון
יחידות יאפשר את צמצומו של חיל-הרגלים.

זאת ועוד זאת: הכל טוענים שהם רוצים
בצבא בעל איכות רמה — צבא אשר יוכל להלחם
בשעת הצורך.

חייב להיות ברור שאין כלי נשק או רכב אשר
יוכל למלא את מקום האדם המשמש "מוח" להם,
וחבל שהלך-דעות כנ"ל קונה לו שביתה בחוגים
הרחבים.

אין גיס או זרוע של צבא אשר יהיה מסוגל
להמיר את חיל-הרגלים ויהיה מבנהו אשר יהיה.
זמן רב נדרש כדי לאמן, לארגן לציד צבא,
ואם אחרי תקופת הקרבות לא ננצל את הרגיעה,
לא נדאג לתקציב מספיק לצבא ולא נכוון אליו
את מיטב כוח האדם של הישוב, נמצא במצב
של ספק-גסיסה ספק-חיים. השחרורים המהירים
בחיל היבשה עלולים לפגוע פגיעה קשה ויביאו
לידי מצב לא בריא בצבא הלוחם, כי בשעת הצורך
עלול הוא להמצא במצב של פירוק ולא יוכל
לקדם את הסער העלול להתחולל.

כוח האדם אשר ישאר בצבא אינו חייב להיות
דוקא זה הרוצה בדבר. יש להשאיר את אותו
כוח אדם הרצוי לצבא-הקבע ויש

למשל, הוא חילי-יבשה ואינו שונה ממנו.

כל יתר התפקידים הם משניים לתפקיד זה — אשר דוקא הוא מוזנח משום-מה. האיש הלוחם אשר השתייך לאלמנט הלוחם של חיל-היבשה הוא בעל מקצוע וכמוהו כאיש חיל-האוויר או חיל-הים; גם אימונו וחינוכו מוכרחים להיות מקיפים וכוללים. אימון גדוד חיל-רגלים מצריך לפחות חצי שנה של אימונים-ממש מבלי להביא בחשבון הפרעות מחמת מוגי-האוויר או מצב הבטחון, וכדי לאמן יחידת טנקים או משוריינים יש צורך ב-15 חודש לפחות. מספרים אלה מאלפים מאוד.

כלום אין זה רצוי יותר — לשם השגת יעילות הצבא ועל ידי זה הסכון בכוח אדם, חימוש וציוד, להקים מבין כוחות היבשה חיל לוחם מפורש, מורכב מחיל-רגלים, ארטילריה, חיל-שריון ושי-רותים אפסנאיים ומנהלתיים? הרי במקרה זה יחוש עצמו הלוחם כעלית הצבא. הוא יהווה את חלקו העיקרי של הצבא ויתגאה בתואר "חיל". מה טעם לתת תואר זה לפקיד במשרד התשלומים שאינו מסכן את חייו בדומה לאלה של החייל הקרבי?

החייל המודרני צריך להיות בעל השכלה, תושיה, אומץ לב, סבילות, וזאת ברמה גבוהה מאוד. לא לכל אדם יתרונות אלה, ועל-כן ברור שלא כל אדם זכאי להשתתף בכוח הקרבי של כוחות היבשה, ואולם במצב הדברים הנוכחי, כשבשירותים מנהלתיים החיים הם נוחים יותר, ההסתכנות מועטה, המדים — אותם מדים, העליה בדרגה מהירה יותר ואינה עומדת בשום פרופור-ציה לחרגות בשדה, מה ימשוך אנשים להתנדב לכוח הקרבי?

הכוח הקרבי, כאשר יקום כהלכה, יקיים

מסורת קרבית עשירה אשר תמשוך מתנדבים רבים. רמת האימונים בו תהיה גבוהה מאוד ואלה אשר לא יתאמנו כהלכה, יוצאו מתוך החיל הלוחם. החייל הלוחם צריך לקבל שכר נוסף הן בעד שירות בחיל והן עבור הסתכנות בזמן שלום ובזמן מלחמה.

על כוח לוחם זה להרגיש שהוא חורג-מגדר הרגיל, ועל העם להתייחס אליו בתור כזה, ולא כאל "בשר תותחים", אשר אין איש נותן לבו עליו, על חייו הקשים ועל המכשולים אשר הוא נתקל בהם בשדה-הקרב ובמחנה האימונים.

אין הכונה לפגוע בערכם של שירותי האפס-נאות והמנהלה ולחטויד תלילה מכבודם. מטרת דברים אלה היא רק להרים ולרומם את כבודו של החיל היבשתי הלוחם.

אם תוחדר הרוח הנכונה אפשר לקוות שחלק מאלה אשר אינם משתייכים על הכוח הלוחם של היבשה יבקשו לעבור אליו דוקא, כי הן לא כל המשרתים את חיל-היבשה ישתייכו אליו.

אם ימצא גורם אשר ימשוך אנשים צעירים לחיל הלוחם היבשתי, יוכל הצבא לקבל חומר אנושי פעל איכות גבוהה. לדעתי הכרחי להקים את הכוח הלוחם היבשתי, ולקרוא לו בשמו הנכון, כי אז גם יקבל את כל המגיע לו, את כל הצרכים אשר יעזרו לו להשיג את הרמה הנאותה.

אנו עומדים עתה בכנין צבאנו מחדש. עתה קיימת אפשרות זו של הקמת חיל לוחם יבשתי, אשר ימשוך אליו אנשים מוכשרים לא פחות מאשר חילי-הים או חיל-האוויר.

לוחם

על המשמעת וחינוך החייל

איתנה, כיון שבלי משמעת זו לא יכול הצבא להגן על הדמוקרטיה.

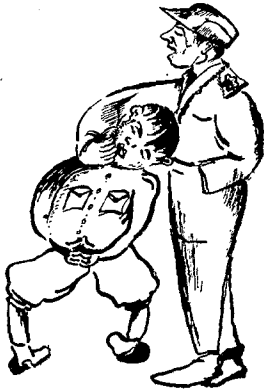
עיקר חשוב בחיזוק המשמעת וחינוך החייל הם היחסים האישיים בין המפקד והחייל הן בשעת מילוי התפקיד והן, ובעיקר, בשעות הנופש. על המפקד לגלות ענין בדאגותיה, צרותיו ושמחתיו של החייל. טוב שהמפקד משוחח עם החייל בשעות הפנאי על נושאים כלליים ופרטיים. החייל המודאג צריך לקבל עידוד ועצה מהקצין. בשעת שמתה

ידוע לנו מההיסטוריה, שכל צבא שהתארגן לשם הגנה על מדינה חדשה, לא היתה בו משמעת חזקה במיוחד. הרגשת הלאומיות וההכרה הטבעיים בכל החיילים — הם שעמדו לו לצבא ועזרו לו לנצח. אולם כשהמדינה החדשה וצבאה עברו לחיי שלום, מיד נתגלה הצורך לאתחז באמצעים, כדי להשליט את המשמעת הצבאית. ארצנו היא דמו-קרטית וכן צריך להיות גם צבאנו. אך יחד עם זה צריך צבא כזה להיות מושתת על משמעת

אינה צבאית במידה מספקת. היא מתקבלת כעין בקשה או אפילו פיתוי. אין לסבול דברים אלה בצבא סדיר, שהרי אזי הופכת הפקודה לזיכרון, ונוצר מצב של אסיפה כללית.

המפקדים דורשים מעט מדי מעצמם, וממפקדי-המשנה שלהם. לעתים קרובות המפקדים הנם חברים טובים, והמפקד הגבוה לא ידרוש בתוקף מחברו הנמוך בדרגה, וכן לם יתבעו לדין אם הלה עשה מעשה שלא כשורה. אם נמשיך בצורה זו יקשה לנו להגיע למצב של צבא סדיר אמיתי.

יחד עם החובה, שה-מפקד יהיה לחייל כאב-חבר, יועץ ומדריך — הרי בזמן התפקיד חייב הוא להיות מפקד ממש, מופת להתנהגות — בזמן מילוי התפקיד ואחריו. ע"י כך תעלה האוטוריטה שלו לדרגה גבוהה.



קיימת נקודה אחת בעונשים שיש להפסיקה, ומיד: — כונתי לעונש של שמירה נוספת או עמידה נוספת במשלטים. הדבר אינו נכון, ותור-צאותיו לגבי היחידה פסולות. יש להקפיד על האוירה ששמירה ועמידה במשלטים זהו תפקיד כבוד לגבי החייל.

הדברים שנאמרו לעיל נובעים מנסיוני כקצין במשך שנים רבות בחו"ל, וכן מנסיוני הקצר בארץ. איננו רוצים לבנות את צבאנו על יסודות של צבא זה או אחר. עלינו לבחור את התכונה הטובות של כל צבאות העולם ולהתאימן למסגרת צבא-ההגנה-לישראל.

מפקדים בכל הדרגות חייבים ללמוד יום-יום, ולהרחיב את ידיעותיהם התיאורטיות והמעשיות, כי החיים זורמים והטקטיקה משתנית והולכת.

מכם קובלסקי

המ. מ. למתווכים בלבד בק המפקד הגבוה יותר ובין הטוראי. המפקד הנמוך צריך להיות גורם אשר בסמכותו לקבוע דברים לגבי אנשיו ולעזור להם בעצה ובמעשה.

נעים לחייל לשתף בק גם את חבריו, ובעיקר את מפקדיו.

*

לפי הסדרים הנוכחיים בצבאנו רשאי לשפוט את החייל רק מפקד הפלוגה. מפקד מחלקה ומפקד כיתה אין להם כל זכויות-שיפוט, על-אף שיש להם זכות לפקד; כתוצאה מזה הננו מתעלמים מעבירות קטנות. אם נשים לב לקטנות והן תגררונה עונשי-שים — נשיג הרבה לחיזוק המשמעת. בפגיעות-משמעת קטנות כאלו (למשל: חייל שבא למסדר בלתי מגולה, בנעלים בלתי מצוחצחות או איהר למסדר וכו') צריך לעסוק מפקד בעל דרגה נמוכה. לפעמים אין כל צורך להטיל עונש על עבירה מסוימת. קורה, שאחרי שיחה בין המפקד והחייל מכיר האחרון בעבירתו יותר מאשר אחרי ריצוי עונו בבית-הסוהר. כמובן, שהגישה צריכה להיות שונה לגבי כל חייל וחייל. את העונש שהוטל על חייל יש לפרסם לא רק בפקודה אלא גם במיסדר, ואז יבין כל חייל מה גרם העברייק ומה העונש שגורר אחריו. בלי הסברה כזאת יפרש כל חייל את המקרה כפי ראות עיניו ויתכן שיבינו זאת בצורה לא נכונה. מטרתנו היא, שעל החייל ישפיע לא העונש כשלעצמו, אלא שישפיעו עליו אנשי יחידתו ודעת הכלל.

השיטה הנוכחית, שלכל חייל ישנה זכות בחירה להישפט בפני המ"פ או המג"ד אינה נכונה. אם חייל עבר עבירה בתוך הפלוגה — עליו להישפט בה. ורק במקרים בהם עבר החייל עבירה חמורה צריך המשפט לעבור למג"ד. קרה מקרה חייל דרש להישפט בפני המג"ד, אולם כיון שהמג"ד אינו יכול לערוך משפטים כל יום, עבר שבוע עד שדינו נתברר. במשך שבוע זה המשיך החייל בסי-רובו לציית לפקודות מפקדיו בחכותו למשפט. מובן, שהדבר השפיע לרעה על החיילים האחרים.

בדברנו על המפקדים מכל הדרגות, ראוי לציין שיש ביניהם מספר לא קטן המסתגלים, לדעתי, לחייה-צבא באיטיות רבה מדי. הם קשורים עדיין בהרגלים רבים מזמני המחותרת. הפקודה הנמסרת עלידם איננה ברורה ומובנת למדי, וגם צורתה

הערת המוערכת: — נקודה חשובה במכתבו של מ. ק. הן הצעותי להגביר את האוטוריטה של המפקד הנמוך בין אנשיו. רבים תרואים צורך להרהר אחרי תהליך, שהחל מאז היציאה מן המחותרת, של הפיכת המ. כ., ואף

רוחו של הצבא

היה — הוצאתו מהארגון. מכאן נבעה גם העובדה שהאיש המבצע תפקידו כראוי אינו ראוי לתודה. מאחר שמילוי תפקידו הנהו הדבר הטבעי, שאינו זקוק להוקרה מיוחדת, ואלו אי-מלוי תפקידו ראוי לגנאי. תנאי המחלתת הם שמנעו כל אפ-שרות לציין מפקדים בסימני-דרגות; ומאידך — הם נראו אף כמיותרים, מתוך תנאי הסולידריות וההיכרות האישית.

ההתנדבות היא שקבעה את עקרון השוויון בין כל הדרגות וכן שלמפקד אין שום זכויות על פני הטוראי, פרט לאלה התכרחיות למלוי תפקידו. ארגון ה"הגנה" היה גדול ומסועף לא מפני שקל היה להשתייך אליו ולשאת בחובותיו, אלא משום הרכבו הלאומי הטוב של הישוב. היסוד המכריע היה היסוד החלוצי, בעיר ובכפר, שבו נמצא חלק ניכר אשר ראה את חברותו ב"הגנה" כחלק טבעי מאורח חייו בארץ; אורח חיים, שבחר בו בהכרח.

* *

אף בארגון ה"הגנה" עצמו היו חטיבות שונות מטיב שונה. היו יחידות ח"ם, ח"ש ופלמ"ח. אם מאיש הח"ם נדרש להקדיש 16 שעות בחודש לאיר-מונים, הרי מאיש פלמ"ח נדרש להקדיש את כל זמנו בגיוס מלא. וכאמור לא ניתנה שום תמורה חמרית לאיש על עבודתו זו. איש, שהיה נכון לתנאים קשים יותר, ראוי היה למידת אמן גדול-לה יותר בכושר משמעתו הפנימית. כך קמה ונוצר-ה אותה "רוח-פלמ"ח", אשר בכוחה נעשו נצורות: כך נוצרה "רוח-הח"ש" אשר בכוחה צעדו בחור-רים ללא צורך בכפייה. כך היו נכונים חברי ה"הגנה" הותיקים, ששנים רבות נשאו בעול היומ-יומי של חברות ב"הגנה" — לכל אשר נתבע מהם.

אילו היה בידינו לשמור על הרוח הזו, ולטפחה יחד עם הערכים האחרים שיונתו ביסוד צבאנו הצעיר ויהיו חלק ממסורתו העתידה, היינו משר-רים תים בכך את מדינתנו שירות רב ביותר. אילו יכלו חיילינו, כיום ובעתיד, ללכת בקרב כאשר הלכו בחורי הפלמ"ח והח"ש — ומצא לנו.

אך דבר זה אינו נתון בידינו. תמורות רבות חלו מאז בכוח הצבאי המגויס של עמנו. במקום נוער, שחונך במשך שנים על ציונות וחלוציות, בא נוער שהגיע ממחנות-עקורים, לאחר שהיה

הזוכה העקרוני, כביכול, בין מחייבי משטר ה"הגנה" לבין מצדדי האסכולה ה"צבאית הסדי-רה" — אינו חדש בעצם. ימיו כימי קיום ה"הגנה". הוא הקריף במיוחד, ואף ניכר בו מפנה חד למדי לכיוון האסכולה הצבאית. מאז היה על הישוב, בתוקף המסיבות, להפוך את מכשירי הצבא — ה"הגנה" — לצבא סדיר, אשר מימדיה שיטותיו נצורת לחימתו הולמים את התנאים החדשים.

הנהו במידה שזיכות זה מנסה להגדיר שתי שיטות, האחת — של ה"הגנה", והשניה — הצבאית הסדירה, — ולהעמידן זו מול זו ולקבוע: אינו מהן עדיפה — אין לו יסוד. משטרו של צבא הנו דבר הנקבע תוך תלות מרעת בגורמים שבתוכם נוצר אותו צבא. כי על כן, כל צבא — על משטרו — מהות חלק מן העם שבו הוא נוצר, חלק ממסורתו, ממבנהו הכלכלי, האתני והמעמדי; מחינוכו הלאומי, מכושרו האינטלקטוא-לי והטכני מן ההאבקות הפנימיות של הזרמים השונים שבו; ומעל לכל נקבעת ומוצקת דמותו של כל צבא מסוים בהתחשב באויבים-בכוח, או בפועל, של העם, אשר אתם יהיה הצבא הזה חייב להתמודד. כל נסיון "להשוות" משטרי צבאות ולקבוע מי מהם עדיף, מבלי להביא בחשבון את התנאים בהם נתון אותו צבא, אינו אלא נסיון שטחי ובלתי-ממצה.

ה"הגנה" היתה מושתתת על עקרון אחד ועל תנאי אחד — והם שקבעו את צביונה ומשטרה. העקרון היה — התנדבות. יסוד זה הוא שמיין וברר ממילא את ה"חומר האנושי", והבטיח רמה גבוהה ביותר של נכונות, מסירות, הקרבה וסולידריות. התנאי היה — הקושי האוביקטיבי שבחברות ב"הגנה": סכנת מאסר, תנאי מחתרת, העדר, כמעט-מוחלט, של אפשרות לקריירה אישית במסגרת ההגנה, המשמעת התובענית הרמה, שנבעה מתוך תנאי המחתרת, הפעולה ללא טובת-הנאה חמרית ובתנאי אימונים בערבים ובשבתות.

שני גורמים אלה — הקושי האוביקטיבי שבח-ברות ב"הגנה" וההתנדבות כיסוד לחברות בה — הם שהיתנו בשעתו את כל מערכת החיים המש-טר בתוך "ארגון ההגנה" לגבי כל חבר. מכאן, ואך מכאן, נבעה העובדה שהלחץ המוסרי הוא ששימש המניע היסודי, ושהעונש החמור ביותר לגבי החבר

מנותק שנים רבות מעבודה יוצרת ורחוק מכל חינוך; או נוער מאירופה המערבית, אמריקה וארצות אחרות, אשר — בחלקו — רק בכוח דחיפה אינסטינקטיבית, בתוספת של קריאת כותרות, התגייס בארצות מוצאו לעזרת עמו.

* *

השינוי הזה — ממשטר של התנדבות, למשטר שיש בידו סמכויות-כפיה (משטר, שלמזלנו אמנם נתאפשר עם הכרזת המדינה) — מצא את בטויו בראש וראשונה בצבא. כדי להקים צבא גדול, כפי שתבעה השעה, נדרשה חובת-גיוס במקום משטר התנדבות. וצבא גדול חייב סימון הדרגות, חייב חוקת שיפוט, הנותנת סמכויות של עוגש ממשי. קיומו של צבא גדול דורש הגדרה ברורה של הנוהג והמשטר, מחייב עידוד המצטיינים וכו'.

הצרכים הללו משנים כמה מן המנהגים שהיו נהוגים ב"הגנה", אך אין הם מכריחים כלל וכלל לשנות את כולם. עקרון השוויון — העקרון שלפיו אין למפקד זכויות על פני הטוראי, פרט לאלו ההכרחיות לו למלוי תפקידו; הסולידריות והחברות; האמון באדם והאידיאליים, שבכוחם לח"מו חברי "ההגנה" כאשר לחמו — אלו הם נכסים שיש לשמרם, לטפחם ולנטעם כנכסי-צאן-ברזל ב-מסורת צבאנו.

עקרון ההתנדבות הוחלף בעקרון גיוס-החובה — אך גם כך אפשר לטפח רוח של ההתנדבות. בצבא-אות שונים שונה היא הרגשתו האישית של המתגייס לגבי גיוסו. ההבדל הזה הוא הקור-בע, אם רוחו של הצבא היא רוח של צבא-מתנדבים, או רוח של מגויסי-כפיה.

אותו ה"תנאי" שהיה ביסוד החברות ב"הגנה" — למעשה לא השתנה. הקשיים העומדים בפני החייל שלנו — לא פחתו. הוא עדין משרת ונלחם בתנאים, שיש לראותם כרחוקים מהיותם נוחים ומשביעי-רצון; ועוד יחלוף זמן רב עד שהתנאים יתפכו להיות כאלה. ויהיה צורך להמשיך ולטפח אותה רוח של הכרה, של הבנת הקשיים ושל אמון בפיקוד-אכן, יש ללמוד דרכיהם ומש-טריהם של צבאות אחרים, להשוותם, לבחון אותם לאור מציאותנו, ולברור מהם את המתאים. אלא שגם את הנברר יש לבדוק לאור המציאות שלנו, ולאור האידיאלים שבהם מתחנך ציבורנו.

את רִנָּה צבאנו יש לשאוב ממסורת ה"הגנה". שהיא מן המסורות החלוציות והמתקדמות ביותר של המפעל הציוני. אכן, רבים הם אלה, שאינם תוחמים תחומים ברורים ואינם מדקדקים בהגדרות; ובדברם על משטר בצבא הם מתכוונים, בעצם, לצד ה"חומרי" שבו — לשיטות, מנהלה ואדמיניסטרציה. ערבוב פרשיות כזה מטשטש את העיקר. אין לערב מין בשאינו מינו. ענינה של המנהלה הצבאית אינו נוגע לכאן, — אם כי, אמנם, ישנה השפעת גומלין מסויימת בינה לבין רוחו של הצבא.

במידה שהמדובר הוא ברוחו של הצבא, הרי אין להעתיק משטרי גייסות וצבאות "תוצרת חוץ" ולכפותם על יחידות שבצבאנו, אלא יש לבחנם יפה ולברור מתוכם אותם מנהגים, אשר, בהתווסף פם על הטובים שבמנהגי ה"הגנה", יסייעו להחזיר לתוך צבאנו את אותה ההויה אשר תהלום אותו, את תנאו וצרכיו.

יהודה בידור, רכ"ס-רן

החזקת המשלטים בחורף

תקינה והבאת תגבורת במהירות האפשרית.
ב. ניקוח שיאפשר תנועה בתעלות-הקשר ויקל עליה, ימנע הצטברות מים בתעלות, בעמדות ובבונקרים; בין היתר נחוץ גם סידור של שלבי-עץ מיוחדים לעמוד עליהם בעמדות (מעל למים שהצטברו).
ג. סידור גגות לעמדות, ובמיוחד לעמדות-תצפית.
ד. סידור תאי-שינה בעמדות ובבונקר-רים, — ובמיוחד, מספר תאים ליחידת "הכץ".

זהו החורף הראשון שחיילינו החזיקו במש-לטים רבים לאורך גבולות הארץ (ולרוב — בתחור-מי השטחים שנכבשו על ידינו). לקראת החורף צריך היה להתקין כמה סידורים חיוניים, למען אפשר החזקה במשלטים תוך כוונות מתמדת, הגנה יעילה ובתנאים המינימליים ההכרחיים לשיכון. הכנות כאלה, לקראת חורף בחוית, להחזקה בעמדות-משמר קדומניות, עתים מבודדות, צריכות לכלול בראש וראשונה:
א. הכשרת דרכים, שתאפשרנה הספקה



שיתכנו אז: מפקד חטיבה מבקר במשלט ומוצא כי הבונקרים, העמדות והתעלות מלאות מים, הצריף למגורים פתוח לגשם החודר דרך הגג והקירות, ואין פינה יבשה במשלט; מספר חיילים חלו ואי-הרצון בין החיילים גדל; ממש אין אפשרות להחזיק חיילים בתנאים אלה. החיילים שמחים מאוד לביקור, ובטוחים שהמצב יתוקן מיד. מפקד החטיבה חוזר למטה ונותן הוראה לתקן מיד את הצריף. אך הפניה על כך — דרך מוסדות מרכזיים יותר — הגשמתה משתהה, כמובן, במספר ימים; ולבסוף — נאמר, כעבור שבוע — מעלים למשלט את החמרים הדרושים לתיקון שהושגו ביזמתו של איזה מהנדס-מחוזי ער, שהיה שיגם באיזה „מעשה-כשפים“. במצבים כאלה תהיה כרוכה תמיד הסכנה, כי הטוראי-במשלט לא יוכל להביא את העיכוב הנגרם והנחתו היא כי „מפקדיו אינם דואגים לו“.

חומרת החורף לגבי יושבי-משלטים כמה פנים לה. קורה שבגלל שיבוש הדרכים ומחסור במקור ניות נשארם החיילים בלי אוכל, קורה, בגלל אי-הקצבת פרימוסים אין אפשרות לבשל אוכל חם במשלט ואז יש להסיע לשם אוכל שהתבשל בפלוגה או בגדוד: ואין תימה, אם יגיע אז למשלט כשהוא קר. וזאת לזכור, כי בתנאי הבטחת גבולות מבוטרים יתכנו גם מצבים שיהיה הכרח להציב משלט במקום כזה, שכאם לא יתקינו אליו דרך כל שהיא, הרי באם יותקף — לא תוכל להגיע לשם תגבורת אלא כעבור שעות. והרי עוד גורם, העלול להשפיע על החיילים לרעה: באם מתגלה מצב יחסי טוב יותר — ולו גם בתוקף מסיבות מקריות — ל„צד שכנגד“. היה היו בחזיתנו הארץ-כה מקימות, בהם לא היה המרחק אל האויב אלא

הנמצאת בתוך העמדות.

ה. בנית צריפים או הקמת אוהלים (במקומות, שהדבר האפשרי בהם מבחינת מצבם), לשיכון, למטבח ולחדר-אוכל.

ו. הקצאה נוספת, במיוחד למשלטים, של בגדים, שמיכות, נעלים, מגפיי-גומי וכלי בישול מעל לתקן המקובל,

ז. בימי גשם וקור — מנה של רוט או משקה „חם“ (או מחמם) אחר.

ח. הקצאת כלי-רכב עם הנעה קדמית, פרדות ועגלות — במיוחד לאותם משלטים, שהדרך אליהם עוברת בחלקות בוץ עמוק, ברור, איפוא, כי התקנת משלטים כרוכה בהוצאות כספיות גדולות מאוד; ולמדינה כשלנו קשה להשקיע סכומים ענקיים בשיפור משלטים. אי-אפשר לסלול כבישים אל כל משלט, ואי-אפשר גם לבנות מיתקנים משוכללים למגורים. אך הדבר רים שנימנו לעיל הם הכרחיים כדי לשמור על יציבות התגנה ועל רוחו ובריאותו של החייל. וזאת לזכור: מכונת-הצבא, באשר היא, בנויה בצורה כזו, שכל תמציתה ותכליתה צריכות לבוא לידי ביטוי בראש וראשונה בחייה ובפעולותיה של כל יחידה — ובזמן הפוגה מרוכזות אלה, בעיקר, בהחזקת משלטים — וכל קרע וסדק בה, החל במטה הכללי וגמור בטוראי במשלט, עלול להתנקם בה ולפגוע ביעילותה. וכל כמה שאין נעשים לקראת החורף (ומה גם חורף כזה שעבר עלינו), אחדים מהסידורים שצוינו לעיל, ימצא, לרוב, כי הדבר משפיע לא-לטובה על רוח החיילים, ויש שבגלל התנאים הגרועים יאלצו המפקדים לבזבז מהכוח העומד להלכה לרשותם, ע"י החלפות תכופות מדי של הגייסות במשלטים.

ואם לא נעשו ההכנות הדרושות בטרם חורף, כי אז מתחילה פרשה ארוכה וחמורה. ואם החורף (כמו בשנה זו) הוא קשה במיוחד הרי שאי-אפשר בגלל הגשם השוטף והרצוף, לעשות תיקונים, כפי שחשבו קודם לכן וכפי שהוחלט מלכתחילה לעשותם. במצבים כאלה הכרחי או להעמיד לרשות המפקדים הישירים אמצעים וחמרים לתיקונים מידיים, מבלי לקשור את הדבר בדרגות סמכות רחוקים יותר, כחיל-הנדסה או שירותי-איכסון של הצבא; אחרת, בגלל המבנה ותנאי-הפעולה של הללו, עלול הדבר לגרום לבזבז זמן יקר עד שתבוצענה העבודות ההכרחיות. ולא יקשה לתאר לעצמנו את תמונת המצבים

מאות מטרים מעטות. ובאם נראות מכוניות, הנוסיעות בדרכים שבין המשלטים האויבים ומחלקות אוכל, ה"שקם" של האויב נראה מגיעה כמעט לכל מקום והרושם הוא (על-כלי-פנים — ממרחק) כי תנאי המגורים שם טובים יותר — כי אז אין לסמוך על כך כי כל טוראי ידע ויזכור תמיד, כי נוחות זאת של חיילי האויב (שוב) — כפי שהיא נראית ממרחק) באה להם בכוח המקרה של קווי-החזית, או תודות למציאות כביש שנשלל ע"י ממשלה עוינת, בטרם היות ממשלה עצמאית ביש-ראל. ואף זאת לא יזכרו, בודאי, כי יש וקורבת

מערכת, "מערכות" מוצאת ענין מיוחד לפרסם את דבריו של "מפקד-הטיבה" (אשר ידוע לה, כי היה לו נסיון "מספיק" בסוגיית המשלטים), באשר כמה משפטים שבהם — צלצולם מוכר למערכת הטב. עוד בחודש אוקטובר 1948 נדפס במאמר ראשי ב"מערכות" (חוב' ג'—ב' עמ' 9), בפרק "מלחמה בחורף":

"שונה המלחמה בחורף מזו שבקיץ; ורבים הגילויים של שוני זה, מקטנות — ועד גדולות. פתאים נדרש הסגין העליון, ואחר — הכובע החם, הלבוש החמיט, ו"מודי הקרב" המותאמים לפעולה וזיהו אף בקור וברטר; בנות; במשנה הכרח נדרשת הדאגה לאדם הלוחם, לאפשרות להחליף את בגדיו וללבוש כסות יבשה, לנעלים שלימות, למזון מזין והם כמועדו, לקשר עם המשלט המבודד; משתנת התביעות למנגנון התחבורה, בשל שיבושי הדרכים — ולעיתים מופיע אף צורך דחוף בהכ-

האויב לכביש משלו היא תוצאה של נסיגתו, עקב הלחץ שלנו.

אכן, גם בשטח זה מתאשרת מחדש האמת הידועה, מאמתות-היסוד של תורת-הצבא ותורת-המלחמה: הכרחי הדבר שקציני-מטה גבוהים, האחראיים בשטח זה, יבקרו יותר במשלטים, ילמ-דו מהשגיאות שנעשו, וידאגו לתיקונים הכרחיים, ובדרך כלל, תמיד יפה העצה: לסרב לפנות את המנגנון, ולהעמיד לרשות המפקדים אמצעים וסמכויות לתיקונים ולשיפורים הכרחיים, הנובעים משיקול דחוף והתאמה לצרכים מידיים.

מפקד-הטיבה

שרת דרכים נוספת; זאילו במקום לא יעבור רכב מסוג אחד, אפשר ויעבור רכב מסוג אחר, ואם לאו — הרגליים, רגלי הבהמה, או רגלי אדם, התעלה (תעלת הקלעים, תעלת המגן או תעלת החיבור) המתמלאת מים תובעת את תקנתה — ובהתמוד; אמת המידה להערכת עמדות וביצורים משתנית במידת מה, אימנות המרחקים לתנועה (בשעות) מתארכות; השיקולים הטקטיים מושפעים מהאפשרויות החדשות (והחששות החדשים) של הפתעה (ערפל, חשיכה ממושכת יותר, רעש הגשם המבליע צליל לים), המלחמה בחורף קשה יותר, תנאים מפרכים יותר, ההענה משתלמת בה, לעתים, יותר, אך שכר הדריכות המתמדת, הנדרשת בה עוד יותר מאשר בימות הקיץ — הוא שכר כבד, מיגע, מדולדל; אלא שהוא הוא שכר הנצחון במלחמת-חורף.

"אפשרויות של מלחמה בחורף מחייבות: בדיקה חיסון והתאמצות נוספים ומוגברים, ומעל לכל — ערות דרוכה".

היש לרכו שירותים או לפצלם?

אם מפקדה יוכל להתמסר כולו לענינים הנוגעים לתפקידים אלה בלבד; ולשם כך יש לשחרר אותו מכל דאגה לצרכים שאינם כלולים בתחום זה.

אולם, תנאי ראשון לאפשרות של ריכוז, היא ידיעתם המקיפה של הממונים על השירותים השונים, מהו הדרוש לכל יחידה, והיכולת לספק את הדרוש בזמן הנכון. לשם כך דרושה סטנדרט טיזציה מכסימלית במבנה יחידות הצבא, לסוגיהן, כמובן, שהריכוז לא יצליח בלי שיתוף-פעולה מלא מלמטה, כלומר — מצד מפקדי היחידות.

שיטת ריכוז מושלמת אפשר להשיג רק בעקבות יצירת תנאים מתאימים. ואין להתפלא אם צבאנו שגילו הוא פחות משנה (ושנה — שברובה שררו תנאי חירום), לא יכול היה לפתור שאלה ארגונית זו פתרון מלא. כל הנסיגות להשליט משטר של ריכוז נתקלים, כמנהגו של העולם,

ספק, אם קיים בעולם צבא המקבל את כל שירותיו על טהרת הריכוז; אך יחד עם זאת ברי, שאין כוח לחם ראוי להיקרא צבא, בלי שיהיה בו מינימום של ריכוז שירותים. בכוח, איפוא, להעמיד את השאלה בצורה זו: עד היכן מותר וצריך לרכו — ובאיו מידה אפשר להשאיר — את הדאגה והאחריות להשגת צרכי היחידה הצבאית בתחומי סמכותו וטיפולו של מפקדה?

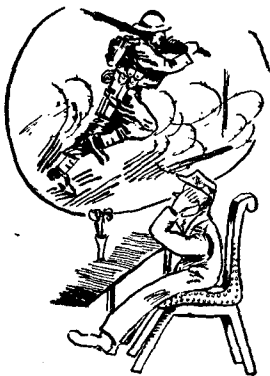
אין עוררין על הברכה הצפונה בשירותים אספקה ושירותים טכניים מרוכזים. החסכון שבהזמנה רבת-ממדים, אחידות, מניעת תחרות בין יחידות צבא שונות בהשגת מצרך או שירות מסויים, פיקוח ובקורת יעילים, טיפולם של מומחים בכל בעיה ובעיה, ועוד. מכאן, כי הנימוק החשוב ביותר המדבר בזכות הריכוז הוא, יכולת היחידה למלא את תפקידיה הישירים ביתר יעילות.

לקיחה מכיון שמשקפיו נשברו והבקשה למשקפים חדשות, שהוגשה לשירות-רפואי, לא באה עדיין על סיפוקה; או באם ייחזה התיקון של גג דולף בימות הגשמים, עד אשר הידיעה על כך תעבור בכל הצנורות הרשמיים והעבודה תאשר — ותבוצע.

לעתים כרוך הריכוז בזבזו. כדאי להזכיר אותה דוגמה קלסית של קיבוץ המוביל את תוצרתו לבסיס-אספקה המרוחק עשרות קילומטרים, על מנת שלמחרת תקבל את התוצרת הזאת, באותו בסיס-אספקה, יחידה, השוכנת מול שעל הקיבוץ.

מה היא איפוא, הדרך שיכור לו צבאנו?

ברור, שאין לחשוב על הסדר סופי, אלא בתנאי שלום בר-קיימא. כדאי יהיה לנו להכיר (מבלי שהדבר יחייב חיקוי) את הנעשה אצל האחרים בשטח הארגון, הפיקוח והביקורת — ולשקול, תוך התחשבות בתנאינו המיוחדים, ובלי להתפשט הן לקיצוניות של ריכוז מוחלט והן לזו של ויתור מוחלט על הריכוז, כי צד לבנות את שירותי הצבא, אבל יהיה אשר יהיה המבנה הסודי פי של השירותים, הוא לא יוכל להצליח אם לא יוקם „גשר על פני התהום“, שבין השירותים



והיחידות, וייצרו יחסי גומלין ביניהם. לשם כך, הכרחי הוא שתוטל על אנשי השירותים חובה של שירות ביחידות, במשך תקופה מסויימת, זאת, וכן צמצום בכמויות הטפסים, ודאגה בתוך השירותים לאפשרויות של ביצוע מהיר, לא זו בלבד שיסייעו לקירוב הלכבות, אלא אף יאפשרו לשיטת ריכוז השירותים להשיג את המטרה שלמענה היא קיימת.

אלקנה

• אכן, בעתג החדש של הצבא האמריקני לגבי קציני חיל-האספקה שלו מצוי לא רק היסוד של הכרת תנאי השירות ביחידות, אלא גם היסוד החשוב של רכיב שת וכולת צבאית כקצינים בשירות-בפועל, על יניהם. ואין סיבה, מדוע גם בתנאי מדינת-ישראל וצבא ההגנה שלה לא תהיה ברכה רבה (ואפשר — דוקא ברכה מיוחדת) במתן הכשרה ותסגולת כאלו לכל צעיר המתעדת להיות קצין וממונה באחד משירותי האספקה הצבאיים או החילות הטכניים. — המער.

בהתנגדות פעילה של מפקדי היחידות. אין הכוונה למקרים מיוחדים, שאירעו בראשית תקופת הקרבות, כאשר יחידות מנותקות נאלצו להשיג באופן „פרטיזני“ צרכי מזון וציוד אישי, אלא לתנאים תקינים, פחות או יותר, שגם בהם יש יחידות שונות סטוטה, ברוב או במעט, מעקרונות הריכוז.

הבה ונברר לנו את הגורמים שהביאו לכך. מפקדים, הרגילים לסמכויות נרחבות שהיו טבעיות בתנאי מחתרת, קשה להם להשלים עם צמצום היקף פעולותיהם. נוצרת אצלם הרגשה של כביד לת-ידיים, והם מתקוממים, כן משוכנע כל מפקד, שהוא מיטיב לדעת מה דרוש ליחידתו, ואינו מוכן לותר בנקודה זו לאנשים היושבים במטה-שירות מרוחק ואינם חיים את חיי היחידה, טבעי גם הדבר, שכל אחד רואה את תביעותיו שלו כראש-שונות במעלה לדחיפות, וכל דחיה נראית לו כפגיעה ישירה במאמץ המלחמתי. הוא משתמש, לפיכך, בכל הדרכים שברשותו, ולא דוקא בדרך-המלך, להשיג את מבוקשו מיד.

אכן, עקב התנאים האובייקטיביים לקה לעתים כושר-הביצוע של כל שירות ושירות במידה, שלא תמיד היה מסוגל לספק בזמן גם את ההכרחי לכל הדעות. לא היה, איפוא, מוצא, אלא להשאיר למפקדי היחידות חופש פעולה-רחב, ואם השתמשו, לפעמים, בחופש זה בצורה שאין דעת השירותים המתאימים נוחה הימנה, אין לתלות את הקולר כולו בצוארם.

אבן-נגף אחת בדרך הגשמת הריכוז תישאר גם לאחר הסרת כל יתר המכשולים. חסידי הריכוז קוראים לה: „פרוצידורה“ („נוהל“, בלשון עבר) וכפי מתנגדיו „ביורוקרטיה“. במקום לדון בשאלת השם מוטב שנעיין במהותה של התופעה.

מטרת הריכוז לא תושג, אם כל דרישה לא תירשם כהלכה ולא תיבדק כדין. ושוב אין לד מפלט מפני אותו רכזי הטפסים, שיש למלא בכל מקרה ומקרה, ומפני אותם השלבים המרובים אשר בקשה תצטרך לעבור בטרם יחרץ גורלה לשבט או לחסד. מלבד היות הדבר שנוא על כל בעלי אופי דינמי (וכאלה חייבים להיות מפקדי היחידות) הרי יש מקרים, בהם אין טעם לחכות עד אשר תישחן הכעיה בטחונותי האטיות של מנגנון השירות. לא יהא זה גילוי של יעילות באם תפסק, נאמר, עבודתו של אדם בעל ראייה

בעקבות התחרות כל-צבאית בקליעה

על הרביעית גם כן רק בשלוש נקודות. עובדה זו מוכיחה את היתרון של הקבוצה הראשונה. הסיבה נעוצה בעובדה שהקבוצה הראשונה התאמנה בחניכתו של חונך היודע את המקצוע — הוא עצמו היה אחד מארבעת חברי הקבוצה היורה — וזה נתן לה את העדיפות.

אימון הקבוצה להתחרות החל 5 ימים בלבד לפני ההתחרות והיה זקן לקוי שגרם לעייפות המתחרים ביום ההתחרות עצמה וגרע מתוצאותיהם האישיות. התוצאות הכלליות הנמוכות נעוצות, לדעתי, בשתי סיבות. הראשונה היא כפי שכבר הזכרתי — הלקוין ב"חניכה". ה"חניכה" הוא מקצוע שדורש לימוד ונסיון, וחובה ללמדו בבתי-ספר צבאיים ולפתחו ביחידות. הסיבה השנייה נובעת מטיב הרובים ששתמשו בהם, שלא היה מעולה. בהתחרות צריך להשתמש ברובים נבחרים — חדשים ביחס, ומסוג טוב.

אין ספק שהיתה בהתחרות זו תרומה חשובה להעלאת רמת הקליעה בצבא, ומסקנתה, שיש הכרח להקנות ביסודיות את תורת החניכה למדריכי ומפקדי הצבא.

א. חיות

התחרות כל-צבאית בקליעה למטרה ברובה-שירות, שנערכה בימים האחרונים באחד המטווחים בארץ, הוכיחה שיש עוד לעשות הרבה להעלאת רמת הקליעה של צבאנו.

מתוך נסיון של השתתפות יהודים בהתחרויות קליעה, בעת שירותם בצבאות השונים, — במלחמה האחרונה — ראינו כי הם התבלטו בהודמנויות שונות, כקלעים טובים. אך יש לזכור כי התחרויות אלו לא עמדו על רמה בין-לאומית.

בהתחרות שנערכה הפעם בארץ השתתפו 30 קבוצות מורכבות כ"א מ"4 משתתפים, המייצגים את יחידתם.

בין 120 משתתפים אלה היו קלעים טובים, בעלי סיכויים רציניים אפילו ברמה הבין-לאומית, אך לקוי יסודי ב"חניכה" התבלט מאוד והוא שקבע את הרמה. מתוך 30 הקבוצות שהשתתפו התבלטה במיוחד הקבוצה שייצגה את אג"ם/מהד, שזכתה בפרס הקבוצתי הראשון — בנצחון גדול.

הקבוצה הראשונה אספה 53 נקודות יותר מהקבוצה השנייה, בעוד שהקבוצה השנייה עלתה על השלישית ב-3 נקודות בלבד, והקבוצה השלישית עלתה

הצעה ל"מערכות"

ההדרגית של הצבא יראו כמה דברים כמשונים גם בעיני המשתחררים כיום — כאשר יראום לפתע בחזרה למסגרת הצבאית לתקופת אימונים או לכשר יגויסו שוב בשעת הצורך.

כדי לקיים את הקשר וההבנה ההדדית בין המילואים אים והשירות הפעיל, רצוי היה אילו הובאו, במערכות — במידת המותר, כמובן — פקודות חדשות המתפרסמות מפעם לפעם, והעוסקות בעניינים שבמשטר, נוהג, תנאי שירות וכדומה.

רבים רבים מאנשי השורה בעבר — הרואים בצבא ההגנה לישראל את פרי התנדבותם ומסירותם, ומיוצאי הצבא — ימצאו ענין בפכים קטנים אלה, וביום בו יקראו חזרה לדגל — תקל ידיעתם זו את התאקלמותם המהירה מחדש במסגרת.

שן-אור

"מערכות" רואות את עצמן גם כיום כבטאון של המגן ואישי-הצבא העברי, ככתוב בשער החוברת. המערכת מקוה כי ההצעות המובאות במכתבו של שן-אור, ואחרות, תוגשמה ב"ירחון" כבר החל מאחד הגליונות הקרובים.

זה כעשר שנים שימשו "מערכות" במתם של אנשי ההגנה. הן הביעו את משאלותיהם, העלו וליכנו את הבעיות שלפניהם ובימים של "חוסר-פעולה" ב"שורה" — היתה חוברת "מערכות" משמשת קשר בין החברים, אשר קראו מבין השורות את הדברים המעניינים ובעיות השעה.

דומני שהירחון חייב למלא חוב מסוים לגבי חברים ותיקים אלה, אשר חלקם אף אינו פעיל יותר בצבא ההגנה לישראל. על "מערכות" להקצות מדור מיוחד וקבוע בו יעלו חברים וזכרונות ורשמים מימי ההגנה. כן צריך מדור זה לשמש לחילופי ידיעות והודעות של "ארגון חברי ההגנה" — המרכז והסניפים. באם לא תהיה במה אחידה ומקשרת זו, הרי הרבה מן היזמות של סניפים כאלה תשארנה נחלת מקום זה או אחר בלבד.

זאת ועוד: כל חברי ארגון ההגנה לשעבר מרגישים עצמם כמילואים בכוח לצבא ההגנה, ויעשו כל שביכולתם שעה שיִדרשו לכך. אך בגלל המצאם מחוץ למסגרת הסדירה, נראים להם החיים וההתפתחויות בצבא ל"מזורים". ואגב, עם ההתפתחות

אננו עוֹלָיִם עַל אֵל-גִּימְטָאָר

סאח קפיטן ר. אינגרסול

הַקָּרֵב

התנשאו פני הקרקע לכמה מאות רגל נוספות והסתיימו בכיפת-סלע. יכולתי להבחין שם בקבוצת קצינים וחיילים אמריקאיים היושבים על הסלע, וצופים על פני המשטח, מבעד למשקפות, למשהו שמעבר לו.

לאורך כל צדו של המשטח בואכה לאויב, נמצאו טרשי סלעים די גדולים, ודי קרובים זה לזה, — כמעין גדר אבנים שהוקמה מניה-וביה. מאחורי כל סלע כזה השתרע חייל. היה זה קור-היורים; ולכשצעדנו על פני הרמה השטוחה, היו הם נוטלים ומרימים את רוביהם בזה אחר זה, ומשי-עינים אותם בטוחות על הסלעים, או אם שכוב היה-היה משעין את רובהו על סלע, ופולט יריה. הרובים פצצו ורעמו כמעט ללא הפוגה. מאחורי קור-היורים, יתכן עשרה או חמש-עשרה רגל נמוך ממנו, נראתה שורה רחבה נוספת של חיילים. אלה היו שרועים על גבם או על בטנם — רוביהם לצדם או מתחת לראשיהם. ונדמה היה שכולם ישנים להם בנחת. לולא קסדות-הפלדה שלהם, כי או — לפי מצבי-הגוף שלהם — היו האנשים שבקור-היורים נראים כדמויות שבתמונה מימי מל-חמת-האזרחים, וכנמצאים מאחורי גדריי-אבנים עדומות בוירג'יניה—ולאודוקא בתוניסיה. המראה כולו עשה רושם של משטר וסדר, וללא אותות סכנה, ובכל זאת, גשאתי את רובי לפני בשתי ידי, כולי דרוך לבאות.

חציתי את המשטח באלכסון, לעבר מרכזו, למקום בו ניתכה מרבית האש. זכורני שעברתי ליד החיילים הישנים והחילתי מהלך הליכה שפוי-

* מלחמת-האזרחים בין הצפון לדרום בארה"ב,

1861—65 — המערב

משהגענו, קפיטן הנרי ואנכי, אל פסגת הגבעה היה כבר הקרב בעיצומו מזה חמש-עשר או עשר-רים רגע. משטיפסנו על מדרון הגבעה, שמענו מלכתחילה קול יריות רובים ואחרי כן את קול שעולה הכבד של מכונת-יריה, ולבסוף שורת הת-פוצצויות. כל הקולות נישאו מעם אחורי הגבעה, ובטפסי עליה עלה לפתע בדעתי שהדבר דומה לאדם, הממהר, כל עוד הנשמה באפו, במעלה המכבש של מגרש כדורגל וקול התרועה נישא מבפנים. — והוא יודע כי כבר הוחל בתחרות וכי משהו מלהיב התרחש, אולם בכ"ז אין הוא יודע אל-נכון מהו הדבר, והוא נרגש וחסר-סבלנות. הדברים אותם זוכר אני, בטפסי בגבעה, הם קור-לות היריות ואתה הרגשת ההתלהבות והשאיפה להגיע במהרה למקום ממנו אוכל לצפות במתרחש. לרגע קט חדלתי מהיות חייל והפכתי לעתונאי.

בקצה המעלה, מקום בו נראו לנו לראשונה צלליות הרינג'רים אל מול קור-הקיע — גילינו לא פסגה חדה, אלא משטח מוארך וקעור, הגבוה יותר בפאותיו מאשר במרכזו. אורכו היה כמה מאות מטרים, בקו מקביל לקור-הרכס של ההרים הגבוהים יותר, ועל כן גם בקו מקביל לדרך החור-צה את מיצרי-ההרים, רוחב המשטח היה כמה מאות מטרים. דוגמת הגיא, היתה קרקעיתו גוקשה וסל-עית, אולם התרשמותי הראשונה היתה מהפרחים ששם, — הפרחים והציפרים. כיפת-הגבעה הקטנה, על-אף יובש אדמתה, היתה אחו של פרחים, כוכבי-ביות ופרחים מצבע כתום, ארגמן ולבן, עד לגובה הברכים. באויר ריחפו הרבה ציפרים ועירות ובי-היותן נרעשות מקול היריות — טרפו את טרפן ופנו אחור. שמאלה, בקצהו הרחוק של המשטח,

פה כשכדור-אויב ראשון חלף לידו. הוא התוו
בחזרה מאחד הסלעים שמלפניו ואחריו עוד אחד
ועוד אחד, ובתיאום-זמן עם הכדורים נשמע קול
נביחתו החלול העמוק של קנהו של כלי-נשק או-
טומטי, לא מהקטנים. היתה זו מכונת-יריה כבדה
שירתה מעמדה שמעברה השני של הדרך. הצנחתי
את ראשי בהטף וגחנתי ליד חיל שאותו רגע
עסק בכיוון רובהו. התקדמתי קמעה בזחילה לצדו,
והצצתי ניכחי אל מעבר ל"גדר" הסלעים.

אנו נמצאנו בקצה העליון של צדו האחד של
גיא גדול, שקירותיו כמעט והיוו צורת אות V
מושלמת. בתחתית ה-V היתה הקרקע שטוחה רק
כדי רחוב הדרך, שחצתה אותו בקו ישר למדי.
הדרך היתה שוממה, ובכל לא נראה סימן חיים
כלשהוא. לא באחד משני מדרוני-ההרים ואף לא על
הקרקעית השטוחה, ושני מחסומים נמצאו על הדרך,
האחד מימין והשני משמאל. את כל אחד מהם היוו
שני קירות אבן כבדים שנקבעו במקומם כך שכלי-
רכב יאלץ להתפתל בינותם בצורת האות S.
המראה שבגיא נראה היה עוד יותר רוחש-שלוה
מזה שעל פסגת הגבעה. עיני לא הכחינה באויב
כלשהו.

יכולתי לשמוע סביבותי את קול היריות, ומדי
כל מספר רגעים נישא על פני הגיא קול הדהודו
העמוק של כלי-יריה, אולם לא יכולתי לגלות
מקומו. לכתחילה לא יכולתי לראות דבר. אח"כ,
בהמשיכי להציץ, נתבהרו לי בהדרגה, על מדרון-
הגבעה המנומר בכתמי חום-אפור, כתמים של חום
בהיר יותר, בהוסיפי להסתכל ביתר הבתנה, יכול-
תי להכיר שהיו אלה עמדות מסוג מסוים, כאן —
שקי-חול היוו קו ישר בלתי-טבעי; שם, נגולה
אדמת-חוליה שנערתה מאחת החפירות, ובעוד אני
מסתכל ירטה לראשונה מרגמה אחת ממרגמות-
הרינג'רים הקלות, מהרמה השטוחה שמאחורי.

קודם לכן, מעודי לא שמעתי קול ירית מרגמה,
וקול השאון, בהיותי קרוב אליה, גרם לי שאקפוץ
ממקומי. מרגמה מקימה שאון איום מדי ירותה,
מין קול-שיווק כבד ועצום. מאחר שלא ירעתי
מהו זה שגרם לקול-השאון, הופתעתי שנית —
נראה היה לי כאילו מספר רגעים עברו בינתיים —
משאירעה התפוצצות הרחק בגיא, בצדה השני של
הדרך, — ושלחבת-אור ועשן אפור-בהיר התנשאו
בעקבה. היתה זו פצצת המרגמה בהתנגשה בקר-
קע. המרגמה הוסיפה לירות עוד ועוד, ולאחר
היריה השלישית או הרביעית הצלחתי לעמוד על

טיב הקול והוא חדל להטרידני ממקומי.

הרובאי שעל ידי ירה לאט ובשיטתיות, כשהוא
צופה ניכחו לאחר כל יריה, כאילו היה לאל-ידו
לראות מקום נפילת כדוריו. חשבתי לעצמי כי הוא
יורה לעמדת-שדה בצורה, ליד המקום בו נפלו
פצצות המרגמה, אולם המרחק משם היה גדול מדי
מכדי שאוכל להבחין בהינתן עפר מפגיעת כדור-
רובה, וכשלעצמי, גם אני הייתי עדיין להוט יותר
מדי לירות. רציתי לנתח ולבחון את גיא-החזיון
ולגלות מהו זה המתרחש בו.

החילותי מטה ראשי פעם לעבר מזה ופעם
לעבר מזה, ועלה בידי להתמצא במתרחש בגיא.
לימיני הלך הגיא הלך והתרחב, והגבעות התנמכו
ונתמשכו, ובמרחק כמיל אחד ממני, החל המישור.
היה זה "פיה-משפך". יכולתי להבחין שם במח-
סום-דרך נוסף ובגדריו חומי-תיל, שנערכו למשעי
ובהקפדה. הם נתמשכו ועלו עד למרגלות הגבעה.
היו שם שנים מהם, שתי מגדרות-תיל. יכולתי
לעקוב אחרי הדרך אל מעבר לתיל, ובמרחק נצ-
טיירה לי, בצורה חיוורת, פרשת-הדרכים לידה
נמצאתי בלילה הקודם.

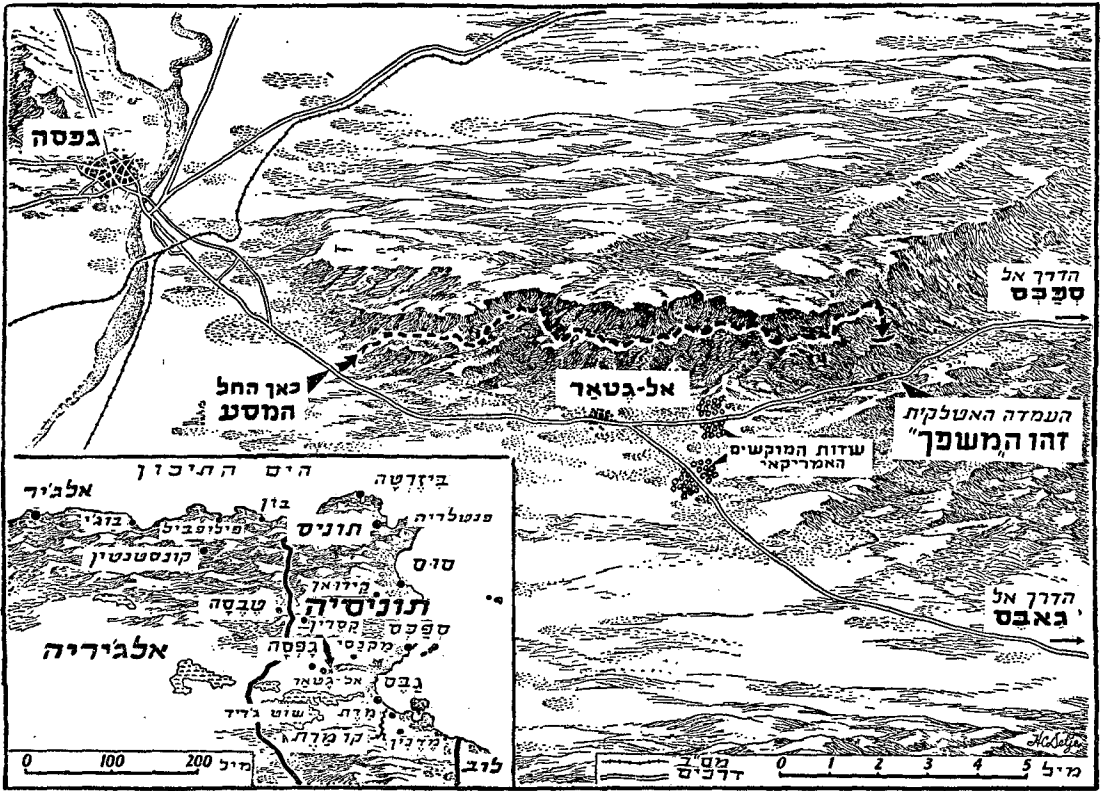
מפרשת-הדרכים יכולתי לעקוב אחר הדרך
האחרת, זו שהובילה לגאבס. היא עברה על פני
פיה-משפך ואח"כ על פני הגבעות שממול, בהעל-
מה מאחוריהן, הרחק הרבה מדרך זו נמצא מש-
טחו, הלבן כלובן-המות, של אגס-המלח בהאירו
באור קרני שמש-בוקר.

בהעיפי מבט חזרה אל עבר פרשת-הדרכים,
יכולתי להבחין שתיכף מאחוריה, ומפוזרים על פני
המישור, נמצאו הנקודות השחורות שלא יכלו
להיות אלא כלי-רכב. עתה, בהציצי בהם, יכולתי
להשיג בהברקות-אור זעירות שבצבצבו מאחדים
מהם. אלה הנם בודאי כלי-הרכב של אגד-הקרב
האחר, זה המתקדם על פני המישור. הנקודות
נראו נעות, אולם באטיות רבה. הם לא נעו בכל
מבנה שהוא שניתן להבחין בו, אולם הקו הקדמי
של שטח-השדה שבו נעו היוו קו ישר ברור.

בהוסיפי כך להסתכל, משהו צד את מבט-עיני,
הרחק מעבר לכלי-הרכב שעל פני המישור, היו
אלה פתיתי-עשן, שצצו והופיעו בזה אחר זה. התור-
תחים שבכלי-הרכב ירקו אש, והיו אלה פגזים
שהתפוצצו על עמדות-אויב הרחק יותר בקצה
המישור. פתיתי-העשן הזעירים היו אפורים בצבעם
ותלויים היו מעל לקרקע אך למשך דקה קלה
ואח"כ נמוגו. הברות-דחף הפגזים באו מימין, או

ש מא לה למקום בו רבצתי סגרו קירות־הגיא על הדרך, ו"צוארו" הצר של הגיא נמצא ממש אל מול הקצה הרחוק של הרמה השטוחה. בהיסובי לצד זה, יכולתי לראות את מדרון־הגבעה, כשהוא מטפס ועולה אל המשטח עליו נמצאתי. לאחר מכן יכולתי להעיף מבטי אל עבר הקצינים שעל שיא־ההר, זה שחלש על כל גיא־החזיון, ובעוד אני צו־פה, החלו מתרחשים דברים על מעלה הגבעה — התפוצצויות צורמות־אוזן, קולות־נפץ שלא דמו כלל לקול־הנפץ החלול שהעלו המרגמות. ולכל התפוצצות נלוו שברי מפץ־סלע, בצורת מניפה, ועשן מלוכלך ודליל. ההתפוצצויות תכפו בזו אחר

מעברה הרחוק של הדרך. לעתים הם היו נשמעים בודדים ולעתים היו נשמעים, לפתע, כתריסר או יותר בבת־אחת, אך שאונם לא יכול היה להתנשא מעל לשאון הרובים שפצצו סביבי. לפתע, ועל הקטע הקרוב של הדרך לגבס בדיק במקום בו היא סתתה מקו־ההרים שממולה, התנשא כדור־כותנה לבן ועיר, שתפח והלך במהיר רות, ככהזיון־בלהות, והפך מתנשופת כותנה לענן־לובן קטן וענני־עשן זרמו החוצה, ימינה מהמקום בו נתגלה כדור־הכותנה. ולאחריו שוב הופיע כדור־כותנה ושוב עננה זורמת. לא ידעתי פשר אותה תופעה. עתה הופיעו בבת־אחת ארבע פלי־



זו, ועם כל התפוצצות נוספת היה העשן נתלה גבוה יותר על פני מדרון הגבעה. שתי האחרונות שבצדו התפוצצויות ארעו, האחת על המשטח, אך קצת הרחק מהמקום בו שכנו, והשניה לצדו של הצוק, קצת נמוך יותר מהמקום בו שמו הקצינים. לאחר שני הקולות האחרונים כבר היה החייל שלידי שטוח לחלוטין על בטנו מאחורי הסלע. וכך הייתי גב אני, לא הייתי זקוק להרצאה על מנת להבין שהיו אלה התפוצצויות פגזי האויב, וכי הם טיפסו במעלה הגבעה בד בבד עם הארכת הטווח

טוח של לובן, והעננות שהתנשאו מתוכן התמוגו זו בזו, ואני דימיתי בנפשי שזוהי בודאי פרישת מסך־עשן, אולם לא כך. הפתיתים הלבנים באו מהתפוצצויות פגזים מההויביצרים בני 105 מ"מ. אותה סוללה השתמשה בפגזים שהתפוצצו בליות עשן לבן, כך שיוקל במלאכת כיוון האש. הם עס־קו בהפגזות בליטת־ההר, בהתאמצם לגלות עמדה שהשקיפה על פני הדרך וחלשה עליה. כל זה התרחש לימיני, הרחק מעבר לאותו מקום בו התרחב הגיא.

ע"י תותחן האויב. הם התנכלו לעמדת הפיקוד, שצלילתה בלטה עדיין בבהירות מעל לסלע.

פניו של החייל שרבץ לידי היו סמוכים מאד לשלי. הוא אמר בנעימת שיחה, "שתי כיתות יצאו למטה, לצוד אחר אותו "תכשיט". זהו 88 מ"מ".

ומסוגל לפעולה גם נגד מטרת חיות — המער. הוא נמצא שם, בדיוק מאחורי בליטת הגבעה — יודע הנך, אותו המקום הצר שם".

הפגזים התפוצצו לפחות במרחק רובע-עיר מאתנו, ואינני זוכר שהפחד קינן בתוכי, רק זאת שהייתי מבלבל באשר לבאות. מה שהתרחש אח"כ היה זה שהתותח חדל לירות. משלא הוסיפו עוד להיפלט פגזים למשך כמה רגעים, קם החייל שלידי על ברכיו והסתכל בגיא, קדימה אל עבר חלקתי הצרה. "אכן, הם בודאו סידרו אותה, מאה אחוז!" אמר עדיין באותה נעימה של שיחת-רעים.

כדור נוסף נרתע מהסלעים שמתחתנו והתני רסיסיו. קולו היה שונה משאר הכדורים — דק וגבוה יותר. החייל שעמדי חדל להמתיק-סוד. הוא אמר בחתף: "זהו, לכל הרוחות, צלף. קללת אל-הים עליו, אני שונא צלפים. עכשיו, איה מסתתר אותו בן-כלב?"

התרוממתי סמוך לחייל ושנינו הסתכלנו כשי-אנו מחזיקים את רובינו בצמוד לכתפים. הצצנו במדרון-הגבעה המתרחק והולך מעמנו, בנסותנו לאפשר לסלעים התומים והקרע האפורה חלקות הצבע המנצנץ שהיו הפרחים. — להזות את רקמת הקרע על פניו נזכר להבחין בכל דבר שהוא בבחינת זר לסביבה, או מתנועע. לא ראינו דבר זולת סלעים. לא החייל ולא אנוכי ירינו, כי לא הצלחנו לגלות כל מטרה.

האש שאותה קיים החייל על פני הגיא היתה אש חיפוי. הוא ירה אל נקודות-מטרה שהיו רחוקות מדי מכדי השיג דיוק בקליעה, ורק כדי לגרום לאויב לבל ינסה לצאת ממחבואיו או לשרבב ראשו החוצה. הוא הצמיח את ראשי האויב לקרע, ממש באותו האופן בו הצמיח את ראשינו אנו הצלף וצוות מכונת-היריה.

חייל בא מאחורינו בריצה, בשפוף, וקרא לחייל שעל ידי. הוא פשוט אמר: "בוא", והאדם שעל ידי נסוג מהסלע בחילה, עד שנמצא רחוק דיג פנימה ב"קערת" המשטח. כך שכשהתרומם ועמד על רגליו נמצא ראשו בכל זאת מתחת לקו האש שהומטרה מהגיא אל מעל ל"תל-החזה" של הטר-

תותחן גרמני, בן 88 מ"מ, אנטי-טנק, אנטי-טנק,

שים. אח"כ פנה אחור ורץ אחרי החייל האחר. לאורך כל השורה זחל כל אדם שלישי או רביעי אחרתה וירד למקום בו יוכל לעמוד ולרוץ, כשהוא שפוף. על הרכס נמצאה פלוגה — זכיתה אחת נקראה למלא משימה מסוימת.

לפתע, כמה מאות יארדים מעבר לי, עשה אותו חייל, שקיבץ את יתר החיילים, תנועה אחת ויחידה בזרועו, בהניעו אותה קדימה כלפי קיר-הטרשים. כל אחד מעשרת או שנים-עשרת החיילים שנמצאו מימינו ומשמאלו רץ עתה חזרה אל עבר הקיר, ודרך פירצות שבו, התלו יורדים במדרונת של הגבעה, צפיתי בהם כמוקסם. הם רצו על פני מדרון הגבעה כפי שנהגנו לרוץ בתיגרות-קרב שבתמרור, במחנה האימונים, כשכל אחד רץ ורובהו במצב של "הגבה טול!", מוחזק גבוה לפניו, עושה זיגזאגים כל חצי תריסר צעדים ואח"כ משתטח על פניו בתוך מכתש או מאחורי סלע. הם יצאו לצוד אחר הצלף.

אחרי שתי הזניקות הראשונות נראה היה שהם אינם נחפזים כלל. מדי פעם היו שוכבים תחתם ומציצים ניכחם דרוכי-מבט משך כמה דקות, ואח"כ, לכתחילה האחד ואחריו משנהו, היו ניצבים לפתע על רגליהם, בדלגם מטה מסלע אל סלע. הם היו מפורזים על פני שטח רחב — ולא יכולת להקיף במבט אחד את כל השורה, אלא היה עליך לעבור במבטך מהאחד לשני על מנת לעקוב אחר מהלכם. במדרון הגבעה היו בליטות, והם נעלמו מן העין, בזה אחר זה, לאחר כמה מאות יארדים. האנשים שעדין נמצאו מאחורי חומת-האבנים, במקום בו אני הייתי, כלל לא הפנו את תשומת-לבם לאותה שורת תגרי-הקרב, אלא המשיכו לירות על פני הגיא. הציידים לא חזרו, אמנם נשמעו קולות ירית הרובים מאותו מקום אליו הם ירדו. אולם בנקל יכולת לשער בנפשך שהיו אלה יריו-תיהם ולא יריות האויב.

איני יודע כמה זמן שכבתי כשאני צופה בכל זה, או מתי החלה לפוג ההתרגשות העצומה ממראה עיני. כשנמצאתי שם במקום, לא חשתי כלל במציאות הזמן. אולם עכשיו נוכחתי לפתע שמשוה לא כשורה, ארע לרגלי. נסיתי להזיז ורגלתי שהיא רדומה. נסוגתי בחילה מן החומה, ונוכחתי שאני כה נוקשה עד שאף הזות-מצער של כל רגלי היתה כרוכה במאמץ רב. הוספתי לחול למטה מן השורה ונטלתי מטלית. שפשפתי ורפדתי את כף-רגלי עד שפסקו מכאובי העוית. אכן, עתיד

הייתי להיות "לעזר כביר" לפלוגה ד' שלי, אם אהיה בלתי מסוגל להליכה. זכרון פלוגה ד' נשכח ממני כליל בזמן שצפיתי בההל הקרב, ועתה חשתי בי עון התנהגות לקויה.

בהסתכלי סביבי, ראיתי את קפיטן הנרי ואת שדרה-האלחוט שלו יושבים בשענים בגבם אל סלע. סביבו היו פזורים על הקרקע אנשי פלוגה ד', מהם שקסדותיהם שמוטות על עיניהם ומהן המש-משות להם זכרים מתחת לראשיהם, וממתינים היו. פלוגת הרינג'רים שנמצאה שם, עדין נמה את שנתה, ממש מאחרי קו-היורים, בהמתינה לתורה כי יבוא להיכנס לקרב. הם המתינו; וכחיילים טו-בים, — נחו והחליפו כות.

משקרבותי לקפיטן הנרי קדמני הלז ב"הלו", כאילו חזרתי זה עתה מטיול משיב-נפש בגן-דשאים לאחר ארוחת-בוקר. התישבתי לידו ושור-חחנו מעט על מה שהתרחש — אודות מקום מוצאם של קולות-היריה השונים ואי-קול לייחס לאי-כלי. קפיטן הנרי נראה קצת מיוגע, אולם האיש עם מכשיר-השידור נראה טרי כפרגיה. היו לו פנים ארוכים, מגולחים למשעי, ואיירה של דריכות שקטה נאצלה מתוכו. קפיטן הנרי חיכה עד שיגיעו האנשים עם המרגמות וכן לתשדורת שתודיענו איזה מקום יעדו להם ועל איזה מטרות לפנות באש. עד שהגיעו המרגמות, לא היה למהגיד דסים דבר לענות בו, מלבד לחכות בצוותא עם פלוגות הרינג'רים שהחזקו ברזובה.

מבלי אזהרה מוקדמת החל מכשיר האלחוט לדבר. הוא פלט בבחירות וברורות: "צייטנדן לפלוגה ג', צייטנדן לפלוגה ג'. אנו זקוקים למעט מלאכת כידונים, אנו זקוקים למעט מלאכת כידון-גים. התקשר עם לויטננט....." לא יכולתי לתפוש את שמו — "צייטנדן לפלוגה ג'. ההגך שומע או-תי? ההגך שומע אותי? עבור". ואחר-כך בגון קול אחר, אמר מכשיר-האלחוט: "פלוגה ג' לציטנדן פלוגה ג' לציטנדן. באים, אדוני, באים: עבור".

בעוד אנו יושבים שם, חזרה שורת הרינג'רים, שהיתה שרויה בתנומה, ושבה לחיים. האנשים נעזרו על רגליהם בנערם את התנומה מראשיהם, ואחדים מהם שפשפו את עיניהם בורעות דוגמת ילדים הנעורים משנתם, וכל אחד מהם הושיט ידו אל אחורי האכנט, התיר את הכידון שהיה תלוי לו שם, הוציאו מגדנו וקבעו אותו על אמיר רובהו — בעודו מהלך ומנער עצמו מתנומה.

האנשים שעתידיים היו לערוך את התקפת-הכידון נים צעדו בשורה שמאלה מאתנו, ויכולנו לראות שראשיהשדרה הוליד אותה מטה, סביב צדה האחורי של הגבעה עליה עדין היו ישובים הקצי-נים, כשצלליותיהם נשקפות לעומת הרקיע. האנשיים שבקצה האחורי של השורה עברו במרחק כמה רגל מאתנו. הם היו, משך שניות מעטות אלה, כבר ערים לגמרי, ואחדים מן האנשים שבקו-האש, שהסבו פניהם הציצו בהם בעוברים. — חמדו להם לצון על השבונם. "להביא אותם חיים, בחורים", — צווח האחד מהם. "להביא אותם חיים? השת-געת?" — אמר מי בשדרה.

"אתה ספר לו, חבר", פצפץ מידו אחר.

ראשיהשורה התקדם ביתר מהירות והאנשים החלו לרוץ על מנת לסגור משעבר האחרון שבי-הם. אמר אחד האנשים שבקו-היורים לרעהו: "אני מתערב אתך שתם לא יביאו אתם את אותם הממזרים חיים. אני מתערב אתך שהם יהרגו את אותם הממזורים. הם אינם אוהבים שלא להרוג את אותם הממזורים. אתה חכה ותראה, הם לא יחזרו עם אף שבו".

כעבור מחצית השעה שמענו את צריותות ההס-תערות, וכשרצתי, כולי נוקשה, בחזרה אל חומתי האבק, יכולתי לחזות בסיומה של אותה הסתערות. היא נערכה נגד נקודה שנמצאה כמעט ממולנו. פלוגת הרינג'רים ירדה מטה, סביב לקצהו הרחוק של הגבעה, וודאי עברה מלמטה לנו מאחורי רכס שנתן להם מחסה-מה מצד זה של הדרך. משגלי-חי אותם, הם נמצאו קרוב לאותו דבר שהתקיפוהו, ולא נראה היה שמטרה זו השיבה אש. האנשים היוו במעומד, מעין הציגורן, והיו פורצים אל המטרה. הרעש, אפילו כשהוא נשמע ממטחוי-הקול, היה מהמם. לא יכולת להבדיל בין הקולות. דמה זה להתפוצצות רצופה מהדהדת אחת. היו אלה קול יריות תת-מקלעים ורובים, והתפוצצויות הרי-מונים שהאנשים היו משליכים קדימה לפניהם, שם בתחתית הגיא. במקום בו הם נמצאו, התמוגו הדי הקולות הללו לקול-שאגה אחד מטרטר ורצוף.

עתה יכולתי להבחין בתל-החזה של עמדת האויב. היא היתה תקועה לתוך צלע הגבעה. אח"כ, כשהללו פורצים וקרבים, התנשאה בועת-לובן קטנה מעל לתל-החזה והתנופפה בטירוף אחורה וקדימה. ליד כתפי נשמע קול רם וצלול: "עימדו על עמדתכם, עימדו על עמדתכם! הישארו בצוק במקומכם". האיש עם מכשיר-האלחוט קרב ונא

מאחרי, ומתוכו של המכשיר בקע קולו של קולונל צייטנדן: „אל תכנסו אליהם, אחם שם, פלוגה ג', הי אתם, אל תכנסו אליהם. אלצו אותם לצאת אליכם“. ואתר־כך משפסקו היריות והתורים נמוגו וכל משב־היד נעשת קלוש יותר, ראיתי את האנ־שים שערכו את ההתקפה קופאים על עומדם.

היתה שהיה קצרה. התנועה היחידה שהסתמנה מעבר לדרך היתה התנוססות האות־הזעיר הלבן לכניעה, ואחרי זאת הופיעה בריצה דמות זעירה, אפורה כשהיא מתמודדת, בנסותה לשמור על יצי־בות מדרך כפות רגליה ושוי־משקלה, ידיה הקט־נות מורמות באויר, שיצאה וירדה לקראת המקום שם חיכו הבחורים. ולאחריו עוד אחד ועוד אחד. „ארכעה, חמשה, ששה“ מנה אחד על ידי. כל אחד לאורך קו־היורים הפסיק לירות וצפה. הר־הרתי, יהיו אלה גרמנים או איטלקים? לא היתה כל אפשרות לודא ממרחק כה רב. בלילה הקודם, כשהתקפנו, לא היינו בטוחים שנימצא שם. הסתכלתי בשעוני. הרגשתי כאילו נמצאתי על אותה פסגת הגבעה זה יומים־שלושה. השעה היתה מספר דקות לאחר שמונה בבוקר. דומני כי לכל הייל בא הרגע בו הוא מסתכל סביבו, משך נסיו־ן הקרב הראשון שלו, ואומר לעצמו: „וכי זהו כל הכרוך בקרב?“

דור זה, לפחות, גדול על ברכי הנובלות ודברי־ימי מלחמת־העולם האחרונה שסיפרו לו על בילוי שבועות בתוך חפירות־הקלעים תחת אש בלתי־פוסקת, על דבר הרעשות־ארטילריה מרוכזות. „מחסומי־אש“, בני 36 שעות, „קפיצה אל מעבר לתל־החזה“ לשם התקפה על פני רצועת־ההפקד ועל הסתרעויות־בהמון בכדי לפרוץ את דרכך בתוך תיל, בעוד כדורי האויב לוחטים סביבך. יתכן וכך היה הדבר כל הזמן — הייתי עדין במחנה־אימונים, — או אולי היה זה כמתכונת הקרב הראשון שלי, ואותם קרבות אחרים שהת־רחשו במלחמה זאת, שעליהם שמעתי ממקור־רא־שון, מהאנשים שנטלו בהם חלק ונלחמו בהם. שום דבר לא יכול היה להיות יותר נסער מאשר הרגעים הנסערים ביותר שבהם; אולם רגעים כאלה התרחשו בהפסקות ממושכות. ביניהם הפרי־דו שהיות ארוכות של צפיה, הליכה, רשוב צפיה. מטוסי ה־„שטוקא“* שהתקיפו אותנו מאוחר יו־תר, בשעות אחו־צ, העניקו לנו אמנם חויה נסערת



* מטוסי־ציליה גרמניים.

כראוי. ויזמים לאחר כך, משהתקיפה דיביזית-השריון הגרמנית העשירית את אל-גיטאר, היו שתיים-עשרה שעות רצופות של אש-יריות מהירה ככל שהצליחו לספק את התחמושת, וכל המערך של הכוחות האמריקאיים היה נתון להרעשה כמעט בלתי-פוסקת מצד האויב. ביום שלאחר זאת כותר בטליון-רגלים אמריקני אחד על ראש הגבעה, מאי-תו סוג שעליו גילינו עצמנו באותו הבוקר הראשון. אחרי שהאמריקנים הריקו את כל תחמושתם, לא נותר בידם דבר לעשותו אלא לשכב בשוחות-השועל שחפרו לעצמם, ושם הופגזו עד לאבדן החושים, ואחר כך, משהתקיף רגימנט-מחץ גרמני באור הירח, במעלה הגבעה — נשבו. אותם המע-טים ששרדו סיפרו על זאת. האנשים שאתם נמצא-תי היו בזמנו במיצר-קאסארין **, והם עדין נזמרים את ההלל, בהסיכם יחד לאחר שסעדו לבם ובי-לעסם "מסטיקה", על הדיוק המפליא של אש האר-טילריה הגרמנית: — כיצד נראה היה שהיא בולשת אחרי כל מרגמה ומרגמה, כל מכונת-יריה, וכיצד כל אחד מקומץ ראשוני הפגזים הבאים בזה אחר זה, התפוצץ קרוב יותר, עד כדי כך שהאנשים לא יכלו להפעיל את כלי-היריה שלהם, ונאלצו לשכב בשקט על הקרקע, כשכל אחד מהם אומר לנפשו: "ובכן, אם תהיה זו פגיעה ישירה, אני כבר לעולם לא אוכה לדעת זאת", ונפחדים, רוטטים מקור ואטומים, ואך תפילה בלבם לאלוהים — שהדבר יפסק.

רגעים טרופים אלה הנם נסערים מאוד, והם הם הדבר שאודותיו הנך קורא במברקים מהחזית; כי למה זה יבזבו עתונאי את כספי מעבידו בסכום של דולר למלה רק בכדי לספר על השעות של צפיה בשדה-הקרוב — השעות אותן זוכר החייל, כי הוא הרגיש בהן טעמו של רעב, — או על דבר מסעות בהם הוא נזכר, היות זרגליו כה בצוק, אך, בכל-זאת — המסע והצפיה הם הם הדברים מהם נארגים הקרבות — לאותם החי-לים והסמלים העושים בהם את מלאכת-הלחימה. ההריגה והההרגות הנם מעין "סימני-הקריאה" ש-בין משפטים ארוכים של צפיה ומסעות, מסעות וצפיה, אכילה כפי שמשגיגה ירך, שינה בחטף בכל מקום בו הנך עלול להימצא, כשכל איש איש משתדל בכל זאת לזכור את כל קורותיו, פשוט

** מיצרי-הרים באחת הדרכים מתוניסיה התיכונה לאלג'יריה, בו נעצרה, במאמץ-הקרבה עליון, ע"י כוחות אמריקאים ובריטיים, הסתערות-התגובה של רומל, בפברואר 1943 — המער.

בכדי לדעת היכן הוא נמצא עתה, ומה הוא זה אשר אפשר וידרש ממנו ברגע הבא.

משך כל השעות הארוכות הללו של אותו היום הראשון באל-גיטאר — ובהסתכלי אחורה, הרי כל שעה בו דמתה ליום ארוך שלם — כך בערך היו פני הדברים. לאחר ההתרגשות מהמגע הראשון, מקולות ומראה אש-האויב, מהתפוצצויות הראשו-נות של הפגזים ומן הכדורים המתפצצים, — היה זה יום של צפיה בשמש ושל הסתכלות, ששובץ ע"י התפוצצויות פעולה פתאומית משהגיע תורו של מי לפעול. אין דבר זה מפליא משהנך פוסק מלהרהר בכך, והוא מפליא רק משנמצא הנך שם. כי כך או אחרת, לא תיארתי לעצמך כי כך יהיו פני הדברים. רץ אינו יכול לשמור על שטח-וינוק יותר מלאורך מאה יארדים. מאלפי האנשים, שהם מועסקים בקרב, ויהא בעל ממדים קטנים — רובם תמיד מחכים, נחים או פשוט נעים ממקום אחד למשנהו. רק מעטים מועסקים, ברגע נתון מסויים, בפעולה שהיא בבחינת שיא-המאמץ. כיתות הרינג'רים, שערכו את התקפת-הכידונים הראשונה שראו עיני, היו ישנים אך מספר דקות לפני שזו החלה; וכעבור כמה שעות כבר היו רבוצים שנית על הקרקע, בשהם מעשנים ופותחים קופ-סאות שימורים, ושוב מנמנמים, כי עם הגיע שעה הצהרית יאה זה 30 שעות מאז ישנו לאחרונה.

בדמיונו של כל חייל המתעתד ללחום גדלה והולכת המלה "קרוב" עד שהוא מאמין שמובנה האמיתי של המלה מתבטא במעשי-גבורה רצופים, מידת-העזה שלא תאומן וכשרון עילאי בהפעלת כלי-הנשק. ולכן הוא גם קצת מופתע משהוא מגלה כי כך וכך ממלאכת-הקרוב אינו מעיק יותר בלחצו מאשר התמרונים בהם השתתף — ולא בלבד שאינו יותר מעיק אלא אדרבא, הרבה יותר מרפה, כי הסרג'נטים אינם צוחים עליו בשעת קרב, ואף משהוא לוקח תנומה חטופה אין מי שיאיץ בו לקום על רגליו רק בכדי להבטיח שהוא יזיה ער. הקצינים והסמלים אמנם יהיו ערים, אולם תפקידם הוא להשתמש במשקפות-הזדה שלהם ובכוח-תבונתם; — אף מיגור לא יעוט עליהם כאן בגלל זה שכפתורי מקטרוני-הזדה שלהם אינם רכוסים, או יחקור וידרש משום מה הסתכם החשבון של המזון בשבוע שעבר ברגעון של עשרה דולרים.

בשעה 08.30 בבוקר באל-גיטאר, במרחק יאר-דים מעטים מהקציין-המפקד ומכשיר-השידור שלו — כך שזה יימצא לידו ברגע שירצה להפיח

„ציטנדן להנרי, ציטנדן להנרי“ — המכשיר הוסיף לקרוא למרגמות המהנדסים, בציניו היכן יש לקבען. באנו, רצים וכושלים, על פני הרמה השטוחה. העברנו את המרגמות לקצהו הרחוק של המשטח וקבענו אחת מהן בתוך שקע, בו היה הצוות שלה מוגן מפני אש רובים ומכ"י. בעוד האנשים מניחים את בסיס-המרגמה על הקרקע ומהדקים ומרכיבים אליו את הקנה — זחלנו קפיטן הנרי ואנוכי, לכיפת הגבעה, מקום ממנו נוכל להשקיף קדימה על עמדת-האויב ואחורה אל המרגמה, כך שתהיה לנו האפשרות להדיעם בצעקה, היכן נופלים פגזינו.

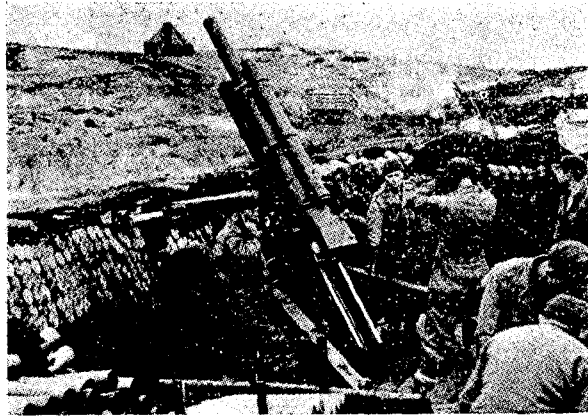
היה זה מעשה-מלחמה נאה, ממש כאילו לקוח ישר מתוך ספר-ההדרכה. המרגמה היתה מוכנה; שמעתי את קפיטן הנרי מכריז את אומדנת הטווח, והסתכלתי אחורה מעבר לכתפי לראות כיצד אחד מהבחורים שלייד המרגמה נוטל פצצה צהובה-שמנה, משעין בדרך אחת על גבי בסיס-המשען שתמך את המרגמה, ובתנועת-חתף מהירה, משליך את הפצצה אל תוך לוע-הקנה, הסנפירים תחילה. כהרף-עין נשמע קול-רעם מחריש-אזניים, כשצליל שריקה נלווה לה. הסטתי את ראשי במהירות אחורה, לראות היכן נפלה הפצצה. מאומה לא ארע משך הזמן שנראה להיות ארוך מאוד. בזמן זה היה סיפק בידי אחדים מהסרג'נטים של הריג' גירים, שנחו על ראשי-הגבעה, לרדת עליידי כשהם מטפסים. הם נשאו משקפות-שדה תלויות על רצור עות סביב לצווארם, והיו מכונים את טווח העדשות. הרחק מתחתי, לפני קן מכונת-היריה ולשמאלה, בקע זה קולי-התתפוצצות המוכר, החד יותר, — וראיתי אנבים ניתזות ועשן אפור קליל, מדי הת-פוצץ פצצת-המרגמה. לגבי המקום בו ניצב קפיטן

רחיחיים לתוכו, — נמצאתי שטוח על גבי, ראשי נתון על אבן וקסדת-הפלדה שלי שמוטה קדימה להצל על עיני, גם את שנתי בשלוה, במתיקות ובברכת-מעל. חזרתי על תהליך זה, כל פעם למשך 15 או 20 דקה, משך כל היוב. בין התנומות, שוב היה רבות לחזות בו ומעט לעשות.

בשעה השמינית, שעה לאחר שהמרגמות איחרו להגיע, ליקטתי את האנשים שנראו המיוגעים פחות, הקמתים על רגליהם והובלתי אותם חזרה עמדי למצוא את אנשי הכיתה האבודה. שלחתי רצים קדימה לגלות את מקומם, וחכיתי על מדרון גבעה משם אוכל להשגיח באותות שיועברו אלי מהמשטח, במקרה שתגענה פקודות חדשות מהקור-לונל של הריג'רים.

משהגיעו האנשים עם המרגמות, כשהם מטפ-סים ועולים דרך הגיא הוריתי להעביר את המט-ענים שנשאו אחדים מהם לאנשים שנראו רעננים יותר; — היתה זו עבורם מלאכת טיפוס איומה עם אותם המטענים הכבדים והמסורבלים — והחזרתים בדרך הקצרה ביותר חזרה למפקד המחלקה. קפיטן הנרי כבר היה ניצב על רגליו, והוא נופף אלינו משנגלינו לו. בהתקיפם לרוחב הגיא, כשהם לוכדים עמדות-מאחו בזו אחר זו, נעצרו לבסוף הריג'רים ליד קן אחד של מכונת-יריה שהיה מבוצר היטב. לא נותרה להם עוד כל תח-מושט למרגמות שלהם. הם השתמשו בכל בשעות הראשונות; ובעוד שהצליתו להצמית את האויב לקרקע בכל עמדת-מאחו שלה, ומנעו בעדו מלהת-אגד להתקפת-נגד, עדין שומה היה על הריג'רים להגיע אל הרורכות של האויב שנמצאו במחפור-רות, במרחק כברת-דרך מאחורי העמדה שעצרה אותם עכשיו בדרךכם.





הנרי היה זה מצדה השני של הגבעה, ובכך הפנתה את כפות-ידיי זו לזו, וצווחתי: "שעה שבע, ומאה יארדים קצר מדי".

מעודי לא כוונתי אש-מרגמות, אולם היה זה האופן בו הייתי מציין פגיעה במטוח-רובים, וחשבתי שזה יתאים גם כאן. בעומדו בצדה-הגבעה שלו, צווח קפיטן הנרי לתקן את הטוח וצויה לירות פגז אחד. רעם. נפלט עוד פגז. הוא נפל עדין קצת שמאלה, אולם הרבה יותר קרוב. נראה שההתפוצצות השלישית ארעה ישר לאורך המטרה ובדאי פורה עליה אבנים.

שלוש הירות הראשונות, לקביעת הטוח, היו משל הפצצות הקטנות. עתה פקד קפיטן הנרי לירות את המטענים הגדולים יותר. שוב נשנו הרעם, הצפיה וקול-הרעם השני. דוח-פרצים חזקה נשבה לאורך הגיא, הראשונה מבין הפצצות הגדולות יותר פגעה רחוק מהמטרה. התפוצצותה נתגלתה להיות גדולה יותר. מי שלא היה באותו קן מכונת-היריה ידע עתה שהמשחק קרב לסיומו — שבמוקדם או במאוחר אנו נשיג פגיעה ישירה. שיגרנו שני פגזים נוספים, שבאו במהירות, זה לאחר זה. ואח"כ, שוב התנשא והופיע הסמרטוט הלבן על חודו של רובה. משחזרתי בכיוון למכ"שיר-האלחוט עד כדי משמע-אוזן, בקע מתוכו: "צייטנדן להנרי, צייטנדן להנרי. מלאכה נאה, מלאכה נאה. עבור".

אכן, כל זה היה כה פשוט, מאחר שהיתה לך עליונות על האויב ואף אחת מסוללותיו לא השיבה אש. השעה הראשונה של ההתקפה היא, וקבעו כאן, למעשה: — ההפתעה המוחלטת, וזעף זניקות-הכיתה הראשונות. לאויב לא היתה כל אפשרות לדעת שאנו מינינו שם, על הגבעה, רק כמה מאות איש. כה אמיצה ורצופה היתה ההתקפה משך השעה הראשונה עד כי אויב נשאר צמות מאחורי מחפה, ובשבתו על ראש-הגבעה שלו, יכול היה הקולונל לכוון את ההתקפה, ולאליץ — תחילה נקודת-מאחו אחת של האויב, ואחריה אחרת — להיכנע. והנה, באותו הגיא הצר שבו עלינו אנו, התל משרתך ועולה אותו אגד-קרב שעמד להחליפנו כאן, הוא עובר כבר מאחורי הגבעה על מנת להתקיף קדימה יותר. עכשיו הגיע הזמן בו פתחה הארטילריה באש.

התותחים הראשונים שפצחו באש ביקשו לפגוע במפקדת-האויב, כמה מיליון מעבר לנו. אלה היו בני 155 מ"מ. מראש-הגבעה לא יכולנו לראות לא

את התותחים, שהיו קבועים הרחק-הרחק במישור, ואף לא את התפוצצות הפגזים מעבר לשורת הגבעות הבאה. יכולנו רק לשמוע קול-איזשת שריקת הפלדה בחצותה באויר, סמויה מן העין, מעל לראשינו, — ישר מעל לראשינו. נראה שהפגזים טסו מאד-מאד לאטם. הם נזקקו לדקה שליש-מה בכדי לעשות דרכם ברקיע, בצורת קשת, לאורך עשרת המיליון, יכולת להרגיש בתנודת גלי האויר עוד טרם עלה בידך לזהות קול מן הקולות. זה גבר והלך, ומשהגיע בכיוון עדיך, נדמה היה לך שנוסף לך כוח-תנופה. אחרי זה — ו... ו... ש! זה חלף ועבר מעל לראשך, והקולות הלכו ונמוגו והתנודות באויר אפסו. לבסוף, בנג! קול-רעם הפגז חזר והדהד מהר אל הר, שלוש או ארבע פעמים, טרם אבד אל בין-אפסים.

בזמן שהתותחים הגדולים החלו יורים, עדין נשאר "לטפל" בכמה עמדות בצורות של האויב, בצד הדרך שממול לנו, על שיפוע הגבעה, — אולם גבוה יותר מאלו שכבר נכבשו על ידינו, וקשים יותר לכיתור. בערך בצהרי-בוקר התלה לעבוד עליהם סוללה של 105 מ"מ. הסוללה ירתה פגזי-רסק מטוח הרבה יותר קרוב מזה של ה-155. מסוללת-עופת הקלע היה נמוך יותר ולא יכולנו לשמוע אותם בפלחם האויר אל תוך הגיא. ההתפוצצויות שעל המדרון דמו למלוא-חפנים-ענקיות של חול-אבנים שהותזו אל-על בועם ומשטמה. למעשה הן לא העלו כל עשן והשאירו אחריהן מכתשים שלא היו יותר מגרדי-מצער. הפגזים באו בזה אחר זה, במהירות רבה. הם צנחו קצת מעבר לקו "מתגרי-הקרב" של הרינג'רים. את כל הפעלתנות הזאת חזיתי בין תנומה לתנומה, והתעוררתי על מנת לטפס חזרה אל

כיפת הגבעה, ממנה אוכל להשקיף עליה. כמו כן גם שמעתי אודות מרביתה מתוך מכשיר האלחוט. מיד עם החל הקרב ודממת האלחוט הופרה, כמעט ולא פסקו המכשירים מדבר. כל הקרב היה קשור במערכת דיבור באלחוט. דוגמת השחנע שלנו, היה לכל פלוגה אחד שלה וכולם היו קשורים ברשת פתוחה עם הקצין המפקד. איש לא השתמש במפתח-סתר. לא היתה עוד תכלית בשמירה על הסודיות.

רוב התודעות שנמסרו באלחוט היו מנוסחות באותו סגנון-דפוסים שתהליך האלחוט מחייב, ואולם, מדי התחמם הקרב, השתמש הקולונל של הרינג'רים ברדיו שלו בכדי להמריץ, לעודד, להלהיב ולשבח. כשירו המרגמות של הרינג'רים, היה הוא משנן: "קליעה נאה, קליעה נאה, עכשיו יותר מהר. רססו אותם, שלשלו להם. עוד אחד כמו זה והם שלכם". שלוש או ארבע התקפות-כידונים ארעו משך היום בחלקים שונים של שדה-הקרב. שעה שהיה פוקד על התקפת-כידונים, היה קולו של הקולונל, נעשה שקט יותר והוא היה נוהג לומר משהו, כגון: "חושבני שאנו צריכים לקצת פלדה קרה, שם על הגוש הגבעי הזה, לכיוון דרום. לויטננט, ראה-נא מה הנך יכול לעשות למענם. חושבני שהם שמים עצמם לשוטים שם למעלה. הם מבזבזים את זמננו. הוציאם משם בפלדה הזאת. אין אנו יכולים להתבטל כאן כל היום". משלא נראו הענינים לשביעת-רצונו, היה אומר: "מה מתרחש כאן, על-כל-פנים? מאין באה אותה האש? וכי אין איש היודע מה מתרחש כאן בזה הקרב? מי הוא זה שם, למטה, מעבר לדרך? זה לא אתה, לויטננט, לא כן? אבקש כי ינסה-נא מישאו לגלות מה מתרחש כאן".

זמן לזמן היה הקולונל מעביר למטה-הדיביזיה תמצית-סיכום ממה שהתרחש סביב. הסיכומים היו כה מעודדים כפי שאכן היתה להם הזכות להיות. "אמור להם שזה מתפתח יפה. אמור להם שעכשיו אנו הולשים על המיצר, אולם שיש עוד לעשות מלאכת-טיהור רבה. הם היו יכולים להגיע הנה עכשיו. אבל אמור להם לחכות עד שנפתר את כל החבילה כך שאיש לא יפגע".

בביקורי הראשון בעמדת-הפיקוד של הקולונל, ראיתי את חבורת-השבויים הראשונה שכותרה. רק אחרי שהם עברו את כברת-הדרך הארוכה סביב לאחורי הגבעה וטיפסו כמעט עדינו הצלחתי להביחין שהם איטלקים.

בקבוצה הראשונה היו ששה מהם, ואחד מבחור-רי הרינג'רים, מצויד ברובה, העלה אותם לשם חקירה. הם לבשו כובעי-מצחיה מצמר וסגינים ארוכים שירדו עד לקרסוליהם. החליפות היו מאריג כבד, אולם היו אלה כמעט בלויי-סחבות, מטולאים טלאי אל טלאי או תפורים יחד בחוט גס ועבה או בשרוך.

משהתקרבת אליהם, נעצר האדם הראשון שבשורה, שבודאי הכיר שהנני קצין, והוציא פני-סתי-סיגריות והציע לי אחת. חשבתי בלבי, "אדם גושן כלבי" * — הרי מקובל הדבר שיהיה בדיוק להיפך".

האיטלקי היה כבן עשרים-ושתיים או עשרים-ושלוש, עלם בעל שערות נאות עם זקן פשתן בהיר. כל היתר היו בערך בני אותו גיל, אולם הם היו שחורי-שער ונראו יותר איטלקיים. הם לא ענדו כל סימנים חוץ משני כוכבי-פח קטנים, אחד על כל דש צוארון-מקטרוניהם. הרגלי שהור-ביל אותם רטן כלפי ואמר: "הם והסיגריות המחורבנות שלהם. הקולונל אמר שהוא רוצה לדבר אתם שם למעלה".

הלכתי בצמד עם אותו בחור, והשבויים טיפסו לפנינו מסביב לעורף הסלע שעליו נמצאה עמדת-הפיקוד, וישר אליה. היה שם כומר-צבאי בריטי, עם אות הקומנדו על זרועו. לא ראיתי בלילה הקודם. הוא נטל לידי את ענין השבויים והושיב אותם סביבו בכעין-מעגל ודיבר אליהם בעליצות באיטלקית. הוא שאל לגיירות שלהם, וכן לתעודות-זהות, מכתבים, תצלומים, כסף. הכומר נטל כל אלו והערימם לידו לערימה. "זה בשביל קצין המודיעין שלכם", הסביר לי, כשהסתכלתי בו.

הקולונל נמצא כמה רגל לחוק וגבוה יותר, על ראש הסלע. הוא הסתכל מבעד למשקפת למטה, על פני הגיא, ומזמן לזמן היה מבקש את הכומר לשאול משהו את השבויים — יחידתם, מספרם, היכן נמצאו הגרמנים, מאין הם באו וכמה זמן הם שהו שם.

לכתחילה נראה היה שהאיטלקים נענו ברצון רב. הם באו מהדיביזיה הקנטאורית, והם שהו זמן רב באפריקה והשתתפו במספר מסעות-מלחמה בקירינאיקה. הגרמנים יצאו לפני 48 שעות ולקחו עמם את כל מכוניות-המשא של האיטלקים, אפילו פרקו את הגלגלים מהתותחים. לאיטלקים לא נותרה כל ברירה אלא להשאר.

* פתגם-עמנואיים נודע; כוונתו: "אכן — זהו מאורע מפתיע".

מששמע זאת קולונל צייטנדן, הניח את המש-
פת שלו ואמר לכומר: „אמור להם שאם הם
רוצים לשלוח חזרה שני אנשים לקוים שלהם,
לא אתנגד. אמור להם שהם יכולים לחזור ולאמר
לחברים שלהם להפסיק את השטות הזאת. אמור
להם שיאמרו להם שאם לא יצאו עכשיו עלול מי
שהוא להיפגע“. הכומר פנה לעבודת מלאכת-
התרגום, וכשהוא דיבר, הסתכלו האנשים איש
בפני רעהו. שלושה או ארבעה מהם נראו כמס-
כימים. אולם הזקן שבהם, שהיה מגודל זקן ואך-
דיקי שהור ושראה יותר מטופח מן האחרים, זעה.
הכומר הוסיף עוד לדבר קמעא. לבסוף הניע בכת-
פיו, ואמר לציטנדן: „חושבני שאחדים מהם היו
חפצים, אולם הם יראים מפני אותו האחד שם
בגלל איזו שהיא סיבה“.

אחד האיטלקים, שהיה מתריש עד כה, הושיט
לפתע את ידו לערימת הנירות. הוא היה האחרון
שמסר את נירותיו והם היו מונחים שם, מספר
תצלומים בראש הערימה. הכומר דיבר אליו בחרי-
פות והלה החל לבכות, למלמל ולנגב עיניו בידיו.
הוא היה הנער הבלונדיני עם פנים מעוגלים, אותו
עלם שהציע לי את הסיגריה. הכומר גטל את התצ-
לומים שעל ערימת הנירות, הסתכל בהם ומסרם
לאיש שבכה. „מה הענין עכשיו?“ שאל צייטנדן.
הכומר חיך. „הוא מודאג ביחס לאמו. הוא אומר
כי היא לא תדע אם הוא נהרג והוא רוצה את
תמונתה בחזרה“. הוא היה היחיד העצוב בתבור-
רה. הוא סבל מאוד מגעוועים לאמו.

חוויה מחרה היא זו, להסתכל באנשים שזה
עתה ירו בך. לא כעסתי עליהם, רק סקרן הייתי
לדעת מה דמות להם, עדיין לא ראיתי גם אחד
מהם הרוג או פצוע.
עזבתי את השבויים וטיפסתי למקום שם נמצא
הקולונל צייטנדן. הוא הניע לקראתי בראשו וחיך
— „ובכן, כיצד הם המהנדסים הלוחמים שלי
היום?“ השיבותי: — „לא נפל בחלקם ללחום
הרבה, קולונל. הבחורים שלך ערכו את כל
ההצגה“.

— „אכן, הם הנם חברת-צעירים תוקפנית, לא
כך?“
הם היו יותר מתוקפנים. הרינג'רים נלחמו
בכשרון כה רב עד שעם הגיע שעת אחר-הצהרים
עוד טרם סבלו גם אבידה אחת. האנשים שעלו
לעמדת-הפיקוד, בכדי להודיע על הצלחת התקפת-
כידונים נוספת, סיפרו על כך ל„קברניט“.



שלהם — כי על ידי כך הם הפכו למטרות הקשות לפגיעה מהקרקע. מטרה אחרת לחיגתם ומחולם זה במסלולים היתה לאפשר לטייסים לקיים תצפית לכל רוחות-המצפן, ומעל ומאחורי מבנה-הטיסה, כך ששום התקפה לא תתרגש עליהם במפתיע.

משהתקרבו המפציצים עד למרחק-מה מהכוחות האמריקאיים, פרקו המפציצים את מיבנם וגם הם החלו להארגן זה בזה, לשרך דרכם במסלולי-טיסה ולנטיח על צדם. היתה זו טיסה נפלאה, מבוצעת בכשרון ונועזת. היא היתה נועזת כי הם הנמיכו טוס ביותר, וגם מפני שהכוחות שעל הקרקע היו מוכנים לקדם פניהם. כל המישור הואר בשלהבות תותחים ומכ"י כבדות, ואפילו מז המקום שבו אנחנו נמצאנו דמו הדברים להילולת ה-4 ביולי. פגזי התותחים האנטי-מטוסיים החלו

על פני עמדת האויב. לאחר שטים או שלוש היריות הראשונות, ירו הסוללות האמריקאיות במטח-ירי בני ארבעה פגזים שהיו מתפוצצים בשורה קרובים זה לזה. האש המטווחת זוה מנקי-דה לנקודה, בצודה אחר מטרות.

בצהרי-הבוקר, הגיעו היונקרס-88. אות-האזהרה המקובל בחזית הוא שלוש שריקות קצרות במשרוקית. במקום שבו נמצאנו, אף אחד לא שרק אפילו אות-האזהרה כי האוירונים עשו את דרכם בודאי למערכה האחרת (זו שעל הדרך לספאנס). היו מהם כתרסר או יותר, מפציצים דו-מנועיים שנראו, ממרחק, לא שונים בהרבה ממטוסי-התובלה שבשדה-התעופה ע"ש לה-גארדייה, ע"י גיו-ירוק, זולת זאת שהם טסו במבנה מכונס. מעליהם, כמה אלפי רגל גבוה יותר, נמצאו באויר כמספר הזה של מסרשמיטים. טיסת מטוסי-הקרב הקסימה בטיבה המורכב. הם טסו במסלולים לאין ספור, בהארגם זה בזה, לפני ולחץ מסלול-טיסת הזולת. נראה, כי היה זה "נוהג-קבע אופרטיבי"

* יום הנהייעמאות האמריקאי, בו נערכות חגיגות עם בלוית זיקוקי-די-נוור. — ה-4 ביולי.

המרחב שמלמטה. קבוצות קטנות של שבויים היבאו על ידי כמה אנשי מכמה כיוונים שונים. הגדולה שבהן הובאה ממש מעם-תחת כיפת הגבעה שליד הנקודה הצרה ביותר שבגיא. קול-צהלה פרץ כשהם הופיעו סביב לנקודה, כי בחבורה אחת נמצאו כמה מאות מהם, כשהזקופים צועדים בנפרד מהם ומחזיקים במצבי-הכן תת-מקלעי "תומי" ורובים. רץ הגיע אלינו וסיפר כי קבוצה זו מוצאה ממטה-הדיביזיה. היא גשבתה מספר שעות לפני-כן, אולם שוביהם החזיקום שם עד שאפשר היה להוציאם, משטוהרה הדרך. לאחר שהובאו מקצת החבורות הראשונות, לא הועלו עוד השבויים לעמדת-הפיקוד אלא קובצו יחדיו, למטה. ליד צדה האחד של הדרך. לבסוף, היו שם כאלף וארבע מאות מהם.

השעה היתה קרוב לארבע משהגיעה אלינו ההוראה לרדת ולהתחיל בסילוק המוקשים. מן הגבעה השגחנו במקומות בהם נמצאו כמה משדות המוקשים. במקומות שהמוקשים הטמונים חצו על פני הדרך, קל היה לאוספם, כי השורות הסימטיות של חורים עגולים שניכרו אל תוך פני הקרקע הנוקשים, בלטו בבירור. על פלוגה די הוטל להגיע אל השדה הקרוב ביותר לכניסה. לגיבא ולהסתדר שם.

הייתי במחצית דרכי מטה, בהניעי רגל כואבת אחת בעקבות השניה; כשנתקלתי בהרוג האיטלקי הראשון. היו שם ארבעה מהם, קרובים זה לזה, והדם שזרם מתוכם הפך ארגמן ושחור ונקרש. לפנייהם היה צבע-שעווה לבן. הם היו אנשי-רגלים ובהסתכלי סביבי יכולתי לראות במרחק 50 יארד, למטה על המדרון, את האוהל בו הם השתכנו. הם היו לבושים סגינים אולם היו ללא כובעים או קסדות. הרהרתי בנפשי שהם בודאי רצו החוצה משנפתחה והתקפה ותחלו לטפס למעלה על מנת להגיע עדינו. לא יכולתי לקבוע מאיזה מקום הם נורו, אולם בהיות הארבעה מוטלים כה קרובים זה לזה, נראה שנורו ע"י כלי אוטומטי.

ברדתי בדרכי עברתי ליד האוהל שלהם. היה זה אוהל רחבי-מידות בעל יריעות חומות-בהירות וקרקעיתו בפנים היתה מכוסה בשכבה עבה של קש. החיילים שהרגו אותם כנראה נכנסו לתוך אוהל האיטלקים ברדפם אחרי אחרים ובעטו במוודה והפכה על פיה. ערימת בגדים וניירות היתה מפוזרת על הקרקע, ומעליה, כשפניה למעלה, היה מונח תצלום. היתה זו תמונת אחד האיטלקים

מתפוצצים לפתית-עשן — מאות פתית-עשן אפורים-כהים — לפני, מעל, מלמטה ובתוך מיבנה להקת-המטוסים הגרמנית. הגרמנים המשיכו לטוס ישר בדרכם. משנמצאו האוירונים מעל למטרד, על ראש-הגבעה עליה נמצאנו אנחנו, נדם הכל והחיי-לים שישנו אותה שעה התעוררו, וכולנו צפינו בדומיה. חזרה אלי אותה התחושה הנושנה שכה היטבתי לזוכרה מלונדון וצ'ונקינג ומוסקבה. אותה השאיפה הנואשת עד למכאוב לראותם מושמדים מתחת לשמי הקרקע. נראה היה שהאש שניתכה מהמישור הכפילה את עוצמתה.

כעבור שלושים דקות גז וחלף הכל. שני רבדי האוירונים חגו בקשת גדולה, בעודם מוסיפים לתמרן ולעכס. כשהם מתרחקים משדה-המערכה ומאתנו הלאה, הם סובבו את קצה המישור היר-חיקו הלאה מעל לאגם-המלח הרחוק, ואחר כך בעלמו מן העין.

הם הופיעו בשעות אחר הצהריים, אולם רק פעמים. על האבידות והנוק נדע לי רק למחרת: — שני תותחי 105 מ"מ הוצאו מכלל שימוש ו-9 מכוניות ומכוניות-גדר שונות נהרסו. איש לא ידע את הסיכום המדוייק של הנפגעים. הם היו רבים, רבים יותר מאלה שנגרמו עקב הפגזת-התותחים. אולם ההתקדמות לא הופסקה, ובשעת אחה"צ כבר צברה חמשה או ששה מיל.

עתה היה הגיא שלנו רוחש-חיים מחיילים אמריקניים. חיל-הרגלים הדביק אותנו מזה כבר, והם טרדו עתה לבדוק את השטח, ולהיווכח כי אכן "נקי" הנו. שורות של "מתגרי-קרב" צפופות למדי סרקו אותו, וירדו מגבעה אחת לשניה; הם לא היו מוכנים להסתכן, נוכח אפשרות של נסיונות האיטלקים, "להעמיד פני מתים".

משחזרתי הצטרפתי לקפיטן הנרי היתה השעה אחרי שלוש. השמש עברה בעקבות הירח, בקשת רחבה על פני השמים. אולם היא היתה עדין תלויה גבוה. למרגמות שלנו לא נותר עוד מה לעשות. האנשים פרקו אותן, והסרגינטיים יצאו לאסוף את האנשים שהתמהמהו. "בני ה-155 מ"מ" עדין הור-סיפו לירות מעל לראשינו, אולם עתה התפוצצו הפגזים במרחק רב מאתנו וקולתייהם נשמעו אך כהדים קלושים.

חומת-האבן, שמאחוריה רבצנו בבוקר, לא היתה עתה אלא דבר-ימה שאפשר לשבת עליו, כשהרגלים שמוטות על פני חזיתו, ולהסתכל ממנו אל כיתות-ההטיהור, העוסקות במלאכתן על פני

עוד מאה-יארדים אחת ואני כבר נמצאתי על הדרך. לא היה כל צורך לשלוח לקרוא למגלי-המוקשים שלנו, כי בהגיענו לדרך פגשנו בפלוגת-מהנדסים אחרת, שהתקרבה מעם הדרך הראשית. והאנשים שהלכו בראשה הניפו את מגלי-המוקשים שלהם ממולם. בעוד שאנו עשינו דרכנו טפס וירוד, התקדמו הם דרך התיל. מאחורי האנשים שנשאו עמם את מגלי-המוקשים, היו אנשים אחרים מוציאים את המוקשים, והרחק יותר מאחוריהם נראו אלה שהיו מערמים, לצדה של הדרך, את המוקשים שכבר עשאו "משותקים". בעוד כמה דקות תהמה הדרך, שהיתה עד כה עזובה ושוממה, וממש תחנק מריב תנועת כלי-רכב.



קפיטן הנרי עבר על פני באמרו: "אני חחר על מנת להביא את 'הציי-הוחל'." מכוניות-המשא הראשונות שתעבורנה כאן תהיינה בגדר פתיון למטוסי-"שטוקא". יותר מדי צר כאן המקום. לכל הרחוקות. מכוניות-המשא אינן יכולות לסטות הצדה מן הדרך — זה "שטוקא" יודעים זאת.

אכן, "הציי-הוחל" הם שהיו בשבילנו אמצעי-ההגנה האנטי המטוסי המצוי-אל-היד ביותר. הקפיטן השאיר אותי עם יתר הקצינים בכדי שנת זיק את האנשים מרוכזים ונתכה להוראות הבאות מקולונל צייטנדן. הסתכלתי סביבי. מכל מה שלמדתי מתוך הספרים, יכולתי להסיק שקפיטן הנרי צדק לחלוטין כשאמר, שעמק זה כמוהו כפתיון למטוסי-"שטוקא". במדבר או על פני מים שור, יכולים כלי-רכב להשגיח במפציצי-ציליה ממרחק רב ולהתפזר לכל הכיוונים לפני שהמפציץ יספיק לכוון כיאות את מטען פצצותיו. אולם בגיא כגון זה יהא עלינו לסמוך — במקרה שנותקף — על עצמת-האש שלנו.

קפיטן הנרי לא היה האיש שיהג קמצנות בעצמת-אש. הוא חזר לא עם "הציי-וחל" אחד אלא עם כל השלושה. ולאחר שהם דרשו ונעו, תנו-עות-וחל, מעל פני הדרך והלאה, אל מעלה ה"כתפים" הצרות שבכל אחד מצדדי ההר שמשני עבריה — הרגשנו עצמנו בטוב ובטוחות. כיתה אחת, שתי כיתות, פלוגה בבת-אחת, — הגיעו עדינו הרינג'רים על מנת להצטרף אלינו. הם שכבו על הסלעים קצת בנפרד מאתנו, הסתדרו בנוחות ונרדמו לישון. הם היו ראויים למנוחה שאותה ביקשו.

ההרוגים, בה הוא מצולם כשהוא לבוש כטרון, במכנסי-לבד לבנים ובחליפה המהודקת בגובה המתניים. חזותו היתה שחצנית ומתפארת ביהירו-תה. ליד התצלום היה מונח ספר שבכריכתו היה טבוע חותם הסמל הפשיסטי. התמונה בודאי צולמה כשגם הפשיזם וגם החייל, שמסר למענו את חייו, היו עדין צעירים יותר. בקצה-נתיבו של הפשיסט הזה היתה מיטת קשי-מזוהם וקורטוב מהאימים שהוא כה אהב להטיל על האחרים.

נמוך יותר על מדרון הגבעה, נתקלתי בעמדת-חוחה איטלקית להגנה אנטי-טנקית. היא נחפרה, כמעט עד לבלתי השגה בה, אל תוך הקרקע הנוקשה, והאדמה שנשפכה מתוך החפירה היוותה מעין אצטבה קטנה, ותל-חזה. התוחה היה קבוע בנמוך יותר, מאחורי אותה סוללה קטנה, כשבריהו מופנה אל תוך מדרון ההר שמאחוריו. המקום עבירו נבחר בחירה מושלמת, כך שיוכל לחלוש על הדרך ועל מבואות הגיא. מן הדרך שהשתרעה למטה יקשה להבחין בו, ועוד יותר יקשה לפגוע בו. הרינג'רים בראי פרצו אל העמדה הזאת מלמעלה, כמוני. לאורך שני קירותיו של הבור, בו ניצבו האנשים שירו בתותח, נמצאו ארגוני-תחמושת — פתחים, אולם שטרם השתמשו בהם. התותחנים, לא היה סיפק בידיהם לירות גם יריה אחת.

חיל ג'נדרמריה

גלגוליו. משמעותו ומשימותיו

נעמוד כאן על אחדים מגלגולים אלה, השונים, לעתים, שוני רב זה מזה.

ביטוי קיצוני למגמה של יכולת-פרט מובהקת, אשר משתדלים לעשותה כוללת ורב-צדדית ככל-האפשר, משמשת, המשטרה המלכותית הרכובה של קנדה. יצוין, כי השם "משטרה" איננו מעיד (כאן ובכמה גופים ג'נדרמריים אחרים, בעלי שם דומה) על שום זהות עם המשטרה התקינה, המלה "רכובה" — מקורה בעברו של גוף זה, שהיה חטיבת פרשים, בדומה לחילות ג'נדרמריה רבים אחרים.

גם כיום יש ואנשיו של חיל זה, במדיהם הסטגוניים מופיעים כרוכבים; הופעה כזאת קשורה, בחלקה, בטכסים ובתפקידי משמרי-כבוד. לעומת זאת, נמסרים לידיהם תפקידי שמירה, בטחון ומלחמה בעבירות-החוק מהסוגים המסוכנים והנועזים ביותר, במיוחד במרחבי הצפון והמערב השוממיים-למחצה של קנדה, כגון, העמידה בפני הברחת חופים וכיו"ב. אנשי "המשטרה הרכובה" פועלים כפרטים וכחוליות ממונעות (מכונית או אופנוע), צוותות של סירות-מנוע, גלשים — "עגלונים" של מגררות-כלבים — הכלל, הם מופיעים בכל תפקידי בטחון אשר רק יתוארו והם מאומנים ובקיאים בכל צורות התחבורה ובכל סוגי הנשק הקל.

בקצה התפוך של השרשרת עומדת, הג'נדרמריה הצבאית ("Military Constabulary") של צבא ארה"ב באיזור כיבושו בגרמניה. כאן היסוד הוא ביכולת של הופעה לווהמת כיחידה רבת-מחץ; אולם יחד עם זאת מטפחים גם את האפשרויות של פעולה בחוליות קטנות, להטלת סדרים בקרב האוכלוסיה (אך אין לערבב חיל זה במשטרה הצבאית האמריקאית הרגילה, המצויה אף היא באותו איזור-כיבוש).

אף מקורו של חיל זה מעיד על מגמתו. ב-1946 נקבעו יחידות שלמות של צבא-הכיבוש האמריקאי, מהן יחידות טנקים, "חיל פרשים ממונע", "חיל רגלים משוריין", כולן יחידות נבחרות, כל אחת כ"בסיס" לארגונה של יחידה זו או אחרת של הג'נדרמריה הצבאית, אשר צריכה היתה לקום בחסותה של אותה יחידת-צבא וליגוק ממיטב קציניה וחייליה, יחידות הג'נדרמריה-הצבאית צוידו באמצעי ניידות מושלמים, בתוך זה רכבי-שריון רב.

במדינה העומדת על סף ארגון כוחות הבטחון שלה לקראת תקופה של "שלום דרוך", והיא בעלת ירושה מחייבת מימים עברו, — ירושת שכנים המחייבים עירנות וירושת שטח-שממה נרחבים, — בולט הצורך לבהון, בין שאר סוגי כוחות-הצבא והבטחון גם את סוגו של חיל ג'נדרמריה.

המונח "ג'נדרמריה" — יש ומשתמשים בו למונחים ומשמעויות שונים עד מאוד. לעתים הוא לובש משמעויות צבאיות מפורשת; לעתים — מונח הדגש בשטח בטחוני-פנימי, יש ופעולת ג'נדרמריה מכוונת במידה רבה להבטחת גבולות — אדמיניסטרטיבית ומכסית; בארצות ובתקופות מסוימות, ניתן למונח זה תוכן משטרתי מובהק. מן הראוי, אפוא, להציג ולהבהיר — עד כמה שהדבר ניתן להעשות בקצרה וביעף — כמה אספקטים וגלגולים אפשריים של חיל הג'נדרמריה, בתור גורם צבאי ובטחוני.

כנקודת-מוצא להערכות ולשיקולים, לגבי הצורות השונות של כוח ג'נדרמריה, יכולה לשמש ההגדרה הבאה של מהותו המיוחדת, מהות הנבדלת מזו של גוף צבאי רגיל:

הטיבה "ג'נדרמריה" מורכבת, אמנם, מאנשים אשר אימונם וזיונם מכשירים אותם לפעולה לוחמת, הן כפרטים והן ביחידות-משנה, לפחות עד לכיתה או מחלקה; אך יחד עם זאת עיקר הדגש בהכשרתו ובתפקידיו של סרדילט ג'נדרמרי כזה מונח ביכולתו ובכשרו להופעה ופעולה כפרט, הן בתורת לוחם, והן בתור שליחו ומיצגו של שלטון. יכולת זאת, המיחדת את איש חיל-הג'נדרמריה לעומת אנשי רוב סוגי-החיל האחרים, אינה צריכה לגרוע מיכולתו ללחום ולפעול במסגרת-יחידה קיבוצית, כחייל "רגיל" בעל אימון גבוה; אדרבא, התקפות והגמישות, שחייבות להיות מתכונותיו הכלליות, צריכות לעשותו גם חייל "רגיל" — שהוא בחינת "בורג" ביחידה, — מעולה ביותר.

ספק, אם במקום המהקומות הושגה או הוגשמה במלואה השאיפה שבהגדרה הנ"ל; אולם רק לאורה יתכן למצוא את אמת-המידה ואכנה-הבוהן המתאימות לשם בחינת גלגוליו השונים של חיל-הג'נדרמריה והערכתם.

הוענקה להן עצמת־אש רבה. כאמצעי למשיכת אנשי הצבא להתנדבות לתוך החזל הובטחו. בין השאר, מדים משובחים ונאים ביותר.

מספרם הכללי הועמד על 38.000 איש, שאורגנו ב־3 בריגדות ונוסף על כך 9 רגימנטים נפרדים, ועל כל אחד מהם הוטלה הפעולה בחבל ארץ מסוים. כן הוקמה גונדה נפרדת אחת, לשמש ליד ביה"ס של החזל להדגמות בטקטיקה ובטכניקה, כ"יחידת־אולפן" להתנסותם בפיקוד של חניכי ביה"ס, וכי"ב. ולא זו בלבד, אלא הוקם אף בית־ספר למדריכים בשביל החזל החדש. אך עתון הקצינים של צבא ארה"ב כתב אז גם, כי "מובטח להם גם אימון נמרץ ביותר, ונדרשת רמה גבוהה במיוחד של כושר גופני ויכולת אישית, בשל האופי המורכב אשר לתפקידים הכפולים, כחיילים־למפות וכמשטרה מיוחדת". יצוין, כי החזל זה שולבו גם מטוסים (שני מטוסים קלים לרשות כל גונדה־ג'נדרמריה, ושלושה — לכל מסה־רגימנט). לתפקידי־ליווי לאישים חשובים ולסיוור־פטרול אורגנו מחלקות־אופנוע מיוחדות (קצין ו־25 חיילים); כן צורפה לכל רגימנט־ג'נדרמריה מחלקת־אופנוע — ואף מחלקת פרשים, שנועדה לפעולות בשטחים מיוערים או הרריים, או לדיכוי מהומות ולקיום שליטה על המונים. בדרך כלל, הוטלו על החזל במיוחד התפקידים של סיורי פטרולים בגבולות, אופרציות של "הפשׁה־הפוס" (כל־נשק, סחורות אסורות, אגשים בלתי־רצויים), ופטרול לים צבאיים בתוך האיזור. הוא שיתף פעולה עם המשטרה הצבאית, עם "קורפוס־היריגול־הנגד" של הצבא האמריקאי ועם המשטרה הגרמנית. בשל ארגונו הג'נדרמרי המיוחד, השונה מזה של צבא תקין, בחייבו לעתים קרובות פיצול ליחידות־משנה קטנות, הוגדל בו באופן יחסי מספר הקצינים והסמלים.

תיאור זה משמש דוגמה טיפוסית לחזל, שהוטל עליו בראש וראשונה לשלוט על אוכלוסיה רבה, ועם זאת צריך שתהא לו גם היכולת לשתף פעולה אתה בצורות ובהזדמנויות שונות. חזל כזה מסוגל בהחלט לפעול כאבר רב־ערך בגוף־הצבא הכולל; אם כי, כמובן, באם יופיע לבדו, בתפקידים צבאיים נרחבים, תהיינה ניכרות בו חולשות רבות (העדר חזל ארטילרי, וכי"ב).

* *

יחכן מאוד כי בתור טיפוס ג'נדרמרי העומד ב"אמצע", בין שני הקצוות הנ"ל (אם כי קרוב יותר, במגמה,

1) בדרך כלל, הן מונחי־הארגון והן המסורת של החזל היו מעורים בעיקר באלה של חזל הפרשים של צבא ארה"ב, או בסוגי־חזל שהסתעפו ממנו, ומכאן המונח "סקוודרון" — "גונדה".

לדוגמה האמריקאית שבגרמניה), אפשר לציין את "חטיבת המשטרה הניידת" של מדינה מזהרתיכונת — עיראק. בגוף־המשטרה הכללי של עיראק קיימת פורמציה מיוחדת, המופקעת מכל שליטה של שלטונות־המשטרה המקומיים הרגילים, ומיועדת פחות לשירות תפקידי היומ־יומיים של השלטון מאשר להבטחת השלטון עצמו. החטיבה מונה 5200 איש והיא מאורגנת, בעשרה גדודים רגליים ובגדוד ממוכן אחד, אשר הוענקה לו עצמת אש־אבטומטית הרבה אף מנו אשר לגדודים הרגליים. כן עומד לרשותה של חטיבה זו מספר ניכר של מכונות־שריון (בעצמת גדוד) ועוד פלגות שריון, לפי המחוזות.

כבר מובט ראשון ניכר הדמיון בין צורה זו של חטיבה ג'נדרמית לבין "כוח המחץ" (Striking Force) שנתקיים במסגרת המשטרה הבריטית בשנותיו האחרונות של שלטון־המנדט בא"י. אצל סוגים כאלה של חזל ג'נדרמרי מופיעה לעתים קרובות הנטיה להתפתח למשטר־דיכוי יותר מאשר לחטיבת־סדרים והבטחה. ישנה בכך הקבלה ידועה ל"ג'נדרמריה המלכותית האירית" ("Irish Royal Constabulary") בשעתה, אכן, הג'נדרמריה המלכותית של אוסטרליה, לבשל, על אף זיונה הקרוב־לצבאי וכוננוחה המיוחדת לקראת התנגשות אפשרית, מקיימת בכ"ז כיום את האופי של נציגי שלטון בעלי עין פקוחה, שאינם מהוים רק רזרבת־"מחץ", המרוכזת בקסרקטין וממתנה לאות של צורך בהדברת אוכלוסיה מתמרדת.

* *

יש לציין כי בשורה של ארצות אירופאיות קיימת חלוקת תפקידים מסוימת (אם כי משתנה ממקום למקום) ושילוב תפקידים — בין חיילות ג'נדרמריים ובין המשטרה הרגילה. לפי חלוקה כזאת נופלים בחלקו של החזל מהסוג הראשון, בראש ובראשונה, התפקידים של שמירת בטחון בשטחים כפריים (כך, למשל, הג'נדרמריה הארצית "Landesgendarmarie" — שנתקיימה באוסטריה, וחטיבה דומה — בצ'כוסלובקיה, וכן בעוד ארצות). זיונם כולל אז, כרגיל — לעומת המשטרה העירונית — את הרובה; ובדרך הטבע יש להם ידיעה והתמצאות רבות יותר בשטחים שמחוץ לערים, מידת כושר־שדה וכי"ב; אך גם היחידות כאלה מקבלות זיון רציני יותר רק לקראת מצבי־חרום, או, לעתים, במידה שהן מועסקות בתפקידי שמירת גבולות. אמנם, לצורך אחרון זה קיימות בארצות רבות גם חטיבות מיוחדות, הכפופות למיניסטריון הפנים, או למיניסטריון הכספים (מכס), אך יש וחזל ג'נדרמרי כללי נועד גם למלוי תפקידים אלה.

בעולם שלאחר המלחמה

על עצמתה הצבאית של רוסיה

מעטות ביותר הן הידיעות על כוחות הצבא, הצי והיל-האוויר של ברית-המועצות המתפרסמות ע"י מוסדות רשמיים או ע"י העתונות הרוסית. עם זאת, גדולה ההתענינות הן בהיקפם, מבנם וטיבם של הכוחות המזוינים העומדים לרשות מעצמה אדירה זו והן ברקע המשקרי-מלחמתי הכללי של כוחות אלה. בנוסחתנו להעלות קוים, ולו גם כלליים ומשוערים ביותר, שיהיה בהם משום ראשית מענה לשאלות הנ"ל, הננו נאלצים לשאוב ידיעות ממקורות שניים ושלישיים, שגם אצלם רב ההיסוס מהי מידת דיוקם. וכל דבר אשר נוכל לפרסמו — מוצג על-ידינו, למפרע, בסימן שאלה. עם זאת, קיימים מושגים, כלליים כל שהם, לגבי צבא רוסיה, שיש בהם כדי לאלף; ומדי פעם נודעים, בהודמנות זו או אחרת, פרטים שאינם חסרי ענין.

אחד מראשי הפרשנים והמבקרים הצבאיים בארה"ב, הנס ה. בולדווין, ערך לפני מספר חדשים סקירה על כוחה הצבאי של רוסיה, בשביל בטאנו של אחד מגופי הצבא הנוודעים בארה"ב. הוא עצמו אמנם, ציין בה, חוזר וציין, כי אין הערכתו זו אלא „תסבורת“ (מלשון „סברה“). לעתים הוא מציין הערכות, ממקורות שונים, שהתפרש ביניהן הוא אחד לעשרה, — אך יחד עם זאת הוא משתדל להגיע גם לידי „הערכות ביניים, המתקבלות פחות או יותר על הדעת“. להלן — כמה מצינוני, סיכומיו או סברותיו.

ריון לעניני-פנים (המספר נראה כמופרז — המער.) המאורגנים, כביכול, ב-14 דיבזיות, מהן ממונעות וממוכנות, ולכל אחת מהן להקת מטוסים משלה. 3 מיליון האנשים, — כמיליון הם אנשי-מקצוע, מתנדבים לזמנים ארוכים, השאר — מגויסי חובה — המשרתים לפחות שנתיים והמוחלפים מדי שנה ע"י חיול בני ה-19. סבורים, כי לצבא הסובייטי כ-27 דיבזיות שריון (כולל יחידות מיניסטריון הפנים), מהן כ-14 מצויידות היטב. הדיבזיה הרוסית קטנה במידה ניכרת מזו האמריקאית; דיבזיות הרגלים מונה 10180 איש. כמרכז קיימות הערכות שונות ביחס לארגון ולעצמתן של דיבזיות רוסיות. גנרל ברדלי, ראש המטה של צבא ארה"ב, אומר, כי לרוסים 175 דיבזיות בעצמה מלאה, או כדי 80% ממנה (ראשי צבא אמריקאיים אחרים סבורים, כי 34 מהן נמצאות בשטחי אירופה הכבושים), ואלו דעת אחרים היא, כי דיבזיות סובייטיות רבות אינן מונות אלא 5000 איש, וכי אחרות קיימות רק בתור סגל או במצבה נמוכה מאד לעומת התקן*.) הערכה רצינית אחרת היא כי לא יותר מאשר 40—60 דיבזיות מצויות בעצמתן המלאה; אך גם הערכה זו אומרת, כי ביכולתה של רוסיה לגייס עד מהרה

(1) להשערות אלו יכול להיות הסבר פשוט — באם יתברר כי נועדו לשמש רק בתפקיד של מסגרת, להקמתן המהירה, בשעת חירום, של דיבזיות דורב. — המער.



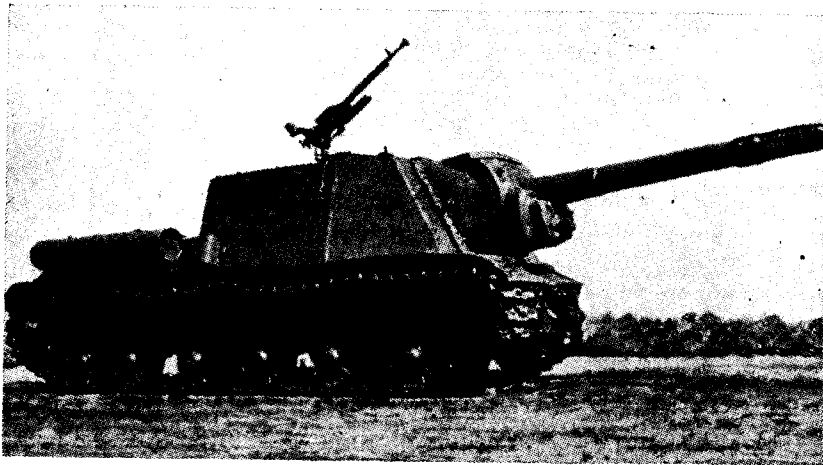
ברית-המועצות מאורגנת כנר-אה, בששה אזורים, שבכל אחד ארמיה משלו הקשורה לשטחי התעשייה.

איזור-המגן הראשון — מחוף מורמנסק לחוף הבלטי — ובו הארמיה הצפונית — שבסיסה בלנינגרד ומפקדה המרשל זורזשילוב. האיזור השני ממזרח פרוסיה ודרומה — ובו הארמיה המערבית, שבסיסה בחבל מינסק, ומפקדה המרשל רו"קוסובסקי; השלישי, בדרום המערב, — הארמיה הדרומית — שבסיסה באודיסה, ומפקדה המרשל זיקוב; הרביעי, מרחב הים השחור והקוקוז — הארמיה הקוקזית — בסיסה — טיפליס, ומפקדה המארשל בגראמין. החמישי — הארמיה התורכאסטנית — המתבססת על טשקנט ופרונוזה. מפקדה — המרשל טימושנקו; השישי — מאגם ביקאל עד למחוזות האוקיינוס — הארמיה של המזרח הרחוק — המתבססת על צ'יטה וולדיבוטוק, מפקדה — המרשל מלינובסקי.

משערים, כי שש הארמיות מונות כ-175 דיבזיות, ועם הדיבזיות שלא צורפו לארמיות (בתוך זה גייסות המיניסטריון לענייני-פנים) — סה"כ, של כ-180 עד 195 דיבזיות. סך-הכל זה של עצמת-האדם, המגיע, כנראה ל-3 מיליון איש, כולל לפי ידיעות אחדות, כ-450 אלף גייסות המיניסט-



טנק סטלין,
בס תוחח 122 מ"מ



תוחח 152 מ"מ בעל הסטה
עצמית, מורכב על טנק

תורת הארטילריה מבוססת על שימוש המוני בכלי היריה, לתמיכה ברגלים ולמשימות עצמאיות-למחצה, כשהארטילריה מוגברת ע"י סוללות רקטיות. מקובל בעולם כי איכותה של הארטילריה הרוסית היתה טובה מאז ומתמיד.
ר. ו. בולדווין נותן את הטבלה הבאה על העצמה הארטילרית בדיביויות רוסיות טיפוסיות.

סוג הדיביויה	האוביצר התוחח	האוביצר	האוביצר
	76 מ"מ	122 מ"מ	152 מ"מ
דיביויה רובאית (רגלים)	24	24	24
דיביויה ממוכנת	36	24	24
דיביויה פרשים	24	—	—
דיביויה ארטילרית	72	12	48

ספק הוא, אמנם, אם טבלתו של בולדווין מדויקת לכל פרטיה; כך, למשל, נראה כי מספר של 24 האוביצרים בני 76 מ"מ בדיביויות-רגלים אינו יכול

100 דיביויות במלוא העצמה ולהציבן בשדה תוך 30 יום.

**

הדיביויה הרוסית אף כי הנה קטנה, יש לה עצמת אש ניכרת (אם כי לא כשל דיביויה אמריקאית). בתוך רגימנט-רגלים משתמשים בכלי נשק א.ט. (תחילה בעיקר בתותחים בני 37 מ"מ — מבלי לציין את הרובים הא.ט. — ואלו בשנים האחרונות הוכנסו לשימוש גם תותחים בני 50—47 מ"מ) ובהאוביצרים בני 65 מ"מ. אלה האחרונים הנם קלים וניתן לטלטלם בכוח אדם², וכמעט תמיד מציבים אותם באיזור קדומני, למתן אש ישירה.

(2) בעצם אין זה האוביצר כי אם „תוחח-האוביצר” שאיננו אלא תוחח 76.2 מ"מ. שהיה כלי הנשק הארטילרי הרגיל של דיביויות הרגלים, וקנהו קוצר ומשקלו הוקל לשם שימוש בתור תוחח-רגלים רגימנטי. — המ ע.ר.

בהיסטוריה הרוסית), ו-19% — לשנת 1949, (בה שוב עלה גודל תקציב המדינה הכולל). ההשוואות עם תקציבי הצבא האמריקאיים הן קשות עד מאוד, הן בשל גודל הסעיפים של ההוצאה הפחות ישירה לתכלית צבאית ומלחמתית, והן בשל אי-הבהירות של היחס הכלכלי שבין הרובל לדולאר.

הערכות שונות נתונות לתגודות בין 12 ל-20 מיליארד דולאר כביטוי שיסמל, במושגים אמריקאיים, את ההוצאה הכוללת הריאלית השנתית לצרכים אלה בתקציב הסובייטי.

בשטח גלגולי זין מתודשים, סבורים כי בידי הרוסים מצויים הן מספר רקטות-מרחק מסוג V2 והן החלקים להרכבת 2000—1000 רקטות נוספות. ידיעות בלתי מאושרות אמרו כי הרוסים הצליחו להאריך את טווח ה-V2 עד כדי 1000 ק"מ (דבר שהאמריקאים אף טרם ניסוהו). עם זאת סבורים, כי הרוסים ניתקלו בקשיים לגבי מנגנוני הניהול והכיוון, בשל פיגור יחסי בשטח הראדאר. לפי ידיעות קודמות היתה בידי הרוסים רקטה מסוג V9 הדומה ל-V2, אלא בעלת-כנפים — ובעלת טווח של 650 ק"מ (היינו — כפול מזה של V2). ודיוק "היריה" בה הוא לפחות כשל V2. ידוע, כי בידי הרוסים נפלו כמויות עצומות (למעלה מ-100.000 טון) של הגאז "טאבוק" (טבעת ירוקה מס. 3), שהוא הקטלני מכל הגאזים שהומצאו עד כה (נגיעתו בעור אדם בשטח שגדולו כגודל מטבע, ממיחה תוך 2 דקות). כנראה שבידיהם גם סוד התרכובת שלו (האמריקאים הביאו כ-1000 טון למעבדה בית-גשק בארה"ב, לשם בדיקתה, אך זו לא הצליחה לגלות את הנוסחה).

(על חיל-האוויר וצי-הים של ברית-המועצות — בחוברת הבאה).

לבטא את מלוא העצמה של ארטילריית שדה קלה שבתוך הדיביזיה. אפשר, שאין זה אלא רגימנט התותחים הדיביזיוני — בלי הסוללות הנ"ל שבתוך הרגימנט של הרגלים.

דבר אופייני ובולט בצבא הסובייטי — הוא ארגונו של חיל-התותחנים בדיביזיות ארטילריות שלמות. אשר ניתן להפעילן כריכוז המוני לשם הטלת הדגש על גיזרה מסוימת, או לפזרן, באם דרוש, ביחידות קטנות יותר. חידוש זה בא במחצית השניה של מלחמה"ע. יש המעריכים, כי בצבא הרוסי של ימי השלום מקיימים 4 דיביזיות ארטילריות, נוסף על הארטילריה הכלולה בדיביזיות-הרגלים.

הציוד הרוסי הוא בדרך כלל טוב, והדבר נכון במיוחד לגבי הטנקים, שהם משוריינים היטב ותותחיהם כבדים מאוד (יש מהם בעלי תותח בן 122 מ"מ), וכן לגבי הארטילריה שלהם וחלק מנשקם הקל. הרוסים הם שהכניסו לראשונה את ה"בסיס העגול" למרגמות, צורה שנתקבלה עתה גם בארה"ב; הרקטות הארטילריות שלהם מצויינות (הן מונעות ע"י דלק מוצק, וטנזון מוגבל יחסית). אולם מידת מינועו של הצבא הרוסי אינה גבוהה. אחדות מבריגדות הטנקים, ויחידות נבחרות אחרות, הן ממונעות או ממוכנות בשלמות. אולם הצבא הסובייטי ביסודו הנו (כשם שהיה הצבא הגרמני) גיס המבוסס על תובלת בהמות ועל החייל הרגלי. יתרון רב-ערך — בדומה לזה של היפנים — הנו החופש היחסי של החייל מאביויר-ציוד מכבידים, וכן מיעוטם של שירותי-העזר, ויכולתו של הרוסי, לחיות על המצוי בארץ.

לגבי גודל ההוצאות של ברה"מ לצרכים צבאיים, ידוע שהקצבות ישירות מסוג זה היוו 17% מהתקציב ב-1948 (היה זה תקציב-כולל הגדול ביותר

חיזוק מסגרת משותפת לשירותים המזוינים של ארה"ב

הדת בצד מחלקת-הצבא (בעבר מחלקת-המלחמה) ומחלקת-הצי על שלושה מיניסטריונים אלה הור-כבה "מחלקת-ההגנה" כוללת ו"מוכיר ההגנה" (מי-ניסטר ההגנה) הפך למנצח ראשי על כולם יחד (לכמה פרטים של יחסים ומבנה ראה "מערכות נ"ד-נ"ה עמ' 94—99: "פניהם של השירותים המזוינים בארה"ב — לאן?"). אולם, מבחינות רבות, לא היה מוכיר-ההגנה אלא המתאם של שלושת השירותים, שנשארו עצמאיים ביסודם.

בחודש מארס, באיגרת מיר-חדת לקונגרס, תבע הנשיא טרומן כמה שינויים יסודיים בארגון הצבאי של ארה"ב. וזאת לזכור: מאז מלחמת העולם האחרונה כבר הוגשם חידוש ניכר במבנה וביחסי הגומלין של השירותים המזוינים האמריקאיים. חיל-האוויר של הצבא הופרד ממנו והיה ל"מחלקה" (מיניסטריון) מיר-



זלא זו בלבד, אלא שמדי פעם (ביחוד — מסביב לשאלת אישור תקציב-ההגנה לשנה הבאה בן 14—15 מיליארד הדולר) פרצה גם מחלוקת חריפה בין דבריהם ודובריהם של השירותים השונים בנוגע למעמדם ההדדי ולחלקם בהנאה מאפשרויות ההתרחבות והמחקר אשר תכנית ההגנה המוגברת החדשה עמדה לפתוח לפניהן. ביחוד חריפים היו חילופי הדברים בפני ועדות הסנאט, ובהודמנויות ציבוריות דומות, בין נציגי הצי וחיל-האוויר — עד שהזכיר הדבר, לא במעט, את „מלחמת האד-מירלים במרשלי-האוויר“ בבית-הלורדים ובבית-הנבחרים הבריטי בשנות 38—1936 בשאלת „זרוע-האוויר המיוחדת של הצי“.

עתה בא הנשיא טרומן ומנסה להתגבר על חכוכים אלה ע"י ההצעות הבאות לתחוקה מחודשת:

1. להפוך את המסגרת המשותפת של שלושת השירותים המזויינים למחלקת ממשלה מבוצעת, אשר תיקרא „מחלקת ההגנה“.
2. להעניק למוכיר ההגנה אחריות וסמכויות מוגברות.
3. להעמיד את מזכירי הצבא, הצי וחיל-האוויר

תחת סמכותה כיוונו ופיקחו של מזכיר ההגנה.

4. להטיל על מזכיר ההגנה את האחריות לתפקידים שעליהם מנצחים עתה מועצת-החירום ומועצת המחקר והפיתוח.
5. למנות יו"ר לועדת ראשי המטות של שלושת השירותים, אשר יהיה גבוה במעמדו מכל שאר האנשים שבשירותים הצבאיים, והוא שיהיה היועץ הצבאי הראשי של הנשיא ושל מזכיר-ההגנה.
6. ליצור משרות חדשות של סגן מזכיר-ההגנה, ושל שלושת עוזרי מזכיר-ההגנה, לסיע למזכיר-ההגנה במלוי תפקידיו שהורחבו.

בדרשו פעולה זריזה להגשמת המלצותיו אמר הנשיא טרומן כי רק ע"י התקדמות מזורזת לקראת ריכוז מעין זה אפשר יהיה להבטיח לארה"ב „תמורה מלאה על דולרי-ההגנה שלנו“. העתיד הקרוב יראה, האם הקונגרס (אשר לעתים מנה"לם בו שירות זה או אחר פעולת הסברה ערה משלהם) יענה בשלמות לדרישות הנשיא.

בענין מינוין של גנרל איזנהאואר לתיאום הכוחות המזויינים — בהודמנות הקרובה.

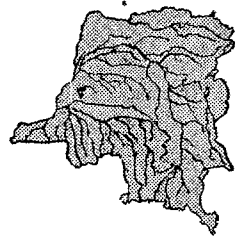
בסיס צבאי בקונו הבלגית

הבסיס הצריך כ"4 שנים, רואים בבסיס זה גרעין להתפתחות של מפעלים או מיתקנים צבאיים נרחבים יותר שיוקמו בהדרגה במושבה האפריקנית הזאת של בלגיה.

קונו הבלגית היא היצרן הגדול ביותר בעולם של גלם האורניום. את הבסיס הצבאי מקימים במרחק קילומטרים לא רבים ממכרות האורניום של שינקולובוי, בחלקה הדרומי של קונגו.

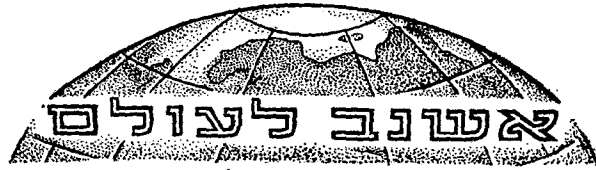
צעדים אלה לטיפוחו של כוח-מזון בתחומי קונו הבלגית אינם אלא פרט במסכת הכללית של פיתוח יבשת-אפריקה כגורם במלחמה אפשרית. את הרקע לתכונה זאת מהוות תכניותיה — הצבאיות והמשקיות — של בריטניה. (ראה, בין השאר, מאמרו של בריג. ברונסקיל בחוב' ל"ח, חזיל צבא שחור" בחוב' מ"ד).

השנה מתחילים בהקמת בסיס צבאי בתחומי קונגו הבלגית. עובדה זאת — חשיבות משולשת לה: היא מצינת את ראשית הקמתו של „צבא שחור“ מוגדל למדינת השפלה, המערב-אירופאית.



היא משקפת את חשיבותה האסטרטגית המוגברת של אפריקה, הן כיבשת המונחת מול מערב-אסיה וברומו של היס-התיכון, והן כמקור שמנים ומיני גלם ומזונות אחרים בעלי ערך עולמי. והיא מותנית לא במעט ע"י „קדחת האטום“ של השנים האלה.

הבסיס יכלול אוירודרום לאורניום, בסיס-תיקונים למטוסי קרב, בייס לטייסים, בייס טכני לחיילים כושים וכיכר-אימונים נרחבת. בניתו של



אילי המלחמה של ושינגטון

שכינו בפועל את המאמץ — מזה, ואלה שהפריעו במזיד לתהליך הייצור — מזה, אותם האנשים, שעמדו בראש „מועצת הייצור המלחמתי“ (War Production Board) נבחרו, שמא יצרו, הלילה, מצב של כושר-ייצור כה רב, אשר יהיה עולה על הצרכים של תעשיית ימי השלום.

הספר כולו כתוב בנימה של זעף והאשמה; ויש פעמים שאין קטון טורח אפילו לבסס את האשמותיו. אך האשמות אלה מוצאות, מאליהן, את ביסוסן בכרך המתאים של הדו"ח הרשמי של „מועצת הייצור המלחמתי“, המוסמכת, אשר במספרים ועובדות יבשות מאשר כל טענה הכלולה בספרו הבקורתי והמר של קטון ואף ציון עובדה זאת — לא מאחד העתונים הפרוגרסיביים המובהקים של אמריקה לוקח (שגם הם עמדו בהבלטה על תכנון ומשמעותו של הספר) כי אם, שוב, מאותו „עתון רגלים“, המשלב יחד את ספרו של קטון ואת הדו"ח הרשמי על הייצור, ומסיק מהם את המסקנות הנ"ל.

בד בבד עם תיאור ההיאבקות גופה, על השליטה במנגנון המרכזי של ייצור המלחמה ועל כיוונו לאפיקים „רצויים“, מתוארים ע"י המחבר המאמצים שעשו אילי המלחמה כדי להונות את הציבור האמריקני ביחס למהלך המלחמה בכלל ובמאמצי הייצור בפרט — ע"י סילוף שיטתי ומכוון של העובדות ותיאור תמונה ורודה ומרגעת מדי. „היתה זו, מלחמה פסיכולוגית“ ללא כחל ושרק שכוונה אל העם האמריקאי גופו, ושגועדה להרחיק את הגייסות הלוחמים מראית המציאות, ולהסתיר מהם את המשמעות האמתית של המאבק הפנימי, שהתנהל על עניני המדינה ועל מידת טובת-ההנאה של שכבה מצומצמת מכללת-המלחמה.

העובדה כי במה צבאית מובהקת, הנחשבת בודאי על אותו אגף בחברה האמריקאית הנוטה יותר לשמרנות, לאי-החרפת ניגודים פנימיים ולנוסחה פטריוטית כוללת, היא שבאה להבליט את הקשר תבלתי-החור של תקופת המלחמה בן ושינגטון הבירה — יש בה, ללא-ספק, כדי להציג סימן-שאלה מסויים לגבי כמה מושגים מקובלים שיש להם מהלכים בקרב ציבורינו.

הציבור העברי בארץ שמע רבות על מאמץ המלחמה הכביר של ארה"ב בשנות מלחמת-העולם השניה, וביחוד על מאמצי הייצור שלהן; אך הוא שמע אך מעט על אותה מערכה שהתנהלה שם, „מאחורי הקלעים“, ועל אותם תכנים נפתלים שהפריעו למאמצי הייצור הללו, ואשר יש ואף צימצום עד מאוד. ויש ענין בעובדה כי דוקא „עתון חיל-הרגלים“, הבטאון הרשמי-למחצה של הצבא האמריקאי ובמתה של „התאחדות-הרגלים“, מקדיש ציון מיוחד לספרו של ברוס קטון, „אילי המלחמה של ושינגטון“, ומבליט את הניגוד שבין מאמצי היחידות הלוחמות והעם הפשוט — לבין הקנוניה המתוכנת של אילי ההון לשמור על עמדות-ההנאה שלהם גם בעתות מלחמה ובתוככי משק-המלחמה.

למרות המלאכה הכבירה שעשו מבחינה תעשייתית, תחבורתית, טכנית-צבאית ואופרטיבית, במלחמה — לא יצאה ממנה המדינה האדירה בהרגשת מנצחת. לפי דברי המחבר: „יצאנו מן המלחמה נבוכים ומבולבלים. לא בטוחים לגבי מה שעשינו, ונבוכים עוד יותר לגבי הבעיה של המשך דרכנו. ניצחנו במלחמה, מבלי שהרגשנו שלא היתה זו מלחמה רגילה אלא, בעצם: „מהפכה עולמית“, — אחת מנקודות-המפנה בהתקדמות האנושית, ניתוח התודות הישנות — תביעה נמרצת לשנות את המוסדות הקיימים ולהתאימם לצרכים הנצחיים של המין האנושי“.

מראשיתן של המלחמה התנהל באמריקה מאבק עקרוני בין שתי קבוצות אנשים שתפסו את עמדות-המפתח במאמץ המלחמתי. המחלוקת ביניהן היתה, בעצם, לגבי מטרות המלחמה, ועל כן גם לגבי שיטות ניהולה וגם לגבי התכניות לקראת התקופה שלאחריה. הקבוצה הראשונה האמינה — כדברי המחבר — שהמלחמה היא למען משהו — למען חברה טובה ודמוקרטית יותר; הקבוצה השניה טענה שהמלחמה היא כנגד משהו — כנגד נאצים ויפנים להלכה, אך למעשה — כנגד כל שינוי שהוא במצב הקיים.

בספרו פורש קטון את כל הפקעת הסבוכה של מאמץ הייצור האמריקני, ומגלה לקורא את כל אלה

„מפקד-פלוגה“

כנראה, שמשותפת היא לכל יחידות חיל-הרגלים בעולם, אותה טינה שרוחש לכם כלפי סוגייהחיל אחר רים, וביחוד אותם המבלים את מרבית זמנם בעורף. הרור באי הפשוט מבין אמנם את חשיבותם של אנשיהעורף והחילות המקצועיים, אך הוא אינו יכול שלא לקנא בהם על תנאי חייהם הטובים כל-כך משלו. לדוגמה — הרי כאן קטע מתוך הספר, המתאר את היחס אל חיל-האוויר, דברים שיכלו, בודאי, להאמר גם אצלנו: — „המטוסים צללו בפעם האחרונה, והסתלקו בכיוון לעורף. קבוצת החיילים שחותה בהפצצה החלה להתפור.

— „ובזאת סיימו את מלאכתם לחיום“ — אמר אחד.

— „כן“ — השיב אחד הרגמים, — „עכשיו חוזרים הם הביתה, לזוגים כוסית מחממת וטובר לים באמבטיה חמה, ואז הולכים הם נקיים ומר צוחצחים להתעלס עם איזו עלמה צעירה. אלה חיים!“

— „ואח“ מקבלים הם משכורת כפולה עבור זאת“ — הוסיף אחר. — „לא הייתי מתנגד לחיים כאלה“.

והנה תיאור אחד של אותם קציני-המטה למיניהם, הבאים במכוניותיהם המהודרות „לבקר בחזית“ — כמובן, בגזרה שאין בה כל סכנה לחייהם, חס ושלום, וכשנשאלו, למה אינם מבקרים בגזרת המחלקה הקדור מנית — התחמקו מתשובה, בטענה שזו מרוחקת מדי. אך יחד עם זה, אינם מפסיקים לרטון שהאנשים בלתי מגולחים, או על רשלנות בתלבושת.

לעומת זה רבה ההערכה של הרובאי לאלונקאים, אנשי השירות-הרפואי, שאם כי אינם מקבלים את תוספת השכר הנהוגה בצבא האמריקאי כלפי יחידות לוחמות, הרי מסתפנים הם לבלי הרף כדי להוציא את הפצועים מן המקומות המסוכנים ביותר, ולעתים קרובות אף משל-מים עבור הדבר במחיר חייהם.

אפיינית היא כמירכז גישתם של „אנקים“ אלה לער תונות, הנהוגת לספר סיפורים מלאי-הילה ותשבות ללוחמים, כאילו לא איכפת להם דבר בחזית, פרט לנקניקיות שהן חסרות שם.

הספר „מפקד-פלוגה“ מתאר את החיים האפורים, היומיומיים, של חיל-הרגלים האמריקאי במסעה-מלחמה שלו על פני אירופה. הקריאה בספר משאירה אחריה את הרושם, כי הוא אמיתי לחלוטין, והריהו כמעט יומנו של המחבר, שהיה מפקד פלוגה רובאית בצבא ארה"ב — דהיינו, יומן של שתי פלוגות רובאיות (שעליהן פקד בעל הספר, תחלה על האחת, ואח"כ על האחרת) בחדשים האחרונים של המלחמה באירופה. גיבורי הספר, טוראים, סמלים וקצינים, מטלטלים מגזרת-חזית אחת לשנייה, במכונית וברגל, והנך מלזה אותם בכל פעילותם — בקרב ובנופש, בנצחון ובמפלה.

אנב קריאה בספר מתעוררת מיד מאליה ההשוואה בין חיל-הרגלים שלנו וזה שבצבא האמריקאי; והנך נזכה יותר ויותר שמסקנותיך על זה האחרון על פי הרושם שעשו עליך מיצגיו, שראית בעת תופשתם בתלאביב, במדיהם המצוחצחים והמגונדרים, הנן נכונות באותה המידה בערך כאילו ניסית להכיר את תנאי חייו ופעולתו של צבאנו אנו לפי עובדי המשרדים הצבאיים של תל-אביב ויפו. ואהה פשוט מתפלא, באיזו מידה זהות לפרקים הבעיות המעסיקות אותנו ואותם.

מתיחות מתמדת; ממערכה אחת לשנייה, החלפת עמדות בלי-הרף — אך תמיד בטווח אשור של האויב; הרביצה המנוגת במשך ימים ושבעות בתוך השוחות, המוחלפת רק בהתקפה מיגעת של 24 שעות רצופות — אלה הם תולדות חייה של הפלוגה האמריקאית, אך אלה הם, למעשה, תולדותיו של כל חיל-הרגלי בכל מלחמה. מצביה של „מלחמת ההפוגות“ שלנו, והקירבה היח-סית של הבסיס והעורף לקוי החזית, משנים במידה רבה את פני הדברים אצלנו כיום, אך לא רחוק עוד מאתנו הומן כשלחמנו 7 הדשים רצופים ללא יום מנוחה, כשהיינו נכונים ודרוכים לפשוט ולחבל באויב ומיד לחזור ולקבל את פניו באיזור-קרבות אחר. מלחמה, ללא שהות לחשוב על לכלוך, רעב ואפילו על חוסר ציוד. אכן, מי שלקח חלק באוהה מערכה יבין היטב לרוחו של הספר, על אף ההבדלים הרבים שבמסגרת ובתנאים החיצוניים (חר) סריה-ציוד — עכ"פ, לפי מושגינו אנו — ודאי שלא היה בין צרותיו המובהקות של הייל אמריקאי ואף לא של החייל-הרגלי.

„הכתב שאל שנית, במה חשקה נפשו, כדי לספר על כך לאנשים „בבית“.

„טוב“ — התפרץ קרוטו, — „יש לי מה לומר. ספר להם שרציני כאן מדי מלדבר על גנדיקות וגלידה, או על יתר הדברים שאנו חס־רים. ספר להם שכאן גיהנום, ושאנשים נפצעים ונהרגים כאן כל רגע, ושהם עלובים ושהם טוב־לים. וספר להם שזה רציני כל־כך, שלעולם לא יוכלו לתפוש זאת. כתוב על כך, והנח לכל הממתקים. זהו. זהו כל מה שיש לי לומר“.

אין כמובן להשוות את הרכוש הצבאי של ארה״ב לשלנו. אך מי שתיאר לעצמו, שלא קיימות — גם אצלם — בעיות של מחסור בתחמושת, אם כי מסיבות שונות לגמרי, אינו אלא טועה. הנה, פלוגה המתגוננת בעוז בפני מאות גרמנים מסתערים, תחמושתה אזולת, ותוספת — אין. כל בקשה המועברת לגדוד זוכה לאותה תשובה, הידועה לנו כל־כך: „הסתפקו במה שיש לכם אין אתנו כל מלאי“. טנקים גרמניים הולכים וקרבים, כשמוֹלם — רק נשק קל ו„בוזקה“ שבורה.

ועוד בעיה דומה: לדול האנשים. יום אחד של גשם „מספיק“ לה ליחידה הנמצאת בקרהגנה — וכבר מתחיל הורם הבלתי פוסק של חולים, המוחזרים לעורף, בעמדות שהוחזקו תחילה ע״י 40 איש בשארים, כעבור ימים מספר, 35, 30 וגם 25 אנשים. ופתאום — דרישה לדלל את יחידות־המשנה עוד יותר, לשלוח קבוצת אנשים לנופש בן 48 שעות. מפקד הפלוגה מוחה, אך לשוא. והפלוגה הולכת ומצטמקת. ולפתע, אחרי קרב קצר, מתברר שמכל הגוף הגדול נשארה בקושי עצמת־מחלקה. ושוב רואים אנו את החייל בטלוליו. כעבור ימי

קרב ספורים הוא הופך למעין אוטומט לוחם. שאינו יודע כמעט דבר על המתרחש סביבו בחזית, אלא פשוט ממלא אחר ההוראות. אף פעם אין ידיעות ברורות על מקום האויב ועל כוהו. אך לא זה הדבר המפחיד, ממילא הוא פוחד. לפני כל יציאה חדשה לקרב עוברות עליו שוב אותן ההרגשות, כאילו היתה זו יציאתו הרא־שונה. עייף ויגע, לאחר מערכה מפרכת, הוא מתחיל להתחפר באדמה הקשה ומכוסת־הכפור. והוא שוכב רועד מקור, כשהשמיכה הדלה אינה מחממת אותו, — על מנת לשמוע, כעבור כמה שעות, בפעם העשרים, שנדרש ממנו להמשיך — „עוד מאמץ אחד“, „עוד משימה אחת“.

על אף אותו הגון האפור הכללי — ללא־ספק, במכוון, ותוך מגמה חינוכית מסוימת — בו כתוב הספר, גלוי הלב והסרי־הקישוט, אין חסרות בו גם דוגמאות של אומץ־לב אמתי (לרוב — „אפור“ ובלתי־צעקני אף הוא, בס־תירת־מה למושגי־המקובלים על האופי האמריקאי) ושל חריצות צבאית מובהקת. אין לפרט ולהביא דוגמאות אלו ברשימת־התרשמות קצרה. אך כולט ביניהן הציון החוזר ונשנה, לאומץ־לבו הקר והבלתי־שכיח של חייל יהודי אחר, יליד ניר־יוק — עוזרו, המתגלה במיוחד בהתר־נדבו לקראת כל תפקיד קשה ומסוכן, ולקוראינו אנו יש, ללא־ספק, ענין מיוחד בציון זה — אשר, דרך אגב, הננו נתקלים בו לעתים קרובות למדי גם בכתבי־השם של אחרים על אותו נושא. של חייל אמריקאי במכתבי־קרב.

אך לא רק החייל־הטוראי בלבד מתגלה כנתון לעתים קרובות לאותה מועקה נפשית של הרגשת בדידות, שהיא אולי הקשה שבמכתבים בהם מוצגים עצביו של איש־צבא בקרה־חזית הקדמוני (וביחוד — בשעות־החש־כה). אף הקפיטן הצעיר, מפקד הפלוגה — והלוי־טננטים

לא היה ספר, בין תיאורי יום־הקרב של אנשי־צבא אמריקאיים במלחמת־העולם השנייה אשר זכה להערכה חיובית ורב־תשבחים מצד העתונות הצבאית ומבקריה כספרו של הקפ׳ צ׳. מק־דונלד (בן 22 בטה״כ), — „מפקד־פלוגה“. יש בו נאמנות למציאות המלחמה ולדמותו של החייל האמריקאי כפי שהנה בחיים, שיקוף מדויק וחי של מצבים ותהליכים נפשיים, הצגתן — ללא כֶּזֶל ושרק — של הבעיות האמתיות בהן מתנסים המפקד הצעיר והטוראי־הלוחם כאחד. אפשר יזכמה ממצבי־הקרב ומתמונות הוי־החיילים היום־יומי, אשר הועלו בספר זה, תיראנה — במבט ראשון — כמרוחקות מציאותנו אנו. אך כמעט בכלן ניתן למצוא — ובנקל — או הקבלה (מפתיעה לעתים), או גרעין מֶאֱלָף ומעורר־מחשבה: או כהתגלות של דבר־מה מאמת־המלחמה באשר היא, או כקו אופייני לאחד הצבאות הגדולים והאדירים שבועולם של ימינו.



השאר, שעות רבות וימים רבים בטווח הקרוב ביותר והרציפות הצפופה ביותר של אש-האויב ופגיעותיה כש- הוא רוכב בתוך השוחה או גוזח ונצמד אל הקרקע בשעת התקפה.

וכמובן, בתנאים אלה, כל יחידה חושבת את עצמה למקופחת ביותר. נדמה, שרק מנה נדרש מאמץ על-אנושי זה. נדמה שתמיד נבחרת דוקא היא להימצא בגזרה המסוכנת ביותר, וכל אחד מוכן להוכיח באלף אלפי הוכחות, שביחידה פלוגתית או בפלוגה פלוגתית טוב להם לאין ערוך מאשר לו. ומאידך, קשה לו להאמין בקיפוח שרירותי "סתם" — ולכן נוצרת מיד "אידיאלוגיה" הבאה להוכיח ש"אין טובה מפלוגתנו", וכל אותה עבר דה רבה המוטלת עליה, לא באה אלא להראות שרק עליה, על הפלוגה, סומכים שתוכל למלא את המוטל.

— הם, בודאי מתארים לעצמם שפלוגתנו יכיר לה לעשות זאת, ויהיו המסיבות אשר יהיו" — אמר אחד האנשים.

חייכתי. היתה בדברים אלה נימה ידועה: שמעתי אותה פעמים רבות בפלוגה אחרת. וגם עכשיו, אותה פלוגה, שכה קינאו במצבה, דימתה בלי כל ספק כמונו, שהיא-היא המקופחת ביותר". — אכן, זהו סיפור חיינו של הרובאי הפשוט, ורק מי שלקה חלק באותו מאמץ יומיומי אפור של קרבות, זועות ואימה, ההופכים עם הזמן לחלק בלתי-נפרד ממך, רק הוא יוכל להעריך כראוי ספר זה. "כי גיבור הספר הוא החייל האלמוני, הרובאי והננט, הרץ והקשר, המקלען והרגם, כל אותם החיילים המכונים בצבא בשם הכולל — פלוגה רובאית. ומשהנך קורא לפלוגה "פלוגה רובאית" — הנך מדבר על האנשים הלוחמים ממש את המלחמה".

שלו, המופקדים על מחלקות שבעמדות-חוץ — טועמים את טעמה של הרגשת-הבדידות הלילית, המתוחה והעצ-בנית. פטרול גרמני לא-גדול ביחס, הנוע לפני החזית האמריקאית (דהיינו — אשר לו היזמה, להופיע ולה-פתיע בנקודה זו או אחרת, כבחירתו), דורך ומדריך-מנוחה יחידות-משנה שאנשיהן מרובים מאנשיו פייכמה; וכמות התחמושת, הנורית אגב הרגשותיהן העצבניות היתה ודאי מספיקה, אי-פעם, לביצועה של פעולה שלמה אצלנו. (בדרך כלל, גם תורת-האש הרשמית של צבא ארה"ב בנויה על העיקר: בריא לו, לחייל, כי יירה הרבה). והנה נשמעות התביעות הלוחצות של מפקדי המחלקות, באלחוט, למתן אש-מגן ארטילרית מקדמת, שתספול למפרע את נסיון-הפגיעה הגרמני האפשרי: ומפקד הפלוגה, מצדו, תובע זאת שוב, באלחוט, או בקר-טלפוני מותקן — ממפקדת-התותחנים שנקבעה במיוחד לתמוך בפלוגותיו של הבטליון האמור, ואכן, כעבור רגעים מתוחים של צפיה קצרת-רוח ניתנת אש-המגן, — אמנם, "פסיכולוגית" סמלית בלבד, מספר פגזים לחלקה עטופת-האפלה שלפני אותה גזרת-מחלקה; והיא ניתנת לפי ה"ריכוזים" (מטרות וחלקות מסומנות שבשדה-האש האפשרי של הסוללה) שנקבעו וטווחו היטב עוד לפני כן, וכל אחד מהם סומן במספר משלו, כך שמספיקה ההודעה בשפופרת: "מספר זה רזה" — וכעבור זמן קצר מאוד יחסית נופלים כבר הפגזים בחלקה הרצויה. אכן, סיוע ארטילרי כזה — הוא-הוא, אולי, ה"לוקוסוס" הגדול ביותר בקרב, אשר החייל הרגלי האמריקאי יכול ליהנות ממנו, לעומת הויי-הקרב הרגלי של הרגלי הרובאי שלנו. אך, לאחר הכל וככלות הכל — גם בצבא ארה"ב נשאר, "הרגלי הלוחם" האיש המוצב, יותר מכל

הנחה מוטעית היא שחיל-הרגלים הוא הזרוע-הצבאית הקלה ביותר לאימון. אין זרוע אחרת הדרושת יותר מחשבה, יותר חריצות, אם עליה למלא את תפקידיה כראוי. הסיבה לקושי לאמנו נעוצה בכך שהנו קשור בגורמים חמריים פחות מזרועות-צבא אחרות. ניצול הנשק של החייל הרגלי אינו בא אלא כסיוע לשימושן בטקטיקה ובניצול פני השטח בהתקדבותו למטרתו ולאויבו. אימון חיל-הרגלים, אשר הוא בהכרח הזרוע הטקטית, הנו ניצול של אמנות, בה בשעה שאימון חיל טכני הוא הפעלה של מדע. החייל הרגלי הוא פחות טכני, אך הוא אמן-שדה — וזה תואר הכבוד אליו יכול הוא לשאוף במקצוע ענפי הנשק.

קפטין לידל-הרט

(חתן הספר "עתידי חיל הרגלים")

מהעתונות הצבאית

מבצעים וסקפיקה

„גריליה בתקופת האטום“

אולם קיימות שתי דרכים בהן יכולים אנו ללכת: האחת — ללמוד את שיטות דרכי-פעור לתן של כוחות-גריליה, על מנת לפתח דרכי-פעולה נגדיות, טובות ככל האפשר, כלפי מלחמת-מחותרת, במקרה שיהיה עלינו לפלוש לארץ אויבת ובה ניתקל במחותרת הלוחמת נגדנו, ואילו הדרך השניה היא ללמוד היטב את דרכי-הגריליה, תוך מחשבה לסגלם לעצמנו כענף מסוים במבצעי-נו אנו. כמה אנשי-צבא קיבלו כבר רעיון זה, כפי שמעידים מאמרים בכלי-מבטא אחדים, הן אצלנו והן בחו"ל.

הדבר הדרוש כאן — כולו חידוש: — צירוף ומוזיגה של יחידה מטיפוס „הקומנדו“ או „הרינג“ רים“ מצד אחד, ושל חבורת-גריליה מאידך. אמנם, יחידה כזו תהיה חסרה שני יתרונות, שישנם ליחידות-גריליה מקומיות:

א. ידיעת השטח, השפה ומנהגי הארץ.
ב. תמיכת האוכלוסיה — אם שטחי עורף-האויב אשר יש להטרידם הם בתוך ארץ-האויב עצמה.

מאידך גיסא, יסייעו לה היתרונות של היותה מאורגנת, מצוידת ומאומנת ע"י חיל-הצבא, ומאמי ציהן של מספר יחידות יוכלו להיות מתואמים מלכתחילה, את ידיעת הארץ, אנשיה ושטחיה יוכלו ללמוד ע"י שינון וסיגול אינטנסיביים מסוג אלה הניתנים ע"י ה O. S. S. (*). אספקה יכולה להינתן מהאויב, הדבר העלול לעמוד למכשול גם לאחר סידורים אלה הוא — איבתה של האוכלוסיה סיה האזרחית. דבר זה יחייב או דרגה גבוהה ביותר של תבונה וזהירות מצדם של אנשי-הגריליה ש„הוחדרו“ לשטח.

שהרי פירושו של דבר, שבמקום לקבל עזרה מאזרחים יתא עליהם להניח מלמפרע כי כל אזרח הוא בגדר אויב. זה אמנם יהיה מכשול רציני,

ספק, אם יש מי המפקפק בערכם של כוחות המחותרת או „הגריליה“ במלחמת העולם השנייה, ובחלק שתרמו הישגיהם לגצחון הסופי. אמנם, יש שאמרו, כי ההצלחות שכוחות אלה השיגו באו להם הודות לתמיכה, ולשיתוף-הפעולה, שקיבלו מכוחות-הצבא הסדירים, אשר סיפקו אספקה ויוע-צים, ותיאמו את פעולות-הגריליה למסגרת תכנית כוללת של מבצעי-מלחמה. דבר זה יכול להיות אמת במידה לא-מעטה; אבל גם זאת אמת, כי בדרך כלל היה ניצול האפשרויות שבכוחות הגריליה „הזדמנותי“ אם אפשר לומר כך: — כוחות המחותרת קמו, הפגינו את ערכם — ורק אז ניתן להם הסיוע המתאים.

לרוע המזל הוקפו פעולות הגריליה באוירת תיאטרליות מפארת, אשר אפשר והיא טובה בשביל הוליווד, אולם היא דוחה ומרבה-חששות אצל אישי-הצבא הנוטה לחשוב על תנועות-מחותרת כעל תנועות דפנסיביות גרידא, ההולמות את המצב ויעילות רק בהתנגדותן לכוחות צבא-כיבוש. קיימת הרגשה כי, אמנם, אפשר יהיה אולי להשתמש בהם בתועלת מרובה, אך עלינו לחכות עד שיתפתחו — ורק אז לתת להם אותה עזרה, שממנה תוכל לצמוח לנו ברכה.

האם גישה כזו נבונה היא? כדי למצוא תשרי-בה עלינו לבחון תחילה מספר עובדות. כוח ידי-דותי הפעיל בעורף האויב, הנו בעל ערך בלתי-מפוקפק לגבי צבאות סדירים, הוא מסיח ומרתק גייסות, שניתן היה להפעילם במקום אחר, הוא מקל את הבעיות המתניצבות לפני הכוחות „התקי-נים“, בהחלישו את מעמד האויב בעורפו, מקום שהוא רגיש ביותר.

אם אמנם נקבל, מחד גיסא, כי כוחות-גריליה יכולים לעזור לצבא פולש — הרי מאידך, מצד-עם זאת, כי ספק הוא אם נוכל לטפח יחידות-גריליה ליה „יחידות“ דוקא בתוך אותן המדינות שהן אויבות-בכוח. יהיה זה דבר קשה כ„קריעת ים-סוף“, אם לא בלתי אפשרי.

* Office of Strategic Service — המוסד האמריקאי מומן-המלחמה שרכיבו את שירות-הידיעות, בתוך ארצות-האויב ומחוצה להן, והן את מבצעי-החבלה, ההסי-גנות וסיוע בתנועות-מחותרת וכיו"ב

אך ספק אם יהיה בו כדי להכשיל למפרע כל הצלחה. נראים הדברים, כי היחידה אינה צריכה למנות יותר מ-60 — 50 קצינים וחיליים; אולם צריך להיות בה אחוז גבוה של קצינים ושל סמלים-קשישים. דבר זה רצוי בגלל הדרגה הגבוהה של יוזמה, כושר-תפיסה ואחריות אישית הנדרשת מכל אדם.

האימון ההכרחי ליחידות כאלו מכיל מספר עצום של מקצועות. רשימה חלקית בלבד חייבת לכלול: אימוני קפיצה במצנח, ספורט-שימושי, קשר-אלחוט, ידיעת-מה בכתיב-סתרים, אימון מלא בנשק (כולל נשק זר) וידיעת השפה עד כדי יכולת לקרוא ציוני-דרכים, לעמוד בפני חקירת רוח, לערוך חקירות-שבויים ותושבים ולהעריך את מידת חשיבתן של ידיעות ומסמכים שנתפסו.

באשר לנשק, הרי כלי-הזינוק ה"בסיסי" יכול בעצם להיות תת-מקלע, אלא אם כן מצב אספקת התחמושת יעשה את השימוש בו לבזבזי מדי. על כל פנים — רובים, המצוידים במשתיק-קול ובמשקפות-צלפים אינפרא-אדומות, המאפשרות ראייה בחשכה, חייבים להכלל ברשימה. בזקוקת מכוונת יריה (עד קליבר "0.50) וכן — בשביל אחדות מהיחידות — מרגמות קלות והקנים ללא-רתע" — ראויים לבוא בחשבון. כן יידרשו רימוני יד, אקדחים וסכינים. אפשר להשתמש בגזים בלתי מתמידים ובעשן, ביחוד במצבי-התקפה. לביצוע הריסות יהיה צורך בהגמר-נפץ וכן יוקפו למוקשים. יהיה צורך לותר על אביזרי-ציוד רצויים רבים שהרי יהיה הכרח במידה ניכרת של נידות.

שאר-הציוד יכלול משדרי רדיו ומקלטים. אמצעי התחבורה יהיו מהפשוטים ומקלי-המשקל ביותר. בחלקה הגדול תהיה התנועה ברגל. במצבים ידועים ניתן יהיה להשתמש באופנועים קלים, ואפילו בגיפים.

אחד הגורמים המגבילים והמסייגים העיקריים לגבי מבצעים נוסט-גריליה הוא פני-ה"שטח". המבצעים יהיו ניתנים לביצוע רק בסוגי-שטח ונוף מסוימים. כל איזור שנבחר למבצעי גריליה הכרח הוא כי יכול חלקות נרחבים למדי של הרים, יערות או ביצות, כאשר רק בשטחים כאלה, על אפשרויות המחבוא וההסתר שבהם, והשפעתם על תחבורה-גלגלית, יכול כוח-גריליה להתקיים. אולם, האיזור הנבחר למבצעים חייב להביל גם מערכות קשר או תחבורה, או מטרות ראיות אחרות הרגישות להתקפות גריליה.

אין זו הגבלה מה חמורה כפי שזה ניתן להיראות. מסילת-ברזל, למשל, רגישה לאורך כל נתיב-הפסים שלה, וביחוד במקום בו היא עוברת על פני גשר או בתוך מנהרה.

סודיות וניידות הם יסוד ועיקר למבצעי הגריליה. אולם יחידת-גריליה אסור לה לעולם שתחזיק מעמד במקום מסוים. שליחותה היא להטריד את האויב; החזקה בשטח הגנה חסרת-ערך, מלבד ערך זמני וחלקי. אפשר יהיה הכרח לתחזיק מסלול-תעופה, או כיכר-הצנחה, במשך זמן שיספיק לנתיחת אוירון, לפריקת מטעני ולהמראתו, לאי-סוף אספקה שהוצנחה, אולם לאחר זאת אפשר לנטוש את השטח, מבלי שיהיה כרוך בדבר כל הפסד. אזורי-הזניה הם בעלי חשיבות רבה יותר. אולם, אם מקומם ייבחר כראוי, הרי לכידתם על-ידי האויב, או מצור שיטתי עליהם, יצטרכו לעלות לו במחיר גבוה מכדי שיהיה הדבר כדאי לגביו. ואת המבצעים יש לערוך תמיד הרחק מאיזור הזניה, כדי לא למשוך אליו את תשומת לב האויב.

יחידות גריליה צריכות לשכון בסמוך אחת לשניה, כדי שתוכלנה לשתף פעולה ולהגיש תמיכה הדדית. אולם לא סמוך במידה שיתא בה כדי להכנס אחת לתחומה של השניה. המרחק הממשי יהיה תלוי באופי פני-השטח, עצמת כוחות האויב ומידת שכונתם, ושאר גורמים.

אחת הבעיות הקשות והחיוניות ביותר של מבצעי-הגריליה היא הסתיעותה בכוחות הראשיים. אולם, למעשה מתבטאת הבעיה בענין האספקה והתגבורת בדרך-האויב; ולמזלנו הוקדש ממילא לימוד רב לנושא זה בקשר למבצעים של יחידות-מוטסות מהסוג התקין והמקובל יותר. אך כל זמן שהאוירון נתון לתמורות מזוג-האויב ול"מצבי-רוח", ובהיות מצבה הטקטי של יחידת-הגריליה בהכרח בלתי-יציב ונדודית ירבו, הרי הקשר האוירי יהיה תמיד החוליה החלשה שבשרשרת כולה. אכן, זהו נושא מורכב ביותר, ולא ניתן כאן אלא להזכירו בלבד.

למרות כל טענותיהם של מספר חסידים נלהבים, הרי ברור הדבר שאין ביכולתם של כוחות-מזחלת, או אפילו של יחידות-צבא סדירות הפועות לות במזחלת, להשיג נצחון במלחמה בכוחם-הם בלבד, או אפילו להיות הגורם המכריע בנצחון הסופי. אף-על-פי-כן יכולים הם לשמש חלק חשוב בכוחות-השדה שישגור תוצאה זו.

„ההכרעה - תמיד לפנים“

להן היה מוטעה. והוא שקבע. האם המטרה נפלה לידים אמריקאיות, או שהשדה שלפניה כוסה בגויות חללינו.

פתיחת „אש-סער“ (או „אש-צועדת“). שהיא התקדמות תוך יריה, מבלי להתחשב במרחק מן המטרה — בין שיהיה זה 100 או 800 מטרים, — משהחל יורה האויב, היתה חוסכת חיי אנשים רבים המאמץ רב. כן, חייל שראה את נוסח-הוליווד של „אש צועדת“ — בו נראים התוקפים רצים, עם רוביהם אל-על, ישר על מכוונות-היריה — המכ"י קוצרת בהם — אינו מוכן להאמין שהסתערות-תוך-אש, כשהיא מבוצעת באורח נכון ובמרץ, דוקא היא שתכבוש את המטרה תוך חסכון בחיי אנשים.

סבורני, כי התקפה בעצמת-אדם ועצמת-אש עודפים, כשאלה מרוכזים נגד נקודה-מוגבלת בקר האויב, כמעט ואין יריב שיוכל לעמוד בפניה, מה עוד כשהוא נעזרת בהשפעת-ההלם של אש מרוכזת של פלוגה רובאית, הצועדת בעוז קדימה. לעצמת זה, הרי לא תועיל שום כמות של אש-מסייעת ממרחק, אם הרגלים המתקדמים ישכבו — ויוסיפו לשכב — עם היפתח מטח-האש הראשון מצד האויב.

כלי הגשק שלנו, בצבא ארה"ב — רוכה גרנד האבטומטי, ומקלע-בראונלינג („באר“) — מתאיי-מים במיוחד לפי טווחם וקצב אשם לאורח-התקפה זו * . אנשים המתקדמים במהירות תוך יריה גתפ-שים מיד לרוח ההתקפה, ותוך התעודדות זו וקול יריותיהם הם, משגיחים פחות באש האויב, הריהם צועדים, ממש מאחורי חומת אש שלהם, היעילה יותר ממסך-האש הארטילרי בנוסח-המסורתי, בזה שהם עצמם מנצחים על אשם הם. והדבר גם הופך אותם ממסתגלים לפעולות האויב, ע"י שכי-בה וחחילה, או מהולכים סתם קדימה ונפגעים באשו, — למסתערים המרגישים שהיזמה בידיהם. אותה שעה עצמה הרי יש בכך השפעה משת-קת על האויב. התוקפנות שלנו מגבירה את כוחנו בעינינו לאין ערוך. רוחו נופלת, אשנו מאל-צת אותו להוריד את ראשו, ושוב כמעט שאינו מסוגל לירות, או שאשו לוקה ביעילותה. אמנם אין להניח שבשלב זה של ההתקפה תגרמנה לו אבירות מרוכזת, אך גם הוא כמעט ולא יפגע

* יתכן, כי עוד יותר מהנ"ל מתאים לכך כל-יגשק אמריקאי נוסף: — מקלע „גונסון“ — המ צר.

להלן — תמצית הרהוריו של קפיטן ג'. דלטון (בעתון „חיל הגלים“ של ארה"ב), למקרא מאמר שהופיע לפני-כן באותו עתון, — מאמרו של קול' פרדינו; „התקוה לחיים — לפנים, ולא לעבר העורף“.

אכן, עד לפני תקופה קצרה לימדנו, אנו בארה"ב, כל חייל ליפול ארצה משוירים עליו, ולעילם לא לירות אלא אם כן יראה מטרה ברורה. וסבורני, כי שני עקרונות אלה הנם יסודו של אותה חוסר-התוקפנות שנתגלה ביחידות לא-מעטות בצבא האמריקאי במלחמה האחרונה.

חייל חייב אמנם ללמוד להתחפר, חייב הוא לדעת שלא תמיד תהיה התחמושת מצויה אצלו בשפע, אך צריך לחזור ולהדגיש לפניו, שיש והתחפרות — פירושה, למעשה פריה-קבר; ושתחמושת, אחרי הכל, מצויה על מנת שיוציאה. ניטול לדוגמה בעיה טקטית פשוטה שהיו נוה-גים להציגה ב-43-1942, עם סיום אימון-היסוד: פלוגתך, כשמהלקותיה פרוטות בשרשרות-קלעים, תוקפת על פני שטח פתוח, לקראת חורש. ממר-חק 500 מטר לערך נפתחת עליך אש. נשק-קל ומרגמות; האם:

1. תצמד אל הקרקע ותנסה להתקדם לעבר האויב כוחילה ובזניקות קצרות בחיי-פוי הדדי של אנשי הכיתה המחלקה, או —
2. תשאר עומד על רגליך ותחל בהסתע-רות לעבר האויב — כשאתה וכל יתר חבריך בכיתה ובמחלקה יורים על האויב? ברור שכל חניך טוב השיב אותו זמן שהיה בחר במענה הראשון. אולם בקרב, בקיץ 1944, היתה סובר כי היתה זו טעות קטלנית — או שהיית נקטל בה בעצמך.

ועוד שאלה למקרה הנ"ל: האם היית: (1) חוסך באשך עד שגילית מטרה ברורה ליריה, או — (2) היית יורה בכיוון לאותו חורש, אפילו תוך האפשרות שאולי תוציא את כל תחמושתך ללא כל פגיעה?

אין ספק כי כל חניך טוב היה מצביע ב-1942, גם בשאלה זו על המענה הראשון. אך לו ניסה להגשים זאת הלכה למעשה בקרבות 1944, לא היה מגיע לאותו חורש לעולם. איש לא היה נזכר למראה ג'וריתו, שאמנם היה זה חייל הנאמן לתורה שלימדוהו, והקפיד שלא לירות „לשוא“.

הרי לכם צמד שאלות כה פשוטות, שהמענה

בנו, ומשהגענו ערדו, הרי היתרון הוא לתוקף.

הסתערות-תך-אש כזאת אינה מתאימה אמנם לקרב-רחובות, ביערות סמיכים או בהתקפה על תיבות-שדה, אך פרט לאלו הרי היא מתאימה להתקפה כמעט על כל שאר סוגי-מטרות, ובעי-קר — על פני שטח פתוח או חורשות דלילות. יש לאמן את האנשים ולהרגילם להשאר עומ-דים על רגליהם בשעת ההתקפה, ולזנוק, שפופים, מיד קדימה, מתחת לאש חיל-התותחנים או המרגמות של האויב. תזונה זו מאלצת את האויב להסיט את הכיוון של כלי-נשקו הכבדים הללו, היסט כזה, אפילו בגייסות ארטילריים טובים, דו-

הערת המערכת:

מתוך נטייה לזלזל בחומר האנושי של אויבינו, הגשמנו למעשה תורה זו לה מטיפים קפ' דולטון וקול' פרדיו מבלי דעת, ובעצם, כמעט ולא הגענו לקרב מגע עם הערבים במלחמה האחרונה; ברוב המקרים, היו נסים על נפשם מיד עם הסתערותנו. מסתבר, שתכונה פסיכולוגית זו אינה קנינם המיוחד של בני-דודנו, אלא חזון כללי יותר שנתקלו בו גם צבאות אחרים, וראוי שנקתנה לתשומת לבנו. אך מתעוררות כאן, כמוכן, גם בעיות שונות. הכל לפי המצב. יש היחידה, המופתעת תוך התקדמותה ע"י אש האויב, אינה נמצאת במבנה המאפשר לה הסתערות. המעבר למבנה כזה תוך עמידה, עלול להביא לידי אבי-דות מרובות; ומאידך, הרי התארגנות כזאת בשכיבה גוזלת זמן רב — ושוב מתעוררת השאלה, כיצד להקים את האנשים שנית להסתערות. על-כן אין טוב מהתפרסות בעוד מועד, משקרבים כלשהו אל האיזור המשוער של כוחות האויב.

ועוד בעיה, בשעה שכלי-הנשק של הצבא האמריקני מתאימים להפעלה תוך תנועה, הרי לא

אימון והדרכה

מחלקת-רגלים נבחרת

לויטננט-ראשון, אשר שימש במלחמה בחיל-הרגלים של ארה"ב התעורר לרגל מכתב מאת קילונל אחד למערכת "עתון הרגלים", שבו עמד על ליקויים באימון-הקרבי של היחידות-זעירות, — ובמכתבו עומד הוא על הבעיה הישנה של הקניית "אסכולת-החיל" * וההדרת הידיעות, ההרגלים והלקח שבה לתוך התכנית של המתאמנים, והוא מציע הצעות משלו להקלת פתרונה להלן — תמצית הערותיו:

רש זמן, ולו גם שניות — ובאם אנו מנצלים שניות אלו לתנועה, כי אז תפול כבר אשו מאחור רינו, — עד שהגנו נכנסים, לבסוף, לאותו איזור בו מסכנת אש הארטילריה שלו גם את אנשיו הוא, ואז הוא נאלץ להפסיק את אותה האש.

מעל לכל, יש להרגיל את האנשים לירות מיד עם היריה הראשונה של כלי-אש האויב הראשון. אם כזאת נאמן ונעשה, יהיו חיילינו מלאי רוח תוקפנית בקרב, ולהסתערותה של פלוגה רובאית שלנו תהיה מלאה הסמכות המכרעת, וההשפעה מערערת-העצבים של כידון הנלחץ אל מול הגרון, — ואז ככש תכבשנה המטרות.

בכל מקום נוחים כלי-הנשק לשימוש כזה. הרובה הציבי, למשל, המוטען 5 כדורים בלבד, אינו מתאים ביותר לאורח-קרב כזה, וברור שיריה מן המותן במגל"ד המסורבל כמעט ואינה באה בחשבון.

יצוין, כי העצה, "הוצאת את תחמושתך" לא תמיד תהלוס מצבים ותנאים, השונים מאלה של צבא ארה"ב (ולעתים — אף לא את צבא ארה"ב עצמו). כי יש ותפיסת עמדה אויבת אינה אלא מבוא לצורך המידי להגן עליה בפני התקפות-הנגד, וצקלון-כדורים ריק — האם יתן סיכוי רב לכך?

*

בהערכת סיכוייה של "התקפה-במגולה" ושל ריכוז אש הרגלים על עמדות-האויב נראית בדברי הרשימה הפרות-מה לצד האופטימיות הבוטחת. גם כאן מלמדנו נסיוננו אנו — בתור מגינים, — כי ניתן וניתן לעמוד גם בפני אלה, יש ברשימתו של קפ' דולטון כדי לעורר מחשבות, אך לא תמיד ולא בכל תביא המחשבה לקבלת הנחותיו ומסקנותיו.

הרבה יחידות ניצלו במלחמה האחרונה חבר מתנדבים נבחרים לתפקידי הסתננות, סיור ואבטחה, שאמנם הצליחו במשימות אלו, כפעלם כיתודות פיקוד זעירות, מקובל אצלנו, שהחייל האמריקאי יכול להצטיין בשטח זה, באם רק יהיה מעונין בכך.

* "אסכולת-החיל" — בוטי, המקובל בצבא ארה"ב (מקורו — בצבא-צרפת), להכשרת הפרט הלוחם.

להיות צנחן, אך כל חייל יכול לשאוף להיכלל במחלקת הסיירים.

מחלקה נבחרת כזו, הפועלת כאויב נגד אחת היחידות בשעת התימרונים, תחדיר באופן המוחשי ביותר לראשי אנשיה של אותה יחידה את הצורך ב"כושר-שדה" נאות, כך שגם הנחשל ביותר שבחיילייה יבין אף הוא את חשיבות האימון הזה, ודעתו תהא פתוחה קצת יותר לדבר-הדרכה. ההדרכה תצטרך להיעשות בתוך יחידות קטנות, לא למעלה ממחלקה בבת אחת, וכשטח טבעי, בשדה רחוק מן המחנה, אשר אם רק אפשר, יהא גם בלתי מוכר לגייסות המתאמנים. במסגרת הקטנה יוכלו המדריכים לפקוח עין על כל חניך וחניך, ולתקן את שגיאותיהם, אשר רק בדרך זו תתגלגלה אימוני-קרב כאלה יוכלו להועיל פי כמה יותר מאשר הרצאה הגיתנת לאנשים כשהם יושבים להם משתופים בחומה של השמש.

רוב הפגמים והחסרונות הרגילים של החייל — מקורם ב"אסכולת-החייל" שלנו. אין הקצינים והסמלים, אף הטובים ביותר, יכולים להתגבר בכוחם הם בלבד על תקלה זאת. אולם, מחלקה כזו אשר בלי הרף תטריד את היחידות בשדה, תדריך את מנוחתן, וממש תמרר את חייהן, תאלץ את האנשים לשים לב לדברים שביסוד-אימונו של החייל, ותגדיל את רצונם לנקוט אמצעים-שכנגד, להחזיר מכה שצרה. משיראו הגייסות את כל מה שיכול מספר קטן של חיילים בקיאים במקצועם לעולל ליחידות גדולות, אך דלות-יכולת, — רק אז תתחיל ה"הלכה" להיות "למעשה".

המחלקה הנבחרת תוכל, אפוא, בעת ובעונה אחת להציג, ללמד ולהצביע על החשיבות של תורת השדאות. בשעת מלחמה תהיה המחלקה סגל אנשים שיהיו מוכשרים למשימות-סיירות מיוחדות, כבוד-דים וכחוליות קטנות וכן יסייעו להעלות את רמתו של חייל-השורה הרגיל. אכן, במידה שמחלקה כזו תהא גורם מזרז באימונים ודרבן פסיכולוגי — דיינו, ויהיה בזה כדי להצדיק את קיומה, הצדקה גמורה.

ובאם יקבל את האימון המתאים. השאלה היא, כיצד לעורר ולטפח את הסגולות לתפקידים אלה ברובאי הרגיל. קצינים מובחרים אמנם מסוגלים לעשות במלאכה זאת — אך לא בהיותם בודדים-לנפשם. כדי לשכנע את האנשים בנחיצותו של "כושר-שדה", ושל השתלמותם בו, נדרשים מטגרת תכנית ומדריכים מיוחדים לכך.

אחד הפתרונות הוא, להקים בכל דיביויה מחלקה שתשמש כיחידת-מפגנים, וכסגל-מדריכים ל"אסכולת-החייל". אנשים אלה, שיהיו כפופים למפקדת-הדיביויה, יוכלו למלא תפקיד ממדרגה ראשונה בשעת תימרונים, בהיותם מאומנים לפעולות-הטרדה ארוכות-טוה. ובידי חיל-הרגלים שלנו מצוי סימן-הצטיינות, שניתן לנצלו כגורם בעל השפעה למענת מיד היכולת הנרכשת: הלא הוא סמל הרגלי המעולה, הניתן כיום עבור בקיאות בשדאות. החמרת המבחנים הדרושים לקבלת הסמל, קביעת הצורך להבחן מחדש, מדי תקופת-זמן מסויימת, והתוספת הקטנה במשכורת אשר כל בעל סמל זוכה בה, יגבירו את הרצון של החיילים לידיעה והריצות בשטח זה.

מחלקה כזו תעמיד לרשות הדיביויה קבוצה נבחרת של מדריכים לאותם ענפים ב"כושר-שדה", אשר יש לחזור ולתרגל בהם בלי הרף. אין זה חשוב, כיצד תקרא הקבוצה. יכול אתה לכנותם "סיירים", "קומנדו", "רינג'רים", או לתת להם את תוארם הקרוב ביותר אל האמת: "רגלים-מעולים". יש להקצות למחלקה שני קצינים, אחד כמפקדה, בעוד שהשני יהיה המסביר בזמן ההצגה, יפעל כמדריך לעזרת היחידה שלפניה עורכת המחלקה את מפגנה, או נתקלת בה בתימרונים. אפשר יהיה כמובן גם לצרף אל המחלקה, ארעית, קצינים וחיילים מן החוק, כדי שיתמחו במקצועה, על מנת שייטיבו אה"כ להדריך ביחידותיהם הם. זכויות מיוחדות שתיתנה למחלקה זו — ביחוד, בעתות-הפנאי והחופשה — כפיצוי על עבודתה, שתהיה מאומצת עד מאוד הן בלימוד והן בהדרכה, יביאו לידי עליית רמת החיילים, מתוך שאיפתם להכלל במחלקה, והצד הפסיכולוגי יבלוט כאן: "לא כל חייל יכול

מוסר המלחמה

על הביזה

צבאו מביזה ושלל, ופתר את הבעיה בהטלת חרם על העיר אשר לכד, ועל כל אשר בה. כיום, כשמדי פעם מתיצבת לפנינו אותה השאלה במלוא

זה אלפי שנים מעסיקה בעיה דומה את כל הצבאות — בעית הביזה עיי חיילים כובשים. כבר יהושע, בשעתו, ראה את הסכנה הטמונה לכושר

חריפותה, ראויים לתשומת לב מיוחדת דבריו של קצין גבוה בצבא האמריקאי על אותו נושא. מקור הפרענות הוא בגבול העדין שבין "מוכר-רת" ו"ביזה". לפי התקנות בצבא ארה"ב מלפני המלחמה האחרונה, היה המצב ברור לגמרי — כל דבר הנמצא בשדה הקרב הוא רכוש מדינה, וחובה להעבירו למחסנים המיועדים לכך. "הביזה נחשבת למעשה פשע — צבאות אחרים רשאים לבזו כרצונם, לא כן האמריקאים!"

וכאן מביא אותו קצין — שהיה מפקד רגימנט-מהנדסים בשעת ההתקדמות המהירה על פני צרפת ב-1914 ושעליו "הוטל פתרון בעית-הביזה, נוכח ההלכה הבלתי הגיונית, ושאי-אפשר לקיימה במצב ה"נ"ל" — שורה של דוגמאות. תחילה היו מנצלים את רכוש האויב לתועלת היחידה הצבאית כולה; אך משקידש מפקד מסוים את הביזה למען יחידתו, שוב לא היה דבר שימנע את הפרט מלקחת ככל אשר תמצא ידו. הקושי בדבר היה, שגם בעלי דרגות, — ויש ובעיקר הם, — לא היו נקיים ממעשים אלה, ומגוחך היה הדבר, שאותו זמן שארעו ביזות בקנה-מידה עצום ללא כל פיקוח ועונש, היו נתפסים לעתים חילים מסכנים, בעוזן מזכרת קלה שלקחו, או אפילו ציוד שהיה הכרחי לצורך תפקידם, ואותם היו תובעים למשפט ודנים בכל חומר הדין. המסקנה היא, שבכדי לתקן את המצב, הכרחי להגדיר ברורות: מה אסור ומה מותר?

ארגון

קצין-הקשר

עוד באמצע שנות מלחמת-העולם ראתה במת-הצבא העיקרית של צבא ארה"ב, "עונן-הרגלים", הכרח להבהיר בהנהיג היטב, את משימותיו ותכונותיו העיקריות של קצין-הקשר, עליו הוטל לקיים בפועל את המגע בין רגות-הפיקוד הגבוהות לבין היחידות הכפופות להן, ובין יחידות של סוג-חיל אחר ל"שכנתיהן" מחילות אחרות. ידרי המצית מאמרו של הלטיקול, ג' בלה בענין זה.

הדבר הראשון שיש להסביר לקצין-הקשר, (Liaison Officer) ולפני כך, לאלה הממונים עליו — הוא שאין הוא בחינת סתם-רץ או קצין-קשר אלא קצין-מגע-ותאום, דהינו — מעין "מפת-מצב" חיה, מהלכת ומדברת, אשר אף התמורות האחרונות ביותר כבר סומנו וצויינו

כל מפקד וטוראי חייב לדעת ברורות, מהו שלל ומהי מוכרת, וצריך להחזיר ידיעה זאת בכל אחד, באותה שקידה בה מלמדים אותו להשתמש בכלי-נשקו.

"שדידת אוכלוסיה כבושה (או משוחררת), יש בה כשלעצמה גזק הרבה יותר קטן מאשר הירידה ברוח-הגייסות ובכושר הביצוע: הקרבי של היחידה, הבאים מאליהם תוך נסיונות למלא תוראות שאינן בנות-קיימא" — כך סובר לויט-קול, ו: הול (המעיד על עצמו, כי יצא את גרמניה "בלי אקדח-לוגר, בלי מצלמת-לייקה ובלי משקפת-צייס", אך טוען, שאילו ידע ברורות, מהי מזכרת-מותרת — היה נוטלה ברצון, על מנת להראותה אח"כ במצפון שקט. "אך מאידך גיסא, ההשפעה ההרסנית הנוב-עת מביזה המונית, רצינית היא מדי מכדי שלא ישימו לה לב".

"החזיל האמריקאי ינהג כשורה, אם יבין מה נדרש ממנו ואם יהיה זה מנהגו של הכלל, כל אדם רוצה, ואף מגיעה לו, מזכרת כלשהי מהקרבות שלקח בהם חלק, הוא ישתדל לקיים את "תנאי המשחק"; אך הוא רוגז על כך, באם מציבים או-תו במצב של "תם-שאיננו-נהנה" נוכח הנאתם של אחרים".

אכן, צבא-צבא וגילוייו, אך הצורך בהבהרת הסייגים, וכן בקיומם ה-מדוקדק משהו-בהרו, ודאי שקיים בכל מקום, ממש כמו בצבא ארה"ב.

עליה, עליו לדעת, שתפקידו עלול להתפך כל רגע לתפקיד המדכוי ביותר בכל הדיביזיה או הקורפוס, מאחר שלפעמים רק הוא יודע אותה ידיעה המסוגלת לשנות את פני המערכה כולה. קציני-קישור נשלחים אחד-אחד מרגימנט, או יחידה רומה, אל מטה-הדיביזיה; אחד-אחד מדי-ביזיה ומיחידות-עצמאיות שלרשות הקורפוס — אל מטה הקורפוס (או — אחד-אחד מכל גדוד או יחידת-סיוע אל מטה החטיבה).

תפקידיו של קצין-קישור כזה מתחלקים לשני סוגים עיקריים:

א. בעזבו את מטה יחידתו עליו לדעת בדיק

קויטלפון ניתקים בקרב. את האלחום יכול האויב לשתק או לשבש. היונים עלולות לשמש מאכל לצייד. - האמצעי של פיקוח ופיקוד אשר יתגבר כמעט על כל מצב ותקלה הנו המגע הפיסי. בין יחידה למטה ובין יחידה ליחידה, אשר ניתן - וחובה - לקימו תמיד, ע"י שימוש בקציני-קישור.

קול. ג. ובלה ב. עתון הרגלים, ארה"ב

להשיג את הידיעה הדרושה — כשהיא נכונה ומדויקת, עד לפרטיה, כך שיוכל להמציאה, על דרך הבהירות והקיצור התמציתי, לאותו דרג- הפיקוד אליו הוא נשלח. יתר על כן, נוסף לסיפור- המעשה הברור והמצומצם שלו, צריך הוא להיות מוכן תמיד לענות לשאלות ענייניות ומפורטות ביותר אשר ישלחו בו קצינים, שאינפורמציה זאת היא הכרח להם, — ואין להם דרך להשיגה אלא על ידו.

ב. בדרכו חזרה אל יחידתו, שוב עליו לדעת את המצב בכללותו, באותה מידה שהוא ידוע לדרג-הפיקוד הגבוה יותר שממנו הוא חוזר; וזאת כדי לאפשר ליחידתו הוא לראות את התמונה הרחבה יותר של המשימה בכללותה ולהבינה, ובדרך זו יקל לביצוע הפעולה שהוטלה עליה.

נוסף לשני תפקידים עיקריים אלה, צריך שעניני תהיינה פקוחות, ואינו קשובות, לכל הנע- שה סביבו. במסעותיו הלך ושוב, עליו לעקוב תמיד אחר פעולות האויב ופעולות יחידותינו אנו, אחר מערכיותן ותנאחותיהן של יחידות שונות אשר בדרכיו הוא נתקל בהן; בדרך זו של עירור התבוננות ללא ליאות, הריחו מגדיל את אוצר ידיעותיו.

שתי תכונות צבאיות ראשוניות חייב הוא לסגל לעצמו: הדיוק בקבלת ידיעות העבר- תן; והערכה מלאה והוקרה לגורם הזמן. הזמן הוא הגורם המכריע בהצלחת כל מבצע; וכיבוז של 5 דקות ע"י קציני-הקישור, יכול בנקל לגרום הפסד של שעה שלמה ליחידות המרוחקות כמה קילומטרים בלבד.

עיקר הקושי הוא בראשית דרכו: כיצד להכניס את קציני-הקישור לתפקידו, וכאן תלוי הדבר בעיקר ברצון ובהבנה מצד הקצין הגבוה יותר, אם כי זוהי מלאכה קשה הדרושת סבלנות רבה, הרי יש לזכור, שלעתים ייקבע גורל היחידה כולה לפי יוזמתו, פיקחותו וידיעותיו של קצין- הקישור. לעתים קרובות אין להאשים את קצין- הקישור באם אינו יכול לענות על שאלות שהן, — כי האשמה היא באותו קצין, שצריך היה להכניסו לאפיק תפקידו, זמן רב קודם-לכן.

את מצבה, הן בשטח המבצעים והן בשטח המודי- עין, וכן כל ידיעה, שהוא עצמו יכול להשיג, ואשר עשוי להיות לה ענין בשטחים אלה.

את כל הידיעות האלה הוא משיג ע"י התאמה מתמדת של מפתו האישית לאילו של המבצעים והמודיעין שביחידתו. לשם כך עליו לעמוד במגע מתמיד עם שני אנפים אלה, ולא להכות עד אשר

כך מבטיחים מגע

בתמרון, שנקבע לשעה 1300, ערכה דיביזית שריון, שהיתה מורכבת שלוש יחידות-פיקוד, וכן כוח-משימה מיוחד, התקפה דרך המערך של דיבי- זית-רגלים, "ידידותית" ומסביבו. החל השעתים לפני "שעת-האפס" התחילו ארבעת קציני-הקישור, שייצגו את יחידותיה של דיביזית-השריון, מתיצבים בעמדת-הפיקוד של דיביזית-הרגלים — בהפסקות בלתי-שוות על מנת לא, "להצטופף" בבת-אחת, — לצורך קבלת-אינפורמציה ומתן-אינפורמציה. כל קציני-שריון ידע בשלמות את תמונת-המצב של המפקדה ממנה בא ואת תכניתה, ומסרן בקיצור ובדיוק. נוסף על כך, היתה לו לכל קצין תוספת אינפורמציה מפורטת, אשר שימשה "קרן", שמתוכה יכול היה לספק מענה לכך שאלה שנשאלו, ולבטוף, ידע כל קצין בדיוק מה הוא רוצה לדעת מחיל- הרגלים, ואת מי עליו לשאול. התיצבו — והסי תלקו. מרג' עד ה' פעמים — במשך ארבעת שעותיה של ההתקפה המטוריינת — הופיע שוב כל אחד מארבעת הקצינים בעמדת-הפיקוד של הרגלים (סה"כ של 16 הזדמנויות-מגע) כשכל אחד מהם אינפורמציה מלאה על השינויים וההתקדמות בהת- קפה, והוא מוכן שוב להשיב על שאלות מפורטות — וכל אחד מהם ביקש אינפורמציה נוספת ידועה, בענינים מפורשים, מאת הרגלים. לזאת יקרא — "קישור".

יקראו הם לו. עליו לעשות זאת בכל מחיר, ואם גם יסלקוהו לעתים הצידה ולא ישעו לו — בל יתיאש. באם קציני-המבצעים או קציני-המודיעין עסוקים אותה שעה, עליו לשאול את עוזריהם. כל אמצעי ותחבולה כשרים למטרה זו של השגת הידיעות, אך לא עד כדי היותו פגע-רע לקהל אנשי-המטה; אדרבא — חיוך חביב יהא אחד ממכשירי-מלאכתו העיקריים. אך על קציני-הקישור

לקראת תמורות במבנה חיל המיליציה השויצרית

60. כאנשי מגן הנמנים על הצבא. ע"י כך יתבטל עצם המושג של "חובת שירות" וישאר רק המושג של "חובת מגן". למעשה, יתבטא התיקון בעיקר בכך, שארבעת ה"שנתונים" הצעירים של "חיל שדה ב" יוכלו, מכל בחינה ארגונית, סידורית ואופרטיבית בתוך "חיל שדה א" — אשר במציאות גם בעבר, נועדו לפעול יחד אתו במבצעי-שדה; ואלו "חיל שדה ב" יחפוף מצעה את מלוא הגיל של "גייסות טריטוריאליים", שנועדו בראש וראשונה להגנה מרחבית, מוגבלת יותר מבחינה גיאוגרפית. והגילים 49—60, בתור "חיל המשמר" ה"חדש" (המקבל את השם הקודם של קבוצת הגילים 48—41), יועדו להגנה מקומית מובהקת וכן להגנה אורחית" בפני התקפות-אוויר ולמילוי עבודות-עזר צבאיות חיוניות, בהנדסה, תחבורה, אספקה וכיו"ב.

המגמה של השינויים מעידה על הנטייה לסמוך יותר על כושרם הגופני והריצותם החיילית-מקצועית של הגילים עד 35, הנקראים עתה לשירות-שדה מובהק — ובקצהו השני של המבנה הצבאי, על הערכה חיובית לגבי יכולתם של בני 49—60 (אשר מאחוריהם שנים רבות של התאמנות כחיילים, של מסעות ותרגילים טקטיים, של רגילות-בנשק וקניית משמעת וארגון) לשמש כמגנים יעילים במבצעים שהם בעלי אופי מקומי-הגנתי גרידא. כן נראית בהצעה הנטייה להגביר מצד אחד, את מידת שליטתו הבלתי-אמצעית של כוח המגן הצבאי על מערך ענייני-הגנה וסידורי-הגנה הארציים בכללותו, כולל "הגנה אורחית", עסקי פינוי והתגוננות נקודות-ישוב; ומאידך גיסא — לתת למבני הגילים הקשישים את החושת הגאוה הנובעת מהשתיכות מפורשת לכלל המגנים. יצוין, כי אשר לנטל האימונים, המוטל על אנשי קבוצות-הגיל השונות, לא יחול למעשה כל שינוי לעומת הנהוג עד כה.

יתכן כי עוד נשוב ונאיר לקוראי "מערכות" גם בחינות אחרות של הצעות התיקונים בחיל

עם גמר מלחמת העולם ניצבה בפני שוויצריה, — זו המדינה הקטנה המקיימת מזה 130 שנה את הנייטרליות שלה, כשהיא נתונה בין גורמים מתנגחים של עוצמה צבאית — הבעיה: כיצד לסגל את מערכות צבאה המיליציוני לצרכי הזמן החדש בהתחשב בלקח נסיונותיה בתקופת השירות המגויס של כוחותיה לשמירת הנייטרליות שלה (1939—1945), ובהתפתחותו של אורח המלחמה החדש. ענין רב למדינת-ישראל הצעירה בבירור המתנהל בשוויצריה בשטח זה ובמצעות שהועלו שם, ביחוד רבה חיוניותם של כל חידוש ושיכלול המוצעים לגבי מבנה השיטה המיליציונית שביסוד צבא המגן השויצרי.

עד כה היה מבנה הסוגים הרגילים בדרך-שירותו של איש המגן השויצרי, ובהרכב כוחות המגן, בקווי הכללים, כדלקמן: בגיל 19 — "אסכולת טירונים" (כינוס, הנמשך כ-4 חדשים, לאימון-בסיסי ולתוספות עליו); מגיל 20 עד 32 — "חיל-שדה מיליציוני" ובו 7—8 כינוסים שנתיים, בני שבועיים-שלושה, לאימוני השתלמות. מגיל 32 עד 40 "חיל-שדה ב" ("Landwehr") שחציו הצעיר (36—33) נועד אף הוא לשירות-שדה פעיל, ובו מתקיים כינוס-אימונים שנתי אחד; ואלו אנשי החצי הקשיש (37—40) משמשים יחד עם אנשים נבחרים מקרב "חיל-המשמר", בתור "גייסות-טריטוריאליים". הגיל 41—48 מהווה את "חיל-המשמר" ("Landsturm"), עם חובת 4 כינוסים בני 6 ימים. בגיל 48—60 מתחיל זמנה של חובת שירות-עזר. בסיכום זה לא צוינו כמה סידורים מיוחדים, ביחוד לגבי "גייסות-גבול".

לפי הצעת החוק שנתקבלה ע"י "מועצת-הברית" (הממשלה) השויצרית, והועברה אל ה"מועצה הלאומית" (הפרלמנט), יקום מבנה המושתת על שלוש דרגי הצבא: חיל-שדה בגיל מ-20 עד 36, "חיל שדה ב" מגיל 37 עד 48, ו"חיל-משמר" מגיל 49 עד 60. ע"י כך יתבטל המושג של "שירות-עזר", וכל חיובי השירות יחשבו, עד לסיים תקופת חובתם, עם הגיעם לגיל

מבחינת מצבה הגיאוגרפי הפוליטי, כשויצריה. מציאותנו אנו תדרוש ותחייב הרבה יותר מזה. אולם יש ויש ללמוד מהשיטות ומדרכי הארגון והאימון היעילים, אשר ניתן למצוא בהם אבני-בנין נאמנות לבנית מצודת-בצרוננו.

המיליציה השויצרי. אולם הצד אשר צוין ברשימה זו הוא אולי זה, המעורר ביותר מחשבות שיש להן קשר, בלתי-אמצעי, לבעיית מבנהו של כוחנו הצבאי לקראת ימים יבואו. ודאי הוא שבמציאותנו אין להסתפק באותם הסידורים בדיוק, אשר קיימה לעצמה במשך כמה דורות מדינה בעלת מזל.

מה נותן שנתון של בני-18 לאימון ולשירות?

של אחוז אחד — כשהמדובר בגברים בלבד) הנו פחות או יותר תקין לגבי אוכלוסיות בעלות רמה „אירופאית“ של בריאות והתפתחות.

אך כמה מהם עשויים להיות מתאימים לשירות צבאי? אם בשויצריה נמצאים, באמצע שנות השלושים למאה הזאת, כ-בלתי מתאימים לכל שירות שהוא כ-5%—4 (1500 מתוך 32.000) מקרב כלל המתיצבים, הרי בארה"ב של אמריקה היו סבורים, בשנות ה-40 למאה, כי מתוך 1.100.000 של אנשי השנתון לא יצלחו לכל אימון 50.000 איש (דהיינו כ-4,6%). נמצא, כי גם בארה"ב אחוז הפסולים הגמורים זהה לגמרי לזה שבשויצריה. ניתן איפוא לחשוב כי זהו אחוז הקרוב ליציבות.

אין זה ברור, מה עשוי להיות באמריקה אחוז הצעירים אשר לא ייחשבו כראויים לאימון צבאי מובהק, אולם יתאימו לאימון במקצועות-עזר מעילים שונים. בשויצריה נימנו על אלה כ-12,5% של שנתון ממוצע. נראים הדברים, כי בארה"ב העריכו את מספרם ב-150.000 איש בערך — דהיינו כ-14% של השנתון. אולם, לעומת הנוהג השויצרי של חובת-אימון כוללת ושוה לכל בני הנעורים עם התיצבותם הראשונה בגיל 18—19, מביאים בארה"ב בחשבון עוד כי בין 100 ל-150 אלף צעירים, מהנמנים על השנתון המתיצב, יתנדבו מדי שנה לחיל-הצבא, לצי ולחיל-האוויר, לשרת כחיילים „סדירים“ למשך שנים אחדות; כבר דבר זה יקטין את היקף השנתון המתאמן עד כדי 900.000; ולאימון צבאי מובהק ישארו אז כ-750.000.

לו אפשר היה להניח כי הממוצע הסטטיסטי הנ"ל תוקפו יהא יפה גם לגבי האוכלוסיה העברית בא"י (ואין כמוכן בטחון בכך) — היינו מוצאים כי מדי שנה יתיצבו לאימון צבאי, בגיל 18 (ומבלי להחסיר מתנדבים לשירות „סדיר“) כ-6000 איש (בלי נערות) לכל 1.000.000 של אוכלוסיה.

כדוגמה לאפשרויות אימונם וחילום של בני-הנעורים, במסגרת שירות מיליציוני כולל, הובאו בחוברת „מערכות“ הקודמת (נ"ד-נ"ה), הניתונים על מיון הטירונים המתיצבים בצבאה של שויצריה. וטבעי הדבר כי התעוררה מיד השאלה: האם אין ניתונים אלה, על חלוקת הצעירים (בני 19) בין הראויים לשירות, לאנשי שירותי העזר, ולבלתי-ראויים לשירות כלל, פרי המציאות השויצרית המיוחדת בלבד — או שאפשר לראותם „כממוצע מתקבל על הדעת לגבי כל עם בעל הרכב אוכלוסים ורמת בריאות. תקינים (לגבי מושגי העמים האירופיים), אשר בימי-שלום ינסה לנהוג לפי עיקרון שירות-הצבא המיליציוני ובימות-מלחמה — לפי העיקרון של גיוס כולל ככל האפשר“ — כדברי הפתיחה באותה רשימה על „מיונו של כוח-האדם בצבא המיליציה השויצרי“. עתה באו כמה ידיעות מענינות על הערכות, בשטח דומה, בארצות-הברית של אמריקה, והן מאפשרות יותר את מתן התשובה על שאלה זאת. וקודם כל — לגבי אחוז המתיצבים של „שנתון“ כזה, לעומת אוכלוסית המדינה.

ההצעות להקמת מערכת „אימון צבאי כללי“ לבני-הנעורים בארה"ב, שנתפרסמו ב-1947, התבססו על ההנחה כי מדי שנה מגיעים לגיל 18 כ-1.100.000 גברים צעירים (כבשויצריה, כן גם בארה"ב, אין אימון החובה חל על צעירות) אשר מהם 50.000 לא יצלחו לכל אימון שהוא. באמצע 1947 מנה ישובן של ארה"ב כ-143 מליון איש בקירוב, אחוז המתיצבים הנה, איפוא, כ-7,7%. האחוז הממוצע בשויצריה היה קרוב יותר ל-7,8%. הדמיון כה רב שיש ללמוד ממנו על אפשרות של הסקת מסקנות שאינן מקומיות גרידא.

מן הדמיון הרב בין הנתונים של שנתוני 18—19 בשויצריה מחד ובארה"ב מאידך יש להסיק כי האחוז שמהוה שנתון כזה בתוך האוכלוסיה הכללית (כ-7,7%)

זוטות חיל צבא

צבא ארה"ב הולך ומכניס לשימוש, בשנת האימונים 1948-49, כמויות מסויות מות של „באזוקה" בת 3.5 הבאה להחליף את הבאזוקה התקינה הקודמת שקוטרה 2.36 (דהיינו: במקום קוטר של 60 מ"מ יבוא קוטר של קרוב ל-90 מ"מ). נמצא, כי הכלי החדש מסוגל יותר לפתור את השאלות של כושר חדירת הקלע ושל כוח הרסק שלו — מבלי לגרום להפסד רציני בכור שר הניידות וביכולת ההתקרבות-בהסתר. אף טווחו עולה על זה של קודמו — והיה זהו גורם ראשון-במעלה לגבי כלירדגלים ארט.

הדו"ח לענייני מחקר ופיתוח, שפורסם בסוף 1948 ע"י צבא ארה"ב, מספר על ניסויים, בשלבם הסופי, של התותחנים בני 90 מ"מ מסוג חדש, בעלי מהירות-לוע רבה ביותר, אשר נועדו להגביר בהרבה את עצמת האש של הטנקים אשר לצבא ארה"ב. (תותח מסוג זה יוצב, כנראה, בטנק החדש, M 46 „גנרל סטון"). תכנית המחקר, שתנה ארוך כוללת גם את הפיתוח של תחמושת חודרת שריון, שתהיה לה עצמת-חדירה רבה מכל מה שהושג במלחח"ע האחרון, וכן מרגמות ללא רתע שלתחמושתן תהיה מהירות לוע גבוהה מזו שבמרגמות הרגילות.

לשם „שימור" רכב-שריון „במקרה" עד לכשידרש, הומצא באמריקה טיפוס של מיכל, עשוי פלדה או אלומיניום, אשר „עוקרים מתוכו כל שמץ של רטיבות. יש מיכלים לרכב אחד ויש למספר כלירכב. מעריכים, כי ההחסנה תהא יעילה עד כדי 50 שנה. (אלא שיש דגלים לסברה שעד אותו זמן, יספיק הרכב לרכוש מעמד מוזאי נכבד — המערכת).

חיל המהנדסים של הצבא האמריקאי עושה ניסיונות ב„סירות-סער" צבאיות העשויות סיבי-זכוכית המחוברים עם שתי וערב ו„חתומים" בחומר פלסטי. הסירות מונעות במנועים הנחלים אליהם מבוץ. כל סירה מכילה 12 חיילי הן חזקות מ„סירות-סער" העשויים יות אלומיניום, שהיו עד כה בשימוש.

ומשקלן אינו עולה על שלושה-רבעים ממשקל סירות האלומיניום.

בשעת תמרונים של צבא ארצות הברית בגרמניה נוסחה אריות-מוון קרבית חדשה, המספקת להחזקת החייל מ-24 עד 30 שעות, כשהוא מנותק מפלוגתו או מבסיסו. האריות המכילה בשר, ירקות, פירות וצרכי מזון אחרים, הוכנה ונוסתה קודם ע"י מחלקת הצבא בארצות-הברית. המשקל של יחידה כזו היא כ"ק"ג בערך, והוא מחולק ב-6 קופסאות פח קטנות ו-2 קופסאות ניר המוגנות בפני מים. חוליות של שירות ציוד ואפסנאות בחנו את מידת התקבלותה של האריות ע"י היחידות, ואיזה מן החלקים יש לבטל במנת המזון.

סוג חדש של אולפן-מטה מתקיים עתה בבריטניה, והוא „קולג' המטה המשותף לשלושת השירותים" (צי, צבא וחיל-אוויר). שתפקידו לאמן קצינים אשר כבר קנו ניסיון בעבודת-המטה של שירותים הם, לעבודה במטות משותפים או במינויים גבוהים בשירותים הם. תפקידו השני הוא לפתח תורת מלחמה משותפת לשלושת השירותים ולהאחיד את עבודת המטה. כל קורס יארך ששה חודשים — למאה מתלמידים, שיבואו מהצי, הצבא וחיל האוויר, מהשירות האזרחי (לשם תיאום עם משק המדינה בהגנה אזרחית) ומהדומיניונים. ללימוד קולג' זה יתקבל הקצין לאחר שסיים את לימודיו בקולג' המטה של שירותו ובטרם ישלח ל„קולג' ההגנה הקיסרותית". המקצועות הם: ארגונים ויכולתם של שלושת השירותים, איסטרטגיה קיסרותית, מבצעים פנים-שירותיים ומשולבים, פיתוח הזין והציוד, מדע במלחמה, גיאוגרפיה צבאית, יצור מלחמתי ודרכי יצור חדישים, וכן ניהול מלחמה מרכזי וממשלתי. כמפקד האולפן ישמש, לפי תור, נציג מכל אחד משלושת השירותים.

מסוף 1948 הונהג בצבא ארה"ב כלל מעניין מאוד לגבי הקצינים החדשים הנכנסים לשירות ב„קורפוס-החמי" בשירות החימוש, בשירות האספקה והאיכסון (Quartermaster-Corps)

או בשירות הכספים: — מעתה יהא עליהם לשרת תחילה שנתיים באחד השירותים הלוחמים. ראשית כל ישתתפו קציניהם של ענפי חיל אלה ב„קורס-בסיסי-לקצינים", בבית-הסכללי להדרכת צבאית, הנמשך 4 חודשים. אח"כ ישתתפו במשך 5 חודשים ב„קורס-הי-בסיסי המיוחד" של אותו חיל-לוחם שאליה נקבעו, ולבסוף ישרתו 12 חודש לפחות, בפלוגה רובאית או בהיחידת דומה של שירות לוחם אחר.

במאמץ להבטיח סיכויים מושכים יותר לחיילים שב„שירות-הקבע", שה צבא הנו עבורם משלחיד ודרך-בחינם, מרחיב עתה מאד הצבא האמריקאי את סוג המינויים המקנים מעמד של „תת-קצין" (Warrant-Officer).

שורה ארוכה של תפקידים טכניים ומנהלתיים אשר מולאו ע"י קצינים נמוכים, עוברים עכשיו לסוג המינויים של „תת-קצינים"; כן עוברים לידם כמה מן התפקידים שבוצעו קודם ע"י סמלים קשישים. מספר תת-הקצינים בצבא ארה"ב יגיע ל-7000 בערך, שהוא אחוז גבוה ביותר.

השכר והמעמד הנכבד הכרוכים עם זה, מכוונים להציג את דרגת תת-הקצין כסיום רצוי לדרכו הצבאית של החייל והסמל שמקצועם בכך.

ב„ועדות לעליה בדרגה" שפעלו בצבא האמריקאי, בחורף שנה זו נקבעו „התקנים" הבאים לשיקול בשאלת העלאה בדרגה של קצין, מבחינת זמן שירותו: ליוטננטים-ראשונים בדרגת קבע, בעלי חק של שש שנים בשירות — דנים על עלייתם לדרגת קפיטן; קפיטנים בעלי דרגת-קבע ששרתו 11 שנה, ידונו על עלייתם לדרגת מיוז ומיורים בעלי 17 שנות שרות יתאמועמדים לדרגת ליוטננט-קולונל. אמות מידה שונות במקצת נקבעו לגבי קציני השירות הרפואי וכמרים צבאיים.

נראה הדבר כי מאז יולי 1948 ארגוניתה היא בעלת הצבא בעל המשכורת הטובה ביותר בעולם. כתוצאה של דרגת משכורת חדשה שהונהגה עקב עליית מחירי-המחיה. משכורת היסוד של קצין ארגנטיני גבוהה מזו של קצין באותה הדרגה בצבא ארה"ב

זוטות חיל'אוויר

נראה שנעשים נסיונות לפתח נושאת מטוסים אווירית. במפציץ B 36, בן 6 המנועים, האמריקאי, מתכוננים לשבץ עד לארבעה מטוסי קרב קטנים, אך מזויינים היטב, עם מנוע-דחף. תאי הפצצות, באורך 85 רגל, של המפציץ הענק יוכלו להכיל את מטוסי הדחף. דבר זה יאפשר ל"נושאי-מטוסים" כאלה לספק סיוע של מטוסי-קרב, לצי המפציצים עד כדי טווח של 8000 ק"מ בערך, שהוא טווח תועפתם של B 36.

חברת "צ'יז" לבנין מטוסים בארה"ב השלימה את מטוסי הנסיון הראשונים, 122 מהסוג של "תובלת-סער". והם עמדו בהצלחה בטיסות-הנסיון שלהם. המטוס החדש, שהוא גגול מנועי בעל הישגים גבוהים של הדאון C 118 (פירוש C — Cargo — דאון משא), נבנה לפי הדרישות שפורטו ע"י הצבא והחיל-האוויר, לצורך תובלה הסכנונית של גייסות וציוד לתוך איזורים קדומניים כאלה אשר בהם אין חלקות-בחינה מוכנות מצויות ביותר. המטוס, הבנוי כולו מתכת ולו שני מנועים, מתאים במיוחד לתפקידים מעין אלה, באשר הוא שומר במבנהו על כמה מתכונות הדאון, ועל כן בעת נחיתתו — פתרונה קל יותר.

המטוס C 122 נועד לשאת כ-4½ טון מטען, ולטוס במהירות ממוצעת של כ-320 ק"מ לשעה. ערכו הטקטי והאופרטיבי רב, הן להשתתפות בביצוע נחיתות אוויר בערפו ובאגפיו של האויב או בשטחים שאינם תפוסים על-ידיה, והן לארגון יעיל של אספקה, מזון וציוד לכוחות שנחתו. את פיתוחו של טיפוס מטוס זה יש לראות לאור התפיסות הכלליות שבצבא ארה"ב בדבר הצורך לסגל כל דיביזיית-רגלים גם לפעולה בחור, "דיביזיה מוטסת".

נמצא פתרון להיעצרות מהירה של דאוני חיל-האוויר בנחתם על פני חלקות נחיתה קצרות. משוירד הדאון עד מרחק של מספר רגל קטן מהקרקע, יורה הטייס משני "תותחים" — צינורות פלדה שמולאו מטען אבק-שריפה שחור ונקבעו משני צדיו של גוף האווירון בוויית מסוימת. התפוצצות המטען משלחת שני שפודי-מתכת לתוך הקרקע. תכל נילון גמיש, אורכו 54 רגל, מחובר אל השפודים והוא מסוגל להתמתח כדי 400 אחוז מארכו. התכל משתלשל מתוך הדאון, נע ראשונה במהירות, עד אשר בהדרגה וב"עדינות" הוא מאלץ את הדאון להעצר בתחום בין 300 ל-200 רגל.

(פרט ללייטננט-משנה, שאצלו היא נמוכה יותר). עתה יקבלו גנרלים ואדמירלים ארגנטיניים משכורות גבוהות מאלה של מנהלית-עשיה בארה"ב. לפי הערך הרשמי של פון ארגנטיני, 480 פוז למאה דולר, — הרי דירוגן של משכורות-קצינים בארגנטינה הוא עתה מ-177 דולר ל-936 דולר לחודש שכר נוסף ישולם בעד שרות בכסיסים מכודים (דרום-פטגוניה), שירות הרים, תפקידי טיסה, שירות בצוללות וכיו"ב.

בשנת 1945, בעת שיא המלחמה באירופה, שאבו מדי יום מהנדסי הצבא מנמלי צרפת ובלגיה אל הצבאות האמריקאיים, 3,800,000 גאלון גאזולין, 300 רשתות-צינור ראשיות, והארוכים שבקוי כל רשת חצו אף את הנהר ריין בעומקה של גרמניה. הרשתות כללו 2380 מיל של צינורות

זוטות ציי-מלחמה

מעניינים ביותר הנסיונות שנעשים עתה בציי ארה"ב, להכנסת חידושים שונים במיבון ושימושן של 8 ספינות שונות. מהן "צוללות-ציי" (טיפוס גדול של צוללת) מותקנת עתה כספינה תת-מימית לשיגור קלעים מנוהלים למרחקים. שתי צוללות אחרות הופכות להיות ספינות-מוקף ראדאריות נסיוניות, וצוללות רביעית מותקנת כ"ספינת-צבא" תת-מימית שתהא מסווגת לשאת 160 איש לפחות.

כן משתדל עתה ציי ארה"ב להשיג צורה סילונית (Stream-Line) למבנה העליון של צוללות הצי שלו. למען הכפלה, בערך, את מהירותן הנוכחית — מתחת לפני המים. כן קובע עם בהן "שפופרות-שימה", אשר תאמן שרנה להשאר במצב-צליחה במשך פרק-זמן ארוכים הרבה יותר.

כל תוחמי הסיפון של הצוללות מה-טיפוס המתוקן, וכן שאר המיתקנים המתבלטים אל-על יוסרו. לצריחה-התצפית תינתן צורה שתקטין את ההתנגדות הפיזית למהירות תנועת הצוללת, וכך ימשיכו רק הפריסקופ ושפופרת הנשימה להוות גורמים מאיימים.

הסירת "דה-מוין", של ארה"ב, שהיא הסירת ה"כבדה" ביותר בעולם, תהיה אנית הצי הראשונה אשר יורכבו עליה תותחים מהירי-ירה בני 8 אינץש, ואשר כל סידורי ירייתה — מתן האש עצמו, פליטת התרמיל וטעינת הפגז — הנם אבטומטיים גמורים. עם קנה התותח בני 8 אינץש שלה תוכל "דה-מוין" להטיל מחסום אש, בטווח קרב מקובלים, במהירות הגדולה פי ארבע מו של כל אניה המצוידת בתותחים מקליבר זה או גדול ממנו (בעבר הושג סידור אבטומטי רק לתותחים בעלי קליבר הנמוך מזה). נוסף על כך נמנעים עתה מהמלאכה הקשה (והמסוכנת) של טיפול בתחמושת, והגשתה, בתוך צריחה-התותח. מה רגע שהפגזים יוצאים מהחד התחמושת ועד לרגע בו הם נורים, — אין נוגעת בהם יד אדם, התהליך כולו — אבטומטי.

בני 6 אינץש, ו-1440 מיל של צינור 4 אינץש. הקיום הראשיים נמשכו ממכל שרבורג, שבצפון צרפת, למיינץ, שעל הריין; מאנטורפן, שבבלגיה, עד לויזל, וממרסיל שבדרום צרפת לז'ורמס. השיר מוש בכוח האדם היה כה חסכוני, שרק 20, פלוגות מהנדסים לחלוקת נפט" שמנו 4400 קצינים וחיללים כסה"כ, שימשו את הרשתות הענקיות אשר העבירו את מרבית הדלק, השמן ושמיני הסיכה שהומצאו ליבשת אירופה ע"י "קורפוס התובלה" של ארה"ב. בלעדי הצינור היו נדרשים 70,000 איש ו-30,000 מכוניות-משא בנות 2.5 טון, להעברת אותה כמות הדלק בצורת משא הארון לחלוקה, והיינו בנריקנים בני 5 גאלון. ואלו ההובלה כמשא-סיטוני היתה מצריכה מינימום של 31,000 איש ו-13,000 מכר ניות-טנק מטיפוס "הצי-גר" ("סמ"ר טריילר") בנות 2,000 גאלון כלי-אחת.

ידיעות מן המזרח התיכון

מצרים

סיני — כחזית מול ישראל

(„סנאי קרקע“). לפי דברי באיכוח החברה — אושרה ההזמנה ע"י האו"ם לאחר שחקרו ומצאו כי אין המטוסים נועדים למטרות צבאיות.

מצרים וחברת תעלת-סואץ

משמעות, לא כספית וכלכלית בלבד — וודאי שלא מקומית בלבד, — ישנה להסכם אשר, לאחר מו"מ ארוך ומיגע, הגיעו אליו ממשלת מצרים וחברת תעלת סואץ, על עתיד הנהלתו ושיפורו של מפעל התעלה.

לפי ההסכם, אשר יש בו משום פשרה לעומת תביעותיה הגדולות של ממשלת מצרים כלפי החברה, יגדל המס על הכנסות החברה מ-3% עד 7%. עלית ההכנסה של ממשלת מצרים עקב כך (מ-200,000 ל-500,000 ל"מ) אין בה כדי להשפיע השפעה יסודית על מאזנה, שהוא כבן 100 מיליון ל"מ לשנה. חלקם של המצרים במועצת המנהלים ירבה, אם כי לא עד כדי הכרעה בה. בהדרגה יקוים גם לגבי החברה החוק להעסקת המצרים בעבודותיה (עד כדי 90% בערך). חמשים מצרים יתמנו לתפקידי פקידות בדרגות הגבוהות. מוצרים מצריים ישוחררו מתשלומי-מעבר, את מוליכי האניות בתעלה, מבני חו"ל, יחליפו בהדרגה בנתינים מצריים, מבין בוגרי ביה"ס הימי המצרי. החברה מתחייבת לבנות אפיק מים משני, בכדי להקטין את הצטופפות האניות בתעלה הראשית. כן תועמק התעלה הראשית ב-1/2 מטר, דבר שיאפשר מעבר ליד הסכרים גם לאניות אוקיינוס גדולות, ואניות מלחמה מהסוגים הגדולים ביותר, בפחות סיבוכים. סידורי הנמל שבפורט-סעיד, בקצה היס-תיכונגי של התעלה ינרחבו ותשופר חלקת התעלה שבין פרדאן לקנטרה (מקום גשר מס"ב מא"ל לקהיר).

פרט להגברת משקלה וחלקה של מצרים בסידורי התעלה וההנאה מהכנסותיה, חשובה כאן המגמה להרחבה ולשיפורים כלליים. יש בדברים אלה, בין השאר, כדי להקל על השימוש בתעלה גם תחת איום של הפצצות ושל הטלת מוקשים מן האויר. כידוע, נגרמו בתקופות הקריטיות ביותר של המלחמה נגד ה"ציר", קשיים גדולים ע"י הפגעות אניות גדולות בתעלה וסתימה, גמורה או חלקית, של המעבר.

הגנרל פואד צאדיק פחה, מצביא הכוחות המצריים בחזית א"י, הכריז באמצע מרס, כי „הכרחי שצבא מצרים יוגבר ויוכן להגנה על מדבר סיני“. בבירור שהתנהל בינו לבין חוגי הממשלה המצרית (לדברי „אכבר-אליום“), סבור הנו כי „סיני חשובה עד מאוד בשביל מצרים, והיא תהיה מטרה בשביל התקפות ציוניות קרובות“. וכן: „מצרים זקוקה לצבא גדול ועליה לתחום תחום בפני השאיפות הציוניות. ישנה וישנה סיבה לכך שתהיה מלחמה בינינו ובין ישראל“.

הגנרל אחמד פואד צאדיק — הוא שביקר ברפיח, ימים מספר לאחר פרסום הידיעה הנ"ל, לשם חקירת התנאים שנוצרו למעשה עם שביחת הנשק“. כידוע, הוענק, בראשית חודש מארס, לגנרל פואד צאדיק התואר של „פחה“, והתואר „ב"י“ לקולנל סעיד טהא, מי שהיה מפקד חיל-המצב בפאלוג'ה.

ישוב חיילים משתחררים

בזמן האחרון נתפרסמו ידיעות על תכנית הממשלה המצרית לפתח, ע"י התישבות אינטנסיבית של בעלי נחלאות קטנות, שטחי קרקע בחבל הדלתה של הנילוס, של מצרים התחתית — בקנה-מידה מצומצם אמנם. כ-100,000 פדאן (קרוב ל-1/2 מיליון דונם), כאות הערכה ל„מגיני פאלוג'ה“ נקבעה להם זכות בכורה להתישבות זו, במידה שישתחררו משירות בצבא. היות ובני עשירים במצרים נוהגים להימנע בדרך זו או אחרת משירות בצבא, יש להניח כי רוב החיילים יימנו על משפחות האיכרים מחוטי הקרקע. אין עדיין שום ידיעה על תכנית שיקום כללית לחיילים משתחררים, ומענין הדבר, כי את מספר הזכאים להנות מציניים עתה ב-4000, דהיינו יותר מכפי שהיה כחוו המשוער של חיל-המצב המצרי בפלוג'ה...

אימון אוירי במצרים

כסימן לכך שממשלת מצרים דואגת דאגה פעילה להרחבת האימון האוירי במדינתה משמשת הידיעה כי חברת „דההבילנד“ לבנין מטוסים נגשה למילוי החומנה שקיבלה ממשלת מצרים למטוסי-אימון מסוג „ציפמןק“

עבר־הירדן

אימון קצינים בלגיון הערבי

וקורסים צבאיים בבריטניה. בתוך זה קולג' המטה, בית ספר לקציני-הצבא וקורסים מקצועיים. הגיע השנה לחמישים. וזה מספר השיא שלא היה כמותו ובדומה לו בכל שנות שיתוף הפעולה הצבאי שבין בריטניה ועבר־הירדן.

ההיקף והקצב של הכשרה צבאית הניתנת לקציני הלגיון־הערבי במוסדות לימוד והדרכה בריטיים הורחבו. כנראה. השנה במידה ניכרת. סוכנות הידיעות הערבית הודיעה בחודש מרס, כי מספר קציני ה"לגיון" המקבלים את אימונם בבתי־ספר

עיראק

הנפט העיראקי

שימשך, במשך שנת 1949, מצב הדברים הקיים עתה, הרי הסה"כ — הן של תפוקה והן של הכנסות בשנה זו — יפחת עוד במידה ניכרת לעומת 1948. וכבר צוין ב"מערכות" עד כמה מחירי משבר התקציב העיראקי (שהוא תקציב מלחמה — הן מבחינת הפגיעות בהכנסותיו, והן מבחינת צרכיו) את בעית המשך מצב המלחמה לגבי מדינה זו, ומאלצה או לצאת מתוך המלחמה או לנהלה באמצעיהם של אחרים.

תפוקת הנפט הגלמי בעיראק בשנת 1948 פחתה ב-30% לעומת זו של 1947: — 3.1 מיליון טון לעומת 4.5 מיליון טון. באופן מקביל לכך פחתו גם הכנסותיה של ממשלת עיראק מתשלומי חברות הנפט לטון תפוקת נפט. מובן, ששני הדברים נגרמו ע"י מצב המלחמה בא"י, והפסקת הזרמת הנפט העיראקי בצינור לחיפה; וזאת לזכור, כי ההזרמה ב-5½ החדשים של 1948 אשר קדמו לפלישה העיראקית לא"י הייתה אינטנסיבית, וכי במידה

סוריה

תכניות פיתוח כסוריה

מיליון ל"ס. לפי דברי העתונות התכוין מיניסטריון המלחמה הסורי לתבוע עוד 5 מיליון ל"ס לצרכי הגנה. את הידיעות האלה יש לראות על רקע תקציב ההגנה הרגיל, הכולל של סוריה לשנת 1949, אשר צוין כבר ב"מערכות" (חוב' נ"ד-נ"ה).

לאחר שבמשך שנים נתבשרו מדיפעם קוראי מערכות על תכניתה, "הנצחית" של ממשלת סוריה לבנות נמל־שליממש בלתי־קיה — עומדת עכשיו, כנראה, "תרומת־הדולרים" הצפויה לסוריה מהסכמי צינור הנפט להפרות את התכניות אשר נשאו בצעיהותן זה שנים רבות. מבחינת השינוי במפתה האינטרטיגית של סוריה, תבלוט, כמובן, ביותר התכנית לנמל משוכלל בלתי־קיה, בירת ארץ העילויים, העשויה לשחרר את סוריה מתלותה בנמלי הלבנון. אולם, "תכנית המש השנים", אשר הכריז עליה לא מכבר וזיר הכלכלה הסורי, מכילה — על־כ־פנים להלכה — גם מפעלי השמל וסכרים על נהר פרת ועל הנהר אורונטס, ותכניות ניקון נרחבות (ביחוד במחוזות אלג'ראב, לניצולם של 12-15 מיליון דונם לעיבוד הקלאי). נראה, כי הענף המיוחד שבתכניות אלה הנו כפול: א. מבחינת פיתוח יכולת הקליטה של אוכלוסיה נוספת במשקה של סוריה. ב. העובדה כי כל שטחי הפיתוח הנזכרים במצאים בתלקיה של סוריה המרוחקים מא"י.

הגיוס כסוריה

לפי ידיעות מדמשק בסוף פברואר נקראו לשירות־החובה בתוך הצבא הסורי בערך 4000 צעירים סורים, ילידי 1929. אין הדבר מתברר מתוך הידיעות, האם זה הוא הסה"כ של חיול טירונים ילידי 1929, אשר בוצע עתה בהתאם לחוק שירות החובה שנתקבל בשנה שעברה (ראה מערכות חוב' נ"ב-נ"ג).

אם אמנם כן הוא, הרי אפשר יהיה ללמוד מכך כמה וכמה דברים. ראשית יעיד הדבר על המגמה לא להשיג חמש במלוא המספר השנתי האפשרי מבחינת מספרי האוכלוסיה של טירונים מתיצבים (מספר זה יכול היה עכ"פ להיות מעל ל-15,000 איש, לו קיימו לגבי אוכלוסיה סוריה את מידות החישוב המקובלות באירופה). שנית יש להסיק מזה כי, או שאין ביכולתה התקציבית של סוריה לקיים צבא בממדים כאלה או כי הרכב אוכלוסיתה, מבחינת הבריאות, הנתפתחות וכיו"ב, משנה לגביה שינוי רב את מידות־החישוב המקובלות; ומתקבל

תקציב ההגנה

לפי ידיעות העתונות הסורית מהמחצית השנייה של פברואר, אושר ע"י הפרלמנט הסורי סכום נוסף של 11 מיליון ל"ס לתקציב ההגנה יוצא מן הכלל. 3 שבועות לפני כן אישר הפרלמנט, לאותה מטרה, סכום של 15

ובפרט השנה — הרי יתכן מאוד כי תוספת האנשים הנ"ל תביא לריבוי היחידות שבצבא הסורי או בהרחבת התקן שלהן.

על הדעת כי פועלים כאן שני הגורמים גם יחד. של י" שית, בהיות צבאה של סוריה עד כה צבא של שכירים, אשר אין להניח כי רבים מהם משתחררים מהשירות, —

לבנון

הברחת גבולות בלבנון

בין דאגות-הבטחון אשר ללבנון החלה מתבלטת, במשך חדשי החורף, הבעיה של ההברחה בגבול הלבנון-ניישראלי. בסוף פברואר הודיעה משטרת הלבנון למיניסטרוני הפנים כי ההברחה בגבול זה גברה במיוחד (הכונה בעיקר ל"הברחת בקר ומוזנות לישראל בכמויות גדולות"). המשטרה הגישה רשימה של 20 ערבים אשר מציינים אותם בתור "המוסכנים ביותר" שבין המבריחים. דרישת המשטרה היא להגביר במידה רבה את משמרות הגבול.

כוננות צבאית בלבנון

בקשר עם מהלך המו"מ על כריחת שביתת נשק בין לבנון וא"י — נתפרסמה הודעה לציבור מאת ראש ממשלת הלבנון האומרת כי "לרגלי המסיבות שנשתנו יהיה לנו הכרח להגביר מעתה את צבאו של הלבנון וכן לבצר את גבולנו הדרומי הצופה אל א"י". בהודעה זאת לא באו עדיין שום ציונים למגמות או למידות תגבורת-הכרח הצפויה לצבא הלבנון. יש לציין, שעד היום נמנעים בלבנון מהנהגת "חובת-שירות" — אפילו מצומצמת או חלקית — של האוכלוסיה, בדומה להחלטה המתחילה להתגשם בסוריה שכנתה.

תורכיה

בין תורכיה לשכנותיה

8 אינטש. תוספת העצמה שבאה לסיירות אלו התבטאה בעיקר בהישגי מהירות, שריון ומספר כלי הידיה.

עם קבלת אניית אלה הופכת תורכיה למעצמה המזרח-תיכונית המקומית בעלת העצמה הציית המכרעת, ללא כל השואה לאחרות. וזאת לזכור: בה בשעה שתוספת כוח, ואפילו חשובה, לצבא-היבשה התורכי, נשארת במידה רבה כפוחה לאדמתה וגבולותיה של תורכיה, הרי העצמה הימית הנוספת פותחת בפני בעליה אפשרויות דינמיות, להשפעה, להתערבות ולהטלת משקל ברוב מרחבו של אגן הים-התיכון המזרחי בכללותו.

בראשית מרס נחתם הסכם משולש בין תורכיה, סוריה ועיראק בענין הפיקוח על גבולותיהם המשותפים (אשר, כידוע, שימשו לא פעם איזורי נדידה לשבטים המרדניים ולחבורות-מתקוממים, כבענין הכורדים — העיראקיים והתורכיים), וכן ברבר חילופי ידיעות הדדיים בנוגע לתנועת האורחים שבערים וככפרים הסמוכים לגבולות.

התפתחות הצי התורכי

בסוף פברואר נתפרסמה הידיעה כי ארה"ב עומדת למסור לתורכיה (כנראה — במסגרת עזרתה הכללית באספקה צבאית, אם כי קשה לראות כיצד תחרוג תוספת זו מהסמ"כ הרשמי התיאורטי של 100 מיליון דולר), שתי סיירות חדישות בנות 13500 טון כל אחת. כפי הנראה, נמנות סירות אלו על אותו סוג שעליו נמנות גם, אניית הדגל של כוחות הצי האמריקאי במזרח-התיכון, הסיירת "קולומבוס"¹.

התפוצצות בכית הרושת לנשק

בר2 למרס אירעה, כפי שבישרו למחרת היום העתונים והאלחוט, התפוצצות אדירה בביהח"ר, "נורי פשה" — שהוא ביה"ר לזין, לתחמושת ולאקדוחים, אשר בקצה איסטמבול. הדף האויר זעזע את הכרך ואף את הבנינים שבשטח עד כדי מרחק של 30 ק"מ.

הידיעות הראשונות דיברו על 300 הרגים. כנראה שלאמתו של דבר נהרגו כמה עשרות אנשים. אנב מאורע טראגי זה נתגלו כמה פרטים שיש בהם ענין מבהינת מקורות האספקה הצבאית למדינות הערביות. העתונים והשלטונות התורכיים החלו מדברים בגילוי-לב על ענינים אלה — וכנראה שבין השאר היה ביהח"ר משמש מקור האספקה חשוב לצבאה של סוריה. כן צוין כי לפני זמן קצר נתקבלה הזמנה גדולה ממצרים

סיירות אלו נושאות תותחים בני 8 אינטש, 9 במספר, והן משתייכות לסוג הסיירות, "הכבדות" אשר עד ערב מלחמת-העולם השניה היו מוגבלות בנפח מכסימום של 10.000 טון. מאז נתבטלה תקנה זו של "הסכמי וושינגטון" מלפני דור, החלו, ביחוד ארה"ב, לבנות סיירות גדולות יותר, אולם הקליבר של הזק הראשי נשאר כמו שהיה — (1) לקרא יציין, כי אין אניה זאת נקראת על שם האיש קולומבוס, אלא על שם העיר שבמדינת אוהיו. בדרך כלל נקראות הסיירות בארה"ב על שם ערים, ואניות-המערכה ע"ש מדינות.

שלב האימון המתקדם אליו הגיע חיל-האוויר ה ת ו ר כ י כמאמציו לסגל לעצמו את הטכניקה והנסיון האמריקאיים מצא את ביטולו בעובדה, כי בפברואר ש.ז. נשלחו 8 קציני-אוויר תורכיים לשלושה חדשי השתלמות במוסדותיו והידותיו של חיל-האוויר של ארה"ב. אשר באיגור הכיבוש בגרמניה. ידוע הדבר עד

כמה מחשיבים האמריקאים, הן בצבא והן בחיל-האוויר, את תפקידה החינוכי של רשת אמצעי-קשר הדישה, משוכללת וענפה. הקצינים התורכיים לומדים את מערך קשרי האלחוט ע"י תחנות-מחברות, בניית מערכי מיתקני-איתות ואת התפקידים של היחידות לניצוח אלחוט על תנועת מטוסים ושירות אזהרה וכיוון.

ס ע ו ד י ה

בסיס התעופה האמריקאי בערב הסעודית

בסיס חיל-האוויר של ארה"ב אשר בד'הראן, במזרח הרבה של ערב-הסעודית, אשר כבר הוזכר במפורט בחוברת "ד"ג"ה של "מערכות" שוב הופיע עתה בחדשות. בימים הראשונים של מרס נודע כי חיל-האוויר האמריקאי עומד למסור בימים הקרובים את הבסיס הזה — שהוא שדה התעופה הגדול ביותר במזרח-הקרוב — לידי המלך אבן סעוד. עכ"פ, הבסיס ימסר למלך הסעודי מבחינת הבעלות. אותו חוזה-הכירה ל-3 שנים אשר נכרת במרס 1946, עם גמר הקמת שדה-התעופה מתשלומי חברות-

האוויר — עובר לידי המלך. ברם, אין ספק כי המו"מ המתנהל עתה בדבר חוזה חדש, יתן לחיל-האוויר האמריקאי זכויות מסוימות בבסיס זה, אשר תנוחתו האינטרסגית מקנה לו ערך מיוחד במערך האמריקאי הכללי המוקם והולך לאור הגורמים והשיקולים של "המלחמה הקרה" הנוכחית. אין זה ברור עדין עד כמה חבר העובדים הסעודי (אשר על תהליך אימונו סופר במקצת בחוברת האחרונה של "מערכות" עמ' 105) יוכל מעתה לקחת חבל בהנהלתו בפועל של שדה-התעופה הגדול ובשירותי-האוויר אשר מקיימים בתוכו.

ח צ ר מ ו ת

כאשר יקרה אחת לכמה שנים, פרצו השתא בצורת זרעב בפנים שטח חצרמות הנרחב, המסופח לחסות עדין-הבריטית. שבטים בדוים, המונים אלפי משפחות, נודדים לקראת גמלי החוף ומרכזי האספקה. מטוסי חיל-האוויר המלכותי טסים עתה ללא הפסק בשליחויות אספקה,

נוסח הפצצה: מאין שטחי נחיתתך והמראה מתאימים, מטיילים הם שקים של תבואה ואורז מעל לאזורי החניה של השבטים, בכדי לקיים את נפשם עד הגיעם למגמת נודדיהם. אכן, אלו הן ההודמנויות בהן מוכנים תושבים במזרח-התיכון לברך על בוא מטוסים אלה.

ת י מ נ

מהומות בתימן

בריטניה בתימן

במסגרת הכללית של יחסי המשטר התימני הנוכחי עם בריטניה, יש ענין בדיעה, שבמשך פברואר שנה זו התקיים מגע בין ממשלת תימן לבין מושל עדין (סיר) ריג'נלד צ'מפיון, הזכור לנו משירותו בפקידות הבריטית בא"י ומשרד החוץ הבריטי, בדבר מתן ציוד והדרכה בריטיים, בשטח הטכני והרפואי. לפי ידיעות, רוייטר, באו הבקשות בענין זה מצד תימן, ובהן מתבקשת בריטניה לשלוח גם מספר מהנדסים ורופאים. אופיינית היא גם השאלה ששאלה ממשלת תימן — אשר נמנעה עד כה, כמעט לגמרי, מלטפח מנגנון קשרי-חוץ — האם ימן הראוי הוא כי קשרים דיפלומטיים, כמקובל בין מדינות, יוקמו בין בריטניה ותימן.

תזוזות וזעזועים בקרב מלכות תימן ושבטיה מאימים עתה לפרוץ אל מעבר לגבול ולסכן את היחסים בתחום שטחי-החסות הבריטיים הסמוכים אליה. בימים הנאחרונים עסקו מטוסי חיל-האוויר המלכותי בהפצצתן של מצודות הזרועות לאורך גבולו הצפוני של שטח החסות של עדין, ואחזות מהמצודות נהרסו ממש. דברי זה בא על רקע מרידת אנשי שבטים בתוך תימן. המרידה בתימן האיאם אחמד בן יחיה, מלכה של תימן מאז המרידה על השלטון הזמני שקם עם רצח אביו האימאם הוקן. אך אחמד הצליח להדביר את המרידה, ובשבוע הראשון של חודש מרס כרת את ראשיהם של 33 מנהיגי מורדים משבטי חסאסי — מהם 27 בבירתו צנעא ו-6 בתאי, ו-

הפוזרות בתוך שטח החסות, אשר גם בתוכו מוסיף להת-
קיים המשטר השבטי-למחצה והפאודלי-למחצה, האופייני
גם לתימן עצמה. מעשה זה מעיד על נכונות מרחיקה לכת
מצד בריטניה לתמוך במשטרו של אחמד.
לעומת זה מגיעות ידיעות האומרות, כי אפשרית עתה
התקוממות כללית בתימן.

סיפוח איי קמראן לבריטניה

האי הראשי הוא קמראן, ששטחו כ־50 קמ"ר
ואוכלוסיותו כ־22,000 נפש. בריטניה נטלה את האיים
מהתורכים בשנת 1915, וזאת לזכור, כי עם כל מיעוט
ערכה של קבוצת האיים עצמה, הרי היא מהווה מעין תחנה
ב"פרוזדור" הימי (ים-סוף) שבין האוקיינוס ההודי ותעלת-
סואץ והים-התיכון. המעין במפה יראה כי בה בשעה
ששטחי חסות והחוקה בריטיים מקיפים את חצי האי
ערב מדרום-מערבו, דרומו ומזרחו, הרי קבוצת איי
קמראן משמשת נקודת מאחו ממערב לו (אם לא להביא
בחשבון את השטח הגדול של סודן שבחוף המערבי
של ים-סוף, ואת איזורי-הגייסות הבריטי פורט-סעיד, את
סואץ, ואת עקבה).

בסמוך לגבול עדן, מקצת מאנשי השבטים נסו מתוך
השטח הבריטי, וחיל-האוויר המלכותי הטיל כרוזים לאנשי
השבטים של חבל ואדי חורא, בקצה המזרחי של שטח
החסות הבריטי, בהזהירו אותם כי "אפשר כי יגזור
עליהם עונש" באם יתנו מהסה לפליטים מתימן. אכן,
כנראה, שבכ"ז ניתן מחסה לאותם פליטים — כי על
כן באו ההפצות הנ"ל של מצודות השבטים וראשי העדה,

ב־23 לפברואר נתפרסמה ידיעה, שלא זעזעה כלל
את העולם, כי שלטונות שטח-החסות הבריטי בעדן —
הכריזו על קמראן, קבוצת האיים הזעירים שמול חוף
תימן, כעל נחלה בריטית. אכן, למעשה היו איים
אלה נתונים לשלטון אורחי בריטי (ע"י קצין הגנהלה
מטעם ממשלת הודו, שטר למשמעתו של מושל עדן)
מזה שנים. ואולם שאלת הריבונות עליהם היתה שנויה
במחלוקת בין בריטניה-הגדולה ותימן. עתה אומרים
בחוגים הבריטיים כי תימן ויתרה על תביעותיה לאיים
אלה ול"שטח-החסות של עדן" עצמו, לפי החווה שנחתם
בין בריטניה הגדולה ותימן ב־1934 (כזכור) — בסמוך
למלחמה עם סעודיה, בה נחלה תימן תבוסה קשה והפ-
סידה את אמירות המריבה — אסיר).

צי ארה"ב בים התיכון

עברו באותו יום דרך מיצרי-הים שבין רודוס לתורכיה
שרחבו 8 ק"מ, בשוטן בכיוון הצפוני, אל תוך הים
האגיאני.
ימים מעטים לפני כן הגיעה הידיעה, כי הכוחות המצו-
רפים של צי-הים-התיכון, ו"צי-הבית" הבריטי הפליגו לתר-
גיליהם הגדולים מגיברלטר (בהתאם לתכנית אשר
סופר עליה ב"מערכות" נ"ד—נ"ה, עמ' 100).

הנקודה הקרובה ביותר ביבשת אסיה (באותו חלק,
שמכלילים אותו במושג "המזרח-התיכון") שאליה הגיע
הצי האמריקאי במסעות-מרס שלו בים התיכון — היתה,
כנראה, הפינה הדרומית-מערבית של תורכיה, הצופה
פני האי רודוס. ב־8 במרס באה הידיעה, כי 12 יחידות
של "חטיבת-המשימה" הששית של צי ארה"ב — ובתוכם
גישאת המטוסים, הים הפיליפיני (*), והסירט, "אלבני" —

איטליה ומדינות ערב

המשטרה האיטלקית מכונית ובה 2 אנשים ובחורה. המכו-
נית היתה מלאה ת. נ. מ. ופצצות-השהיה.
המשטרה פתחה בחקירה, ידוע הדבר כי באותה עיר
נמל עוסקים בבנינם וצידום של כמה סירות טורפדו-
מונעיות בשביל מדינות ערביות. עוד זכורה העובדה, כי
בתקופת ההפוגות והמלחמות שימשה איטליה מקור האספקה
העיקרי של אוירונטי-קרב בשביל מצרים והיא שסיפקה
לה את מטוסי ה"פיאט".

בימים האחרונים של פברואר קרה דבר, המפנה את
חשונת הלב לקשרי האספקה ה"מיוחדים" הקימים כנראה
בין איטליה לבין מדינות ערב. בעיר הנמל גינואה עצרה
הצי האמריקאי את ספינת-המשימה של צי ארה"ב נקראת
"סרטיגה", "יורקטאון" וכיו"ב. השם "הים-הפילי-
פיני" לזכר נצחון-הצי עם עליית צבא ארה"ב
בחוסי הפיליפינים בראשית 1945 — מעיד על היות אניה
זאת מהחדשות שבצי ארה"ב.

על ימי „נחשון“

ד. בוגורין

המאמץ העליון

(מתוך דברים בכינוס)

— בתקופה הראשונה, מדצמבר ועד סוף מרס — הצטמצמו בהתגוננות, ורק כשהתקיפו אותנו, ובמקום שהתקיפו אותנו — הגינונו על עצמנו ועשינו מאמצים מכוונים, גם צבאיים וגם פוליטיים, לצמצם את סכסוך הדמים, במידה שהדבר היה תלוי בנו, עד כמה שאפשר בשטח, בזמן ובסוגים מסוימים של האוכלוסין הערבים, ועשינו זאת מפני שהיה דרוש לנו זמן — להתכונן: לגייס אנשים, לציידם ולאמנם. ידענו מההתחלה, ועוד זמן רב לפני פרוץ המאורעות, שאנו עתידים לעמוד בפני התנגשות צבאית עם מדינות ערב, והיה ברור שידרש מאתנו מאמץ עליון למען נעמוד במערכה זו. אולם אין עם עושה מאמץ עליון עד שהוא מרגיש בסכנה, עד שהסכנה נעשית ממשית ובוולטת. וגם הישוב וגם התנועה הציונית לא עמדו זמן רב על הסכנה, למרות האזהרות המרובות שנשמעו פה ושם. ביישיבת ההנהלה שנתקיימה בקיץ 1946 בפריס, בוועדה הפוליטית של הקונגרס הציוני ה"ב, בועד הפועל הציוני בציריך בקיץ 1947, באספת הנבחרים שנתכנסה אחריו ובהזדמנויות אחרות, התריתי על הסכנה שצבאות מדינות ערב יתקיפו את הישוב וינסו לעקור אותו מן השורש. אולם עד שפרצו המאורעות בתחילת דצמבר 1947 לא היה כמעט שומע — ואי אפשר היה להשיג האמצעים המרובים הדרושים לגיוס כוחות במידה מתאימה, לצידום ולאימונם. ובראשית המערכה הוטל עלינו להרוויח זמן — למען התכונן ליום שבו נהיה מצוידיים כראוי ונוכל לקחת היוזמה לידינו, ולפי שעה הסתפקנו בהתגוננות בלבד.

כמעט מהרגע הראשון העמדה ירושלים במרכז המערכה, ודבר זה הולך ונמשך עד היום הזה. בעקיפין ולמישרין היתה ירושלים המטרה הראשית לצבאות הפולשים. ההתנפלות הרצינית הראשונה נעשתה בתחילת דצמבר על המרכז המסחרי היהודי בירושלים, וכשלא יכלו לנו בתוך העיר, ניטשה מערכה ממושכת עד דרכי התחבורה היהודים לירושלים. נעשו נסיונות, שלא נפקסו עד היום הזה, לנתק את ירושלים העברית מעל שאר מרכזי הישוב היהודי. לערבים היה חשבון נכון: הכנעת ירושלים היהודית, כיבושה או החרבתה יתנו מכה אנושה, ואולי מכת-מוות, לישוב היהודי וישרו את רצון היהודים ויכולתם לעמוד בפני התוקפנות הערבית. ובכל הדרך מתל-אביב לירושלים — החל מאבר-כביר וסלמה ועד קסטל וליפתא — ארב המות לכל נוסע ונהג יהודי. ממשלת המנדט לא עמדה בהתחייבויותיה לשמור על חופש התנועה בדרכים, ולמרות הבטחות מפורשות שניתנו לא פעם לנציגי הסוכנות היהודית והועד הלאומי, שהצבא ישמור על דרך ירושלים-תל-אביב, והבטחות מפורשות אלה ניתנו לגולדה ולי, לא פעם ע"י הנציב העליון — השתלט הטירוור הערבי על כביש ירושלים-תל-אביב, גם בעמק, גם בשפלה וגם בהר. במקום מכוניות בודדות, החלו לנסוע רק שיירות שלמות, ובמקום האבטובוסים הרגילים — החלו להשתמש במכוניות משוריינות. אולם אמצעי זהירות אלו לא עמדו בפני הכנופיות שהלכו ורבו — הדרך לירושלים נעשתה יותר ויותר מסוכנת. בסוף מרס נותק הקשר בין ירושלים ובין תל-אביב, ואם כי הצידוד שצפינו לו טרם הגיע, — והצבא והשלטון הבריטי עדין היו בארץ — נאלצנו לעבור מהתגוננות להתקפה בטרם הזמן.

בלילה האחרון של מרס 1948, הודיע לי המטה שהוכנו וצויידו ארבע-מאות איש לפרוץ דרך לירושלים. זה היה הכוח הגדול ביותר שגויס עד אז לפעולה מסוימת אחת. ובתנאים של

* ראה הערת המערכת בעמ' 18.

אותם הימים גיוס כוח כזה דרש מאמצים מרובים. אולם היה ברור לי שכוח זה לא יספיק, כי לא רק אנו אלא גם הערבים רואים בירושלים את נקודת המוקד של המערכה, והם, בלי ספק, ירכזו כוחות לרוב, אלפי אנשים מכל הסביבה, מדרומה, מצפוניה וממערבה של ירושלים, להלחם בנו, וגדול הכוח הזה עלול להיות גורל השלשים-וחמשה. דחית הפעולה עד „לכשירוח“ לא באה בחשבון, כי ירושלים עמדה בפני סכנת רעב. כוחותינו ונשקנו המצומצם היו „עסוקים“ בשאר החזיתות: בגליל, בעמק, בתיכון, בסביבת ת"א, בדרום. האש כבר הקיפה אז את כל הארץ — ולא היו כל זרובות חפשות. — לא בכוח אדם ולא בנשק: אבל לא ראיתי לפני כל ברירה: נתתי הוראה לגייס מיד אלף-וחמש-מאות איש — על חשבון כל שאר החזיתות, ונשלחו מברקים לכל המפקדים שיבואו מיד למטה; כעבור שעתיים קיבל כל מפקד — מחוץ למפקדי הגליל והעמק — פקודה להפריש אחוז גדול מאנשיו וכליו — למען האכספידיציה הירושלמית שקראנו לה בשם „נחשון“. ובאותו לילה נעו האנשים מדרום, מתל-אביב ומהתיכון, על נשקם, והועבר נשק נוסף גם ממשקי הגליל — בכיוון לחולדה; והחלה האופנסיבה היהודית הראשונה, ששימשה מפנה מכריע במלחמה זו. נפרצה הדרך לירושלים, נכבשו כפרים בשפלה ובהר, ששימשו מרכז לכנופיות וניתקו את התחבורה היהודית לירושלים, נפל בקסטל המפקד הערבי עבד-אל-קאדר אל חוסייני, והערבים והאנגלים הופתעו שניהם למראה כוח-המחץ והעוז היהודי שנתגלה לפתע פתאום. הם לא ידעו כמה מן ההעזה הנואשת היה בפעולה זו, וכמה נחשפו למען פעולה זו החזיתות האחרות.

בשבוע הראשון לאפריל היתה דרך-ירושלים בידינו, והנסיון החמור הראשון של אויבינו להכריע את ירושלים נעשה לאל ע"י אלף-וחמש-מאות בחורים שנתאספו מכל חזיתות הארץ. — — —

י. גלילי

ה ע ז ת . נ ח ש ו ן

(דברים בפגישת מארגני מבצע „נחשון“)

יבורכו אנשי „מערכות“ על מאמציהם החוזרים ונשנים להציל מן השכחה פרשות עיקריות של מלחמתנו אשר סערות הזמן מוחות את רישומיהן. באחד הנסיונות הללו נדרשתי גם אני לרשום מן הזכור אתי בדבר הולדת מבצע „נחשון“; הצעתי לאנשי „מערכות“ לזמן בצותא את החברים אשר עשו בענפים העיקריים של המבצע, בהכנה ובביצוע — ולדובב אותם יחדיו. ועתה, שהננו מסובים יחד, אומר גם אני קצת דברים על אותה פרשה גדולה, לא לשם מיצויה בהזדמנות זאת, אלא כדי להיות המתחיל במצוה.

מי שנהירין לו שבילי המערכה והתפתחותה, מי שהיה נתון בעובי הנהלת המלחמה וכן החוקר שיבוא בעתיד להעריך ולסכם את פרשת מלחמת ישראל לעצמאותו — יהא חייב לסמן את מבצע „נחשון“ כמאורע שחולל מפנה גדול במהלך המלחמה. היה זה מפנה חיובי. „נחשון“ הציל את ירושלים לישראל ולאחריו החל גלגל המערכה סובב לעלייתנו והתגברותנו.

היתה זו עלייה שגיבה. עיקרה ניתן להאמר במלה אחת: העזה. אין לתאר את נצחוננו בלא תכונת ההעזה האנושית אשר ניחון בה הלוחם העברי. גלויי העזה פזורים לרוב בכל כבדת ארץ למן הימים הראשונים של עמידת ההגנה בפני התוקפנות הערבית. לפני „נחשון“ לא חסרנו עלילות גבורה של יחידים, חירוף-נפש של יחידות ועוז-מלחמה של ישובים. הסיירים, החבלנים, טייסי ה„פרימוסים“, מלוי השירות, נהגי תובלת הנשק הבלתי-ליגלי — הופעות נישאות! אנשים רבים שמו נפשם בכפם וקידשו חיי האומה וחזונה.

אולם „נחשון“ נפלה מכל אלה משום היותו מאורע מרכזי, גדל-ממדים, גדול בסיפוןו לא פחות מאשר בסיכווייו, כדי לחולל את מבצע „נחשון“ לא היתה מספקת גבורת יחידים. ראש לכל דרושת היתה העזה להחליט, לא פחות מאשר ההעזה לבצע. בהחלטה של „ההגנה“ בדבר מבצע „נחשון“ נתגלו הכוח לראות, העוז לספק, הכשרון להתאזר, הגבורה לבצע. לראות את האימה שבפועל ואת השואה הקרבה ובה, העוז לסכן הרבה, אולי את

העיקר, הכשרון להתאורות גדולה במטרה להציל את העיקר. להתאורות כזו זוכה אומה רק בימים המרים ביותר בהיסטוריה שלה.

עינויי הדאגה לגורל ירושלים ולבטחון הדרך לירושלים לא יימחו. עניבת המצור על ירושלים נתהדקה והלכה. מלאי המזון אזל והלך. שיטת השיירות המוגנות הגנה „צמודה“ לא עמדה עוד בפני התקפות האויב. הוכרעה השיירה לגוש עציץ. הדרך לירושלים היתה זרועה מכוניות עשונות; הקרבות על המשלטים הרכסים בככרת שער-התיא—ירושלים השתוללו באכזריות. כיבוש המשלטים להגנת השיירה העוברת הלך ונעשה בלתי אפשרי. הערבים ריכזו כוחות גדולים. כל הכפירים הערביים שבצדי הדרך הפכו מרכזי התקפה ושוד ונראה היה בבהירות כי מפקדת האויב החליטה החלטה נחרצת להטיל מצור הרמטי על ירושלים, לקרעה כליל ולהכריעה כליל. המחשלה הבריטית רמתה ולא עמדה בהבטחותיה. הנציב העליון אמנם הבטיח פה אל פה לר. בן-גוריון כי הממשלה תבטיח את הדרך לירושלים, אך תחת לעמוד בהבטחה לגונן על הדרך — נמשכו הפרעות הממצי ההגנה, נמשכו חיפושי נשק והוחרמו דובים ומקלעים. לא מעטים מחברי ההגנה נפגעו מכדורי הצבא הבריטי. רעב כבר נתן סימניו באוכלוסייה הגדולה של ירושלים. אותות מרירות החלו פושטים בקרב יהודי ירושלים אשר ראו מדי יום ביומו את כשלון המאמצים להחיש עזרה צבאית וחמרי מזון לעיר. חזות-אימים של נפילת ירושלים ביעתה את הכל. רבים מאנשי ירושלים האזינו במקלטיהם לתשרות הנואשות של השיירה האחרונה לגוש עציץ, והיה בגורל השיירה כדי לבשר את השואה הקרבה. הפיקוד בירושלים זעק למגינים ולנשק — ואין אפשרות להעבירם. יחידותינו הקטנות דלות הציוד היו מתנפצות אל התקפות האויב, אל ה„פועות“ (אזעקות) של המוני הערבים שהיו נזעקים מכל העברים.

היה ברור כי אכן עלולה ירושלים לנפול. היה ברור כי דרוש מעשה מכריע להציל את ירושלים וכי אם אך ישנה אפשרות להצילה — תלוי הדבר בריכוז גדול של כוחות ונשק למעשה מכריע.

החיבוטים היו מרים. לא היה בתוכנו איש אשר לא הבין למרכזיותה של ירושלים. לא היה חסרון הבנה למרכזיותה הלאומית, המדינית וההיסטורית של ירושלים. ראינו בבהירות גם את מרכזיותה של ירושלים מבחינה צבאית, מבחינת מקומה במפת הארץ וגם מצד הסכנה לאבדן כוח האדם החסום בעיר, ובערה התחושה כי תבוסת ירושלים תתפתח לתבוסת היהודים בארץ כולה. כל אלה היו מחונרים היטב. אולם לא די היה בהכרת המצב ובראייה צלולה של הדברים. הכוחות שהיו מצויים בארץ בעין היו מרותקים כולם לשטחים מאוימים. היתה זו עניות מסוכנה. הפלמ"ח — הכוח ה„זרבי“ שהיה ברשות הפיקוד-העליון בראשית המערכה — נטרף ע"י הצרכים של המרחבים השונים — בעיקר בנגב ובדרך-ירושלים — והזעקה לנשק הושמעה מכל עבר. ייסרה האחריות לארץ כולה. השאלה היתה: המותר להחליש את כל שאר הארץ בכוח אש ובכוח מאומן. לא היתה זו שאלה עיונית. כוחותינו היו מפורזים ודלילים, ורתוקים למרחבים. הגיוס היה בראשיתו. ולא היתה זו הפעם הראשונה להיותנו עומדים בפני הברירה המרה: ירושלים מזה — והארץ כולה מזה. גם היה מקום להניח ולחשוך כי התרכזות האויב בהתקפות על דרך ירושלים — טומנת לנו פח: הדרך לירושלים צריכה לשמש מעין שק לעיקרי כוחותינו שירוכזו כאן ולכשידללו הכוחות בתזיות אחרות — יפרצו חילות קאוקזי בשומרון או בעמק ללא מעצור. זכורות היטב ההתייעצויות הנוגות בפיקוד-העליון בימים ההם. וזאת לזכור: בימים ההם לא היו המניפולציות אמורות ב„חטיבות“. החטיבות היו עדין מסגרות ודפוסים בלבד. עדין גזרנו מריכוז יחידות גדולות במחנות מרוכזים, עדין מן הנמנע היה להניע חטיבה שלמה מאין כלי רכב ושאר ציוד אלמנטרי. נושאי החיבוטים בדבר המוקדם והמאוחר בחלוקת כלי-נשק של רובים ומספר תקופות סביב שתי מרגמות 2 אינטש, כי החזיקו שבע מצוקות-סכנה בשתי מרגמות 3 אינטש. יש לזכור כי לכל מרגמה היה מספר מצער של פגזים. ומכל ישוב הגיעו תשדרות: „התחמושת אזולה. שלחו תחמושת בדרך האויר“.

ודאי זכור לחברים כי האפסנאי הראשי והחמש המרכזי הצפינו למשמרת „קניפל“: מספר רובים ומקלעים אחדים. „אוצר“ זה היה חבוי מידיעה והיה שמור ליום הגדול בו נדרים בזאכה עין-חוצוב בדרך לאילת. אך בשעה מן השעות לא עצרו בעלי הסוד כוח לשמור על סודם והשלל נטרף חיש מהר וניתן ברובו למגיני דרך-ירושלים.

באין נשק אי אפשר היה לחרוג ליוזמה ומן הנמנע היה לצייד כוחות רורביים להטילם להכרעה בכל מקום שידרש — דבר אשר צמצם ביותר את הערך הצבאי של הפיקוד המרכזי. מתוך החתירה לחרוג ליוזמה החליטה ההגנה — באישורו של ד. בן-גוריון — להפקיע מאות רובים מהישובים עניי הנשק. היתה זו ההלאמה השניה. חדשים אחדים לפני אפריל 1948 כבר הופקעו מהמשקים מספר גדול של רובים ומספר מקלעים וזה היה הזיון של הפלמ"ח וחיל-השדה. עתה היינו מוסים להחליט על הפקעה נוספת, בשניה. היתה זו התאכזרות הכרחית. לא היתה ברירה. בכתב-ההוראה הוסבר הדבר בהכרח לצייד כוח מרכזי של הפיקוד העליון לצורך הגנת הדרך לירושלים. הישובים מילאו אחר ההוראה בהרדה ובלב מר. ברחבי הארץ פשטה מרירות

על שהפיקוד העליון מתנכל לכבשת הרש: התמרמרו — אך נענו. זכורני כי אחד החברים הותיקים בישובי עמק-הירדן, שנדרש להעמיד ממשקו ששה רובים הודיע כי כאשר יגיעו המפקיעים למשקן יהיו אנוסים לירות תחלה בו ורק לאחר זה יוכלו לקחת 6 רובים ממשק-ספר. ועוד: למפקד מרחב אחד ניתנה רשות להשתמש בחיל הנוטרים לביצוע ההוראה במקרה שאחד המפקיעים יסרב. לא היה צורך באמצעי כפיה. תחושת הסולידריות והערבות ההדדית היא שעמדה לנו והנשק החל להתרכז למועד. אולם הנשק שרוכזו מצפון הארץ לא יכול היה להגיע: הפורשים ערכו מעשה שוד בקרבת פרדס-חנה, הבריטים הכריזו עוצר ונערכו חיפושים בדרכים. היה הכרח לעכב ולהשהות את הטרנספורט.

נוסף לכל אלה לא היו עדין בארץ רשויות אזרחיות אשר חלשו על התחבורה, האספקה ושאר הענפים שהשליטה בהם היא תנאי לניהול מלחמה. אותו "תוהו ובוהו" שהנציב העליון בישר אותו היה עדין בעיצומו. ההגנה היתה הרשות הממלכתית הראשית והיתה עמוסה ומטופלת לא בלבד בדאגה לכוחות, לנשק, לחיותות אלא היתה שקועה בכל הטרדות הכרוכות בהשגת אמצעים ומצרכים לירושלים ובהשגת כל-ירכב לתובלת האספקה לאזרחי העיר — בעוד היחידות הלוחמות עצמן חסרות תלבושת-חורף, שיכון, רכב, חגור וכיוצא בזה.

כאלה היו פני הדברים בראשית אפריל. במסיבות אלו נתכנסו לישיבה בביתו של ד. בן-גוריון. באנו דוממים, עייפים, מתוחים. נושא הדיון: ירושלים. נמסרה סקירה על המצב בגזרת החיות. ממנה נשתמע כי אין הגיון צבאי להוציא לשטח יחידה קטנה או יחידות קטנות וכי אין עוד לעמוד בקרבות-המשלטים בלי השתלטות רצופה, וכי אנו צפויים לאבד את אפשרות השימוש בקטע הדרך שבין חולדה לשערה-הגיא. כן סופר על החיבושים בדבר ריכוז כוח למעשה מכריע וכן הובלט ההכרח לשחרר את המטה מדאגת המצרכים לאזרחים ומדאגת התובלה, על מנת שנוכל להיות מרוכזים במשימה הצבאית.

בן-גוריון אמר, בקירוב: אם תיפול ירושלים — אנו עלולים ליפול בארץ כולה. צריך לשנות את המצב, להציל את ירושלים. הרעב יעשה שמות. תהינה תופעות מבישות. דרוש מעשה מכריע. דרוש לגייס מכל הארץ כוח מווין בן 1500 איש לפרוץ הדרך, להבטיח מעבר שיירות. מותר לסכן, זו עתה נקודת המוקד (אני מצטט מהזכרון).

ההדגשה היתה על המלה "מווין", כאשר באותם הימים היתה עדין אבתנה חדה בין המונח "כוח" — פירושה כוח אדם, לוחמים — לבין מושג "כוח מווין" — פירושו: לוחמים מזויינים. "כוח מווין" בן 1500 איש לא עמד בעין לרשות הפיקוד הארצי. כוח כזה צריך לרכוז מכל הארץ, לשון אחרת: להחליש את כל חלקי הארץ, לקבל אחריות על הסיכון — לשם הסיכוי!

וקם הכוח להעיו. לכאורה לא נשתנה דבר, לא נתרבה הנשק, לא צמחו בן לילה דיביזיות, לא צנחו מכוניות משמים. ההצעה בדבר ריכוז כוח בן 1500 איש גם היא לא היתה חדשה. בשיחות מוקדמות של המטה נשמעה ההצעה ונומקה. אך דרוש היה כוח ואחריות לספן, להחליט על הסיכון מתוך ההכרח ולשם הסיכוי. ובאותו לילה היתה התאורות אפוא גדולה של הפיקוד המרכזי להגנה, במידה רבה בדחיפתו של בן-גוריון. והתנערות זו העלתה את הכוח להגשים. היה זה בטוי רב לרעות גדולה ולאחריות גדולה, מעיזה.

יש עלילות שאינן יכולות להתחולל אלא אם כן נתגלו בנושאיהן שאר-כוח, שאר-אחריות, על-ייתרות. האימה הגדולה של הימים ההם לא הכתה את ההגנה ביאוש וחסרון אונים. האימה הולידה את ההעזה וזו חוללה את "נחשון".

הלכנו אל מעון הפיקוד, בבית האדום. הלך עמנו גם בן-גוריון. האנשים היו מתוחים, מסוערים ומאומצים. עבדנו כל אותו הלילה. משנפלה ההחלטה שוב אסור לאבד שעה, אסור לאחר. עתה היה עלינו לבנות במהירות את כל המערכת הגדולה של חטיבה שאיננה, של החטיבה המבצעת; לכוון את המטה, לרכוז את הכוחות, לבנות את היחידות, לרכוז נשק, להשיג כלי תחבורה; להשיג הלבשה, מזון. כל אלה לקרוץ בחינת יש מאין. ובעיקר: דרוש להכין את התכנית הקרבית, לערוך פקודות מבצע, להעביר כוחות לבסיסי הפעולה. הכוח צריך היה לגוע כעבור 48 שעות.

הובהלו מפקדי המרחבים. בזה אחר זה הגיעו מפקדי החטיבות. הסברתי להם את הסכנה לירושלים וההכרח להפחית מכוחותיהם — באנשים ובנשק — להצלחה. לא אשכח ארשת פניו של כל אחד מהם, את חזותו של מפקד מרחב תל-אביב, תזות אדם המובל לעקדה. יפו וכל הכפרים בסביבתה הרי היו עדין במלוא כוחם. גם לרובים של המשטרה המפקדים הרגישו והבינו לכובד המשימה. בעוד הבריטים ביפו ובעוד נמשך פיקוח על המשטרה. המפקדים הרגישו והבינו לכובד המשימה. אך נקל להבין למצבם והיו שניסו להוכיח, להתגונן. היה מי שראה לחובתו להעיר כי אחריות גדולה נוטל הפיקוד העליון על עצמו. במקום הוכרע, לאחר שמיעת ההסבר של המפקדים, כמה

לוחמים וכמה נשק לסוגיו ותחמושת עליהם להעמיד לפקודת מטה „נחשון“. ועוד בו בלילה היו יחידות שנעו אל הריכוזים. ראש לשכת ההדרכה נדרש להעמיד לרשות החטיבה החדשה את כל האנשים המאומנים שבבתי הספר הארציים ואת נשק האימונים המתאים לשימוש. מעשה המרכבה של הרכבת הכוח של „נחשון“ לא היה פשוט כל עיקר. כמות כלי הנשק שאפשר ומותר היה להפקיע מהחטיבות הרתוקות להגנת המרחבים היתה פחותה ממספר הלוחמים שאפשר היה להפקיע מהם. נקל יותר לקבל מהחטיבות כוח אדם מאשר זיון, נשק, כוח־אש. כי מותר האדם מן הנשק בימים ההם היה לא רק מבחינה פילוסופית אלא גם מבחינה מספרית־כמותית פשוטה ביותר. לוחמים רבים היו חסרי נשק.

ציפינו באותם הימים לטרנספורט של רובים, מקלעים ותחמושת מחוץ לארץ. אולם על פי רוב היו הטרנספורטים משתהים ומתעכבים ומעולם לא הגיעו אלינו על פי הלוח המובטח. האיחור היה תוצאת הוזהרות וההסתר ההכרחיים, מפני הבולשת הבריטית, בארצות המערב ובים — ורק לאחר שעבר הטרנספורט מדורי גיהנום אלה היתה נפתחת פרישת הנמלים בארץ, בעוד נמשך הפיקוח הבריטי. לפיכך אסור היה להשתית תכנית ממשית על הנשק העתידי לבוא. ודאי שאסור היה לסמוך על הלוח המובטח, כיון שהלוח היה נע ללא הפוגה. על תכנית „נחשון“ הוחלט בלא לסמוך בבטחון על הרובים והמקלעים שציפינו להם. סמכנו על ההחלטה ללססם את המשקים, המושבות והערים.

בימים ההם התאמצנו לפתוח דרך חדשה, מהירה, ליבוא כלי נשק. השמירה הבריטית באויר כבר היתה רפויה. היו שדות־תעופה שנעזבו, מברקים ושליחים לחול תבעו מאנשינו לשלוח הנשק בדרך האויר. דרך זו היתה יותר יקרה ובעיקר — מעוטת נפח, טווח הטיסה הגדול הקטין את כוח הקיבול של המטוסים. אולם היה לדרך זו יתרון מכריע: זכיה בזמן! מבעוד יום ציפינו לאוירון הראשון ואמנם בו ביום־בלילה — בשעה 0200 בקירוב — הגיעתנו התשדורת כי האוירון נחת בשדה־תעופה בדרום הארץ והביא עמו 200 רובים, 40 מקלעים ותחמושת. העידוד היה כפול: מתת למבצע „נחשון“, ובעיקר: נפתחה דרך חדשה, אוירון ראשון. אחריו יבואו עוד. הפסד הנפח המועט יצא בשכר הזמן! פרשת האוירון־האוירונים נושאי נשק ונושאי־תחמושת — הכנתם, קבלתם, ציודם, הנחיתה, ההמראה וכיוצא בזה — זהו פרשה גדולה בפני עצמה.

*

נגשנו להרכבת המטה לחטיבה המבצעת. תחלה אמרנו לא להזיז איש ממפקדי החטיבות המופקדות על הגנת מרחבים. הוחלט, איפוא, למנות את יגאל אלון, שהיה באותו זמן מפקד הפלמ"ח, אולם ביום הקרב המר של השיירה בקרבת גוש־עציון טס שמה יגאל אלון ונשאר תקוע בכפר־עציון. בגלל הגשמים הבהיז לא יכול היה האוירון לנחות ב„שדה־תעופה“ הארעי שהותקן במקום. היה, איפוא, הכרח להזיז אחד ממפקדי החטיבות המרחביות וכמפקד „נחשון“ נתמנה שמעון אבידן.

היה הכרח להפקיע מן המטה הכללי אנשים מרכזיים לתפקידים הראשיים במטה „נחשון“. זו הפעם הראשונה הוצגנו בפני מבחן תמור של מנהלה בהיקף גדול ובזמן בהול ודחוק כל כך. לתפקיד זה נתמנה אליהו בן־חור, שנעקר לשם כך מתפקידו כראש אגף ההדרכה במטה הכללי. קיוונו, ולא נכוננו, כי אליהו יבנה את המערכת. בכוח ה„טיור“ המבורך שהוא ניחן בו — יתבע, ישדוד, ויקבל את הציוד והחומר הדרושים לחטיבה המבצעת המתחילה בלא־כלום. אגף האפסנאות העמיד לרשות המבצע את אחד האנשים המרכזיים שלו — אפרים בן־ארצי — אשר נטל על עצמו את האפסנאות; אגף המבצעים, שערך את תכנית המבצע ופקח על ההכנות, העמיד לרשות המבצע את מונדק, שנתמנה קצין־מבצעים במטה „נחשון“. כל אחד מקציני המטה „סחב“ עמו לעבודה במבצע עוזרים וחומר מן המטכ"ל. כן נתלכד הצוות ונתחשלה הצבת בו בלילה החלו הכוחות נעים אל נען, הבסיס המרכזי ומעון המטה של „נחשון“.

על סף־היציאה למערכה הגיע הטרנספורט המיוחל: כמות גדולה של רובים ומקלעים. המשלוח פורק מן הספינה־קקליפת־אגוז מתחת לחוטמם של הבריטים. על קורות הטרנספורט הוה, גלגוליו, ופריקתו — לא יסופר להלן. הנשק הגיע ליחידות בצאתן, בטרם נוקו משמן המשחה. אנשי אגף החימוש וחולית־הרכישה עבדו בקדחתנות. משהגיע הנשק ליחידות פשטה הידיעה בכל הארץ כי „הגיע נשק רב“ והיתה הרווחה. כשנמסרו הרובים לידי הלוחמים היו שנשקו את הרובים המרוחים. מנת נשק זו שהגיע בסוף אפריל איפשרה להגנה, בכל הארץ, לחרוג מהתגוננות ליזמה.

*

עבודת ההכנות למבצע „נחשון“ נעשתה בקדחת של התלהבות. המטה הכללי פעם מתוך רוח גדולה, האנשים התמסרו לפנים משורת החובה, מתוך רעות עמוקה. מבצע „נחשון“ הציל את ירושלים והפנה את כוחותינו ליזמה בכל הארץ. מטרת המבצע היתה לכאורה מצומצמת, אולם משמעותו היתה נרחבת וכבדת ערך.

את ההישג יש לבחון לא בלבד לפי התכלית הישירה שהושגה אלא גם על פי המנוף שהושג על פי האפקים שנפתחו, לשימוש אופרטיבי בכוחותינו.

עם „נחשון“ פסקו המבצעים שהושגו וביצעו ע"י יחידות מחלקתיות ופולגותיות. לא שחדלו פעולתן העצמאיות של מחלקות ופולגות, אלא שמעתה פעלו במסגרת של גדוד או חטיבה. נסללה איפוא הדרך למבצעי גדוד וחטיבה ולשילוב של חטיבות בפיקוד חזיתי. נקל להבין את התמורה שנתחוללה ע"י כך הן מבחינת המבצעים היוזמים, התכנון הארצי והיתרון שהושג על האויב שלפני הפלישה.

עם מבצע „נחשון“ חרגה ההגנה לא בלבד למסגרת נרחבת של כוחות ושל שטח. היתה זו חריגה גם מבחינת הזמן. מחשש התנגשות עם הצבא הבריטי הגבילה ההגנה עצמה, באונס, למבצעי לילה, והקפידה לבל יפלו המבצעים אל שעות האור, פן תבוא התערבות הצבא הבריטי ולבל תקרינה התנגשויות עם הצבא. היתה זו הגבלה קטלנית ואנוסה, שקטלה את האפשרויות לפתח את הקרב ולמצות את אפשרויותיו. הגבלה בתכנון ובביצוע זו היו לה בהכרח הרבה פנים, והיא שימשה תוהו מכריע בבחירת המטרות למבצעים וכיו"ב. עם מבצע „נחשון“ נערכה תכנית למבצע שביצעו ישתרע על פני ימים אחדים רצופים.

תכנית „נחשון“ לא נתעלמה ממצאותו של הצבא הבריטי, וצל התערבותו הצפויה של הצבא הבריטי היה פרוש על פני המבצע. זכורים החיפושים בדרך ירושלים והחרמת הנשק. לאחר שנכבש דירמחזין בידי כוחותינו — נדרשו אנשינו ע"י הצבא לפנות את הכפר. מטה „נחשון“ שאל להוראות הפיקוד העליון והפקודה היתה: לפנות את הכפר הכבוש. ואכן פינהו יחידותינו לאחר שזרעו מוקשים במבואותיו. במקום אחר — בימי מבצע „נחשון“ — היתה התנגשות קלה בין אנשינו לבין הצבא הבריטי. לא היו בידינו מכשירים מדויקים בעזרתם לדעת מראש אם אמנם יתערפו הבריטים ויפריעונו. גם בזה דרוש היה לסכן. אין-הברירה סייע להחליט ולסכן תכנון וביצוע מבצע בכוחות גדולים, בשטח נרחב שהצבא הבריטי מצוי בו ובמשך ימים רצופים. החלטה זו גם היא מאירה את ההעזה שהיתה תנאי למבצע „נחשון“.

זכורני כי משהגיע המפקד מרכ"ס לעזרתנו — נתקשה להבין את ההגבלות המדיניות של מלחמתנו. לא פעם חזר וטען כי ראש דבר הוא להחליט אם יש מלחמה אם אין. כי מלחמה אינה ידעת הגבלות. שהרי בימים ההם היינו נתונים להתגוננות. להדיפת התקפות עם „נחשון“ החלה ההגנה במבצעה היוזמים, לא בלבד להשיב תוקפים אחר, אלא פתחה בפעולה צבאית שתכליתה היתה לגרש את האויב, להכותו, להשתלט על שטחים נרחבים, לכבוש כפרי אויב ולהאחז בהם להמשך המלחמה.

מתוך שהיו עומדים ונוטלין עצה אלו ואלו, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה — למבצע קורא השם „נחשון“, ולא מקרה היה הדבר. ואכן קלענו ולא החטאנו. התכלית שהושגה לא הכזיבה את השם שקורא למבצע. קפיצת העזה זו, הנחשונות, של ההגנה הצילה את ירושלים ועמה נטו כוחותינו בכל הארץ ליזמת הנצחון.

שלושה דברים הביאו לפעולת נחשון: א) טרגיות — ואם היה מצב טרגי באיזו תקופה של המלחמה במשך השנה הקודמת — היה זה השבוע שלפני מבצע נחשון. לא מבחינת מספר הקרבנות הרב, הרי היו לנו אבידות גדולות מאלה, אלא הטרגיות של מחשבתנו, דכאון כללי ששרר אצלנו. ב) גורם שני שהגיע לשיאו בשבוע זה היה גורם הרצון. לא היה שבוע במשך השנה האחרונה שכוחו של הרצון היה בו כדי להשפיע כליכך על מהלך העניינים. ג) והגורם השלישי היה הביצוע — שיא של ביצוע שלוש גורמים והם: שיא טרגיות, שיא הרצון ושיא הביצוע — אלה הם הגורמים המציינים את סוף מרץ ותחילת אפריל של השנה הקודמת. לא מצאתי תקופה במשך השנה הזאת, שבה התמזגו ככה והגיעו לשיאם שני הגורמים החיוביים: הרצון והביצוע.

אלוף י. ידין בפגישת מארגני מבצע „נחשון“

בליל הסדר
ובכל ימות החג
שתו מיינות הטעם
והאיכות המשובחה

של יקבי
ראשון-לציון
וזכרון-יעקב

כרמל מזרחי

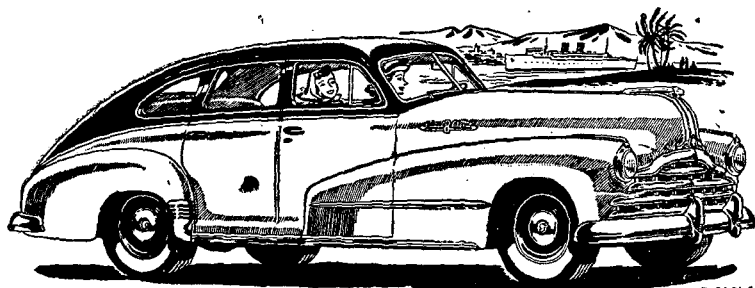
מצה זו חברה בע"מ

בית
חרושת
למצות

ת.ד. 1314

חיפה

מלפון 4943



חברת "נוע" בע"מ
תל-אביב, דרך פתח-תקוה 28 • מלפון 4031

סוכנים ומפיצים של:

Michelin Tyres / GMC. Trucks and Busses / Pontiac Passenger Cars / Highway Trailer
Company / Orton Crane & Shovel Company / Cordely and Hayes Company מי קרור
חלקי מכוניות Borg-Warner International Corporation

"לים"

חברה להספקה לאניות • (תנובה - המשביר המרכזי)

תל-אביב

ת.ד. 130

טל. 6011-6

חיפה

ת.ד. 295

טל. 4271-4

בית מסחר (אימפורט) לכל מיני תבואות

ב. יקימובסקי

המשרד:

תל-אביב, רחוב עליה 4, טלפון 2670
הסחנה: דרך פ"ת, ע"י בית התעשייה, טלפון 2826

דרשו

שוקולדה לייבר

יותר טעים

יותר מזין

ב. לוריא בע"מ

חיפה, רחוב המלכים 35

מלבון 3539 - - - ת.ד. 1595

חבליים, חוטים,
בדים, חגורות,
חמרי רפוד
חמרי דיוג,
צרכי הקלאות,
צבעים, חימוקלים
ומכשירי ספנות

„חשמי לה“

בית מסחר למכונות וחמרי חשמל

יעקב פבזנר ובנו

תל-אביב (ישראל)

רח' הרצל 20 - טלפון 5372 - ת.ד. 281

קבלת הזמנות לפדור אינסטלציות חשמליות

חברה א"י לחוטי-חשמל בע"מ

טלפונים: 7191/2 & 2936

חיפה. ת.ד. 443

חומי-חשמל וכבלים

חוט כפיץ שטוח
שזור ופנדל
חוט-אנטנה סבורד
חוט-פעמון

חוט סבורד פנימי
חיצוני
כבל-גומי שטוח
עגול

ב ק ר ו ב ג מ ח ו ט י מ פ ל ס ט י י מ

מוצרי-גומי

אטימות
תמיסות. וכו'

צינורות-מים וגז
סדינים וגליזות

«כור» חברת חרושת ומלאכה בע"מ

החברה המחאמת את מפעלי החרושת של סולל בונה בע"מ

בתי יציקה. וולקן בע"מ

מפעלי זכוכית א"י. פניציה בע"מ

מפעל המצברים

וולקן-שנפ

חמת בע"מ

מפעלי מחכת. וחלתיצחק

חרטה מפעלי קרמיקה

חמרי בנין כלליים. חבך בע"מ

חבת דאר 563

בנין סולל בונה. חיפה. רחוב הנמל 65

סולל בונה בע"מ

המרכז הקבלני

של ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בישראל

המשרד הרשום:

חיפה, רח' הנמל 65, בית סולל-בונה

ח. ד. 563, מלפון 4311-15

משרדים:

תל-אביב, רח' לילנבלום 39, בית סולל-בונה

ח. ד. 1267, מלפון 6031-39

ירושלים, רח' בני-הודיה 1

ח. ד. 1344, מלפון 2486

מוציא לפועל

עבודות בנין, סלילה

ועבודות צבוריות אחרות

ביח"ר, הגדר"

ש. פילוסוף, י. חיימסון את צבי גלשטיין

תל-אביב, רח' סלאה. פנת מזרחי ב'
טלפון 5909

יצרנים של כל מיני

מתכת מתוחה" (אקספנדר-מטל) לבטון, טיח וגדוד
פגות לטיח. — רשתות לגדרות ולולים
רשתות למטות, סלי-מתכת, מסילות לוילונות
עבודת מכונות מכבש, מגרפות וכו'.
(פסנט מס' 2475)

הלוואה וחסכון חיפה

אגודה הדדית בע"מ

ת.ד. 250 טל. 42 — 4641

המרכז:

רחוב יפו בית האגודה

סניף בהדר הכרמל:

רחוב הרצל, בית הקרנות, טלפון 4641

סוכנות:

קרית מוצקין, רח' רנס 19

קבלת חברים חדשים • מתן הלוואות ונכיון
שטרות • קבלת פקדונות • חסכונות
וחשבונות עובר ושב • גוביינות
והעברות כספים לכל חלקי הארץ

בית המסחר הסימטונאי בצרכי חשמל הראשון והגדול בארץ

שוגורנסקי ובניו

חיפה, רחוב המלכים 57 - ת.ד. 337 - טלפון 3251

קופת מלוה וחסכון שתופית

של העובדים בחיפה בע"מ

רחוב החלוץ, בנין "ביתנו" • ת.ד. 971 • טלפון 2-4591

סניפים בקרית חיים, נשר ובעכו

הלוואות לחברות:

נותנת:

פקדונות על פי תנאים טובים / חסכונות גם של סכומים קטנים
סכומים לחסכון עובר ושב / כספים להעביר לכל חלקי הארץ

מקבלת:

רבית גם לחסכונות קטנים.

משלמת:

מפרץ חיפה

אזור התעשייה

טלפון 7186

מפעלי חיפה להנדסה

בתי-מלאכה ויציקה
לתקון אניות ובנין
כלי-שיט מפלדה ומעץ

קבלנים לעבודות חיל הים והמוסד לעליה

בהנהלת המהנדסים: י. קירשטיין וה. גרינשפון

חברה להנדסה חקלאית לארץ-ישראל ועבה" ב ע "מ.

משרד ראשי:

חיפה, בנין המשביר המרכזי, שער פלמר 2 • ת.ד. 306 • טלפ' 4613-4986

סניף הדרום:

תל-אביב, רחוב לילינבלום 30 • ת.ד. 1749 • טלפ' 5243

הספקה של כל מיני מכונות לחקלאות ותעשייה, השקאה והספקת מים
לתשומת לב מיוחדת לקראת העונה:

מקצרות, מכבשים אוטומטיים, טרקטורים פרמל על כלים, טרקטורים על
גלגלים WD6 & WD9 ואוליבר 88, קוטפות ומדושות לתירס

הסוכנים היחידים של:

INTERNATIONAL HARVESTER EXPORT CO., CHICAGO, U.S.A.

OLIVER CORPORATION, CHICAGO, U.S.A.

SEAMAN MOTORS, MILWAUKEE, U.S.A.

MINNEAPOLIS-MOLINE POWER IMPLEMENT CO., U.S.A.

THE A. J. ALSDORF CORPORATION, CHICAGO, U.S.A.

טרקטורים, קומביינים, מכבשים אוטומטיים, מחרשות, מחרשות דיסק, קולטיבטורים, מגובים,

מגרסות, קוטפות ומדושות תירס, מחליקי קרקע, בולגרידרס, בולדוורס, סקריפרס וכו' וכו'

AGRICULTURAL ENGINEERING CO. OF PALESTINE & TRANSJORDAN LTD.

Head Office:

HAIFA, HAMASHBIR BLDG., 2 PALMER'S GATE • POB 306 • TEL. 4986/4613

SOUTHERN BRANCH: TEL-AVIV, 30 LILIEBLUM STR. • POB 1749 • TEL. 5243

« ש ה ם »

שרותי הים בע"מ

משרד ראשי:

חיפה

רחוב המלכים 7, 9 / ת.ד. 1723 / טלפון 4-4483 / טלגרמות: צים חיפה, המוסד חיפה

סניפים:

תל-אביב

רחוב אחד העם 28 / ת.ד. 2117 / טלפון 2167 / טלגרמות: צים תל-אביב

מרסיל

שדרות אתונה 29 Boulevard d'Athenes / טלגרמות: קדפל מרסיל. Kedpal Marseilles.

שרות שבועי מהיר לנוסעים ומשאות:

בין חיפה ומרסיל על-ידי האניות: "נגבה" "קדמה"

בין חיפה לנאפולי על-ידי האניות: "גלילה" "אילת"

שרות משאות בים התיכון והים השחור על-ידי אניות המשא ואניות הקיטור:

"דרומית"

"פיון"

"גיאורדנה"

"סן אנטוניו"

"ברכה פולד"

תנובה

מאגדת:

200 ישובים חקלאיים, ומאות רבות של משקים בודדים בכל איזורי הארץ לתעשייה ושיווק של תוצרתם החקלאית מוציאה למכירה חלב ומעבדת תוצרת חלב למיניה במחלבותיה בערים ובמושבות

מוכרת:

ירקות, פירות, ביצים, עופות, דגים, דבש, ריבות, שמורים, מיצים, הדר ופירות, קורנפלור, פורניגים, חלבה, שוקולדה, עמילן, צוף, צמחי רפואה ושתילי עצי פרי.

משווקת:

70% מכל התוצרת של המשק החקלאי העברי המעורב במדינת ישראל.

סמל תנובה הוא ערובה לאיכותה
המשובחת של תוצרתה החקלאית

